

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5

(พ.ศ. 2566 – 2570)

The 5th National Human Rights Plan (2023 – 2027)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5

(พ.ศ. 2566 - 2570)

The 5th National Human Rights Plan (2023 - 2027)

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	4
บทที่ 1 ความเป็นมา กรอบแนวคิด และกระบวนการยกร่าง แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5	11
บทที่ 2 สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย	41
บทที่ 3 สาระสำคัญของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5	83
แผนสิทธิมนุษยชนรายด้าน	
1. แผนสิทธิมนุษยชนด้านการเมืองการปกครอง	85
2. แผนสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรม	93
3. แผนสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข	99
4. แผนสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษา	105
5. แผนสิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ	111
แผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม	
1. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ใช้แรงงาน	119
2. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสียหาย และเหยื่อในกระบวนการยุติธรรม	125
3. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มเด็กและสตรี	127

4. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน	137
5. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้สูงอายุ	141
6. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสพยาเสพติด	147
7. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	151
8. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์	157
9. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มคนพิการ	163
10. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และผู้พ้นโทษ	167
11. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช	175
บทที่ 4 การแปลงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ไปสู่การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล	179

บทสรุปผู้บริหาร

1 ความเป็นมาของ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5

สืบเนื่องจากการประชุม **World Conference on Human Rights** ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย เมื่อ พ.ศ. 2536 ที่ประชุมได้มีการรับรองปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ (Vienna Declaration and Programme of Action) ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยย่อหน้า 71 ของปฏิญญาดังกล่าว ได้เสนอแนะให้แต่ละรัฐพิจารณาความจำเป็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชน เพื่อกำหนดวิธีการที่จะให้มีการปรับปรุงส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งครบรอบ 50 ปี ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และครบรอบ 5 ปี ของปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเวียนนา รัฐบาลไทย โดยคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการจัดทำนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน จึงได้จัดทำ **“ร่างนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน”** เพื่อเป็นเครื่องมือ กลไก และมาตรการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้ส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้กับประชาชน โดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2543 ได้เห็นชอบร่างนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน^๑

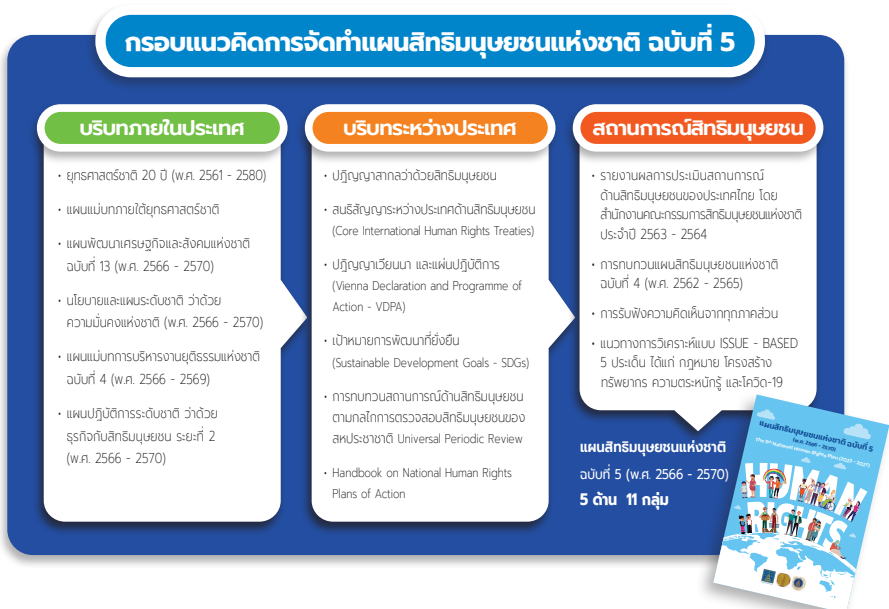

ทั้งนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2564 ระหว่างที่แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) กำลังจะหมดวาระลง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจึงร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล และภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาควิชาการ และส่วนราชการ ร่วมยกร่าง

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยมีความสอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นแผนระดับที่ 1 และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566 - 2570) ซึ่งเป็นแผนระดับที่ 2 และจากการจัดเวที

^๑ ต่อมาใช้ชื่อว่า “แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2544 - 2548)”

รับฟังข้อท้าทายต่าง ๆ สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย การติดตามประเมินผล แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 รวมทั้งบริบทระหว่างประเทศ อาทิ พันธกรณีระหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชน ที่ประเทศไทยเป็นภาคี เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ฯลฯ เพื่อนำเสนอต่อสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณา ซึ่งเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2566 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ

2 กระบวนการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล ได้รวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปฐมภูมิ และกุตยภูมิ รวมทั้งได้จัดเวทีหารือในระดับภูมิภาค จำนวน 5 ครั้ง ร่วมกับภาคประชาชน ประชาสังคม และส่วนราชการ เพื่อรับฟังสภาพปัญหา ข้อห่วงกังวล ข้อท้าทายต่าง ๆ จากระดับพื้นที่ และติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) และได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเติมเต็มข้อมูล และหารือแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อประกอบการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ร่วมกับผู้แทนส่วนราชการส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มเติมในประเด็นที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี นอกจากนั้น ในเดือนกันยายน 2564 ยังได้จัดเวทีวิพากษ์ร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) และเปิดให้มีการวิพากษ์ร่างแผนฯ ผ่านเว็บไซต์ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (www.rlpd.go.th) โดยมีผู้ร่วมกระบวนการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) จากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคราชการ รวมจำนวน 2,732 คน

7 กุมภาพันธ์ 2566 ครม. เห็นชอบ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

1) เห็นชอบ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และประกาศใช้แผนฯ	2) เห็นชอบให้หน่วยงานจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน	3) เห็นชอบให้รายงานผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฯ เมื่อสิ้นงบประมาณ ปีละ 1 ครั้ง ในเดือนตุลาคม - ธันวาคม ของทุกปี	4) เห็นชอบให้หน่วยงานภาครัฐ บรรลุวัตถุประสงค์ในหลักสูตรฝึกอบรมข้าราชการทุกระดับ และให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กำหนดขอบเขตและเนื้อหาหลักการสิทธิมนุษยชนพื้นฐานที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำแก่หน่วยงาน

3

สาระสำคัญของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

3.1 เป้าหมาย “การละเมิดสิทธิมนุษยชนลดลงทุกด้านและทุกกลุ่ม”

3.2 วัตถุประสงค์ “เป็นกรอบทิศทางของหน่วยงานในการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศ ปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน โดยไม่เลือกปฏิบัติ คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สร้างสังคมที่ตระหนักถึงการเคารพสิทธิมนุษยชน”

3.3 แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ระบุถึงสถานการณ์ภาพรวม ข้อท้าทาย ข้อเสนอแนะ ตัวชี้วัด และหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการ โดยจำแนกเป็นแผนรายด้าน 5 ด้าน และรายการกลุ่ม 11 กลุ่ม ดังนี้

แผนรายด้าน จำนวน 5 ด้าน ได้แก่

โดยเรียงลำดับความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาดังนี้

(1) แผนสิทธิมนุษยชน ด้านการเมือง การปกครอง

เพื่อพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของประชาชน การแสดงออกที่ไม่ขัดต่อหลักกฎหมาย กระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เคารพนโยบายที่กระทบต่อสิทธิชุมชน ที่อยู่อาศัย ทรัพยากรธรรมชาติ ข้อมูลข่าวสารและ เทคโนโลยีสารสนเทศ การขนส่ง และเสริมสร้าง การเข้าถึง บริการของภาครัฐอย่างเท่าเทียม ในทุกด้าน

(2) แผนสิทธิมนุษยชน ด้านกระบวนการยุติธรรม

เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรม อย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ สอดคล้อง มาตรฐานสากล

(3) แผนสิทธิมนุษยชน ด้านสาธารณสุข

เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศสามารถ เข้าถึงบริการสาธารณสุขที่จำเป็นได้อย่าง เท่าเทียมกัน

(4) แผนสิทธิมนุษยชน ด้านการศึกษา

เพื่อจัดระบบการศึกษาให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษา ที่มีคุณภาพ สร้างความตระหนักเรื่องสิทธิ มนุษยชน หน้าที่พลเมืองที่พึงปฏิบัติ เคารพ สิทธิผู้อื่น เคารพผู้อื่นเห็นต่าง และป้องกัน ความรุนแรงในสถานศึกษา

(5) แผนสิทธิมนุษยชน ด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ

เพื่อดูแลผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และผู้ประกอบการอาชีพอิสระ สร้างความ รู้ ความเข้าใจเรื่องเกษตรพันธสัญญา และ เตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจดิจิทัล

แผนรายกลุ่ม จำนวน 11 กลุ่ม

โดยเรียงลำดับความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

(1) แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มผู้ใช้แรงงาน

เพื่อปกป้องคุ้มครอง สิทธิกลุ่มผู้ใช้แรงงาน และส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ใช้แรงงานเข้าถึงสิทธิอย่างเหมาะสม

(2) แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มผู้เสียหาย และเหยื่อ ในกระบวนการยุติธรรม

เพื่อให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญา ได้รับการช่วยเหลือตลอดกระบวนการตามกฎหมาย

(3) แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มเด็กและสตรี

เพื่อคุ้มครองเด็กและสตรีจากความรุนแรงทุกรูปแบบ ทั้งในโรงเรียน ครอบครัว สังคม และได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม

(4) แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

เพื่อปกป้องคุ้มครอง นักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการถูกละเมิดสิทธิ

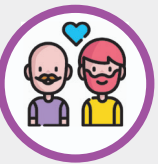
(5) แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มผู้สูงอายุ

เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสิทธิที่มีในทุกมิติอย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรี

(6) แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มผู้เสพยาเสพติด

เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจของผู้เสพยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ การลดการตีตรา การกีดกัน และการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน และการใช้ชีวิตในสังคม

(7) แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ และสร้างความตระหนักรู้ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

(8) แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์

เพื่อส่งเสริมให้มีมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหากลุ่มบุคคลที่มีสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์ตามหลักสิทธิมนุษยชน

(9) แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มคนพิการ

เพื่อสร้างต้นแบบ ลดอุปสรรคให้คนพิการสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

(10) แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และผู้พ้นโทษ

เพื่อคุ้มครองสิทธิ ผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และพัฒนาการส่งเสริมสิทธิอย่างยั่งยืนแก่ผู้พ้นโทษ

(11) แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช

เพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช และส่งเสริมการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเหมาะสม

4 การขับเคลื่อนและการติดตามประเมินผลแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำประสาน ขับเคลื่อน และติดตามการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 โดยกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย

4.1 ด้านโครงสร้าง/มาตรการ/กลไก

กำหนดให้มีการประสานผ่านคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 60/2563 ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 และคณะอนุกรรมการประสานงานด้านสิทธิมนุษยชน และขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามคำสั่งคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ที่ 1/2563 ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2563

4.2 ด้านกระบวนการ/การดำเนินการ/การปฏิบัติ

กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ มีหน้าที่ในการสร้างการรับรู้และความตระหนักเรื่องสิทธิมนุษยชน การจัดทำคู่มือในการแปลงแผนสิทธิมนุษยชนสู่การปฏิบัติ การจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานในทุกระดับ การนิเทศก์ ติดตาม และให้คำปรึกษา สร้างมาตรการเชิงบวกโดยการมอบรางวัลองค์กรต้นแบบด้านสิทธิมนุษยชน

4.3 ด้านการจัดทำตัวชี้วัดแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

โดยกำหนดตัวชี้วัดหลักไว้ 2 ประเภท คือ ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process indicator) และตัวชี้วัดด้านผลสัมฤทธิ์ (Outcome indicator)

4.4 ด้านการติดตามและประเมินผล

กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จะเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรายงานผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เมื่อสิ้นปีงบประมาณปีละ 1 ครั้ง ภายในเดือนตุลาคม - ธันวาคมของทุกปี รวมทั้งแจ้งที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญ และมีความเป็นกลาง ทำการประเมินผล (Evaluation) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วง 3 ปีแรก (พ.ศ. 2566 - 2568) และ 2 ปีหลังของแผนฯ (พ.ศ. 2569 - 2570) เพื่อติดตามประเมินผลสำเร็จของแผน พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเชิงกระบวนการหรือกลไก เพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้แผนไม่บรรลุเป้าหมาย และนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อโปรดทราบ

บทที่ 1

ความเป็นมา
กรอบแนวคิด
และกระบวนการจัดทำแผน

บทที่ 1

ความเป็นมา กรอบแนวคิด และกระบวนการจัดทำแผน

1. ความเป็นมาของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5

สืบเนื่องจากการประชุม World Conference on Human Rights ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย เมื่อปี พ.ศ. 2536 (ค.ศ. 1993) ที่ประชุมได้มีการรับรองเอกสารสำคัญด้านการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ได้แก่ ปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ (Vienna Declaration and Programme of Action) โดยย่อหน้าที่ 71 ของปฏิญญาดังกล่าว ได้เสนอแนะให้แต่ละรัฐพิจารณาความจำเป็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชน เพื่อกำหนดวิธีการที่จะให้มีการปรับปรุงส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน

ในโอกาสครบรอบ 50 ปี ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการจัดทำนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน จึงได้ดำเนินการ

ตามปฏิญญาเวียนนา และแผนปฏิบัติการ โดยจัดทำ “นโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน”^๙

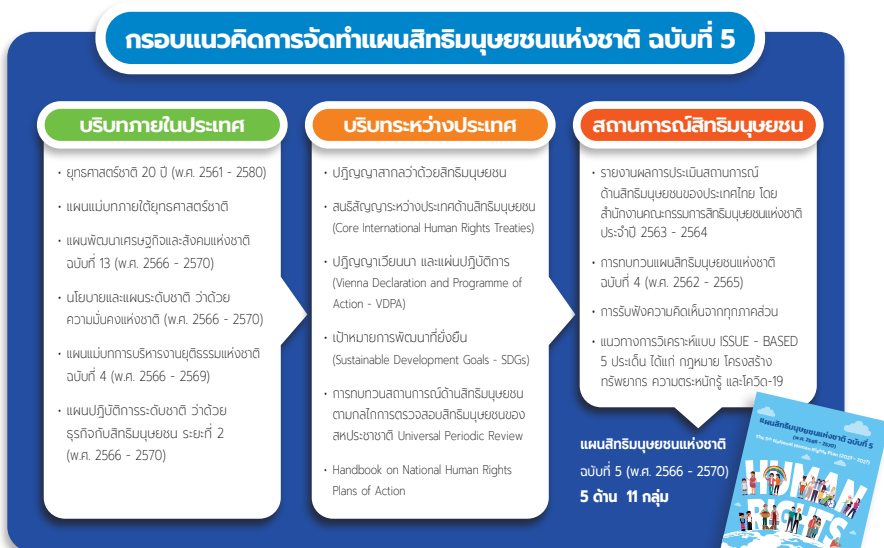
เพื่อแก้ไขปัญหาคาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ให้ก้าวหน้าทัดเทียมระดับสากล และเป็นกรอบทิศทางการทำงานด้านสิทธิมนุษยชนสำหรับหน่วยงานต่างๆ โดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2543 ได้เห็นชอบ

แผนฯ และมอบหมายให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานกลางในการประสานและติดตามการดำเนินงาน ซึ่งต่อมา สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้โอนภารกิจการจัดทำและขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมายังกระทรวงยุติธรรม ภายใต้ภารกิจของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบและประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2563 และในโอกาสที่แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 จะหมดวาระลงในปี 2565 เพื่อให้แผนสามารถประกาศใช้ได้ทันตามรอบเวลา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จึงร่วมกับที่ปรึกษา โดยมหาวิทยาลัยมหิดล และภาคส่วนต่าง ๆ ยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ขึ้น โดยแผนดังกล่าว ได้มีการวิเคราะห์ให้มีความสอดคล้องกับแผนระดับที่ 1 และแผนระดับที่ 2 รวมทั้ง บริบทต่างๆ อาทิ สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ฯลฯ

^๙ ต่อมาเรียกว่า “แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2544 - 2548)”

รวมถึงได้ผ่านการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ การระบุโครงการ/กิจกรรมสำคัญ และการวิพากษ์ร่างแผนฯ เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง เพื่อนำเสนอต่อสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรีพิจารณาตามลำดับ กระทั่งวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2566 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปปฏิบัติต่อไป

2 กรอบแนวคิดการจัดทำร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการจัดแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

2.1 บริบทภายในประเทศ

การจัดทำร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ใช้กรอบการวิเคราะห์ในประเด็นพื้นฐาน (Issue - based) 5 มิติ ได้แก่ (1) มิติโครงสร้าง (2) มิติกฎหมาย (3) มิติการจัดสรรทรัพยากร (4) มิติความตระหนักรู้ และ (5) มิติสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลกระทบต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ โดยร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) มีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ ตามแผนภาพที่ 1

กรอบความเชื่อมโยงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 กับ แผนระดับที่ 1 และแผนระดับที่ 2

แผนระดับที่ 1

แผนระดับที่ 2

แผนระดับที่ 3

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580)													
4. ด้านการสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคม					6. ด้านการปรับสมดุล และพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ								
แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ													
1. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม		2. ความเสมอภาค และหลักประกันทางสังคม		3. การต่างประเทศ		4. ด้านความมั่นคง		5. การเสริมสร้างพลังทางสังคม					
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)													
เป้าหมายหลัก การสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และความท้าทายใหม่ๆ					เป้าหมายรอง การมุ่งสังคมแห่งโอกาส และความเป็นธรรม								
นโยบาย และแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566 - 2570)													
นโยบายฯ ที่ 1 การเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ			นโยบายฯ ที่ 2 การบริหารจัดการผู้หลบหนีเข้าเมือง			นโยบายฯ ที่ 3 การป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด							
แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)													
5 ด้าน	1. การเมืองการปกครอง		3. สาธารณสุข	4. การศึกษา	11 กลุ่ม	1. ผู้ไร้แรงงาน		4. นักปกป้องสิทธิมนุษยชน		7. บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ		10. ผู้ต้องขังและผู้พนักโทษ	
	2. กระบวนการยุติธรรม					2. ผู้เสียหาย และเหยื่อของกระบวนการยุติธรรม		5. ผู้สูงอายุ		8. บุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียนและกลุ่มชาติพันธุ์			
			5. เศรษฐกิจและธุรกิจ			3. กลุ่มเด็ก และสตรี		6. ผู้แสวงหาเสด็จ		9. คนพิการ		11. ผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช	

แผนภาพที่ 2 กรอบความเชื่อมโยงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) กับแผนระดับที่ 1 - 2

2.1.1 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ถือเป็นแผนระดับที่ 1 ซึ่งกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องและเกิดการบูรณาการระหว่างกัน ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ 20 ปี ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- (1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง
- (2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน
- (3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
- (4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
- (5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ
- (6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) ซึ่งแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคม และด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

2.12 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เป็นแผนระดับที่ 2 โดยหน่วยงานของรัฐ ที่เกี่ยวข้อง ต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ มีทั้งสิ้น 23 แผนแม่บท ซึ่งจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีการดำเนินการสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 แผน ได้แก่

พิจารณาความสอดคล้องได้ดังนี้

(1) แผนแม่บทด้านความมั่นคง

(2) แผนแม่บทด้านการต่างประเทศ

(15) แผนแม่บทด้านพลังงานสังคม

(17) แผนแม่บทด้านความเสมอภาค
และหลักประกันทางสังคม

(22) แผนแม่บทด้านกฎหมาย
และกระบวนการยุติธรรม

• **ความสอดคล้องกับแผนแม่บทด้านความมั่นคง**

เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ คือ ประชาชน อยู่ดี มีกินดี และมีความสุข โดยจะสามารถบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ ได้ เนื่องจากแผนสิทธิมนุษยชนมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การป้องกัน และแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคงเป็นไปอย่างครบถ้วน สอดคล้องตามหลักการสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างทัศนคติ และการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับหลักการสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างความมั่นคงและหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีแผนย่อยที่สอดคล้อง อาทิ

- (1) การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์
- (2) การบริหารจัดการผู้หลบหนีเข้าเมือง
- (3) การป้องกันและแก้ไขปัญหาคาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

• **ความสอดคล้องกับแผนแม่บทด้านการต่างประเทศ**

เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ คือ การต่างประเทศ ไทยมีเอกภาพ ทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน มีมาตรฐานสากล และมีเกียรติภูมิในประชาคมโลก โดยจะสามารถบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ ได้ เนื่องจากแผนสิทธิมนุษยชน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐ มีการดำเนินงานที่สอดคล้องตามมาตรฐานสากล และพันธกรณีที่ประเทศไทยเป็นภาคี อาทิ ประเด็นสิทธิมนุษยชน ประเด็นการต่อต้านการค้ามนุษย์ ประเด็นการแสดงความเห็น ซึ่งมีแผนย่อยที่สอดคล้อง คือ การพัฒนาที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และพันธกรณีระหว่างประเทศ

• **ความสอดคล้องกับแผนแม่บทด้านพลังงานสังคม**

เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ คือ ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม เพิ่มขึ้น โดยจะสามารถบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ ได้ เนื่องจากแผนสิทธิมนุษยชน มุ่งระดมภาคส่วนต่าง ๆ ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่น มาเป็นกลไกในการช่วยสร้างโอกาสและแก้ไขปัญหาคาความไม่เสมอภาค เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งมีแผนย่อยที่สอดคล้อง คือ การรองรับสังคมสูงวัยเชิงรุก

- **ความสอดคล้องกับแผนแม่บทด้านความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม**

เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ คือ คนไทยทุกคนได้รับการคุ้มครอง และมีหลักประกันทางสังคมเพิ่มขึ้น โดยจะสามารถบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ ได้ เนื่องจากแผนสิทธิมนุษยชนจะช่วยส่งเสริมให้ภาครัฐสร้างหลักประกันทางสังคม ที่สามารถสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ ทุกช่วงวัย ทุกเพศสภาพ และทุกกลุ่ม ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางและด้อยโอกาส ผ่านกลไกที่สามารถชี้เฉพาะเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- **ความสอดคล้องกับแผนแม่บทด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม**

เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ คือ การอำนวยความยุติธรรมเป็นไปโดยเสมอภาค โปร่งใส เป็นธรรม ทัวถึงและปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยจะสามารถบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ ได้ เนื่องจากแผนสิทธิมนุษยชนจะเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ จัดการ และแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นการสร้างหลักประกัน สิทธิเสรีภาพ ตลอดจนลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และพัฒนาระบบงานด้านสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศ ให้ทัดเทียมกับสิทธิมนุษยชนสากล ภาครัฐ เกิดความตระหนักถึงหลักการสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น สร้างสังคมที่พัฒนาอย่างเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และไม่เลือกปฏิบัติ ส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนในสังคม มีโอกาสได้รับประโยชน์จากการพัฒนาประเทศอย่างเท่าเทียม เป็นธรรม และทัวถึง

2.1.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) มุ่งเน้นจุดหมายการพัฒนา ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 เพื่อเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน มีเป้าหมายและทิศทางที่ช่วยในการสนับสนุนการพลิกโฉมประเทศ ที่ครอบคลุม 4 มิติการพัฒนา ได้แก่

- (1) มิติภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย
- (2) มิติโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม
- (3) มิติความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ
- (4) มิติปัจจัยผลักดันการพลิกโฉมประเทศ ซึ่งแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 มีความสอดคล้องและสนับสนุนเป้าหมายหลัก การสร้างความสามารถของประเทศ ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทใหม่ และเป้าหมายรอง การมุ่งสังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13

2.1.4 นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566 - 2570)

เป็นแผนหลักที่เป็นกรอบทิศทางการดำเนินการป้องกัน แจ้งเตือน แก้ไข หรือระงับยับยั้งภัยคุกคามเพื่อธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งชาติ โดยกำหนดนโยบายและแผนความมั่นคงแห่งชาติทั้งหมด 2 หมวด คือ หมวดประเด็นความมั่นคง และหมวดประเด็นศักยภาพความมั่นคง รวม 17 นโยบายและแผน ซึ่งแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีความสอดคล้องทั้งหมด 3 นโยบายและแผน ได้แก่

- (1) การเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ
- (6) การบริหารจัดการผู้หลบหนีเข้าเมือง

(8) การป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหาหาเสพติด

ดังนั้น กลไกสำคัญในการถ่ายทอดแนวทางการขับเคลื่อนประเทศในมิติต่าง ๆ ของยุทธศาสตร์ชาติสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว คือ การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้ประเทศลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นแผนระดับที่ 3 จึงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติที่เป็นแผนระดับที่หนึ่ง และแผนแม่บทที่เป็นแผนระดับที่ 2 อย่างไรก็ตาม แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในทุกมิติ การสร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม ด้วยการส่งเสริม ปกป้องคุ้มครอง และป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงหลักการดังกล่าวข้างต้น การจัดทำร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ยังนับว่าเป็นแผนที่จัดทำคำคู่ และเสริมกับร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (แผนระดับที่ 2) อีกด้วย โดยที่หนึ่งในเป้าหมายของการพัฒนาคือการสร้างสังคมแห่งโอกาสและความเสมอภาคด้วยแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ และการกระจายโอกาสแก่กลุ่มเปราะบาง รวมถึงการเข้าถึงความคุ้มครองทางสังคมของประชาชนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

2.2 บริบทระหว่างประเทศ

2.2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR)

UDHR ได้รับการรับรองโดยมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (General Assembly) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 (ค.ศ. 1948) ถือเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบัน และเป็นเอกสารสำคัญในการกำหนดกรอบมาตรฐาน สำหรับการออกแบบระบบการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน แม้ตัวปฏิญญาสากลจะเป็นรูปแบบของเอกสารเชิงหลักการที่มาจากข้อตกลงร่วมกันที่ได้มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่ก็ถือเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่า มีสถานะเสมือนเป็นกฎหมายระหว่างประเทศอื่นเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นหลักการกฎหมายทั่วไป ที่ได้รับการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศที่รัฐต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อยกเว้น (jus cogens) ประกอบด้วยเนื้อหา 30 ข้อ หลักการสำคัญจึงห้ามการเลือกปฏิบัติทั้งปวง อาทิ การเลือกปฏิบัติต่อเชื้อชาติ เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรืออื่นใด ต้นกำเนิดทางชนชาติหรือสังคม ฐานะ การเกิด สถานภาพอื่น ๆ เป็นต้น โดยได้แจกแจงสิทธิต่าง ๆ ที่จะได้รับคุ้มครอง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม สิทธิทาง

วัฒนธรรม และอื่น ๆ จึงเห็นได้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศไทยในช่วงหลัง โดยเฉพาะ นับตั้งแต่ฉบับ พ.ศ. 2540 ได้มีการพัฒนาเพื่อรองรับการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน ที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

2.2.2 สนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี

สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ภายใต้สหประชาชาติ มีทั้งสิ้น 9 ฉบับ โดยสนธิสัญญาดังกล่าวมีลักษณะเป็นสัญญาพหุภาคี กล่าวคือเป็นสนธิสัญญาที่มีรัฐ มากกว่าสองรัฐขึ้นไปเป็นภาคีสถิติสัญญา ทั้งนี้ เมื่อเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาแล้ว ถือว่า รัฐภาคีมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาต่อไป และต้องอนุวัติการให้สอดคล้องกับ สนธิสัญญา โดยปัจจุบันประเทศไทย ได้เป็นภาคีสถิติสัญญาหลักระหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชนแล้ว จำนวน 7 ฉบับ ได้แก่

(1) กติการหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

(International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR)

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540 ปัจจุบันมีการทำคำแถลงตีความ (Interpretative Declaration) 2 ประเด็น ได้แก่ ข้อ 1 วรรค 1 เรื่องการกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยมีได้หมายรวมถึงการแบ่งแยก ดินแดนหรือเอกภาพทางการเมือง และข้อ 20 วรรค 1 การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อทำสงคราม

สาระสำคัญของกติกา ICCPR ได้กำหนดสิทธิต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นสิทธิของ ประชาชนในฐานะพลเมือง ซึ่งว่าด้วยการกำหนดเจตจำนงของตนเอง สิทธิในเรื่องการเมือง และสามารถดำเนินการอย่างเสรีในการจัดการทรัพยากรและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมของตน และการประกันสิทธิของรัฐบาลที่ จะต้องส่งเสริมให้บังเกิดผลตามสิทธิ ดังกล่าว โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ สิทธิเหล่านี้รวมถึงสิทธิที่จะมีชีวิต และการยกเลิก โทษประหารชีวิต การห้ามการทรมาน/ลงโทษทารุณโหดร้าย การมีทาส เสรีภาพในความปลอดภัย ของร่างกาย การห้ามการจับกุมโดยมิได้ทำผิดกฎหมาย การปฏิบัติต่อผู้ถูกจับกุมด้วย หลักมนุษยธรรม เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย ความเสมอภาคในด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมทางศาล สิทธิในสถานะบุคคล สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็น การนับถือศาสนา การห้ามโฆษณาชวนเชื่อเพื่อการสงครามและ การเกลียดชังเผ่าพันธุ์ สิทธิในการชุมนุมโดยสงบ การรวมตัวเป็นสมาคม การคุ้มครอง ครอบครัวและการสมรส สิทธิของเด็ก การมีทะเบียนเกิด และสัญชาติ การมีสิทธิมีส่วน ในการบริหารบ้านเมือง และสิทธิของชนกลุ่มน้อย

ประเทศไทยได้เสนอรายงานประเทศ ฉบับที่ 4 - 8 ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) หรือคณะกรรมการประจำกติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ในการประชุมครั้งที่ 3349 และ 3350 เมื่อวันที่ 13 - 14 มีนาคม 2560 และคณะกรรมการได้มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทย จำนวน 47 ข้อ

(2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights : ICESCR)

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542 โดยทำถ้อยแถลงตีความ (Interpretative Declaration) ข้อ 1 เกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยมีให้ตีความรวมถึงการแบ่งแยกดินแดน หรือเอกภาพทางการเมือง

สาระสำคัญของกติกา ICESCR ได้กำหนดสิทธิต่าง ๆ ของประชาชน ได้แก่ การกำหนดเจตจำนงของตนเอง การจัดการทรัพยากรและการประกันสิทธิของรัฐบาล ที่จะต้องให้สิทธิแก่ประชาชนและผู้ที่ไม่ใช่คนชาติของตน การประกันสิทธิความเท่าเทียมกันในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระหว่างชายหญิง และเพื่อความเท่าเทียมกันในสังคมประชาธิปไตย การห้ามลิดรอนสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน การรับรองสิทธิในการทำงาน หาเลี้ยงชีพด้วยสภาพการทำงานที่ยุติธรรม ค่าจ้างที่เป็นธรรม ตามความเป็นอยู่ และสภาพการทำงานที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ การก่อตั้งสหภาพแรงงาน สิทธิของคนงาน สิทธิในสวัสดิการสังคม การประกันสังคม สิทธิของครอบครัวในฐานะจำเป็น สังคมพื้นฐานทางธรรมชาติ สิทธิของมารดา เด็ก ผู้เยาว์ และความคุ้มครองสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ ในปัจจัย 4 โดยเฉพาะเรื่องอาหาร โดยปลอดจากความหิวโหยและการแบ่งสรรอาหาร สิทธิด้านสุขภาพ สุขลักษณะ บริการทางการแพทย์ การควบคุมโรคระบาด โดยเฉพาะอนามัยการสิทธิทางการศึกษา ซึ่งการศึกษาในระดับประถมศึกษาจะเป็นการศึกษาภาคบังคับที่ให้เปล่าแก่ทุกคน และการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษาที่เหมาะสมเท่าเทียมกัน รวมถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะต้องส่งเสริมให้มากที่สุด สิทธิที่จะมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และการดูแลจากภาครัฐที่จะคุ้มครอง อนุรักษ์ และการพัฒนา รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และทางวัฒนธรรม

ประเทศไทย ได้เสนอรายงานประเทศฉบับแรก และฉบับที่ 2 ต่อคณะกรรมการประจำกติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในการประชุมครั้งที่ 28 - 30 เมื่อวันที่ 4 - 5 มิถุนายน 2558 และคณะกรรมการได้มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทย จำนวน 30 ข้อ^๑

(3) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women : CEDAW)

ประเทศไทย เข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ และมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2528 โดยทำคำแถลงตีความ (Interpretative Declaration) ว่า ข้อบทในอนุสัญญา CEDAW ต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตั้งข้อสงวน (Reservation) ไว้ 1 ข้อ ได้แก่ ข้อ 29 เกี่ยวกับการเสนอเรื่อง ให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ พิจารณาในกรณีพิพาทระหว่างรัฐบาล สาระสำคัญของอนุสัญญา CEDAW กำหนดความหมายของ **“การเลือกปฏิบัติต่อสตรี”** ซึ่งจะต้องถูกประณามและขจัดทุกประการโดยไม่ชักช้า และบรรจุหลักการความเสมอภาคของ 2 เพศ ไว้เป็นหลักประกันในรัฐธรรมนูญ ตลอดจนกฎหมาย

^๑ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/150/41/PDF/G1515041.pdf?OpenElement>

และมาตรการอื่น ๆ ที่จะจัดการให้เกิดความก้าวหน้าอย่างเต็มที่ของสตรี ทั้งโดยการออก มาตรการพิเศษ เร่งรัด ปรับแบบแผนทางสังคม วัฒนธรรม และระบบครอบครัว เพื่อความเสมอภาค การปราบปรามการค้า สตรีในทุกรูปแบบ ขจัดการเลือกปฏิบัติในด้านการเมือง การเป็นผู้แทนรัฐบาล การร่วมงานในองค์การระหว่างประเทศ การได้มาและคงไว้ซึ่งสัญชาติ ของสตรีและบุตร ความเสมอภาคทางการศึกษา การจ้างงาน ค่าตอบแทน การคุ้มครองสุขภาพ การตั้งครรภ์ และการคลอดบุตร สิทธิประโยชน์ด้านครอบครัว สินเชื่อ ที่เช่า บ้าน การ วัฒนธรรม ขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจ การพัฒนา สุขภาพประกัน สังคม การศึกษาฝึกอบรม การรวมกลุ่มพึ่งตนเอง ความเสมอภาคทางกฎหมาย ตลอดจน สิทธิในการสมรส และความสัมพันธ์ทางครอบครัว

ประเทศไทย ได้เสนอรายงานประเทศ ฉบับที่ 6 - 7 ต่อคณะกรรมการขจัดการเลือก ปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ในการประชุมครั้งที่ 1504 และ 1505 เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2560 และคณะกรรมการได้มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทย จำนวน 60 ข้อ⁹

(4) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination : ICERD)

ประเทศไทย เข้าเป็นภาคีโดยภาคยานุวัติ และมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2546 โดยทำคำแถลงตีความ (Interpretative Declaration) ไว้ว่าจะไม่รับพันธกรณีเกินกว่า ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายไทยบัญญัติไว้ รวมทั้งมีข้อสงวน (Reservation) 1 ข้อ ได้แก่ ข้อ 22 ในเรื่องการเจรจาตกลงในเรื่องข้อพิพาทที่ไม่สามารถ ตกลงกันได้ และเสนอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศพิจารณา

สาระสำคัญของอนุสัญญา ICERD กำหนดความหมายของ **“การเลือกปฏิบัติทาง เชื้อชาติ”** การตีความและมาตรการพิเศษ ที่จัดขึ้นตามความจำเป็นด้วยเจตนาเพื่อประกัน ความก้าวหน้าของกลุ่มคนบางกลุ่ม ที่ต้องการความคุ้มครองและสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การประณามการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ และการประกันการไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคล กลุ่ม หรือสถาบัน หรือสนับสนุนการเลือกปฏิบัติเหล่านี้ การดำเนินมาตรการที่จะแก้ไขกฎระเบียบ ที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติด้วยวิธีการที่เหมาะสม และสนับสนุนการประสานเชื้อชาติเข้าด้วยกัน การจัดให้มีมาตรการพิเศษชั่วคราว เพื่อสนับสนุนการคุ้มครองกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม เพื่อให้ได้รับ สิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาค การประณามการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา เชื้อชาติ ในเรื่องความเหนือกว่าของบางชนกลุ่ม การเกลียดชังระหว่างเชื้อชาติ การลงโทษตามกฎหมาย ต่อการกระทำตาม การประณามเหล่านี้ และห้ามการดำเนินการส่งเสริมกระตุ้นการเลือกปฏิบัติ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ การประกันสิทธิของทุกคนให้เสมอภาคกันตามกฎหมาย ภายใต้ศาลและ กระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองของรัฐ การใช้สิทธิอย่างทั่วถึงและเสมอภาคในทางการเมือง กิจกรรมสาธารณะ และบริการสาธารณะ สิทธิของพลเมืองในเรื่องต่าง ๆ ทุกเรื่อง เช่น การมีถิ่นพำนัก การครองสัญชาติ การสมรสและเลือกคู่สมรส การรับมรดกสิทธิเสรีภาพทาง

⁹ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/228/03/PDF/N1722803.pdf?OpenElement>

ความคิดเห็น การนับถือศาสนา การชุมนุม สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านการทำงาน ที่อยู่อาศัย การสาธารณสุข การศึกษา กิจกรรมทางวัฒนธรรม และบริการต่าง ๆ และการประกันสิทธิของรัฐ ที่จะให้ความคุ้มครองแก่ทุกคนในอาณาเขต จากการเลือกปฏิบัติเหล่านี้ รวมถึงสิทธิที่จะร้องขอค่าทดแทนจากศาล เพื่อชดเชยความเสียหาย อันเป็นผลจากการเลือกปฏิบัติเหล่านี้

ประเทศไทย ได้เสนอรายงานประเทศ ฉบับที่ 4 - 8 ต่อคณะกรรมการ จัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ในการประชุมครั้งที่ 2847 และ 2848 เมื่อวันที่ 22 - 23 พฤศจิกายน 2564 และคณะกรรมการได้มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทย จำนวน 50 ข้อ^๑

(5) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child : CRC)

ประเทศไทย เข้าเป็นภาคี โดยการภาคยานุวัติ โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 ปัจจุบันมีข้อสงวน (Reservation) 1 ข้อ ได้แก่ เรื่องสถานะของเด็กผู้ลี้ภัย

สาระสำคัญของอนุสัญญา CRC ประกอบด้วยความหมายของ “เด็ก” การประกัน สิทธิพื้นฐานของรัฐบาลที่ต่อเด็กในเขตอำนาจของตนบนสิทธิพื้นฐาน 4 ประการ คือ สิทธิที่จะมีชีวิต สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และสิทธิที่จะมีส่วนร่วม การไม่เลือกปฏิบัติ การคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก การเคารพต่อความรับผิดชอบและ สิทธิหน้าที่ของบิดามารดา ครอบครัว และสภาพสังคมของเด็ก การประกันสิทธิที่จะมีชีวิต การมีชื่อ มีสัญชาติ เอกลักษณะ การอยู่ร่วมกันระหว่างเด็กกับบิดามารดา และครอบครัว และการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน สิทธิเสรีภาพของเด็กในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก การแสวงหา/ได้รับข้อมูลข่าวสาร ความคิด มโนธรรม ศาสนา การสมาคม ความเป็นส่วนตัว การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากสื่อ และการคุ้มครองจากข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นอันตราย การช่วยเหลือบิดามารดาผู้ปกครองให้สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ การคุ้มครอง จากความรุนแรงทั้งปวง การดูแลทางเลือกสำหรับเด็ก การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม การร้องขอสถานะผู้ลี้ภัย การดูแลเด็กพิการ การดูแลสุขภาพและการสาธารณสุขสำหรับเด็กและมารดา การประกันสังคม การได้รับมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอ การศึกษา การพัฒนาบุคลิกภาพ การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม นันทนาการ การคุ้มครอง จากการถูกแสวงประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ยาเสพติด เพศ การลักพา ขาย ค่าเด็ก การคุ้มครอง จากการแสวงประโยชน์ทุกรูปแบบ การถูกรังแกหรือลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม การพิพาทด้วยอาวุธ การพันพัวจิตใจและการกลั่นแกล้งสู่สังคม การคุ้มครองเด็กที่ต้อง ประสบปัญหา ด้านกฎหมายและต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และผลกระทบของ อนุสัญญานี้ต่อกฎหมายเดิมที่มีอยู่

ประเทศไทย ได้เสนอรายงานประเทศ ฉบับแรก ต่อคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็ก ในการประชุมครั้งที่ 1683 และรับรองรายงานในการประชุมครั้งที่ 1698 เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555 และคณะกรรมการ ได้มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทย จำนวน 28 ข้อ

^๑ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/408/20/PDF/G1240820.pdf?OpenElement>

(6) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment : CAT)

ประเทศไทย ได้เข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ ซึ่งมีผลบังคับใช้กับประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 โดยมีการจัดทำถ้อยแถลงตีความ (Interpretative Declaration) จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ข้อบทที่ 1 เรื่องคำนิยาม ของคำว่า **“การทรมาน”** เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ไม่มีบทบัญญัติจำกัดความโดยเฉพาะ ประเทศไทยจึงตีความความหมายของคำดังกล่าวตามประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ข้อบทที่ 4 เรื่องการกำหนดให้การทรมานทั้งปวง เป็นความผิดที่ลงโทษได้ตามกฎหมายอาญาและนำหลักการนี้ไปใช้กับการพยายาม การสมรู้ร่วมคิด และการมีส่วนร่วมในการทรมาน ประเทศไทยตีความในกรณีดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ข้อบทที่ 5 เรื่องให้รัฐภาคีดำเนินมาตรการต่าง ๆ ที่อาจจำเป็น เพื่อให้ตนมีเขตอำนาจเหนือความผิดที่อ้างถึง ตามข้อบทที่ 4 โดยประเทศไทยตีความว่า เขตอำนาจเหนือความผิดดังกล่าว เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน และตั้งข้อสงวน (Reservation) 1 ข้อ ได้แก่ ข้อบทที่ 30 วรรคหนึ่ง โดยประเทศไทย ไม่รับผูกพันตามข้อบทดังกล่าว (ซึ่งระบุให้นำข้อพิพาทเกี่ยวกับการตีความหรือนำอนุสัญญาฯ ไปใช้ ขึ้นสู่การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ) ซึ่งการจัดทำข้อสงวนในข้อนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อไม่ยอมรับอำนาจของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเป็นการล่วงหน้า เว้นเสียแต่ว่าจะพิจารณาเห็นสมควรเป็นกรณี ๆ ไป

สาระสำคัญของอนุสัญญา CAT มีวัตถุประสงค์ในการระงับ และยับยั้งการทรมาน รวมทั้งป้องกันมิให้องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการใดที่เป็นการยุยง ยินยอม รู้เห็นเป็นใจ ข่มขู่ หรือบังคับขู่เข็ญ ที่จะเป็นการทรมานโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวด หรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อความมุ่งประสงค์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศ หรือคำสารภาพจากบุคคลนั้น หรือบุคคลที่สามรวมทั้งการบังคับขู่เข็ญ และการลงโทษบุคคลนั้นสำหรับการกระทำ ซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามกระทำหรือถูกสงสัยว่า ได้กระทำ

ประเทศไทย ได้เสนอรายงานประเทศฉบับแรก ต่อคณะกรรมการต่อต้านการทรมาน ในการประชุมครั้งที่ 1214 และ 1217 เมื่อวันที่ 30 เมษายน - 1 พฤษภาคม 2557 และคณะกรรมการได้มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทย จำนวน 23 ข้อ^๑

(7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities : CRPD)

ประเทศไทย ได้ยื่นสัตยาบันสารลงนามอนุสัญญา CRPD เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2551 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 27 สิงหาคม 2551 และได้จัดทำถ้อยแถลงตีความ (Interpretative Declaration) ต่อข้อ 17 ของอนุสัญญา

๑ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/057/33/PDF/G1405733.pdf?OpenElement>

สาระสำคัญของอนุสัญญา CRPD คือ รัฐภาคีที่มีพันธกรณีที่จะต้องจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการในทุกรูปแบบ ทั้งในด้านกฎหมาย การปกครอง และการปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการกำหนดมาตรการที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันของคนพิการ ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่ง ข้อมูล ข่าวสารและบริการสาธารณะ การยอมรับความเท่าเทียมกันของคนพิการในทางกฎหมาย สำหรับโอกาสในการรับการศึกษา การเข้าทำงาน การรักษาพยาบาล การประกันสิทธิและโอกาสที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกันกับบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ รัฐภาคีจะต้องกำหนดผู้ประสานงาน (focal points) และกลไกประสานงานในรัฐบาล เพื่อเป็นกลไกหลักในการผลักดันและตรวจสอบการปฏิบัติตามอนุสัญญา โดยจะต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเต็มที่ และรัฐภาคีที่มีพันธกรณีที่จะต้องเผยแพร่อนุสัญญา ให้ประชาชนทั่วไปทราบอย่างทั่วถึง โดยรวมถึงการเผยแพร่ในรูปแบบที่คนพิการในด้านต่าง ๆ สามารถเข้าถึงได้ รัฐภาคีต้องเสนอรายงานต่อคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการภายใน 2 ปี นับวันที่อนุสัญญา มีผลใช้บังคับกับรัฐภาคีนั้น ๆ

ประเทศไทย ได้เสนอรายงานประเทศฉบับแรกต่อคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการ ในการประชุม ครั้งที่ 36 และ 237 และได้รับรองรายงาน ในการประชุมครั้งที่ 252 เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2559 และคณะกรรมการได้มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทย จำนวน 74 ข้อ^๖

นอกจากนี้ ยังมีสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน ที่ประเทศไทยยังมิได้เป็นภาคี จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ อนุสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคน จากการบังคับให้หายสาบสูญ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance : ICCPED)^๗ และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families : ICRMW)

แผนภาพที่ 3 แสดงความเชื่อมโยงของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

๖ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/096/01/PDF/G1609601.pdf?OpenElement>

๗ ประเทศไทยลงนาม (signature) แล้วเมื่อ 9 มกราคม 2555 อยู่ระหว่างการพิจารณาเข้าเป็นภาคี เมื่อมีกฎหมายภายในประเทศอนุวัติการตามอนุสัญญา ICCPED

2.2.3 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals - SDGs)

เป็นเสมือนพิมพ์เขียว (blueprint) กำหนดแนวทางสำหรับประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ในการพัฒนาที่นำไปสู่การจัดปัญหาคความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ ด้านโครงสร้างทางสังคมไปพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งจะต้องร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าว จะถูกใช้เป็นเครื่องกำหนดทิศทางการพัฒนาทั้งของไทยและของโลกนับจากนี้ ระหว่างปี ค.ศ. 2016 - 2030 (พ.ศ. 2559 - 2573) ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี โดยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนประกอบด้วย 17 เป้าหมาย 169 เป้าประสงค์ ครอบคลุมประเด็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล อันเป็นสามเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Department of Economic and Social Affairs, 2021) โดยได้นำมาเป็นกรอบในการจัดทำ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) พบว่า มีการนำประเด็นตาม SDGs ในการอ้างอิงเพื่อติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐเกือบทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะนโยบายหรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชน ที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยหน่วยงานของรัฐ อีกทั้งการเน้นวัตถุประสงค์ ที่จะขจัดความยากจนในทุกมิติและทุกรูปแบบ รวมทั้งเน้นการพัฒนาที่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) **“นับว่าเป้าหมายทั้ง 17 เป้าหมายของ SDGs จะยังเป็นข้อท้าทายในการวิเคราะห์ด้านสิทธิมนุษยชน ที่สำคัญทางสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) ได้กำหนดเป้าหมายในการนำมาเป็นกรอบในพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชนถึงปี 2030”** (OHCHR, 2021)

แผนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สำหรับประเทศไทย ครอบคลุมการดำเนินการ ใน 6 ด้านหลัก ได้แก่ (1) การสร้างการตระหนักรู้ (2) การเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกับแผน 3 ระดับของประเทศ (3) กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน (4) การดำเนินงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (5) ความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา และ (6) การติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จากผลการประเมินเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนบ่งชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยมีความก้าวหน้าในหลายประเด็น โดยในมิติการพัฒนาคน (People) ภาครัฐ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคนทุกช่วงวัย รวมทั้งมุ่งขจัดปัญหาคความยากจนอย่างจริงจัง สะท้อนให้เห็นความก้าวหน้าในการขับเคลื่อนเป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจน เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ และเป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ ในมิติเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ประเทศไทยมีความก้าวหน้าในการขับเคลื่อนเป้าหมายที่ 7 พลังงานสะอาดที่เข้าถึงได้ เป้าหมายที่ 8 งานที่มีคุณค่า และการเติบโตทางเศรษฐกิจ เป้าหมายที่ 9 โครงสร้างพื้นฐาน นวัตกรรมและอุตสาหกรรม และเป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ อันเป็นผล

มาจากการดำเนินการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะที่ผ่านมา ประกอบกับการลงทุนทางโครงสร้างพื้นฐานการวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงการดำเนินการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย และในมิติสิ่งแวดล้อม (Planet) มีความก้าวหน้าสำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมายที่ 13 การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยได้ดำเนินการเชิงรุก เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงการวางแผนรับมือกับภัยพิบัติในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนั้น ในมิติความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) มีความก้าวหน้าในการขับเคลื่อนเป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นอย่างมาก โดยประเทศไทย มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในเวทีโลก (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, มปป.)

2.2.4 หลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : UNGPs)

เป็นเอกสารระหว่างประเทศฉบับแรก ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ และความรับผิดชอบของภาคเอกชน ในการดำเนินธุรกิจด้วยความเคารพสิทธิมนุษยชน และหลักการ UNGPs ไม่ถือเป็นตราสารระหว่างประเทศ ที่ก่อให้เกิดพันธกรณีให้รัฐต้องปฏิบัติตาม ไม่มีสภาพบังคับ แต่ในเชิงเนื้อหาหลักการ UNGPs สอดคล้องกับอนุสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน และกฎบัตรสหประชาชาติต่าง ๆ อีกทั้งยังมีข้อกำหนดให้ประเทศต่าง ๆ จัดตั้งองค์กรระหว่างประเทศที่กำกับดูแลการปฏิบัติตาม National Contact Point : NCP ทั้งนี้ รัฐบาลไทยได้ประกาศแผนปฏิบัติการระดับชาติ ว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 - 2565) ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2562 โดยมีมาตรการและกลไกติดตามการปฏิบัติตามแผน พร้อมรายงานต่อคณะรัฐมนตรีและกลไกระหว่างประเทศเป็นระยะ ๆ ดังนั้น การรับหลักการ UNGPs ไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นโดยรัฐหรือเอกชน จึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความสมัครใจ ซึ่งในปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 2

2.2.5 คู่มือแนวทางแผนปฏิบัติการแห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชน (Handbook on National Human Rights Plans of Action) (OHCHR, 2002)

สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) ได้ออกเอกสาร Handbook on National Human Rights Plans of Action โดยมีวัตถุประสงค์ให้แต่ละประเทศได้นำมาปรับใช้เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ โดยเอกสารระบุว่าวัตถุประสงค์พื้นฐานของการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อที่จะพัฒนาการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในแต่ละประเทศ เพื่อให้รัฐบาลและชุมชนสามารถทำให้การพัฒนาสิทธิมนุษยชนเป็นไปอย่างมีผลในทางปฏิบัติ มีการจัดการในทุกภาคส่วนของรัฐและสังคม รวมทั้งการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม ประโยชน์ของแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีหลายประการ เช่น

- (1) แผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งจะกำหนดเป้าหมายที่ความสำเร็จ และข้อเสนอแนะของกิจกรรมที่เป็นจริงในทางปฏิบัติ
- (2) สามารถเป็นเครื่องมือของการบริหารงานภาครัฐ และการปกครองที่ถูกต้อง

- (3) เพิ่มความเข้มแข็งของหลักนิติรัฐ การจัดการภาครัฐและการดำเนินการทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเพิ่มสิทธิของประชาชน
- (4) การส่งเสริมความสามัคคีในชาติโดยการส่งเสริมบรรยากาศแห่งความอดทน ความสมานฉันท์ และการมีเป้าหมายร่วมกันแม้ว่าจะมีความหลากหลายในสังคม
- (5) การเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนเกี่ยวกับ การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย โภชนาการ บริการสังคม และการบริหารความยุติธรรม
- (6) ลดความเสี่ยงในภัยที่เกิดจากการก่อความไม่สงบและความขัดแย้งที่มีผลกระทบระยะยาว ต่อรัฐและประชาชน
- (7) เป็นการสร้างความตระหนักด้านสิทธิมนุษยชน ทั้งของภาครัฐ ประชาชน และชุมชน อย่างกว้างขวาง
- (8) เป็นการสร้างหลักประกันให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้หญิง เด็ก กลุ่มชาติพันธุ์

แผนภาพที่ 4 กระบวนการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามคู่มือของสหประชาชาติ

2.3 ข้อเสนอแนะหรือข้อท้าทายเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย

2.3.1 รายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของไทยตามกลไกการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ Universal Periodic Review (UPR) รอบที่ 3

ประเทศไทย ได้นำเสนอรายงานประเทศฯ รอบที่ 3 ต่อคณะทำงาน UPR สมัยที่ 39 ระหว่างวันที่ 10 - 12 พฤศจิกายน 2564 ซึ่งผู้แทน 106 ประเทศ ได้ชื่นชม การจัดทำกฎหมายและนโยบายเพื่อส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมคุ้มครองสิทธิกลุ่มเปราะบาง การให้บริการสุขภาพภายใต้หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การผลักดันร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีข้อห่วงกังวล อาทิ การยกเลิกโทษประหารชีวิต การประกันสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก การแสดงความคิดเห็น และการชุมนุมโดยสันติ การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 และมาตรา 116 ให้สอดคล้องตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง การแก้ไขร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร หรือถ้าไม่มาแบ่งปันกัน พ.ศ. ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ความพยายามปรับยกสถานะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้ได้สถานะ A ตามหลักการปารีส การคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การขจัดความรุนแรงและการปกป้องสตรีและเด็กจากการแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศ การจัดการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของเพศสภาพ เป็นต้น โดยประเทศต่าง ๆ ได้ให้ข้อเสนอแนะแก่ไทยรวม 278 ข้อ โดยไทยได้ตอบรับข้อเสนอแนะทันที 193 ข้อ ขอนำกลับมาพิจารณาเพิ่มเติม 85 ข้อ และให้คำมั่นโดยสมัครใจ 8 ข้อ ทั้งนี้ ประเด็นต่าง ๆ ตามกรอบ UPR ได้ถูกนำมาบรรจุใน (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

2.3.2 รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 247 (2) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกอบมาตรา 26 (2) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 เสนอต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563 - 2564)

(1) รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยประจำปี พ.ศ. 2563

- (1.1) การประเมินสถานการณ์เฉพาะ (สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และสถานการณ์การชุมนุมทางการเมือง) โดยพบว่าจากการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินของรัฐเพื่อกำหนดมาตรการในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ส่งผลให้มีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ

บางประการของประชาชน เช่น การห้ามเดินทางข้ามเขตจังหวัด การกำหนดเวลาออกนอกเคสสถานหรือเคอร์ฟิว การห้ามจัดกิจกรรมรวมกลุ่มหรือการชุมนุม แต่มาตรการดังกล่าวมีความจำเป็น และได้สัดส่วนกับความรุนแรงของสถานการณ์ โดยรัฐได้มีการผ่อนผันหรือยกเลิกการบังคับใช้มาตรการเหล่านั้น เมื่อสถานการณ์แพร่ระบาดเริ่มคลี่คลายลง และมีมาตรการช่วยเหลือประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจและการครองชีพสำหรับสถานการณ์การชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ปี 2563 ส่วนใหญ่พบว่าไม่มีเหตุการณ์รุนแรงแม้จะมีการกระทบกระทั่งกันอยู่บ้างระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลความสงบเรียบร้อย แต่ยังคงมีการฉีดน้ำผสมสารเคมีเข้าใส่ผู้ชุมนุม ซึ่งอาจถือเป็นการกระทำที่เกินสมควรแก่เหตุ

- (1.2) การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พบประเด็นสำคัญ ได้แก่ การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน การติดตามจับกุมตัวโดยเจ้าหน้าที่รัฐ และปัญหาเรือนจำแออัด สถานการณ์การกระทำความผิด การบังคับให้สูญหาย และการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โทษประหารชีวิต การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน สอดคล้องกับการรายงานสถานการณ์ขององค์กรระหว่างประเทศ อย่างไรก็ดี ประเทศไทยยังคงเผชิญกับปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เช่น การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา ทั้งการช่วยเหลือผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น มีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี เพื่อลดความแออัดในเรือนจำ การให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมาน และการกระทำให้นุกลคนสูญหาย พ.ศ.....⁹ และเตรียมเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร การเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บในระหว่างการจับกุม การควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ และในระหว่างการฝึกฝนหลักสูตรต่าง ๆ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 และมาตรา 165/2 เพื่อให้ศาลมีอำนาจยกฟ้องในชั้นการตรวจคำฟ้อง หากมีเจตนาหลบเลี่ยงเพื่อดำเนินคดียังไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองการถูกดำเนินคดี ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ยังปรากฏสถานการณ์การถูกคุกคามของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนหลายกรณี เป็นต้น
- (1.3) การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พบประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิแรงงาน สิทธิชุมชนกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิด้านสุขภาพ สิทธิด้านการศึกษา และธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน อาทิ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้แรงงานจำนวนมากถูกยกเลิกจ้างและไม่ได้รับสิทธิประโยชน์การออกกฎหมายป่าชุมชน ที่ต้องอยู่นอกเขตป่าอนุรักษ์ อาจทำให้ชุมชนที่อาศัยและพึ่งพิงป่าไม้ที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ไม่สามารถขอจัดตั้งป่าชุมชนได้ การดำเนินโครงการของรัฐหรือที่รัฐเป็นผู้อนุญาตขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเพียงพอ ปัญหาการเข้าถึงระบบสาธารณสุข ปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาการเข้าถึงการศึกษาของเด็กและเยาวชน

⁹ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อ 25 ตุลาคม 2565

- (1.4) การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล พบประเด็นสิทธิมนุษยชนของประชากร 6 กลุ่ม ได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ สตรี กลุ่มเพศทางเลือก และกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ และสิทธิ (บุคคลไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ และผู้ลี้ภัย/ผู้แสวงหาที่พำนัก) ที่รัฐยังจำเป็นต้องมีมาตรการเพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนด้านสวัสดิการสังคมและความปลอดภัยจากการถูกละเมิด อาทิ การจัดอบรมพี่เลี้ยงเด็กของสถานศึกษา เพื่อให้มีการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิเด็ก การจัดให้มีกลไกรับเรื่องร้องเรียนที่เข้าถึงได้ง่าย มีมาตรการช่วยเหลือและเยียวยาผู้เสียหายอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดระบบดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง การปรับปรุงระบบขนส่งสาธารณะและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการ การจัดระบบการศึกษาเพื่อรองรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือมีความพิการ มีมาตรการป้องกันและคุ้มครองช่วยเหลือที่ชัดเจนกรณีการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กหญิงพิการ มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติหรือแนวทางประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคำขอสถานะ/สัญชาติให้ชัดเจนขึ้น มีการกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการคัดกรองคนต่างด้าว ที่เข้ามาในราชอาณาจักร และไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิสำเนาได้ที่ชัดเจน และปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังรวมถึงข้อเสนอแนะหรือข้อห่วงกังวลจากหน่วยงานหรือองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ในประเด็นต่าง ๆ เช่น สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม สิทธิการศึกษา สิทธิการยกเลิกโทษประหารชีวิต สิทธิด้านอาชีพและแรงงาน ช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สิทธิด้านการบวนการยุติธรรม และสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

(2) รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยประจำปี พ.ศ. 2564

- (2.1) การประเมินสถานการณ์เฉพาะ (สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และการใช้เสรีภาพในการชุมนุม) โดยพบว่า การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความรุนแรงขึ้นในเดือนเมษายน 2564 รัฐบาลได้พยายามทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิด้านสุขภาพของประชาชนผ่านการให้บริการป้องกันและรักษาโรคอย่างทั่วถึง แต่ยังมีบางกลุ่มที่อาจจะตกหล่นหรือยังคงมีอุปสรรคในการเข้าถึงวัคซีน ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้เกิดปัญหาการขาดรายได้และการว่างงาน ซึ่งการเยียวยาจากภาครัฐอาจไม่เพียงพอ และมีประชาชนบางกลุ่มยังเข้าไม่ถึงมาตรการดังกล่าว นอกจากนี้ การแพร่ระบาดยังกระทบต่อสิทธิด้านการศึกษาของเด็กที่เสี่ยงต่อการออกจากระบบการศึกษา โดยเฉพาะเด็กยากจนและเด็กข้ามชาติ ส่วนประเด็นของการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ส่วนใหญ่ใช้แนวทางสันติวิธีเพื่อเสนอข้อเรียกร้องทางการเมือง และการเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยปรับรูปแบบการชุมนุม เช่น Car Mob หรือกิจกรรมยืนเว้นระยะห่าง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม มีบางเหตุการณ์ที่ใช้เสรีภาพในการชุมนุมไม่ใช่ชุมนุมโดยสงบ และปราศจากอาวุธ และการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ไม่สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและกติกา ICCPR

(2.2) การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พบประเด็นสำคัญ ได้แก่ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ที่ในปี 2564 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เงินช่วยเหลือประชาชน ให้เข้าถึงความยุติธรรม รวมถึงการปล่อยชั่วคราวผ่านกองทุนยุติธรรม และสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเพิ่มขึ้นจากปี 2563 และมีการแก้ไขหลักเกณฑ์ของกองทุนยุติธรรมที่เกี่ยวกับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ประชาชนขอรับความช่วยเหลือ อย่างไรก็ตาม กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการดำเนินคดีล่าช้าของพนักงานสอบสวน ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องขัง ประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน การกระทำการ และการบังคับให้หายสาบสูญ สภาผู้แทนราษฎรได้มีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकคนสูญหาย พ.ศ. แต่ในปี 2564 ยังปรากฏการกระทำการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดเฉพาะกิจปราบปรามยาเสพติด ต่อผู้ต้องสงสัยจนเป็นเหตุให้เสียชีวิต นอกจากนี้ การติดตามตัวนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สูญหายยังไม่มีความคืบหน้า แม้ว่าจะมีการพัฒนากฎหมาย เพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน แต่ยังไม่มีการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี 2562² เพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนมาปรับใช้ให้เกิดผลได้จริง อีกประเด็นคือสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถิติการก่อความไม่สงบ และผู้ได้รับบาดเจ็บในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2564 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า แต่ผู้เสียชีวิตมีจำนวนลดลงเล็กน้อย รัฐบาลมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ในพื้นที่ แต่ยังคงมีการก่อเหตุรุนแรงเป็นระยะ และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐบางกรณีอาจกระทบต่อสิทธิและสร้างความวิตกกังวลแก่ประชาชน ประเด็นโทษประหารชีวิต

ในปี 2564 มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด ที่ส่งผลให้มีการยกเลิกความผิดบางประเภทที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียว ทำให้ผู้พิพากษา สามารถใช้ดุลพินิจลงโทษสถานอื่นแทนการประหารชีวิตได้ แต่ กสม. เห็นว่ารัฐบาลควรพิจารณาทบทวนกฎหมายฉบับต่าง ๆ เพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดที่ไม่เข้าข่ายเป็น **“คดีฉกฉกรรจ์ที่สุด”** เพื่อให้สอดคล้องกับกติกา ICCPR ส่วนประเด็นสุดท้ายเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพของสื่อมวลชน มีการดำเนินคดีเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นระหว่างการชุมนุมสาธารณะ และในสื่อสังคมออนไลน์ที่วิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของรัฐบาล ความพยายามของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาล้นหลาม อาจจะทำให้เกิดข้อจำกัด และทำให้ประชาชนหวาดกลัวในการแสดงความคิดเห็น

อย่างไรก็ตาม มีการทวงดุลอำนาจของฝ่ายบริหาร ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยการโต้แย้งผ่านกระบวนการทางศาล ส่วนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ตั้งคณะทำงานเพื่อกลั่นกรองการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112

² http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/034/T_0018.PDF

- (2.3) การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พบประเด็นสำคัญ ได้แก่ สิทธิแรงงาน ที่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการคุ้มครองสิทธิแรงงานหลายประการ อย่างไรก็ตาม แรงงานบางกลุ่มยังประสบปัญหา เช่น แรงงานนอกระบบและแรงงานแพลตฟอร์มยังไม่ได้รับการคุ้มครองในเรื่องค่าจ้าง และสวัสดิการต่าง ๆ แรงงานข้ามชาติบางส่วน ยังเข้าไม่ถึงกลไกการคุ้มครองทางสังคม การลักลอบนำเข้าแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน และการทำ MOU เพื่อนำเข้าแรงงานอย่างถูกกฎหมาย มีขั้นตอนที่ใช้เวลานาน และค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ประเด็นสิทธิในสุขภาพ รัฐบาลพยายามดำเนินการเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง โดยการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิอย่างต่อเนื่อง และมีนโยบายจัดระบบหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้ต้องขังที่มีปัญหาสถานะบุคคล และผู้ต้องขังต่างชาติ แต่ยังคงพบปัญหาหรืออุปสรรคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของประชากรบางกลุ่ม และยังมีประเด็นที่ต้องติดตามต่อไป เช่น ปัญหาด้านสุขภาพจิตที่มีแนวโน้มสูงขึ้น การเข้าถึงการช่วยเหลือที่อาจยังไม่เพียงพอเนื่องจากข้อจำกัดด้านบุคลากรทางการแพทย์ เป็นต้น ประเด็นสิทธิด้านการศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รัฐบาลมีความพยายามให้การศึกษาสามารถดำเนินต่อไปได้โดยใช้ระบบออนไลน์เป็นหลัก มีการสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การศึกษา และให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน รวมทั้งเตรียมความพร้อมในการเปิดเรียนโดยสนับสนุนให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างไรก็ตาม การศึกษาแบบออนไลน์อาจกระทบต่อการเข้าถึงการศึกษาของนักเรียนนักศึกษาที่มีฐานะยากจน และมีผลต่อคุณภาพการศึกษา ประเด็นสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รัฐบาลพยายามจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนภายใต้การดำเนินการของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ควบคู่กับการอนุรักษ์ป่าไม้ และป้องกันการบุกรุกทำลายป่า โดยออกกฎหมายให้ประชาชนสามารถอยู่อาศัย และทำกินในพื้นที่ป่าได้ แต่ผลการจัดที่ดินทำกินให้แก่ประชาชนยังไม่คืบหน้า และหลักเกณฑ์ที่กำหนดไม่เอื้อให้เกิดความมั่นคงในการถือครองที่ดิน ประเด็นธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน รัฐบาลอยู่ระหว่างการจัดทำร่างกฎหมายจัดการเลือกปฏิบัติ ซึ่งรวมถึงการเลือกปฏิบัติในการทำงาน รวมทั้งมีนโยบายส่งเสริมการประกอบธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ได้กำหนดมาตรการให้บริษัทจดทะเบียนเปิดเผยข้อมูลนโยบาย และการดำเนินงาน ที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนผ่านการจัดทำรายงานประจำปี อย่างไรก็ตาม มีข้อห่วงกังวลในกรณีการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินการของบริษัทยักษ์ใหญ่บางแห่ง ในประเด็นผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม
- (2.4) การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล พบประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นสิทธิเด็ก คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570 เพื่อให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย และปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญา เพื่อเพิ่มความคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาสำคัญ เช่น การใช้ความรุนแรงต่อเด็ก โดยเฉพาะการกลั่นแกล้ง (Bully) ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศทั้งต่อเด็กหญิง และเด็กชาย โดยผู้กระทำมักเป็นบุคคลใกล้ชิดกับเด็ก แต่ยังไม่มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และยังไม่มีความชัดเจน

ในการรวบรวมสถิติของเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง/ถูกล่วงละเมิดทางเพศในภาพรวมของประเทศ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนการป้องกัน และแก้ไขปัญหาดังกล่าว ประเด็นสิทธิผู้สูงอายุ รัฐบาลได้ขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องสังคมสูงอายุ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ วัยสูงอายุ และจัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับนโยบาย และกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหา และอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิบางประการของผู้สูงอายุ เช่น ปัญหาทัศนคติของนายจ้าง หรือสมาชิกในครอบครัว ที่เห็นว่าผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการทำงาน การเข้าไม่ถึงเทคโนโลยีทำให้เป็นอุปสรรคในการได้รับบริการจากรัฐ ประเด็นสิทธิคนพิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมสิทธิด้านการมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมของคนพิการ เช่น การพิจารณาให้ คนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการได้รับเบี้ยคนพิการในอัตราเดียวกัน การอำนวยความสะดวก ในการเข้าถึงบริการ และสิทธิด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในบางด้านยังไม่เห็นผล ชัดเจน เช่น การจ้างงานคนพิการในหน่วยงานของรัฐที่ยังมีจำนวนน้อย การขาดมาตรการ ที่ชัดเจนในการป้องกัน และคุ้มครองสตรี และเด็กหญิงพิการที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เป็นต้น ประเด็นสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศ รัฐบาลขับเคลื่อนงานด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหา ความรุนแรงในครอบครัว เช่น การบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนา และคุ้มครอง สตาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 การจัดทำร่างพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ ในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ.^๙ การกำหนดแนวทางปฏิบัติ เพื่รองรับ การใช้สิทธิในการยุติการตั้งครรภ์ของสตรี อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาสำคัญ เช่น ความรุนแรง ในครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019 การยุติการตั้งครรภ์ มีอุปสรรคในการส่งต่อผู้รับบริการไปยังสถานพยาบาล ส่วนการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ยังพบปัญหาการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน และการถูกล่วงละเมิดหรือถูกคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน สำหรับประเด็นผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ รัฐบาล และหลายหน่วยงานพยายามแก้ไขปัญหาด้านสัญชาติ และสถานะบุคคล โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เห็นชอบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การกำหนดสถานะและสิทธิ และการให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข แต่มีข้อจำกัดในเรื่องบุคลากรและงบประมาณ นอกจากนี้ นักเรียนกลุ่ม G ยังประสบปัญหาการ เข้าถึงสิทธิด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ส่วนการคุ้มครองผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย ในปี 2564 มีผู้เดินทางจากประเทศเมียนมาเข้ามายังประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบ ในประเทศเมียนมา ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาสังคมได้ดูแลให้ความช่วยเหลือด้านความ ปลอดภัย และการดำรงชีวิตแก่กลุ่มคนดังกล่าว ประเด็นสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ รัฐบาลพยายาม คุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ต่อเนื่องจากปี 2563 เช่น การร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ในการ แก้ไขปัญหาภาวะไร้สัญชาติของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม การยกร่างพระราชบัญญัติ คุ้มครอง และส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. อย่างไรก็ตาม นโยบายด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ ส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์บางส่วน ทำให้ต้องย้ายที่อยู่อาศัย บางครั้งที่ทำกินที่รัฐจัดให้ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตดั้งเดิม บางกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ถูกจับกุม โดยถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

^๙ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อ 25 ตุลาคม 2565

2.4 ติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ระยะครึ่งแผน

ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2563 เห็นชอบให้มีการประกาศใช้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) และเพื่อให้มีการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติ คณะรัฐมนตรี จึงเห็นชอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของหน่วยงาน ซึ่งที่ผ่านมาหน่วยงานต่าง ๆ ทั้ง 39 หน่วยงาน ได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานเรียบร้อยแล้ว รวมทั้งเห็นชอบให้หน่วยงานต่าง ๆ รายงานผลการปฏิบัติตาม (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) เมื่อสิ้นปีงบประมาณ ปีละ 1 ครั้ง ระหว่างเดือนตุลาคม - ธันวาคม ของทุกปี

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ร่วมกับวิทยาลัยการจัดการนวัตกรรมและอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ดำเนินการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ระยะครึ่งแผน (พ.ศ. 2563 - 2564) แนวทางการประเมินตาม CIPPIEST MODEL โดยภาพรวมของการประเมินโครงการแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (ระยะครึ่งแผน) อยู่ในระดับ **“มาก”** โดยสามารถสรุปผลการประเมินโดยสังเขปได้ ดังนี้

(2.4.1) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 พบว่า ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 39 หน่วย และมีการรายงานผลครบทุกหน่วย คิดเป็นร้อยละ 100 มีจำนวนโครงการ/กิจกรรม ทั้งหมด 707 โครงการ ดำเนินการแล้วเสร็จ 707 โครงการ มีการรายงานผลโครงการ/กิจกรรมภายใต้ข้อเสนอแนะ จำนวน 96 ข้อจากข้อเสนอแนะทั้งหมด 116 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 83

(2.4.2) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 พบว่า ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 39 หน่วย มีการรายงานผล จำนวน 39 หน่วย คิดเป็นร้อยละ 100 มีจำนวนโครงการ/กิจกรรม ทั้งหมด 828 โครงการ ดำเนินการแล้วเสร็จ 448 โครงการ ดำเนินการไม่แล้วเสร็จ/ยกเลิก จำนวน 380 โครงการ เนื่องจากไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณและเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีการรายงานผลโครงการ/กิจกรรมภายใต้ข้อเสนอแนะ จำนวน 103 ข้อ จากข้อเสนอแนะทั้งหมด 116 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 89

(2.4.3) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 พบว่า ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 39 หน่วย มีการรายงานผล จำนวน 39 หน่วย คิดเป็นร้อยละ 100 มีจำนวนโครงการ/กิจกรรม ทั้งหมด 849 โครงการ ดำเนินการแล้วเสร็จ 660 โครงการ ดำเนินการไม่แล้วเสร็จ/ยกเลิก จำนวน 189 โครงการ เนื่องจากไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ และเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีการรายงานผลโครงการ/กิจกรรมภายใต้ข้อเสนอแนะ จำนวน 103 ข้อ จากข้อเสนอแนะทั้งหมด 116 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 89

(2.4.4) ภาพรวมข้อเสนอที่ไม่มีกิจกรรม/โครงการรองรับ จำนวน 5 ข้อ จากทั้งหมด 116 ข้อ (ร้อยละ 5.1) ได้แก่

ด้าน/กลุ่ม	ข้อเสนอแนะ
ด้านสาธารณสุข	1. ผลิตแพทย์และมีมาตรการที่ช่วยเพิ่มสัดส่วนแพทย์ ต่อจำนวนประชากรมีการกระจายตัวที่เหมาะสม (ข้อ 5)
กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน	2. ให้ความสำคัญและส่งเสริมบทบาทนักปกป้องสิทธิมนุษยชน อาทิ การพัฒนาศักยภาพกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน การให้รางวัล เชิดชูเกียรติ (ข้อ 4)
กลุ่มผู้ต้องราชทัณฑ์	3. การเบี่ยงเบนคดียาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) อาทิ ผลักดันการจัดตั้งศาลพิเศษยาเสพติด โดยการส่งผู้เสติด (Addictive Disorder) ไปบำบัด การจัดตั้งศาลพิเศษมาแล้ว (ข้อ 3)
กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	4. สนับสนุนการเข้าถึงสวัสดิการสังคม การดูแล และการตรวจรักษา ของกลุ่มคนข้ามเพศ เช่น สิทธิในการลาแปลงเพศ การดูแลรักษา หลังการข้ามเพศสิทธิในการตรวจดูแลช่องคลอดเทียม เป็นต้น (ข้อ 6)
กลุ่มเกษตรกรและแรงงาน	5. รัฐควรศึกษาความสมดุลระหว่างสวัสดิการรัฐ และโครงสร้างประชากรในสังคมสูงวัย (ข้อ 6)
กลุ่มผู้เสียหายและพยาน	8. สนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนในการจัดตั้งสถานคุ้มครอง (shelter) ให้จดทะเบียนเป็นสถานคุ้มครองเอกชน ที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อเป็นทางเลือกในการใช้บริการ นอกเหนือจากสถานคุ้มครองของรัฐ (ข้อ 7)

(2.4.5) ภาพรวมโครงการกิจกรรมที่โดดเด่น ได้แก่

- (1) สันเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โดยการเคหะแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- (2) การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสร้างอาชีพทางเลือกสำหรับคนกลุ่มเปราะบาง โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล
- (3) มาตรการทางภาษีช่วยเหลือกลุ่มด้อยโอกาสในสังคม (การจ้างงานผู้สูงอายุ และคนพิการ) โดยกรมสรรพากร กระทรวงการคลัง
- (4) การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิด โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

(2.4.5) บทสรุปจากการติดตามประเมินผล

- (1) ด้านบริบท (Context)** พบว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่ขับเคลื่อนโครงการภายใต้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 มีความตระหนักรู้ถึงความสำคัญ ของการบูรณาการทำงาน เพื่อให้สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทยดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน

หน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมือในการรายงานผลการดำเนินโครงการภายใต้แผน
รายงาน ว่า ได้ขับเคลื่อนโครงการโดยใช้งบประมาณจากหน่วยงานของตนเอง
เป็นหลัก สะท้อนให้เห็นว่า เป็นการดำเนินโครงการด้านสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้อง
กับภารกิจหลักของตนเอง

(2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่ามีการกำหนด เป้าหมาย การวางแผนดำเนินการ
และการติดตามประเมินผลที่ชัดเจน แต่ยังขาดการมีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ
รวมถึงจำนวนบุคลากร และการมีความรู้ความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ ยังรวมถึง
การไม่มีความพร้อมด้านอุปกรณ์ และสถานที่ดำเนินโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับ
การอภิปรายในการประชุมกลุ่มย่อย ว่าปัญหาอุปสรรคของการขับเคลื่อนแผนฯ คือ
การที่หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ได้มีงบประมาณในการขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชน แต่
เป็นการนำโครงการที่เป็นภารกิจหลักของหน่วยงานที่ทำอยู่แล้ว มาปรับให้ตรงกับ
แผนฯ มากยิ่งขึ้น อีกทั้งบางโครงการขาดบุคลากรและผู้เชี่ยวชาญ เช่น โครงการ
ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ หรือที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ เช่น กลุ่มเด็ก
กลุ่มสตรี กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และกลุ่มผู้สูงอายุ

(3) ด้านกระบวนการ (Process) พบว่า การที่ผู้บริหารหน่วยงานให้ความสำคัญ
ต่อการส่งเสริมสนับสนุนโครงการ มีการรายงานผลการดำเนินโครงการให้
ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ กิจกรรมโครงการสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มีการดำเนิน
กิจกรรมที่กำหนดตามโครงการตามขั้นตอน แต่ยังมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ
ดำเนินโครงการ เพื่อติดตาม กำกับ และประเมินการดำเนินโครงการตามขั้นตอน
ในส่วนน้อย สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นคือการขาดหน่วยงานติดตามจัดเก็บข้อมูล
เพื่อนำมาประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการตามแผนฯ รวมถึงการขาดเจ้าหน้าที่
ที่รับผิดชอบในเรื่องนี้โดยเฉพาะ ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการติดตามและ
ประเมินผลโครงการ

(4) ด้านผลลัพธ์ (Product) จากจำนวนโครงการที่สำเร็จทั้งหมดใน
แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (ระยะครึ่งแผน พ.ศ. 2562 - 2564)
โครงการโดดเด่นมากที่สุดอยู่ในด้านกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานหลัก
ที่ขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชน สะท้อนให้เห็นว่ามีความสอดคล้องกับปัจจัย
ความสำเร็จที่มีการกำหนดเป้าหมายการวางแผนดำเนินการมีบุคลากรที่เพียงพอ
และมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ในด้านผลลัพธ์ แบ่งการ
วิเคราะห์ออกเป็นวิเคราะห์จำนวนโครงการและกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมโครงการ
ซึ่งจะเห็นว่า มีจำนวนโครงการที่สำเร็จเป็นสัดส่วนที่มาก แต่การเข้าถึงกลุ่ม
เป้าหมายนั้น บางหน่วยงานไม่ได้รายงานกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ หรือไม่มีการ
จัดเก็บข้อมูล เช่น กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและกลุ่มสตรี ทั้งนี้ การวัด
ความสำเร็จด้านผลลัพธ์ จำเป็นต้องวิเคราะห์ในด้านของผลลัพธ์ และผลกระทบที่
มีต่อสังคมด้วย

(5) ด้านผลลัพธ์ (Outcome) พบว่าโครงการสำเร็จตามเป้าหมาย สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของแผนสิทธิมนุษยชนรายด้าน และแผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม แต่กิจกรรมตามโครงการส่งผลในการส่งเสริมความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน การคุ้มครองสิทธิ และลดการละเมิดสิทธิ ยังได้คะแนนน้อย ซึ่งสะท้อนได้จากขาดการติดตาม และประเมินผลความต่อเนื่องของผู้ร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ เช่น การจัดทำแบบสำรวจ วัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านสิทธิมนุษยชนการคุ้มครองสิทธิและการละเมิดสิทธิ และยังตรงกับความคิดเห็นจากเวทีประชุมกลุ่มย่อย ที่สะท้อนว่า ประชาชนทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการเข้าถึงสิทธิส่วนบุคคล หรือในภาพรวมด้านสิทธิมนุษยชน แต่จะตระหนักก็ต่อเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแล้วตนเองถูกละเมิดสิทธิ เป็นต้น

(6) ด้านผลกระทบ (Impact) ส่วนที่ได้คะแนนมาก คือ ผลที่คาดหวังจากการมีโครงการเป็นทางบวก ไม่เกิดผลกระทบอื่น ๆ และเห็นการพัฒนาของผู้ที่เข้าร่วมโครงการ ตามความรู้ ทักษะ และบริการตามวัตถุประสงค์โครงการ ส่วนที่ได้คะแนนน้อย คือ ผลที่คาดหวังจากการมีโครงการเป็นทางลบเกิดผลกระทบอื่นๆ บ้าง ซึ่งจากการพิจารณาข้อมูลโครงการที่ได้มีการรายงาน พบว่า การเขียนรายงานแผนปฏิบัติการจะเป็นลักษณะของการเขียนโครงการรายละเอียดพอสังเขป บางโครงการไม่มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเอาไว้ล่วงหน้า จึงทำให้การติดตามและประเมินผลในด้านของผลผลิตผลลัพธ์และผลกระทบนั้นทำได้ยาก โดยเฉพาะในด้านผลกระทบสู่สังคม นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่า บางโครงการมีการรายงานไม่ตรงกับข้อเสนอแนะรายกลุ่ม และรายด้านสะท้อนให้เห็นว่า หากผู้จัดทำโครงการไม่มีความเข้าใจหลักการของแผนแล้ว ก็จะทำให้โครงการที่ดำเนินไปนั้น ไม่ตอบโจทย์ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้

(7) ด้านประสิทธิภาพ (Efficient) พบว่าโครงการดำเนินการได้สำเร็จตามเป้าหมาย และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ในประเด็นของการวัดผลทางด้านนี้ หากพิจารณาว่ามีการเขียนแผนโครงการ และสามารถทำโครงการได้จริง ก็จะพบว่าโครงการดำเนินการประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพ แต่หากพิจารณาในด้านของคุณภาพของโครงการ ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดจะเห็นได้ว่า ในภาพรวมนั้นมีหลายตัวชี้วัดที่ไม่มีข้อมูลรายงาน ทำให้ไม่สามารถสรุปได้ว่า มีการดำเนินการตามบรรลุตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งบางหน่วยงานได้กำหนดตัวเลขสถิติเป้าหมาย ซึ่งจะมีการติดตามผลเมื่อสิ้นสุดแผนในปีงบประมาณ 2565

(8) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) พบว่ามีโครงการต่อเนื่องในปีงบประมาณถัดไป หรือมีการนำโครงการต่าง ๆ ไปเป็นต้นแบบในการจัดกิจกรรมที่อื่น ซึ่งการพิจารณาโครงการที่นำเสนอส่วนใหญ่ และเป็นโครงการที่สำเร็จจะพบว่าเป็นโครงการที่มีการจัดต่อเนื่องหลายปี และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มาก โดยเฉพาะโครงการที่เกี่ยวกับงานด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ ด้านการเมืองการปกครองและความมั่นคง

(9) ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ (Transportability) การดำเนินโครงการต่าง ๆ ยังคงต้องเพิ่มความสำคัญของการส่งเสริม ให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการสามารถปฏิบัติตนให้เป็นต้นแบบ สำหรับให้ผู้อื่นในชุมชนมาเรียนรู้ได้ และควรมีการสรุปผลการดำเนินโครงการ และนำเอาปัญหาและข้อเสนอแนะไปใช้ในการออกแบบ วางแผน โครงการ หรือการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในระยะต่อไป เพื่อให้โครงการสามารถเป็นต้นแบบให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ได้ ซึ่งใน

ประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ในการประชุมกลุ่มย่อยแสดงความคิดเห็นว่า ควรมีการกำหนดแบบแผนโครงการที่ประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชนให้ตรงกับประเด็นและกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้น่วยงานสนับสนุนได้นำเอาไปใช้ได้อย่างตรงเป้าหมายและประสบความสำเร็จ

(2.4.6) ข้อเสนอแนะต่อการติดตามและประเมินผลแผน

จากการติดตามและประเมินผลโครงการในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินผลแผนการจัดการประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมกลุ่มใหญ่ เพื่อเสนอผลการติดตามแผน พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจคือ หน่วยงานที่เข้าร่วมในกระบวนการติดตามและประเมินผลแผน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน ต่างมีความมุ่งมั่นตั้งใจเป็นอย่างมาก ที่จะร่วมจัดทำโครงการ เพื่อตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย สำหรับหน่วยงานหลัก มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามตัวชี้วัด ข้อเสนอแนะ ตลอดจนเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ของแผนได้อย่างดี ในขณะที่หน่วยงานสนับสนุน และหน่วยงานที่ไม่เคยรายงานผลการดำเนินโครงการตามแผน แต่มีความสนใจเข้าร่วมกระบวนการติดตามและประเมินผลแผน ต้องการให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นศูนย์กลาง (Focal Point) ในการคัดเลือกและกระจายงานด้านสิทธิมนุษยชน โดยกำหนดกิจกรรมหลัก ให้แก่หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ และกิจกรรมสนับสนุนสำหรับหน่วยงานสนับสนุนอย่างชัดเจน ควรตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนอย่างต่อเนื่อง และกำหนดบุคลากรมีงบประมาณสนับสนุนที่ชัดเจน และควรมีการพิจารณาปรับประเด็นแผนรายด้านให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงการจัดกลุ่มเป้าหมายเพื่อรองรับการดำเนินโครงการที่กระทบกลุ่มเป้าหมายในระดับประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องมีการทบทวนในการจัดทำร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

(2.4.7) การประเมินผลด้วยการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มประชาชนผู้ให้บริการ

นอกจากนี้ จากการส่งแบบสำรวจเพื่อติดตามประเมินผลแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยได้ส่งแบบสำรวจในช่วงระหว่างวันที่ 4 มิถุนายน - 17 กรกฎาคม 2564 มีผู้ตอบแบบสำรวจประมาณ 617 คน พบว่า เมื่อให้ประเมินเปรียบเทียบกับปัจจุบันกับในช่วงสามปีที่ผ่านมาว่า การดำเนินงานแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติด้านใดที่ **“ดีขึ้น” “แย่ลง”** หรือ **“ไม่เปลี่ยนแปลง”** พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่า การดำเนินงานด้านแผนสิทธิมนุษยชนดีขึ้นเพียง 4 ด้าน ได้แก่ แผนสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข (ร้อยละ 45) ด้านข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ (ร้อยละ 56) ด้านขนส่ง (ร้อยละ 45) และด้านสิทธิชุมชนวัฒนธรรมและศาสนา (ร้อยละ 44) สำหรับการสำรวจสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนเมื่อให้เปรียบเทียบกับระหว่างปีปัจจุบันกับ 3 ปีที่ผ่านมาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนดีขึ้น

มากกว่า ร้อยละ 40 เฉพาะในเรื่อง “การให้ยอมรับในความเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยกเพศ หรือค่านิยมทางเพศ” (ร้อยละ 635) “การถูกเลือกปฏิบัติในการให้บริการจากเจ้าหน้าที่รัฐ” (ร้อยละ 42.5) และ “การเข้าถึงความยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรมของประชาชน” (ร้อยละ 45.1)

(2.4.8) ข้อเสนอแนะต่อการขับเคลื่อนแผนในระยะต่อไป

(1) ด้านบริบทและปัจจัยนำเข้า

ควรมีการปรับแนวทางการดำเนินการของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ในประเด็นรายด้าน ให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และอาจพิจารณาจัดทำประเภทกลุ่มเป้าหมายให้แบ่งตามช่วงวัย และลักษณะกลุ่มประชากรที่มีความเปราะบาง หรือกลุ่มที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เป็นต้น

(2) ด้านกระบวนการ

ควรมีการกำหนดกรอบแนวทางการขับเคลื่อนแผน สู่แผนปฏิบัติการ โดยมีการกำหนดหน่วยงานเจ้าภาพ หน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน และกิจกรรมที่ต้องขับเคลื่อนให้ชัดเจน

(3) ด้านการติดตามและประเมินผล

ควรมีการตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผน ที่ทำงานอย่างต่อเนื่อง มีระบบการจัดเก็บข้อมูลของส่วนกลาง และมีการจัดทำแบบสำรวจที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ เพื่อประเมินภาพรวมของผลการดำเนินการ ตามแผนที่สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศ

(4) ด้านการถ่ายทอดส่งต่อและความยั่งยืน

ควรมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสรุปปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และโครงการที่มีความโดดเด่น หรือโครงการต้นแบบ เพื่อนำเป็นต้นแบบในการดำเนินโครงการด้านสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โครงการอบรมให้ความรู้ โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำข้อกฎหมาย ระเบียบแบบแผนที่เกี่ยวข้อง โครงการบริการประชาชน เป็นต้น

(5) ด้านความรู้ความเข้าใจและการสื่อสารสังคม

ควรมีการจัดทำแผนสื่อสารและประชาสัมพันธ์ สำหรับงานด้านสิทธิมนุษยชน โดยเริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน การขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชน และการปกป้องสิทธิมนุษยชน สำหรับประชาชน เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการที่ดำเนินการได้อย่างดีประสบความสำเร็จ เป็นโครงการที่โดดเด่น เพื่อสร้างการตระหนักรู้ และการนำต้นแบบไปใช้ในการขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชนให้ประสบความสำเร็จต่อไป

3. กระบวนการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

แผนภาพที่ 3 กระบวนการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

กระบวนการจัดทำแผน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยให้ประชาชนได้ร่วมเรียนรู้หลักการสิทธิมนุษยชน ร่วมสะท้อนปัญหา และร่วมจัดทำแผนจากระดับพื้นที่ พัฒนาเป็นแผนระดับชาติ ซึ่งได้ดำเนินการ ดังนี้

3.1 นำเสนอกรอบแนวทางการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการประสานความร่วมมือด้านสิทธิมนุษยชน และขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ครั้งที่ 1/2564 เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2564

3.2 จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อติดตามและประเมินผลแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) และยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) จำนวน 5 ครั้ง ในระดับพื้นที่ 4 ภูมิภาค 76 จังหวัด และกรุงเทพมหานคร ด้วยกระบวนการรับฟังสภาพปัญหาผ่านระบบ Cisco Webex Meetings ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชน และกลุ่มเปราะบาง รวมผู้เข้าร่วม จำนวน 689 คน ในห้วงเดือนมิถุนายน 2564

3.3 จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเติมเต็มข้อมูลและหารือแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อประกอบการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) เฉพาะส่วนกลาง เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2564 ผ่านระบบ Cisco Webex Meeting โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 178 คน เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเพื่อรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นที่สอดคล้องกับแผนแม่บท ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยได้เชิญนางสาวกัทธพร เล่าวงศ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการลงทุนพัฒนาสังคม จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นวิทยากรให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับประเด็นสิทธิมนุษยชน การจัดทำนโยบายและโครงการ รวมทั้งประเด็นต่าง ๆ ที่ควร

พิจารณาในการจัดทำแผน ต่อจากนั้น สร. ดร. ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด หัวหน้าคณะที่ปรึกษา และคณะ ได้นำเสนอร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) และเปิดรับเวทีฟังความคิดเห็น

3.4 ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565)

ช่วงครั้งแรก (พ.ศ. 2562 - 2563) โดยเป็นการสำรวจติดตาม ประเมินผลแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) กับกลุ่มประชาชน ผู้ใช้บริการ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ซึ่งได้จัดส่งแบบสำรวจไปครอบคลุมทั้ง 5 ภูมิภาค ระหว่างวันที่ 4 มิถุนายน - 17 กรกฎาคม 2564 โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 617 คน

3.5 รับฟังความคิดเห็นและวิพากษ์ร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

3.5.1 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อรับฟังความคิดเห็นและวิพากษ์ร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2564 ผ่านระบบ Cisco Webex Meetings โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้แทน หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาสังคม จากพื้นที่กรุงเทพมหานคร และพื้นที่ภูมิภาค รวมจำนวนทั้งสิ้น 317 คน

3.5.2 จัดทำแบบสำรวจออนไลน์เพื่อให้มีการวิพากษ์ร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ระหว่างวันที่ 4 - 17 กันยายน 2564 โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 746 คน

• ผลการวิพากษ์เห็นด้วยกับแผนสิทธิมนุษยชนรายด้าน ดังนี้

(1) ด้านการเมืองการปกครอง (ร้อยละ 96)	(4) ด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ (ร้อยละ 98)
(2) ด้านกระบวนการยุติธรรม (ร้อยละ 98)	(5) ด้านการศึกษา (ร้อยละ 97)
(3) ด้านสาธารณสุข (ร้อยละ 99)	

• ผลการวิพากษ์เห็นด้วยกับแผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม ดังนี้

(1) กลุ่มผู้ใช้แรงงาน (ร้อยละ 99)	(8) กลุ่มผู้เสียหายและเหยื่อในกระบวนการยุติธรรม (ร้อยละ 98)
(2) กลุ่มผู้สูงอายุ (ร้อยละ 97)	(9) กลุ่มผู้ต้องหา ผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษ (ร้อยละ 95)
(3) กลุ่มเด็กและสตรี (ร้อยละ 99)	(10) กลุ่มผู้เสพยาเสพติด (ร้อยละ 96)
(4) กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (ร้อยละ 99)	(11) กลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์ (ร้อยละ 95)
(5) กลุ่มคนพิการ (ร้อยละ 98)	
(6) กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (ร้อยละ 99)	
(7) กลุ่มผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช (ร้อยละ 97)	

• **การสำรวจแผนสิทธิมนุษยชนรายด้าน ว่ารัฐควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังนี้**

(1) ด้านการเมือง การปกครอง (ร้อยละ 26)	(4) ด้านการศึกษา (ร้อยละ 13)
(2) ด้านกระบวนการยุติธรรม (ร้อยละ 25)	(5) ด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ (ร้อยละ 11)
(3) ด้านสาธารณสุข (ร้อยละ 24)	

• **การสำรวจแผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม ว่ารัฐควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังนี้**

(1) กลุ่มผู้ใช้แรงงาน (ร้อยละ 20)	(7) กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (ร้อยละ 4)
(2) กลุ่มผู้เสียหายและเหยื่อในกระบวนการยุติธรรม (ร้อยละ 20)	(8) กลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์ (ร้อยละ 4)
(3) กลุ่มเด็กและสตรี (ร้อยละ 17)	(9) กลุ่มคนพิการ (ร้อยละ 4)
(4) กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (ร้อยละ 15)	(10) กลุ่มผู้ต้องหา ผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษ (ร้อยละ 1)
(5) กลุ่มผู้สูงอายุ (ร้อยละ 9)	(11) กลุ่มผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช (ร้อยละ 1)
(6) กลุ่มผู้แสวงหาเสถียรภาพ (ร้อยละ 5)	

3.6 นำเสนอร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ต่อที่ประชุม คณะอนุกรรมการประสานความร่วมมือด้านสิทธิมนุษยชนและขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2564 เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2564 ผ่านระบบ Cisco Webex Meetings ซึ่งที่ประชุม ได้มีการแสดงความคิดเห็นปรับปรุงเพิ่มเติมข้อมูลต่อร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) เพื่อให้สมบูรณ์ต่อไป

3.7 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อเพิ่มเติมข้อมูลประกอบการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เนื่องจากภายหลังจากการนำเสนอร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการประสานความร่วมมือด้านสิทธิมนุษยชน และขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2564 ได้มีการปรับปรุงและเพิ่มเติมข้อมูลให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะ กรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพจึงได้ดำเนินการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อเพิ่มเติมข้อมูลประกอบการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) จำนวน 5 ครั้ง ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ Cisco Webex Meetings รวมผู้เข้าร่วมจำนวน 361 คน เมื่อ กุมภาพันธ์ 2565

3.8 การติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ระยะครึ่งแผน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ร่วมกับวิทยาลัยการจัดการนวัตกรรมและอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ดำเนินการทบทวนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ระยะครึ่งแผน เพื่อประกอบการจัดทำ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ระหว่าง 4 กุมภาพันธ์ - 4 มิถุนายน 2564

บทที่ 2

สถานการณ์
ด้านสิทธิมนุษยชน
ของประเทศไทย

บทที่ 2

สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย

สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยที่นำมาประกอบในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 นี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปฐมภูมิและกฏติงยุมิ โดยได้มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อติดตามและประเมินผลแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) และยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) จำนวน 5 ครั้ง ในพื้นที่ 4 ภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร และการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเติมเต็มข้อมูลและหารือแนวทางการแก้ไขปญหาเพื่อประกอบการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลจากข้อเสนอแนะและข้อห้วงกัวงเวลาการนำเสนอรายงานตามกลไก UPR และสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี ตลอดจนเอกสารทางวิชาการ สื่อมวลชน เว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในด้านสิทธิมนุษยชน สรุปประเด็นสถานการณ์ที่สำคัญได้ ดังนี้

1. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนด้านการเมืองการปกครอง

สถานการณ์ด้านการเมืองการปกครอง แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นมิติต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของรัฐที่กระทบต่อสิทธิทางการเมืองการปกครองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเชิงนโยบายในการดำเนินโครงการภาครัฐ อันเป็นประเด็นปญหาหลักในช่วงเวลาปัจจุบัน ได้แก่ (1) มิติด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (2) มิติด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและข้อมูลข่าวสาร (3) มิติด้านการขนส่ง (4) มิติด้านสิทธิชุมชนและที่อยู่อาศัย และ (5) มิติด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

1.1 มิติด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ประเทศไทยยังคงเผชิญปญหาการลิดรอนและการจำกัดสิทธิเสรีภาพด้านการเมืองการปกครอง เช่น การขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การจำกัดการแสดงออกทางความคิด การบังคับใช้กฎหมายที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน โดยรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ในประเด็นด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ระบุว่ายังคงพบปญหาในการจำกัดเสรีภาพ การปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะในช่วงที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งมีการออกมาตรการอย่างเข้มงวดของรัฐเพื่อควบคุมสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคม 2563 เป็นต้นมา แม้การปะกักันระหว่างผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ซึ่งทำหน้าที่ควบคุม และสลายการชุมนุมจะไม่ปรากฏความรุนแรงในปี 2563 แต่มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรง ในปี 2564 (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

ในปี 2563 กสม.ได้รับเรื่องร้องเรียนทั้งสิ้น จำนวน 568 เรื่อง โดยประเด็นสิทธิมนุษยชนที่มีการร้องเรียนมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ (ไทยโพสต์, 2563)

ลำดับที่ 1 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม คิดเป็นร้อยละ 24 เช่น กรณีขอความช่วยเหลือให้เร่งรัดดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน กรณีกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่ทำร้ายร่างกายระหว่างการจับกุม กรณีการตั้งด่านตรวจค้นมีการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมกับเพศสภาพ เป็นต้น

อันดับที่ 2 สิทธิพลเมือง คิดเป็นร้อยละ 18 เช่น กรณีได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมือง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุม กรณีกล่าวอ้างว่าถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐติดตามตัว กรณีผู้ต้องขังเข้าใหม่มีร่องรอยการถูกทำร้ายร่างกาย กรณีได้รับผลกระทบจากการกักตัวหลังจากเดินทางกลับจากต่างประเทศเพื่อดูอาการจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นต้น

อันดับที่ 3 สิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 11 เช่น กรณีการจ่ายค่าทดแทนสำหรับการเวนคืนที่ดินโดยไม่เป็นธรรม กรณีปัญหาที่สาธารณประโยชน์ทับซ้อนทับที่ดินทำกินของประชาชน กรณีการโต้แย้งสิทธิการครอบครองที่ดินของราษฎร เป็นต้น

ผลสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมินติดตามการดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ด้านการเมืองการปกครองในภาพรวม โดยเปรียบเทียบระหว่างปีปัจจุบันกับเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา พบว่าร้อยละ 38.5 ยังเห็นว่าสถานการณ์ไม่มีความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 33.4 เห็นว่าแย่ลง และร้อยละ 28.2 เห็นว่าดีขึ้น

รายงานด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี พ.ศ. 2564^๙ ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา (2021) ได้รายงานถึงปัญหาในภาพรวมของสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยเฉพาะด้านการเมืองการปกครองเป็นประเด็นปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่อง อาทิ การจำกัดเสรีภาพการแสดงออก การปิดกั้นสื่อ การปิดกั้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต การจำกัดสิทธิการชุมนุมและการสมาคมโดยสงบ การจำกัดการมีส่วนร่วมทางการเมือง การคุกคามนักกิจกรรมด้านสิทธิมนุษยชนและผู้วิจารณ์การเมือง การผลักดันผู้ลี้ภัย การค้ามนุษย์ และการทุจริตคอร์รัปชัน รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายพิเศษ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นเดียวกับรายงานแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประจำปี 2564 เกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ซึ่งกล่าวถึงสภาพปัญหาในการเมืองการปกครอง และด้านกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการใช้มาตรการของรัฐเพื่อรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน (Amnesty International, 2021)

จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมินติดตามการดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) เกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในช่วงระยะเวลาสามปีที่ผ่านมา พบว่า ร้อยละ 36.8 เห็นว่าดีขึ้น เมื่อเทียบกับร้อยละ 35.8 เห็นว่าไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิม และร้อยละ 28 เห็นว่าสถานการณ์แย่ลงจากเดิม ทั้งนี้ การสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวจัดทำขึ้นก่อนการเกิดวิกฤตสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ปัญหาการใช้กฎหมายพิเศษในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ทางทางได้ดำเนินขั้นตอนการสืบสวนและลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือกระทำการทุจริตอย่างไรก็ตาม การยกเว้นโทษให้เจ้าหน้าที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่ ยังคงปรากฏ ร่างกฎหมายบางฉบับที่มีสาระเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน อาทิ ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน พ.ศ. มีเนื้อหาควบคุมจัดการองค์กรภาคเอกชนหรือว่าเครือข่ายภาคประชาชน และจำกัดสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ คำสั่งของจังหวัดในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อ

^๙ <https://th.usembassy.gov/th/our-relationship-th/official-reports-th/2021-human-rights-reports-thailand-th/>

ผู้ประกอบการและการท่องเที่ยวในจังหวัดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก มาตรการคำสั่งของจังหวัด ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ถึงการที่ประชาชนต้องแบกรับ อาทิ มาตรการกักตัว ข้อกำหนดการ เป็นผู้ได้รับวัคซีนหรือแสดงผลตรวจเป็นผู้ไม่ติดเชื้อ ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากมาตรการไม่คุ้มค่ากับความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสิทธิในการดำรงเสียงชีพของประชาชน เนื่องจากไม่สามารถก่อให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม ประชาชนจำนวนมากยังไม่สามารถเข้าถึงวัคซีน การตรวจหาเชื้อ ไม่สามารถทำได้สะดวกหรือทำได้ด้วยตนเองเช่นในต่างประเทศ (เป็นข้อมูล ปี 2564 ซึ่งเป็นระยะแรกของ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019)

การออกกฎข้อบังคับของรัฐในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังส่งผลต่อการจำกัดเสรีภาพการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีได้ต่อสัญชาติไทย แต่มีเอกสารรับรองโดยรัฐบาลไทย อาทิ ผู้ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไร้รัฐ โดยบุคคลเหล่านี้ไม่ได้รับอนุญาตให้เดินทางออกนอกพื้นที่ ก่อนการขออนุญาตจากปลัดอำเภอ โดยผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย จะได้รับโทษปรับหรือโทษจำคุก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รัฐบาลจำกัดการเดินทาง เคลื่อนย้ายบุคคลไปมาข้ามจังหวัด ต่างพื้นที่ อย่างเข้มงวดมากขึ้น ซึ่งยังส่งผลกระทบต่อกลุ่มผู้ไร้รัฐ ตามรายงานของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (Office of the United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR) (UNHCR, 2020)

ทั้งนี้ จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมินติดตามการดำเนินการตามแผน สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) เกี่ยวกับการทบทวนการบังคับใช้กฎหมาย และแก้ไขกฎหมายที่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน พบว่า ร้อยละ 41.9 เห็นว่ายังไม่มี การเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 39.6 เห็นว่าดีขึ้น และร้อยละ 18.6 เห็นว่าแย่ลง

12 มิติด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและข้อมูลข่าวสาร

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กระแสการส่งต่อข้อมูล ที่เป็นเกี่ยวกับการระบาดของไวรัสและประสิทธิภาพของวัคซีน และการสร้างกระแส ให้เกิดความตื่นตระหนกให้แก่สังคมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ การทำงานของรัฐบาลในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้กลายมาเป็นอีกช่องทางที่เปิดโอกาสให้รัฐ ดำเนินการควบคุม ติดตามการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการสนทนากลุ่มบุคคลอย่างใกล้ชิด โดยปราศจากการบวนการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ โดยรัฐมีการขยายระยะเวลาการ บังคับใช้ประกาศดังกล่าวเรื่อยมา มีการบังคับใช้มาตรา 9 ภายใต้พระราชกำหนดการ บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ที่เป็นการจำกัดการแสดงความคิดเห็น ซึ่งมีใช้เป็นเพียงการควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อมิให้เกิดการบิดเบือน ข้อเท็จจริง แต่รวมถึงการนำเสนอข้อเท็จจริงที่อาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว ส่งผลให้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ถูกวิพากษ์วิจารณ์ ถึงการถูกใช้เป็นข้ออ้างในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน

มาตรการของรัฐอื่น ๆ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลของประชาชน อาทิ การใช้ระบบฐานข้อมูลไทยชนะซึ่งใช้

เทคโนโลยีการเก็บข้อมูลประชาชนเพื่อใช้ในการณ์ที่ต้องการมีการสอบสวนโรค ติดตามผู้มีความเสี่ยง และข้อมูลความหนาแน่นของคนในพื้นที่หนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ได้สร้างความกังวลใจกับประชาชนด้านประสิทธิภาพ การใช้งาน และความปลอดภัยเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้ ซึ่งอาจขัดต่อพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดให้ระบุถึงการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลว่าจะต้องมีภาระผู้ควบคุมข้อมูล ผู้ประมวลผลข้อมูล และเมื่อมีข้อมูลจำนวนมากต้องบอกว่าใครเป็นผู้คุ้มครองข้อมูลนั้น เพื่อเป็นการปกป้องผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีแอปพลิเคชัน AOT Airports ของบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ที่กระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวเช่นเดียวกัน ซึ่งถูกนำมาใช้ติดตามการเดินทางของประชาชนเพื่อการป้องกันและสอบสวนโรคตั้งแต่ช่วงแรก ๆ ที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อติดตามตัวผู้ที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้เจ้าหน้าที่จะสามารถระบุพิกัดการกักตัวของแต่ละคนตามที่มีการระบุพร้อมติดตามการเดินทางได้ทันทีหากพบผู้ติดเชื้อหรือผู้มีความเสี่ยง เช่น อยู่ในเที่ยวบินเดียวกับผู้ติดเชื้อ หรือนั่งใกล้กัน เป็นต้น (สมิตานัน หยงสาร์, 2563) ปัจจุบัน บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ได้ตระหนักถึงการดำเนินการให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จึงได้ดำเนินการเพิ่มรายละเอียดในข้อกำหนดและเงื่อนไขการใช้บริการ (Term and Condition) หรือเอกสารแสดงความยินยอม (Consent Form) ส่วนของข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Data) รวมถึงเพิ่มช่องทางสำหรับการแก้ไขข้อมูลส่วนบุคคลบนแอปพลิเคชัน AOT Airports ได้ด้วยตนเอง

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายอีกฉบับที่รองรับสิทธิและจำกัดสิทธิการเข้าถึง เผยแพร่ข้อมูลที่มีผลกระทบ ต่อสังคมเป็นวงกว้าง ซึ่งได้รับการสะท้อนว่ามีเนื้อหาที่จำกัดการแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคล และให้อำนาจอธิปไตยในการกล่าวถึงพื้นที่ส่วนบุคคล นับตั้งแต่กฎหมายฉบับดังกล่าวมีผลใช้บังคับ ภาครัฐมีแนวโน้มบังคับใช้มาตรา 14 (2) มากขึ้น โดยเฉพาะกับนักวิชาการ ประชาชน หรือนักการเมือง ที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์นโยบายหรือการทำงานของรัฐบาล รัฐบาลไทยมีการติดตามการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนและการสื่อสารส่วนบุคคลอย่างใกล้ชิด โดยไม่มีกลไกควบคุม ปัญหาดังกล่าวเป็นประเด็นสำคัญของสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองซึ่งยังคงถูกจำกัดภายใต้ รัฐบาลประชาธิปไตย แม้สิทธิและเสรีภาพการแสดงออกจะได้รับการรับรองภายใต้รัฐธรรมนูญ รัฐยังคงจำกัดการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล มีการติดตามควบคุมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และ ปิดกั้นเว็บไซต์ มีการใช้กฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพการแสดงออก (Bangkok Post, 2020; The Star, 2021; Freedom House, 2020)

1.3 มิติด้านการขนส่ง

ประเทศไทยมีแผนในระดับนโยบายภายใต้ชื่อ แผนหลักการพัฒนาาระบบขนส่งและจราจร (พ.ศ. 2554 - 2563) ซึ่งเป็นแผนหลักการพัฒนาาระบบขนส่งและจราจร ภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงคมนาคม โดยมีวิสัยทัศน์ของแผนในการมุ่งสู่การขนส่งที่ยั่งยืน และมีเป้าประสงค์สำคัญ ประกอบด้วย

- (1) การให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อการเดินทางและการขนส่ง
- (2) เพิ่มความคล่องตัวและการเข้าถึงระบบการคมนาคมขนส่ง

- (3) ปรับปรุงและเพิ่มความปลอดภัยในการเดินทางและการขนส่ง
- (4) ส่งเสริมการขนส่งที่ประหยัดพลังงานและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ
- (5) ยกระดับการเข้าถึงและเพิ่มการใช้ระบบขนส่งสาธารณะ

จากรายงานติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนหลักการพัฒนาาระบบขนส่งและจราจร พ.ศ. 2554 - 2563 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ของสำนักงานนโยบาย และแผนการขนส่ง และจราจร (สนข.) พบว่า มีโครงการและมาตรการที่ดำเนินการตามเป้าประสงค์ดังกล่าว แบ่งออกเป็น ดังนี้ ยังมีได้ดำเนินการ จำนวน 4 โครงการ อยู่ระหว่างการดำเนินการ จำนวน 55 โครงการ และ 17 มาตรการ ดำเนินการเสร็จสิ้น จำนวน 67 โครงการและ 19 มาตรการ และจำนวน 10 โครงการและ 2 มาตรการ ที่ยกเลิกหรือมีการชะลอ สำหรับการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบของแผนฯ โดยตัวชี้วัดบ่งชี้ว่าผลการดำเนินงานโดยรวมเมื่อสิ้นสุดแผนดีขึ้นกว่าเริ่มต้นแผน สะท้อนถึงการพัฒนาก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีแนวโน้มที่ดีขึ้นเป็นลำดับ และเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดผลกระทบที่ตอบโจทย์การพัฒนาาระบบขนส่งมุ่งสู่การขนส่งที่ยั่งยืนตามวิสัยทัศน์ของแผนฯ ได้ดีขึ้น โดยเฉพาะในมิติเศรษฐกิจที่สะท้อนจากผลการดำเนินงานที่บรรลุผลสัมฤทธิ์ ในเป้าประสงค์ของการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อการเดินทางและการขนส่ง การเพิ่มความคล่องตัว และการเข้าถึงระบบการคมนาคมขนส่ง และการยกระดับการเข้าถึง และเพิ่มการใช้ระบบขนส่งสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ในมิติสังคมและมิติสิ่งแวดล้อมที่สะท้อนถึงผลการดำเนินงานที่มีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ยังไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ในเป้าประสงค์การปรับปรุง และเพิ่มความปลอดภัยในการเดินทางและการขนส่ง และเป้าประสงค์การส่งเสริมการขนส่งที่ประหยัดและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีประเด็นที่ควรให้การพัฒนาเพิ่มขึ้น อาทิ ความปลอดภัยในการขนส่ง ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากภาคการขนส่ง คุณภาพการให้บริการระบบขนส่งสาธารณะ และการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปสู่การขนส่ง ทางรางและทางน้ำ (Shift model) (กระทรวงคมนาคม, 2563)

นอกจากนี้ กระทรวงคมนาคมได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาาระบบคมนาคมขนส่งของไทย ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนารอบแนวคิดการพัฒนา ระบบขนส่ง ใน 3 ประเด็น ประกอบด้วย (1) การขนส่งที่มีประสิทธิภาพ (Efficient Transport) (2) การขนส่งที่ปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green & Safe Transport) และ (3) การขนส่งที่เข้าถึงได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม (Inclusive Transport) โดยประยุกต์ใช้นวัตกรรมและการบริหารจัดการในการพัฒนารอบแนวคิดทั้ง 3 ด้าน (Innovation & Management) โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาาระบบคมนาคมขนส่ง จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) การบูรณาการระบบคมนาคมขนส่ง (Integrated Transport System) (2) การบริการของภาคคมนาคมขนส่ง (Transport Service) (3) การพัฒนาปรับปรุง กฎหมายและปฎิรูปองค์กร (Regulations and Institution) (4) การพัฒนาบุคลากร (Human Resource Development) และ (5) การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาาระบบคมนาคมขนส่ง (Technology and Innovation) ซึ่งมุ่งพัฒนาาระบบคมนาคมเพื่อให้มีความสะดวก ปลอดภัยสำหรับคนทุกคน

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงระบบขนส่งมวลชนของประชาชน คือ ปัญหาค่าโดยสารระบบขนส่งมวลชนซึ่งไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพและค่าแรงขั้นต่ำในปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการร่วมตัดสินใจเพื่อพัฒนาาระบบขนส่งในพื้นที่ตัวเอง โดยการเดินทางหลายต่อของประชาชนจะมีค่าใช้จ่าย - กลับเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 87 - 182 บาท ขณะที่

คนในกรุงเทพฯ ได้รับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำอยู่ที่ 300 บาทต่อวัน ซึ่งหมายถึง คนกรุงเทพฯ ๑ มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางไป-กลับภายในจังหวัดอยู่ที่ร้อยละ 29 - 61 ของรายรับต่อวัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คนกรุงเทพฯ มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะสูงสุดประมาณเดือนละ 5,460 บาท ซึ่งเมื่อเทียบกับค่าผ่อนรถยนต์ขนาด 63 แรงม้า จะอยู่ที่เดือนละไม่ถึง 4,000 บาท เท่านั้น (พงศิสฤดา กาศยปนันท์, 2562) สภาพปัญหาขนส่งมวลชนที่มีราคาแพงยังส่งผลกระทบต่อการใช้บริการสาธารณะในกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน พบว่าประชาชนในพื้นที่ กทม. ใช้รถยนต์ส่วนตัวร้อยละ 43 มอเตอร์ไซด์ ร้อยละ 26 รถขนส่งสาธารณะ ร้อยละ 24 รถโดยสาร ร้อยละ 15.96 แท็กซี่ ร้อยละ 4.2 ระบบราง ร้อยละ 2.68 และรถตุ๊ก ร้อยละ 1.28 ทั้งนี้ แม้รัฐจะดำเนินการอุดหนุนพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะหรือรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน แต่คนส่วนใหญ่ก็ยังยังคงเป็นกลุ่มชนชั้นกลางระดับบน งบประมาณส่วนมากถูกนำไปใช้ในการอุดหนุนชนชั้นกลางระดับบน แต่ละกลุ่มชนชั้นล่างและกลุ่มเปราะบาง (ประชาไท, 2564) นอกจากนี้ แม้แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556 - 2575) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งของไทยระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้มีการวางกรอบแนวคิดในการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งเอาไว้ว่า จะต้องเป็นระบบคมนาคมขนส่งที่เข้าถึงได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม แต่ในทางปฏิบัติ กลับพบว่ายังมีการออกแบบการบริการขนส่งสาธารณะที่มองไม่เห็น กลุ่มผู้ใช้บริการซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ อาทิ กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้สูงอายุ คนท้อง หรือผู้ที่เจ็บป่วยต้องใช้รถเข็นชั่วคราว (พงศิสฤดา กาศยปนันท์, 2562)

1.4 มิติด้านสิทธิชุมชนและที่อยู่อาศัย

สถานการณ์ด้านสิทธิชุมชนและที่อยู่อาศัยถือเป็นปัญหาที่มีความเกี่ยวเนื่องกับมิติด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีปัจจัยมาจากการเข้าถึงและการจัดการด้านทรัพยากร ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาด้านการดำเนินนโยบายการจัดการที่ดิน รวมถึงการทวงคืนพื้นที่จากการบุกรุกและครอบครองพื้นที่ป่าแหล่งทรัพยากรของผู้อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาเป็นเวลานาน สะท้อนถึงสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านที่ดินในประเทศไทย จากรายงานสถิติของกรมที่ดินที่ผ่านมาพบว่า ประเทศไทยมีที่ดินรวม 320 ล้านไร่ ในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ที่ออกเป็นเอกสารสิทธิได้ 120 ล้านไร่ และ 200 ล้านไร่ เป็นที่ดินที่ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้ อาทิ พื้นที่ชน พื้นที่ป่าเขา หรือพื้นที่ทางทะเล อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตัวเลขในส่วนพื้นที่ที่ออกเอกสารสิทธิพบว่า ในจำนวน 120 ล้านไร่ สัดส่วนร้อยละ 80 ตกอยู่ในมือของคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่ถือครองที่ดินรายใหญ่อยู่ประมาณ 3 ล้านคน และยังพบข้อมูลอีกว่า มีคนเพียง 1 คน ถือครองที่ดินมากถึง 6.3 แสนไร่ (มติชน, 2564) และจากรายงานการเคหะแห่งชาติเกี่ยวกับสถานการณ์กรรมสิทธิ์ที่ดินของประชาชนและลักษณะการครอบครองที่ดินของผู้มีรายได้น้อย (2563) พบว่า เจ้าของที่ดินที่ชาวชุมชนเข้าไปปลูกบ้านเรือนอาศัย ส่วนใหญ่เป็นที่ดินของหน่วยงานรัฐมีถึง 794 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 43.44 และอันดับรองลงมา คือ ที่ดินของเอกชน จำนวน 657 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 35.94 อันดับสาม อยู่บนที่ดินของวัด มีสยิด โบสถ์ จำนวน 204 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 11.16 และอันดับสี่ ตั้งอยู่บนที่ดินของตนเองมีเพียง 120 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 6.56 และเมื่อพิจารณาในภาพรวม ลักษณะการครอบครองที่ดินและที่อยู่อาศัยทั่วประเทศของชุมชนผู้มีรายได้น้อย พบว่าส่วนใหญ่มีลักษณะการอยู่อาศัยแบบเช่าที่ มากถึง 726 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 43.27 รองลงมา คือ มีลักษณะการอยู่อาศัยแบบบุกรุกเบิกหรือเข้ามาอยู่เฉย ๆ จำนวน 621 ชุมชน ซึ่งสูงถึงร้อยละ 37.01

ปัญหาการกระจุกตัวของการครอบครองที่ดินของกลุ่มนายทุน ส่งผลให้เกิดที่ดินร้างไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ ในขณะที่ผู้ที่มีความต้องการใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อเป็นที่ทำกินที่อยู่อาศัยได้รับผลกระทบจากนโยบายการกวักชวนผืนป่า ผู้ที่มีรายได้น้อยไม่มีศักยภาพที่จะเป็นเจ้าของหรือครอบครองที่ดินได้ส่งผลกระทบต่อกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียม อันนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านที่ดินของประเทศ

1.5 มิติด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

สถานการณ์ด้านการเข้าถึงทรัพยากรของประชาชนเป็นอีกปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำในด้านโครงสร้าง การบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งกระทบต่อประเด็นสิทธิด้านที่อยู่อาศัย กฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติป่าสงวน พ.ศ. 2507 รวมถึงพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562 กระทบต่อสิทธิของประชาชนในพื้นที่ต่อพิพาททรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากขาดกระบวนการทำประชาพิจารณ์ในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง หรือขาดกระบวนการสร้างความเข้าใจการรับรู้กับประชาชนที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่ามาเป็นเวลานานก่อนที่จะมีการออกกฎหมาย ถูกลิดรอนสิทธิที่ดินทำกิน จึงถูกจับกุมดำเนินคดีในข้อหาบุกรุกป่า กลายเป็นผู้กระทำความผิด นอกจากนี้ประชาชนบางส่วนยังไม่ได้รับการออกเอกสารสิทธิรับรองพื้นที่ที่ดินทำกิน แม้จะอาศัยในพื้นที่เป็นระยะเวลานาน อาทิ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ นอกจากนี้ ในพื้นที่ที่ถูกเวนคืนโดยหน่วยงานภาครัฐเพื่อก่อสร้างโครงการภาครัฐ ยังพบปัญหาการจ่ายค่าชดเชย อาทิ การเรียกเก็บภาษีจากค่าชดเชยที่ประชาชนได้รับ ซึ่งมีหลายได้ที่ควรถูกจัดเก็บค่าชดเชยไม่เพียงพอต่อทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนสามารถพึ่งพิงได้ต้องสูญเสียไป

นอกจากนี้ ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 เป็นปัญหามลพิษทางอากาศที่มีกพบเกินมาตรฐานในช่วงหน้าแล้ง ในช่วงปลายปีจนถึงต้นปีของทุกปี โดยเฉพาะในพื้นที่วิกฤต 17 จังหวัดภาคเหนือ และกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งฝุ่นละอองขนาดเล็กดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพแก่ประชาชนในบริเวณใกล้เคียง โดยมีได้เป็นเพียงการระคายเคืองต่อสายตาเท่านั้น แต่อาจเป็นโรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจที่มีจะนำไปสู่การเป็นมะเร็งปอด ซึ่งภาคเหนือเองเป็นภูมิภาคที่มีสถิติผู้เป็นโรคนี้นับถึงขั้นเสียชีวิตมากที่สุด โดยแหล่งกำเนิดหลักมาจากการยานพาหนะ การเผาในที่โล่งและภาคอุตสาหกรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ **“การแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละออง”** โดยการควบคุมการเผาในที่โล่ง การควบคุมการระบายมลพิษจากยานพาหนะ การควบคุมมลพิษจากภาคอุตสาหกรรม รวมถึงการพัฒนาเครื่องมือกลไก เครื่องมือการตรวจวัดองค์ความรู้ นวัตกรรมต่าง ๆ รวมถึงการแก้ไขปัญหามลพิษหมอกควันข้ามแดน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหามาอย่างเป็น รูปธรรมและในปี 2565 ได้มีการจัดทำแผนเฉพาะกิจเพื่อการแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละออง ปี 2565 เพื่อรับมือสถานการณ์ฝุ่นละอองปี 2565 ซึ่งยังเป็นประเด็นที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และอาศัยความร่วมมือจากภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้คุณภาพอากาศในบรรยากาศ และฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานเป็นการป้องกันและลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน^๑

^๑ https://media.thaigov.go.th/uploads/public_img/source/%E0%B8%B4menu17-18feb2022/4-1.pdf

จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมินติดตามการดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงระยะเวลาสามปีที่ผ่านมาก พบว่า ร้อยละ 45.9 เห็นว่ายังไม่มีเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 31.3 เห็นว่าดีขึ้น และร้อยละ 22.9 เห็นว่าแย่ลง และในประเด็นด้านแนวทางที่ชัดเจนในการแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดิน พบว่า ร้อยละ 49.5 เห็นว่ายังไม่มีเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 35.7 เห็นว่าดีขึ้น และร้อยละ 14.8 เห็นว่าแย่ลง

2. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรม

สถานการณ์ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับด้านการเมืองการปกครอง รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน ประเทศไทย ประจำปี 2563 - 2564 ของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้สะท้อนสภาพปัญหา ได้แก่ การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน การติดตามจับกุมตัวผู้ต้องหาโดยเจ้าหน้าที่รัฐ และปัญหาเรือนจำแออัด สถานการณ์การกระทำกรรม การบังคับให้สูญหาย และการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ในปี 2563 รัฐยังคงส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา ทั้งการช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่วนการให้ความช่วยเหลือผ่านกองทุนยุติธรรมในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือในเรื่องการปล่อยชั่วคราวและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

อย่างไรก็ตาม จากรายงานการรับฟังการสะท้อนปัญหาในระดับพื้นที่ พบว่า การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรมของผู้ถูกกล่าวหา ผู้กระทำความผิดและผู้ที่ถูกละเมิดเป็นประเด็นปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม การปฏิบัติต่อผู้ต้องหา ผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษ การวิสามัญฆาตกรรมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ การทรมาน การลงโทษและการปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรม การจับกุม กักขังหน่วยงานเอ็นจีโอ นักโทษทางการเมืองหรือผู้กระทำความผิดที่มีแรงจูงใจทางการเมืองโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

จากผลสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมินติดตามการดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ด้านกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม โดยเปรียบเทียบระหว่างปีปัจจุบันกับเมื่อปีที่ผ่านมาแล้ว พบว่า ร้อยละ 37 ยังเห็นว่าสถานการณ์ไม่มีความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 35 เห็นว่าดีขึ้นและร้อยละ 28 เห็นว่า แย่ลง ประเด็นปัญหาที่ยังจำเป็นต้องติดตามแก้ไข รวมถึงปัญหาใหม่จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

สภาพศูนย์กักคนเข้าเมืองผิดกฎหมายได้มีกฎระเบียบในการทำกับดูแลศูนย์กักคนเข้าเมืองแบบเรือนจำ กล่าวคือ มีสภาพแออัด ไม่มีอากาศถ่ายเท และไม่มีการสันทนาการภายนอก และในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้พบผู้ติดเชื้อภายในศูนย์กักกันสูงถึง 60 ราย ในศูนย์กักกันสะเดา จังหวัดสงขลา เมื่อเดือนพฤษภาคม 2563 เจ้าหน้าที่รัฐมีการกักกันผู้ลักลอบเข้าเมืองในศูนย์กักกันนานนับปี จนกว่าจะได้รับการประกันตัวเสียค่าปรับและจ่ายค่าเดินทางกลับบ้านตนเอง เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองมีอำนาจในการแยกการกักกันระหว่างแม่และลูกโดยไม่มีการลงโทษทางเลือกสำหรับผู้ถูกกักกันที่เป็นเด็กและเยาวชน

อาทิ การใช้รูปแบบการให้ที่อยู่ในรูปแบบบ้านพักในชุมชนที่มีการควบคุมดูแล (Community-based Housing) ในระหว่างแก้ไขปัญหาสถานะตรวจคนเข้าเมือง นอกจากนี้ ผู้ถูกกักกันที่นับถือศาสนาอิสลามไม่ได้รับประทานอาหารฮาลาลอย่างเพียงพอ

นอกจากนี้ หน่วยงานไทยมีการติดตามรายชื่อบุคคลสูญหายของผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีทางการเมืองตามรายงานขององค์การสหประชาชาติโดยบูรณาการการทำงานกับหลาย ๆ หน่วยงาน โดยมีการรายงานต่อคณะอนุกรรมการติดตามและตรวจสอบการดำเนินการถูกระงับและถูกบังคับให้หายสาบสูญอย่างต่อเนื่อง และปัจจุบันพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว อย่างไรก็ตาม คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566 เห็นชอบร่างพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 พ.ศ. ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 เพื่อยกยอกำหนดเวลาในการมีผลใช้บังคับเฉพาะมาตรา 22 มาตรา 23 มาตรา 24 และมาตรา 25 ออกไป ให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2566 เป็นต้นไป

สำหรับผลสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมินติดตามการดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) เกี่ยวกับด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน เปรียบเทียบกับช่วงระยะเวลาสามปีที่ผ่านมาจะพบว่า ร้อยละ 45.1 เห็นว่าดีขึ้น ร้อยละ 36.6 เห็นว่ายังไม่มีเปลี่ยนแปลง และมีเพียงร้อยละ 18.4 เห็นว่าแย่ลง การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมของประชาชนบางกลุ่มดังที่ได้รับการสะท้อนจากรายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และสภาพปัญหาในระดับพื้นที่ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข

สถานการณ์ด้านการจับกุมตัวและการกักขังหน่วยงานเหี่ยวโดยอำเภอใจเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายโดยขาดความเป็นธรรม ปัญหาการบังคับใช้ประกาศ คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เป็นอีกประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนสิทธิมนุษยชน แม้ว่า คสช. จะสิ้นสุดอำนาจลงเมื่อเดือนกรกฎาคม 2562 โดยได้มีการยกเลิกคำสั่ง 76 ฉบับ เพื่อคืนสิทธิพลเมือง และการเมืองการปกครองบางส่วนให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม ยังคงมีประกาศและคำสั่ง คสช. ส่วนหนึ่งที่มีผลบังคับใช้ รวมถึงที่ให้อำนาจรัฐบาลและทหารกักกันตัวบุคคลโดยไม่มีการตั้งข้อกล่าวหาหรือดำเนินคดีทางกฎหมาย

สูงสุดถึง 7 วัน และสำหรับผู้ถูกจับกุมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ภายใต้กฎหมายพิเศษ รัฐสามารถควบคุมตัวได้นานสูงสุด 30 วัน โดยตามกฎหมายไทย การกักกันผู้ต้องสงสัยจะกระทำไม่เกิน 48 ชั่วโมง หลังจากที่มีการจับกุม คำสั่ง คสช. ฉบับที่ 3/2558 และ 13/2559 มีสาระสำคัญให้อำนาจเจ้าหน้าที่ที่ทราควบคุมตัวบุคคลมาักตัวเพื่อทำการ “สอบตาม” ได้ในค่ายทหารไม่เกิน 7 วัน หรือที่มีการใช้ถ้อยคำ “**ปรับทัศนคติ**” รวมถึงให้อำนาจทหารในการจับกุมหรือร่วมสอบสวนบุคคลที่ถูกกล่าวหาในความผิดบางประเภทที่กำหนดไว้ในคำสั่งที่ 13/2559 โดยสามารถถูกค้นหรือจับกุมโดยไม่ต้องขอหมายศาลและด้วยสถานการณ์พิเศษ

ของกฎหมายที่ควบคุมสถานการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลให้การต่อสู้คดีในศาลเพื่อเรียกร้องอิสรภาพเป็นไปโดยลำบาก แม้ผู้ถูกจับกุมจะมีสิทธิเข้าถึงทนายความตามกฎหมาย แต่ก็ไม่มีการรับรองว่าจะเข้าถึงได้รวดเร็วเพียงพอ เจ้าหน้าที่ตำรวจมิได้มีการแจ้งสิทธิในระหว่างการสอบสวน รวมถึงการติดต่อครอบครัว และไม่มีกลไกการป้องกันการปฏิบัติอย่างโหดร้ายทารุณในระหว่างการถูกกักกัน และจากการสะท้อนสภาพปัญหาในระดับพื้นที่ องค์การอิสระด้านสิทธิมนุษยชนและนักวิชาการได้แสดงข้อกังวลเกี่ยวกับคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติซึ่งยังคงมีผลใช้บังคับภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับล่าสุด

สำหรับสถานการณ์ด้านโทษประหารชีวิต ประเทศไทยไม่ได้มีการประหารชีวิตนับตั้งแต่ปี 2561 และการขับเคลื่อน เรื่อง การยกเลิกโทษประหารชีวิต ปัจจุบันพบว่า ได้มีการศึกษาโดยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2557) และกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยผลการวิจัยของ ศรัสมิ์ บัณฑิต โขประจักษ์ชัย น้าแก้ว มีนุญส้าง และนิติยา สำเร็จผล (2557) พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนมีความแตกต่าง โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการคงไว้ของโทษประหารชีวิต สำหรับตามกติกา ICCPR แม้มีได้ห้ามการลงโทษประหารชีวิต แต่ความผิดบางประเภท อาทิ ความผิดเกี่ยวกับการทุจริต การติดสินบน และยาเสพติด คณะกรรมการประจำกติกา มีข้อกังวลว่า มิใช่การกระทำ ความผิดอาญาที่เป็นคดีอุกฉกรรจ์ที่สุด และมีข้อเสนอแนะให้ประเทศไทยดำเนินการที่จำเป็นเพื่อจำกัดการใช้โทษประหารชีวิตตามข้อ 6 (2) ของกติกา รวมทั้งเสนอให้ประเทศไทยพิจารณายกเลิกโทษประหารชีวิต และเพื่อให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2559 ที่ได้เห็นชอบแนวทางการเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตที่แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1	ปรับอัตราโทษความผิดบางประเภท จากที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียวเป็นโทษอัตราขั้นสูงสุดประหารชีวิต เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจที่จะลงโทษประหารชีวิตได้โดยไม่ต้องวางโทษประหารชีวิตสถานเดียวเท่านั้น
ระยะที่ 2	ยกเลิกโทษประหารชีวิตในบางฐานความผิดโดยเฉพาะความผิดที่เกี่ยวกับชีวิตหรือส่งผลต่อความตายของผู้อื่น และ
ระยะที่ 3	ยกเลิกโทษประหารชีวิตในฐานความผิดที่เหลือทั้งหมดนั้น

โดยสำนักงานกิจการยุติธรรมได้ดำเนินการ ตามมติคณะรัฐมนตรีข้างต้นมาโดยตลอดทั้งการดำเนินการในเชิงนโยบายเพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้ให้ประชาชนปรับเปลี่ยนทัศนคติ รวมทั้งกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้มีการขับเคลื่อนวิจัยเกี่ยวกับฐานความผิดที่มีโทษประหารชีวิต โดยงานวิจัยของณรงค์ วิชาญ และปกป้อง ศรีสนิท (2561) ได้ศึกษาการเพิ่มดุลพินิจให้กับศาลในฐานความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิตสถานเดียวหรือลดฐานความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิต และจัดสัมมนาทางวิชาการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพร้อมของประเทศไทยต่อการเข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ฉบับที่ 2 ซึ่งมุ่งยกเลิกโทษประหารชีวิต (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

^๑ ปัจจุบัน พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकูลสูญหาย พ.ศ. 2565 พ.ศ. 2566 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2566

3. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข

ประเทศไทยในช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) และ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ประสบปัญหาและความท้าทายที่สำคัญหลายประการ ทั้งปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตลอดจนการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยซึ่งได้ดำเนินสืบเนื่องมาเป็นระยะเวลานานหนึ่งแล้วต่างล้วนส่งความกดดันต่อประเทศไทยในหลายมิติ ทั้งด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ และสังคมให้ต้องเร่งรัดลำดับความสำคัญของการใช้ทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด และคุ้มครองรักษาสิทธิพื้นฐานของพลเมืองให้เป็นไปอย่างเพียงพอ โดยจากการประเมินสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องในด้านสาธารณสุขของประเทศไทยนั้น มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สูงมาก

โดยจากดัชนีนิคเกี การฟื้นตัวจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเดือนสิงหาคม 2564 ซึ่งได้รับการพิจารณาผลกระทบในภาพรวมที่เกิดขึ้นจากการจัดการกับการระบาด ความครอบคลุมของการฉีดวัคซีน ตลอดจนแนวโน้มการฟื้นตัวของประเทศนั้นได้จัดลำดับประเทศไทยไว้เป็นลำดับสุดท้าย จากทั้งหมด 120 ประเทศ ที่อยู่ในการจัดลำดับ ทั้งนี้ แม้ประเทศไทยจะสามารถรับมือกับปัญหาการระบาดในช่วงแรกได้เป็นอย่างดี จนสามารถควบคุมการระบาดให้อยู่ในระดับต่ำมากและบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง แต่ภายหลังการระบาดในระลอกใหม่ในช่วงต้นปี 2564 ประเทศไทยกลับกลายเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงเป็นอันดับต้นของโลกอันเป็นผลส่วนหนึ่งมาจากนโยบายการจัดการวัคซีนที่ล่าช้าและไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ผู้ป่วยที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วยังส่งแรงกดดันต่อทรัพยากรสาธารณสุขในด้านต่าง ๆ ในช่วงการระบาดอย่างรุนแรง และส่งผลให้ผู้ป่วยจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงการรักษาที่จำเป็น และกันท่วงที่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ อาทิ กลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอัตราการเจ็บป่วยอย่างรุนแรงและเสียชีวิตจากโรคสูงกว่ากลุ่มอื่น อีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่มีทักษะความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (digital literacy) ต่ำกว่ากลุ่มอื่นซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญ ที่ไม่อาจเข้าถึงการจัดสรรทรัพยากรและความช่วยเหลือต่าง ๆ ของภาครัฐ เช่น การจองวัคซีน การรับเงินช่วยเหลือ ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการเข้าถึงการรักษาพยาบาลในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันมักเป็นการจัดสรรผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัลเป็นหลัก นอกจากนี้ กลุ่มผู้ป่วยซึ่งเป็นผู้มีรายได้น้อยยังเป็นกลุ่มที่ได้มักไม่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลืออย่างเพียงพอและกันท่วงที่ เนื่องจากไม่มีเงินออมเพียงพอที่จะสามารถเข้ารับการรักษาพยาบาลที่จำเป็นจากสถานบริการในภาคเอกชนได้ ในช่วงเวลาที่สถานบริการภาครัฐต่างเกิดความขาดแคลนทรัพยากรทางสาธารณสุขอย่างรุนแรงในการะโรคระบาด

2) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยยังคงต่อเนื่องเรื่อย ๆ สวนทางกับเศรษฐกิจของประเทศที่ถดถอยอย่างรุนแรงจากปัญหาโรคระบาด

ทั้งนี้ หากพิจารณาปัญหาความขาดแคลนทรัพยากรที่เกิดขึ้นในภาวะโรคระบาดแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทรัพยากรทางด้านสาธารณสุขเพื่อรองรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุในอนาคตในสภาวะการณ์ที่อุปทานของทรัพยากรไม่ได้ขยายตัวในระดับที่สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของอุปสงค์ของกลุ่มผู้สูงอายุ

ปี	ประชากรต่อแพทย์	ผู้สูงอายุต่อแพทย์
2554	2,535	315
2555	2,533	327
2556	2,399	335
2557	2,125	308
2558	2,035	304
2559	2,065	318
2560	1,843	295
2561	1,764	294
2562	1,674	290

ตารางที่ 1 สัดส่วนประชากรต่อแพทย์ และผู้สูงอายุต่อแพทย์

ที่มา : จากการคำนวณของผู้วิจัยโดยใช้ข้อมูลจาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และรายงาน ทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข ประมวลข้อมูลโดยสำนักงาน สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ทั้งนี้ จากการพิจารณาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร และจำนวนผู้สูงอายุต่อแพทย์ของประเทศไทยที่ผ่านมา ตามตารางที่ 1 พบว่า สัดส่วนประชากรต่อแพทย์ และผู้สูงอายุต่อแพทย์มีแนวโน้มลดลง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสัดส่วนอุปทานต่ออุปสงค์ของจำนวนแพทย์ต่อประชากรทั้งกลุ่มทั่วไป และกลุ่มผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาการกระจายตัวของแพทย์ในภาครัฐ และเอกชน จำแนกตามภูมิภาคของประเทศ ในปีล่าสุดที่มีการจัดเก็บข้อมูล คือปี พ.ศ. 2562 ตามตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าแพทย์ประมาณ 1 ใน 4 ของจำนวนแพทย์ทั้งหมดกระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นการกระจายตัวของทรัพยากรทางสาธารณสุขที่ยังมีความเหลื่อมล้ำกันค่อนข้างมากระหว่างเขตกรุงเทพมหานคร และภูมิภาคอื่น ๆ

ตารางที่ 2 การกระจายตัวของแพทย์ตามหน่วยงานที่สังกัดและภูมิภาค

2562							
ภาค	กระทรวง สธ.	กระทรวง อื่น ๆ	รัฐวิสาหกิจ	องค์กร อิสระ	องค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่น	เอกชน	รวม
รวมทั่วประเทศ	22,449	7,122	2	611	1,236	7,736	39,156
กรุงเทพมหานคร	800	3,442	0	359	1,146	4,092	9,839
ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	6,387	1,315	0	252	23	1,961	9,938
ภาคเหนือ	4,774	788	2	0	16	753	6,333
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	6,914	1,058	0	0	31	372	8,375
ภาคใต้	3,574	519	0	0	20	558	4,671

ที่มา : รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข ประมวลข้อมูลโดยสำนักงาน สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นอกจากนั้น แพทย์จำนวนมากยังกระจุกตัวอยู่ในภาคเอกชน กล่าวคือ แพทย์ประมาณ 1 ใน 5 ของจำนวนแพทย์ทั้งหมดของประเทศ และเกือบครึ่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ต่างล้วนเป็นแพทย์สังกัดหน่วยงานภาคเอกชน ซึ่งหากพิจารณาสิทธิทางด้านสาธารณสุขต่าง ๆ ที่รัฐได้จัดให้แล้ว จะเห็นได้ว่า ล้วนแต่เป็นสิทธิทางการรักษาพยาบาลที่ผู้มีสิทธิต้องเข้ารับบริการจากสถานบริการในภาครัฐเป็นหลัก แนวโน้มจำนวนแพทย์ต่อประชากรที่เพิ่มขึ้นในช่วงสิบปีที่ผ่านมา จึงอาจไม่ได้สะท้อนการเข้าถึงทรัพยากรทางด้านสาธารณสุขที่จำเป็นของประชาชนไทยที่ดีขึ้นเท่าที่ควร

3) อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคสำคัญบางโรคยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาอัตราผู้ป่วยในจากโรครวมทั้งหมด 298 กลุ่มโรคในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มเพิ่มสูงอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยหากพิจารณาแยกตามประเภทโรคจะพบว่า มีเพียงผู้ป่วยในจากภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องที่มีแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับเมื่อ 10 ปีก่อน อันอาจเป็นผลจากการบริหารจัดการปัญหาเกี่ยวกับการระบาดของโรคภูมิคุ้มกันบกพร่องของประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพ และพัฒนาการของยารักษาโรคที่ดีขึ้นและประชาชนสามารถเข้าถึงได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม อัตราผู้ป่วยในจากโรคสำคัญอื่น ๆ เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ปอดอักเสบ โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง มะเร็ง ไตวาย และความผิดปกติจิตเภท ต่างมีแนวโน้มสูงขึ้น สถิติดังกล่าวบ่งชี้ให้เห็นถึงความน่ากังวลเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านสาธารณสุขของประเทศไทยที่อาจประสบปัญหาความขาดแคลนทรัพยากรทางด้านสาธารณสุขอย่างรุนแรงในอนาคต

ตารางที่ 3 อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคสำคัญของคนไทย (ต่อประชากรแสนคน)

รายการ	อัตรา (ต่อประชากรแสนคน)									
	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564
อัตราผู้ป่วยใน จากโรครวมทั้งหมด 298 กลุ่มโรค	27,446.92	27,853.28	25,287.81	29,412.81	30,364.23	30,234.19	31,372.27	32,678.78	32,009.80	33,585.95
ความดันโลหิตสูง (I10-I15)	1,570.63	1,621.72	1,561.43	1,901.06	2,008.92	2,091.28	2,245.09	2,388.84	2,412.71	2,329.19
เบาหวาน (E10-E14)	1,050.05	1,081.25	1,032.50	1,233.46	1,292.79	1,344.95	1,439.04	1,528.91	1,541.59	1,504.08
ปอดอักเสบ (J12-J18)	626.53	606.87	596.12	702.44	791.87	810.25	858.80	798.29	645.08	1,083.77
หัวใจ/หัวใจขาดเลือด/หัวใจล้มเหลว (I05-I09, I20-I25, I27-I43, I50-I52)	883.76	887.21	845.48	1,011.67	1,026.57	1,036.87	1,069.11	1,098.73	1,116.23	1,049.82
โรคหลอดเลือดสมอง (I60-I69)	354.54	366.81	352.30	429.86	451.39	467.46	506.20	542.54	564.25	552.26
มะเร็ง และเนื้องอกทุกชนิด (C00-D48)	862.03	901.94	829.10	1,026.10	1,082.96	1,116.99	1,181.19	1,228.32	1,293.15	1,245.86
ไตวาย (N17-N19)	743.46	806.01	813.95	993.89	1,092.81	1,132.17	1,203.44	1,304.85	1,313.54	1,253.70
ภูมิคุ้มกันบกพร่อง HIV (B20-B24)	118.90	116.53	100.12	108.95	106.53	102.89	102.83	100.76	95.12	89.24
ความผิดปกติจิตเภท อารมณ์ และโรครุนแรง/ความเครียด (F20-F48)	174.24	172.01	161.98	190.50	194.78	200.60	212.34	224.80	235.57	230.34

ที่มา : สถิติด้านสุขภาพ ข้อมูลชีวิตสังคม โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนด้านการศึกษา

การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและจำเป็นต่อการสร้างความพร้อมในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้รับรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีเป็นความท้าทายในเชิงสิทธิมนุษยชน ด้านการศึกษาของประเทศไทยมาโดยตลอด โดยในระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมา ประเทศไทย ได้พยายามมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างทางการศึกษาของประเทศในหลายรูปแบบ ทั้งการปรับปรุง แนวทางการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานมากขึ้น การมุ่งเน้น การเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ ตลอดจนการยกระดับคุณภาพของผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชั้นก่อนมหาวิทยาลัยโดยการปรับปรุงระบบค่าตอบแทนให้สูงขึ้น เพื่อจูงใจให้ผู้มีความรู้ความสามารถสูงเข้าสู่อาชีพครู เป็นต้น ทั้งนี้ สถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ด้านการศึกษาในประเทศไทยในช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ประกอบด้วย ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) ผลกระทบของมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในมิติ

ด้านการศึกษา ประสิทธิผลการปรับปรุงโครงสร้างทางการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพ การศึกษาของประเทศที่ได้ดำเนินการมาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ต่างได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจาก การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อันเป็นผลมาจากความจำเป็นของนโยบาย การเว้นระยะห่างทางสังคมของรัฐบาล เพื่อควบคุมการระบาดที่กำหนดให้สถานศึกษาจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ระบาดรุนแรง เช่น ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลต้องปรับ การเรียนการสอนเป็นระบบออนไลน์เป็นระยะเวลานาน จากงานวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของ ระบบการเรียนการสอนออนไลน์ต่อประสิทธิผลการเรียนรู้ และพัฒนาการทักษะของผู้เรียน ในช่วงวัยต่าง ๆ ในต่างประเทศ เช่น การศึกษาของ Don et al. (2020) โดยใช้ข้อมูลจาก ประเทศสหรัฐอเมริกา พบผลการศึกษที่สำคัญคือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นของการเรียนการสอน แบบออนไลน์ต่อพัฒนาการด้านการศึกษาของเด็กไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบในระยะสั้นต่อเด็ก เฉพาะในช่วงที่มีการเรียนการสอนแบบออนไลน์เท่านั้น หากยังสามารถส่งผลกระทบระยะยาว ต่อพัฒนาการด้านทักษะต่าง ๆ ของเด็กในช่วงต่อไปของชีวิต อีกทั้งยังส่งผลกระทบให้ช่องว่าง ของความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ของเด็ก ซึ่งเป็นความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่มาอย่างยาวนานระหว่าง เด็กจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ต้องขยายกว้างขึ้นอีกมาก

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับปัญหาการไม่สามารถเข้าถึงการเรียนการสอน แบบออนไลน์ที่มีคุณภาพในประเทศไทย ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญหลักประเด็นหนึ่งที่ถูกรับยก มากกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง ในการรับฟังสภาพปัญหาทางด้านสิทธิมนุษยชนในกระบวนการ จัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยนักเรียนตั้งแต่ใน ระดับปฐมวัยจนกระทั่งถึงระดับอุดมศึกษาเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากครอบครัว ที่มีรายได้น้อย หรือครอบครัวที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจจากผลกระทบในช่วง การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังขาดความพร้อมในการเรียนการสอน แบบออนไลน์ ทั้งความพร้อมเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเรียนและการสอนออนไลน์ ตลอดจนการเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วสูงเพียงพอโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

รวมถึงยังมีข้อท้าทายเกี่ยวกับอัตราการตกหล่นจากระบบการศึกษาของเด็กไทยที่เพิ่มสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2) อัตราการอ่านออกเขียนได้ของชาวไทยอยู่ในระดับสูง แต่มีแนวโน้มลดต่ำลง จากข้อมูล การอ่านของประชากร โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งได้สำรวจอัตราการอ่านออกเขียนได้ของ ประชากรไทยที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป ระหว่างปี พ.ศ. 2543 - 2561 นั้น พบว่า อัตราการอ่านออก เขียนได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในระหว่างปี พ.ศ. 2543 - 2553 โดยอยู่ในระดับสูงสุดในปี 2553 ที่ร้อยละ 96.3 อย่างไรก็ตาม ภายหลังปี 2553 ได้เริ่มลดต่ำลงจนอยู่ที่ระดับ 93.9 ในปี 2561 ซึ่งเป็นปีที่ได้สำรวจล่าสุด ทั้งนี้ รูปแบบการเปลี่ยนแปลงของอัตราการอ่านออกเขียนได้ที่ลดลง ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาที่น่าสนใจ คือ อัตราการอ่านออกเขียนได้มีการลดลงในกลุ่มประชากรเพศหญิง มากกว่าชาย โดยในปี 2553 อัตราการออกเขียนได้ในทั้งสองกลุ่มอยู่ระดับที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ที่ประมาณร้อยละ 96.3 แต่อัตราของทั้งสองกลุ่มต่างลดต่ำลงในช่วงสิบปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มประชากรเพศหญิงที่ลดลงอย่างรวดเร็วเหลือเพียงร้อยละ 92.7 ในปี 2561 เทียบกับเพศชายที่ระดับร้อยละ 95.2 ในปีเดียวกัน

ตารางที่ 4 อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากรไทยที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป

ปี	เพศ	2546	2548	2553	2556	2558	2561
จำนวนประชากร (พันคน)	รวม	55,278.40	58,997.52	58,210.13	62,131.06	62,639.84	63,359.51
	ชาย	27,109.04	28,885.71	28,388.24	30,270.99	30,488.86	30,791.25
	หญิง	28,169.36	30,111.81	29,821.89	31,860.08	32,150.98	32,568.26
จำนวนผู้ที่อ่านออก เขียนได้ (พันคน)	รวม	50,211.06	54,897.36	56,076.93	58,229.45	58,229.45	59,496.06
	ชาย	25,092.13	27,365.79	27,326.25	28,814.52	28,814.52	29,301.37
	หญิง	25,118.93	27,531.57	28,750.68	29,553.85	29,414.93	30,194.69
อัตราการอ่านออก เขียนได้ (ร้อยละ)	รวม	90.80	93.10	96.30	94.10	93.00	93.90
	ชาย	92.60	94.70	96.30	95.40	94.50	95.20
	หญิง	89.20	91.40	96.40	92.80	91.50	92.70

ที่มา : การสำรวจการอ่านของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ประมวลข้อมูลโดย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3) ความสามารถทางการแข่งขันของประเทศด้านการศึกษาของประเทศไทยมีแนวโน้มลดต่ำลง และด้อยกว่าหลายประเทศในกลุ่มภูมิภาคเดียวกัน จากการจัดลำดับความสามารถทางการแข่งขันของประเทศด้านการศึกษา เมื่อพิจารณาโครงสร้างทางการศึกษา (Education Infrastructure) ในระหว่างปี 2547 - 2565 พบว่า ลำดับความสามารถทางการแข่งขันของประเทศไทยด้านการศึกษา มีแนวโน้มลดลง ยังอยู่ในระดับท้าย ๆ เมื่อเทียบกับประเทศที่อยู่ในการจัดลำดับทั้งหมด และด้อยกว่าหลายประเทศในภูมิภาคเดียวกัน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบลำดับของประเทศไทยกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน พบว่า ไทยอยู่ในลำดับที่ด้อยกว่าประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน สิงคโปร์ และมาเลเซีย แต่อยู่ในลำดับที่ดีกว่าประเทศ เช่น ฟลิปปินส์ อินโดนีเซีย เป็นต้น

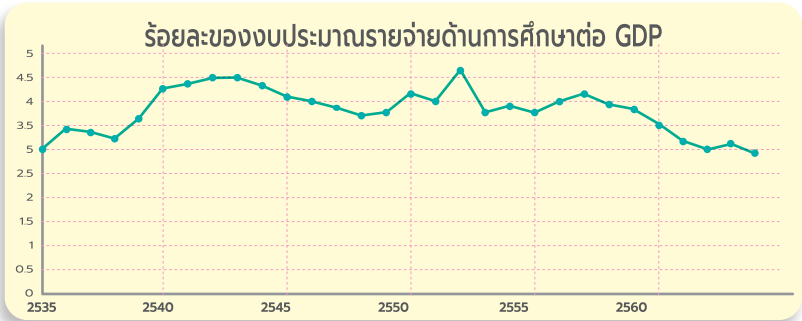
ตารางที่ 5 ความสามารถทางการแข่งขันของประเทศด้านการศึกษาระดับประถมศึกษาของประเทศไทย (Education Infrastructure)

ประเทศ/ปี	ญี่ปุ่น	ไต้หวัน	สิงคโปร์	มาเลเซีย	ไทย	ฟิลิปปินส์	อินโดนีเซีย
2547	25	16	14	24	48	57	60
2548	25	16	14	37	46	53	60
2549	23	19	13	30	48	57	61
2550	19	18	11	31	46	52	51
2551	22	19	11	30	43	52	49
2552	26	27	11	30	47	54	55
2553	29	23	13	33	47	56	55
2554	34	25	10	35	51	57	53
2555	36	24	6	33	52	57	53
2556	28	24	4	34	51	59	52
2557	28	22	2	32	54	59	52
2558	38	21	3	35	48	60	57
2559	35	25	4	38	52	59	56
2560	36	25	5	40	54	59	61
2561	30	19	2	34	56	51	57
2562	32	20	2	35	56	58	52
2563	32	20	2	37	55	61	56
2564	32	16	7	39	56	60	58
2565	38	16	6	44	53	60	58

ที่มา : IMD World Competitiveness Yearbook 2004 - 2022 ประมวลข้อมูลโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4) สัดส่วนงบประมาณด้านการศึกษาคือผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยจากการพิจารณาแนวโน้มสัดส่วนงบประมาณด้านการศึกษาคือผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศในแผนภาพด้านล่างพบว่า มีแนวโน้มลดลงในระยะยาว

แผนภาพที่ 1 สัดส่วนงบประมาณด้านการศึกษาคือผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ พ.ศ. 2535 - 2563

ที่มา : สำนักงานประมาณ ประมวลข้อมูลโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ปีงบประมาณ 2540 ลงอยู่ในระดับร้อยละ 2.9 ในปีล่าสุดคือ ปี 2563 ซึ่งอยู่ในระดับต่ำสุดในรอบเกือบสามสิบปีที่ผ่านมา แนวโน้มการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาดังกล่าวสวนทางกับความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาประชากรไทยในทุกช่วงวัยให้ได้การศึกษาอย่างมีคุณภาพเพื่อพร้อมรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุในอนาคต

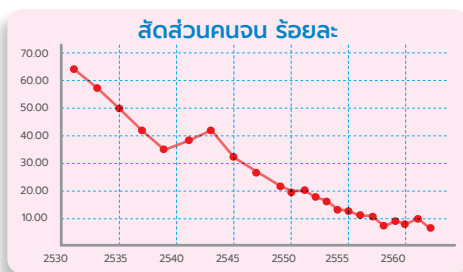
5. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ

การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจากฐานรากให้คนจนสามารถได้รับประโยชน์พร้อมกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจในภาพรวม (Pro-poor Growth) พร้อมกับการกระจายประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นเงื่อนไขสำคัญในการจัดหาทรัพยากรให้เพียงพอต่อการรองรับสิทธิของประชากรในมิติต่าง ๆ ผ่านระบบสวัสดิการของรัฐ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ได้เริ่มประสบปัญหากับดักรายได้ปานกลาง (Middle-income Trap) จากการที่ประเทศไทยสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันแต่เดิมที่มีแรงงานราคาถูกเป็นจุดดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศและยังไม่สามารถพัฒนาทักษะแรงงานให้เป็นแรงงานทักษะสูงในการผลิตที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูงได้นอกจากนี้ ประเทศไทยยังประสบปัญหาสถานการณ์ความไม่แน่นอนทางการเมือง ตลอดจนผลกระทบอย่างหนักจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งล้วนส่งผลกระทบให้ไม่สามารถรักษาการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้ระดับที่สูงได้เช่นเดิม ทั้งนี้ สถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับมิติด้านสิทธิมนุษยชนประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการลดสัดส่วนคนจนอย่างต่อเนื่อง โดยจากการพิจารณา

แนวโน้มสัดส่วนคนจนในประเทศไทยระหว่างปี 2531 - 2562 พบว่า มีการลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยแม้จะมีการเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจนในบางช่วงคือ ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2542 แต่เมื่อพิจารณาแนวโน้มในระยะยาวแล้ว ประเทศไทยสามารถลดสัดส่วนคนจนได้จากเดิมในระดับสูงกว่าร้อยละ 60 ในปี 2531 ลงเหลือร้อยละ 6 ในปี 2562 ทั้งนี้ แม้สถิติดังกล่าวจะบ่งชี้ให้เห็นความสำเร็จของการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศในระดับหนึ่ง

แผนภาพที่ 2 สัดส่วนคนจนในประเทศไทย
พ.ศ. 2531 - 2562

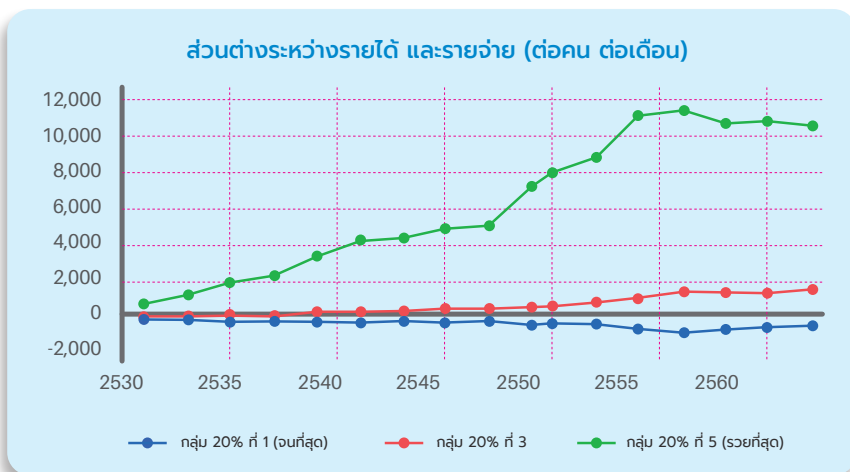

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

รัฐยังคงต้องเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญ และเร่งด่วนในการแก้ปัญหาความยากจนในปัจจุบัน อันได้แก่ การบรรเทาผลกระทบจากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเชิงเศรษฐกิจ โดยงานวิจัยของ Yang et al. (2020) ที่ได้ประเมินผลกระทบ ก่อนการระบาดระลอกใหม่ได้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาความยากจนในประเทศไทยจะกลับทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นอันเป็นผลจากโรคระบาด และการถดถอยทางเศรษฐกิจของประเทศไทย และการแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทยที่เกิดประสิทธิผลจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนทางเศรษฐกิจที่ดีที่สามารถบรรเทาความเสี่ยงในระยะสั้นควบคู่ไปกับการลงทุนในระยะยาว

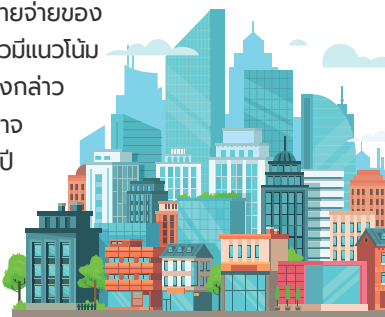
2) ส่วนต่างระหว่างรายได้และรายจ่ายของประชากรไทยยังคงแตกต่างกันมากตามฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน จากการคำนวณส่วนต่างระหว่างรายได้และรายจ่ายของประชากรไทยจำแนกตามลำดับรายได้ พบว่า กลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่สุดร้อยละ 20 (lowest quintile) มีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายตลอดระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา ซึ่งชี้ให้เห็นข้อควรตระหนักที่สำคัญ คือ แม้ประเทศไทยจะสามารถลดสัดส่วนคนจนได้เป็นอย่างมาก แต่ประชากรที่มีรายได้น้อยจำนวนมากไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ต่างประสบปัญหาการขาดรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และเมื่อพิจารณาแนวโน้มดังกล่าวในกลุ่มคนชั้นกลาง คือ กลุ่มผู้มีรายได้ในควินไทล์ที่ 3 จะพบว่า แม้มีแนวโน้มดีขึ้นจากในช่วงแรกในปี 2530 ซึ่งยังคงมีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย มาสู่ในปัจจุบัน ในปี 2562 ซึ่งกลับมีรายได้สูงกว่ารายจ่าย แต่เมื่อพิจารณาขนาดของส่วนต่างระหว่างรายได้และรายจ่ายกลับพบว่า ยังคงมีขนาดค่อนข้างน้อย กล่าวคือ จำนวนเงินที่สามารถออมได้ต่อเดือนของผู้มีรายได้ระดับกลางของคนไทยยังน้อยมากที่ระดับต่ำกว่า 2,000 บาท ต่อคน ต่อเดือน

แผนภาพที่ 3 ส่วนต่างระหว่างรายได้ และรายจ่ายของประชากรไทย ต่อคน ต่อเดือน พ.ศ. 2530 - 2560

ที่มา : จากการคำนวณของผู้วิจัย โดยข้อมูลจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นอกจากนี้ หากพิจารณาส่วนต่างระหว่างรายได้และรายจ่ายของกลุ่มผู้มีรายได้สูงสุดที่ควินไทล์ที่ 5 จะพบว่า แม้ส่วนต่างดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาสามสิบปีที่ผ่านมาแนวโน้มดังกล่าวภายหลังปี 2555 กลับเริ่มทรงตัวและลดลงอย่างช้า ๆ ซึ่งอาจเป็นผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เริ่มชะลอตัวในช่วงสิบปีที่ผ่านมานี้ ตลอดจนค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตเมืองซึ่งค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่าง ๆ อาทิ ค่าเช่าที่อยู่อาศัย และค่าโดยสารการขนส่งสาธารณะบางประเภท เช่น รถไฟฟ้า คิดเป็นสัดส่วนที่สูงมากเมื่อเทียบกับรายได้อีกด้วย

- 3) การขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่อยู่อาศัย ยังคงเป็นปัญหาสำคัญในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและด้อยโอกาส จากการนำเสนอผลการวิจัยในเวทีเสวนาสารานะ ผลการสำรวจเจเนอรัลนัคนไรร้านสู่การขยายผลเชิงปฏิบัติการและนโยบาย โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกันสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ในปี 2562 มีจำนวนผู้ไร้บ้านทั่วประเทศ 2,719 ราย โดยพบส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 86 อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมากที่สุด ทั้งนี้คนไร้บ้านที่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่จะมีสัดส่วนการอยู่คนเดียวสูงกว่าคนอื่น โดยสาเหตุสำคัญของการตกเป็นคนที่ไร้บ้าน ประกอบด้วย ปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม การว่างงาน การมีหลักประกันทางสังคมที่ไม่เพียงพอ ตลอดจนปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
- 4) ผู้ประกอบการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงจากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากภาวะการระบอดอย่างรุนแรงของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หลายประเทศรวมถึงประเทศไทยจำเป็นต้องออกมาตรการควบคุมการระบาดของโรคหลายประการที่มีเนื้อหาในเชิงจำกัดสิทธิของบุคคลในด้านต่าง ๆ เป็นระยะเวลายาวนานเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม ทั้งนี้ มาตรการปิดสถานที่ หรือกิจกรรมที่มีความเสี่ยงต่าง ๆ นั้น ล้วนเป็นมาตรการที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อผู้ประกอบการ และลูกจ้างในหลากหลายสาขาอาชีพ เช่น ร้านอาหาร และการให้บริการอื่น ๆ ที่ใช้มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมระหว่างผู้ให้ และผู้รับบริการสามารถกระทำได้อย่างยาก และในพื้นที่ระบอดหนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เป็นต้น ทั้งนี้ แม้มาตรการดังกล่าวจะสามารถกระทำได้และเป็นสิ่งที่พึงกระทำเพื่อควบคุมการระบาดของโรคอันเป็นเป้าหมายหลักของสังคม การใช้อำนาจรัฐระบอดซึ่งสิทธิในการประกอบอาชีพโดยเสรีอันเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญย่อมควรดำเนินควบคู่ไปกับการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม และได้สัดส่วนกับความเสียหายที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาที่ผ่านมาแม้รัฐจะได้ดำเนินมาตรการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากมาตรการปิดสถานที่หรือกิจกรรมที่มีความเสี่ยงในหลายรูปแบบแล้วก็ตาม ผู้ประกอบการและแรงงานจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเศรษฐกิจนกระบบยังคงไม่สามารถเข้าถึงการเยียวยาหรือได้รับการเยียวยาที่น้อยกว่าความเสียหายจริงที่ต้องแบกรับ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการและลูกจ้างในภาคธุรกิจจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการท่องเที่ยวและการบริการ ตลอดจนผู้เริ่มเข้าสู่ตลาดงาน ยังเป็นกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบเชิงลบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งล้วนเป็นประเด็นท้าทายสำคัญของสิทธิมนุษยชนในมิติด้านเศรษฐกิจที่ควรได้รับการแก้ไขโดยเร็ว

6. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ใช้แรงงาน

สถานการณ์ของกลุ่มผู้ใช้แรงงานในประเทศยังคงได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยประเด็นการถูกละเมิดเกี่ยวกับการถูกเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรม ถูกพักงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน ถูกปรับลดวันทำงาน ถูกขูดรีดเอาไรต์เอาเปรียบจากนายจ้าง จากรายงานผลการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) พบประเด็นปัญหาที่สำคัญและเป็นปัญหาในระยะยาวคือ การถูกเลิกจ้างหรือไม่ต่อสัญญา ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และทำให้เกิดปัญหาความเครียด ซึ่งสอดคล้องกับรายงานสถานการณ์การว่างงานและการเลิกจ้างของกระทรวงแรงงาน ซึ่งพบว่าในเดือนกันยายน 2563 มีผู้ประกันตนตามมาตรา 33 มาขึ้นทะเบียนขอรับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงาน จำนวน 487,980 คน จากผู้ประกันตนทั้งหมด จำนวน 11,093,914 คน เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเดือนเดียวกันของปี 2562 มีผู้ขอรับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานเพิ่มขึ้นถึง จำนวน 315,568 คน คิดเป็นร้อยละ 183.03 ซึ่งสาเหตุการว่างงานมากที่สุด คือ การเลิกจ้าง ร้อยละ 49.62 การลาออกจากงาน ร้อยละ 48.06 และสิ้นสุดสัญญาจ้าง ร้อยละ 2.33 (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563) โดยกลุ่มแรงงานต่างด้าวมักประสบปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ทั้งข่าวสารที่เกี่ยวกับการป้องกันโรคและข้อมูลเกี่ยวกับความช่วยเหลือหรือสวัสดิการจากรัฐ ซึ่งมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากปัญหาด้านภาษาและการเป็นผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าว

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจ้างงาน สภาพการทำงานและความปลอดภัยในการทำงานของแรงงานนอกระบบนั้น ก็ได้มีการออกกฎหมายเพื่อให้คุ้มครองแรงงานนอกระบบดังกล่าวได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 กฎกระทรวง ฉบับที่ 14 (พ.ศ. 2555) ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 (ลูกจ้างทำงานที่บ้าน) และกฎกระทรวง คุ้มครองแรงงานในเกษตรกรรม พ.ศ. 2557

7. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสียหาย และเหยื่อในกระบวนการยุติธรรม

“ผู้เสียหาย” และ **“เหยื่ออาชญากรรม”** มีความหมายเหมือนกัน หมายถึง บุคคลใดที่ได้รับบาดเจ็บ ถูกทำร้าย หรือถูกข่มขืน เนื่องจากการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายอาญา โดยยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และแก้ไขโดยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 (ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, 2561)

“เหยื่อในกระบวนการยุติธรรม” หมายถึง จำเลยในคดีอาญาที่เป็นจำเลยบริสุทธิ์ หรือ **“เหยื่อแพะ”** (ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, 2561)

สำหรับสถานการณ์กลุ่มผู้เสียหาย และเหยื่อในกระบวนการยุติธรรม จากสถิติผลการดำเนินงานช่วยเหลือเหยื่อผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 พบว่ามีผู้เสียหาย ยื่นคำขอ จำนวน 10,247 ราย และมีจำเลยยื่นคำขอ จำนวน 520 ราย โดยฐานความผิดที่มีผู้เสียหายขอรับค่าชดเชยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ความผิดทางร่างกาย ความผิดต่อชีวิต ความผิดทางเพศ และฐานความผิดที่มีจำเลยขอรับค่าชดเชยสูงสุด ได้แก่ ยาเสพติด ทั้งนี้ จากสถิติเปรียบเทียบการยื่นคำขอระหว่างปี พ.ศ. 2558 - 2563 มีแนวโน้มลดลง รวมถึงการพิจารณาเบิกจ่ายค่าชดเชยผู้เสียหายในคดีอาญา (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2563) อย่างไรก็ตาม จากผลการสำรวจข้อมูลสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Surveys) ของสำนักงานกิจการยุติธรรม พบว่า มีตัวเลขผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากกว่าสถิติการรับแจ้งเหตุอาชญากรรมของตำรวจอย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มประชากรตัวอย่างที่เคยตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เพียงร้อยละ 7.8 ที่ให้ข้อมูลว่าได้แจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ ซึ่งกลุ่มคดีอาชญากรรมที่มีการแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจมากที่สุด คือ กลุ่มความผิดประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ในขณะที่กลุ่มอื่น ๆ นั้น ประชาชนแทบไม่ให้ความสนใจแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ และจากการทดลองสำรวจของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ในปี 2561 ซึ่งสำรวจกลุ่มตัวอย่างถึง 8,000 คน พบเหยื่ออาชญากรรมเพียงแค่ 336 คน ซึ่งส่งผลให้มีผู้แจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่น้อยลงตามอัตราส่วน (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2563) สภาพปัญหาดังกล่าวทำให้การเข้าถึงการช่วยเหลือเหยื่อเป็นไปอย่างมีอุปสรรคมากยิ่งขึ้น หากตัวเลขของผู้ที่ได้รับความเสียหายจากคดีอาญาไม่อยู่ในระบบที่สามารถตรวจสอบได้ สำหรับสถานการณ์กลุ่มเหยื่อค้ำมนุษย์ รายงานการติดตามและการดำเนินงานต่อต้านการค้ามนุษย์ หรือ Trafficking in Persons (TIP) Report ปี 2021 (2564) ของสหรัฐอเมริกายังคงจัดให้ ประเทศไทย อยู่ในกลุ่ม 2 ของบัญชีรายชื่อประเทศที่ยังต้องถูกจับตามอง เนื่องจากรัฐบาลดำเนินมาตรการจัดการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ที่ยังไม่ได้มาตรฐานขั้นต่ำ ทั้งนี้ ประเทศไทยมีความพยายามจะจัดการปัญหาด้วยมาตรการต่าง ๆ เช่น การเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคประชาสังคมในการสืบสวนสอบสวนเหตุการณ์ค้ำมนุษย์ การคุ้มครองเหยื่อ ให้การฝึกอบรมผู้พิพากษาและอัยการให้คำนึงถึงความบอบช้ำทางจิตใจของเหยื่อ รวมทั้งยังริเริ่มให้มีการสืบสวนเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 9 คนถูกกล่าวหาว่าสมรู้ร่วมคิดในการค้ำมนุษย์ แต่มาตรการดังกล่าวยังคงไม่เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยรัฐบาลดำเนินการสืบสวนสอบสวนเหตุการณ์ค้ำมนุษย์ ดำเนินคดีผู้ต้องสงสัย และลงโทษผู้กระทำผิดลดลง

อย่างเห็นได้ชัดกว่าเมื่อปี 2562 และแม้จะมีรายงานปรากฏว่ายังคงมีการบังคับใช้แรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมหลายประเภทในไทย แต่รัฐบาลรายงานตัวเลขการค้าแรงงานข้ามชาติต่ำกว่าขอบเขตของปัญหา ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐยังคงขาดความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการค้าแรงงาน และรัฐบาลก็ไม่มีกระบวนการที่เป็นมาตรฐานในการตรวจสอบกรณีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการปฏิบัติต่อเหยื่ออย่างมีมนุษยธรรม อาทิ บริการของรัฐที่จัดเตรียมให้กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อยังไม่เพียงพอเหยื่อการค้ามนุษย์ที่ต้องอาศัยอยู่ในสถานที่พักพิงของรัฐยังถูกจำกัดการเดินทางและการติดต่อสื่อสาร (U.S. Department of State, 2021)

8. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มเด็กและสตรี

สถานการณ์ความรุนแรงในเด็กและสตรีในภาพรวมยังพบว่า มีแนวโน้มสูงขึ้น จากรายงานของ กรมสุขภาพจิต (2563) พบว่า สถิติความรุนแรงในครอบครัว ตั้งแต่ปี 2559 ถึง เมษายน 2563 มีแนวโน้ม เพิ่มขึ้น คิดเป็น 1,400 ราย/ปี หรือ 118 ราย/เดือน เฉลี่ย 4 ราย/วัน และข้อมูลของศูนย์ปฏิบัติการ สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว พบว่า สถิติของผู้กระทำความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และบุคคล ในครอบครัว ในช่วงเดือนตุลาคม 2562 - เมษายน 2563 มีจำนวน 141 ราย แบ่งความรุนแรงออกได้ ดังนี้ ทางร่างกาย ร้อยละ 87 ทางเพศ ร้อยละ 9 และทางจิตใจ ร้อยละ 4 โดยมีปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ ยาเสพติด ร้อยละ 35 บันดาลโทสะ ร้อยละ 33 หึงหวง ร้อยละ 25 สุรา ร้อยละ 17 เท่ากับการ ล่วงละเมิดทางเพศ ร้อยละ 17 อาการทางจิตเวช ร้อยละ 9 และเกมส์ ร้อยละ 2 โดยส่วนใหญ่เกิดขึ้น ในพื้นที่ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉยงเหนือ ภาคใต้ ภาคเหนือ และกรุงเทพมหานคร ตามลำดับ (กรมสุขภาพจิต, 2563) ประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีสถิติความรุนแรงต่อผู้หญิงสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก จากรายงานของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC) พบว่า กว่าร้อยละ 87 ของคดีการล่วงละเมิด ทางเพศไม่เคยถูกรายงานเพื่อหาผู้กระทำความผิด โดย 1 ใน 3 ของผู้หญิงถูกกระทำความรุนแรงมีมากกว่า ตัวเลขที่ได้รับรายงาน โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ความรุนแรงในครอบครัว เพิ่มสูงขึ้นถึง ร้อยละ 66 และภาคใต้ มีความรุนแรงในครอบครัว ถึงร้อยละ 48.1 และกรุงเทพมหานครพบความรุนแรงในครอบครัวน้อยที่สุด ร้อยละ 26

นอกจากนี้ เด็กทุกเพศอาจตกเป็นผู้ถูกระทำความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจในโอกาส ที่แตกต่างกัน จากรายงานของ ECPAT และ TIJ สะท้อนว่าเด็กชายและเพศทางเลือกตกเป็นผู้ถูกระทำ ความรุนแรงและถูกล่วงละเมิดทางเพศเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านช่องทางออนไลน์ หน่วยงาน ที่มีการทักเกี่ยวข้องควรเร่งดำเนินการเชิงรุก (proactive role) ในการสืบหาและเข้าช่วยเหลือเด็กกลุ่ม ดังกล่าวมากยิ่งขึ้น เพื่อคุ้มครองสิทธิและปกป้องเด็กจากการถูกล่วงละเมิดในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ แม้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความรุนแรงปัญหา child sex tourism จะลดปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก ลงบ้าง แต่รูปแบบการให้บริการกลับเพิ่มสูงขึ้นในระบบออนไลน์ อาจปรากฏในลักษณะทัวร์ท่องเที่ยว ทางเพศเสมือนจริง (virtual sex tour) การสร้างกลุ่มลับ เพื่อถ่ายทอดสด (live streaming) การมี เพศสัมพันธ์กับเด็กผ่านแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากเด็กบางคนอาจถูกล่อลวง จากมีอาชัพหรือผู้ไม่ประสงค์ดี แต่เด็กบางคนอาจตั้งใจเผยแพร่ภาพหรือคลิปส่วนตัวเพื่อสนอง ความต้องการบางประการซึ่งมีเหตุผลในทางจิตวิทยาเด็ก เช่น การยอมรับจากคนอื่น ยอดกดไลค์ ยอดกดแชร์ หรือแม้กระทั่งรายได้ที่มาจากการขายสื่อลามกอนาจารของตนเอง โดยไม่ได้ตระหนัก ถึงผลเสีย ของการเผยแพร่รูปหรือวิดีโอคลิปของตนลงในโลกออนไลน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, TIJ ข้อมูลสื่อสารทางอีเมล เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2564)

ในปี พ.ศ. 2562 กระทรวงแรงงานได้ร่วมกับองค์กรแรงงานระหว่างประเทศทำการสำรวจ สถานการณ์การใช้แรงงานในเด็ก โดยพบว่าร้อยละ 3.9 ของเด็ก 10.47 ล้านคน อายุระหว่าง 15 - 17 ปี เป็นผู้ถูกใช้แรงงาน โดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับลักษณะงานที่อันตรายในธุรกิจครัวเรือน การเกษตร

ภาคบริการและภาคการผลิตมีส่วนของเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง ร้อยละ 22 เกี่ยวข้องกับการยกสิ่งของหนัก ร้อยละ 8 เกี่ยวข้องกับสภาวะยากลำบากและเป็นงานกลางคืน และร้อยละ 7 เป็นงานที่ต้องสัมผัสสารเคมีและสารพิษ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564; U.S. Department of State, 2021) ซึ่งตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานนอกระบบ มีพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม หมวด 4 การใช้แรงงานเด็ก ห้ามมิให้นายจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นลูกจ้างและสามารถจ้างเด็กอายุระหว่าง 15 - 18 ปี เข้าทำงานโดยห้ามทำงานที่มีลักษณะที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น งานหลอม เป่า หล่อ หรือรีดโลหะ งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน ฯลฯ และสถานที่ต้องห้าม เช่น โรงฆ่าสัตว์ สถานที่เล่นการพนัน สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ เป็นต้น ซึ่งหากนายจ้างฝ่าฝืน จะมีโทษตามกฎหมาย คือ ปรับตั้งแต่ 400,000 - 800,000 บาท หรือจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยพนักงานตรวจแรงงานดำเนินการตรวจ กำกับ ให้นายจ้างปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในการคุ้มครองลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุระหว่าง 15 - 18 ปี จะได้รับการคุ้มครองในเรื่องค่าจ้าง ค่าชดเชยเท่าเทียมกัน โดยลูกจ้างสามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานตรวจแรงงาน ให้ติดตามค่าจ้างและค่าชดเชย ได้ตามที่กฎหมายกำหนด พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ข้อมูลตามที่กฎหมายกำหนดให้ประชาชนทราบด้วย (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, การสื่อสารทางอีเมล เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2564)

ประเทศไทยยังคงให้ความสำคัญต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของเด็กและเยาวชน คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ได้มีมติในการประชุม เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2563 เห็นชอบแนวทางการจัดสวัสดิการเบ็ดเตล็ดเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดแบบถ้วนหน้า ในอัตรา 600 บาท ต่อคน ต่อเดือน โดยเริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ 2565 ทั้งนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อยู่ระหว่างการดำเนินการหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนรูปแบบสวัสดิการถ้วนหน้าดังกล่าว ก่อนเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมินติดตามการดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เกี่ยวกับการให้การยอมรับความเท่าเทียมกันทางเพศ โดยเปรียบเทียบในช่วงระยะเวลาสามปีที่ผ่านมา พบว่า ร้อยละ 63.5 เห็นว่าดีขึ้น ร้อยละ 29.1 เห็นว่ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลง และมีเพียงร้อยละ 7.4 เห็นว่าแย่ลง

9. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

ประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เป็นประเด็นที่เคยปรากฏในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 1 โดยใช้ชื่อว่า **“ผู้ที่ปฏิบัติงานด้านสิทธิมนุษยชน”** ทั้งนี้สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในภาพรวมยังพบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของกลุ่มดังกล่าว แต่มีแนวโน้มลดลง จากตารางสถิติเรื่องร้องเรียนในปี 2564 (1 ตุลาคม 2563 - 31 มีนาคม 2564) ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ไม่ปรากฏข้อร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2564) แม้ประเทศไทยจะเริ่มผลักดันกรอบกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น เพื่อแก้ปัญหาบริษัทเอกชนใช้กฎหมายฟ้องร้องนักกิจกรรมและนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ส่งผลให้นักกิจกรรมและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนถูกปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะและเผชิญกับการถูกดำเนินคดี

เชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการสาธารณะ (Strategic Lawsuit Against Public Participation : SLAPP) หรือ **“การฟ้องปิดปาก”** ที่เป็นกระบวนการฟ้องร้องทางกฎหมายโดยบริษัทและหน่วยงานธุรกิจอื่น ๆ แม้ศาลจะพิพากษายกฟ้องการฟ้องคดี นักปกป้องสิทธิมนุษยชนไปหลายคดี แต่บริษัทก็ยังดำเนินการฟ้องร้องอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 และมาตรา 165/2 เพื่อให้ศาลมีอำนาจยกฟ้องในชั้นการตรวจคำฟ้อง หากคดีมีเจตนากลั่นแกล้งเพื่อดำเนินคดี แต่การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวก็ยังไม่มีความครอบคลุม เนื่องจากอาจใช้ได้เฉพาะกรณีที่เป็นคดีระหว่างเอกชนด้วยกัน ซึ่งการฟ้องคดีนักปกป้องสิทธิมนุษยชนส่วนใหญ่มีหน่วยงานรัฐเป็นคู่กรณีมากกว่า

นอกจากนี้ ยังปรากฏสถานการณ์นักปกป้องสิทธิมนุษยชนถูกข่มขู่คุกคามหลายกรณี ซึ่งบางกรณี กสม. ได้ช่วยประสานให้หน่วยงานของรัฐเพื่อดูแลความปลอดภัย เช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาเหล้าใหญ่-ผาจีนโต และสมาชิกสหกรณ์ เกษตรกรภาคใต้ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

10. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้สูงอายุ

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศรายได้ปานกลางกลุ่มแรกของโลกที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ อันเป็นผลมาจากนโยบายการคุมกำเนิดในช่วงสี่สิบปีที่ผ่านมา ประกอบกับพัฒนาการด้านสาธารณสุขที่ส่งผลให้อายุขัยคาดหมายของคนไทยสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม การเตรียมความพร้อมของประเทศและคนในประเทศในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ นับเป็นเรื่องท้าทายสำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการวางแผนระยะยาวอย่างรอบคอบและครบถ้วนในหลากหลายมิติ ทั้งในมิติด้านการสาธารณสุข การศึกษา การคลัง และงบประมาณ ตลอดจนวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ จากการพิจารณาประเด็นดังกล่าว สามารถสรุปสถานการณ์ที่สำคัญด้านผู้สูงอายุได้ดังนี้

- 1) **จำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นมาโดยตลอด และคาดการณ์ว่าจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตลอด ภายใน 20 ปี** จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และการคาดการณ์โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในตารางที่ 7 พบว่า จำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุที่มี 60 ปีขึ้นไปได้มีแนวโน้มสูงขึ้นมาตลอดระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา และจะยังคงเพิ่มสูงขึ้นในอัตราเกือบจะคงที่ในอีก 20 ปีข้างหน้า โดยเมื่อพิจารณาสัดส่วนของผู้สูงอายุในกลุ่มอายุระดับต่าง ๆ เมื่อเทียบกับผู้สูงอายุทั้งหมดแล้วยังพบว่า มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างภายในกลุ่มผู้สูงอายุด้วยตนเอง กล่าวคือ สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีอายุมากคือ ตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนคิดเป็น

สัดส่วนที่มากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมดในปี 2583 และคาดว่าก่อนปี 2583 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสูงสุด (super-aged society) ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ ในปี 2583 เมื่อมีสัดส่วนผู้สูงอายุเกินกว่าร้อยละ 30 ของประชากร

ตารางที่ 6 จำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2533 - 2583

		2533	2543	2553	2563	2573	2583
จำนวนประชากรสูงอายุ	60 - 69 ปี	2,451	3,546	4,699	7,256	9,260	8,959
	70 - 79 ปี	1,123	1,706	2,731	3,677	5,898	7,639
	80 ปีขึ้นไป	443	586	1,078	1,690	2,421	3,921
	รวม	4,017	5,838	8,508	12,622	17,579	20,519
สัดส่วนประชากรสูงอายุ	60 - 69 ปี	61.02	60.74	55.23	57.48	52.68	43.66
	70 - 79 ปี	27.96	26.22	32.10	29.13	33.55	37.23
	80 ปีขึ้นไป	11.03	10.04	12.67	13.39	13.77	19.11
	รวม	100	100	100	100	100	100
สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรรวม	60 - 69 ปี	4.49	5.70	7.21	10.99	13.99	14.02
	70 - 79 ปี	2.06	2.74	4.14	5.57	8.91	11.96
	80 ปีขึ้นไป	0.81	0.94	1.63	2.55	3.65	6.14
	รวม	7.36	9.38	12.89	19.12	26.56	32.12

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ และประมาณการประชากร ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประมวลข้อมูลโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2) ผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ไม่ได้ได้รับการศึกษา และยังคงมีผู้สูงอายุสัดส่วนที่สูงที่ไม่ใช้คอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ต จากข้อมูลจากรายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงไม่มีทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่านออกเขียนได้ และจำนวนดังกล่าวมีแนวโน้มสูงขึ้นในช่วงระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา โดยจากการสำรวจพบว่า ในปี 2560 ผู้สูงอายุเกือบ 2 ล้านคน ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ และเกือบร้อยละ 70 ของผู้สูงอายุที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้เป็นเพศหญิง อันเป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศในการเข้าถึงการศึกษาของประเทศไทยในอดีต

ตารางที่ 7 จำนวนผู้สูงอายุ จำแนกตามการอ่านออกเขียนได้

		2550			2557			2560		
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
การอ่านออกเขียนได้	รวม	3,130,736	3,890,223	7,020,959	4,514,815	5,499,890	10,014,705	5,083,681	6,228,766	11,312,447
	ได้	2,659,425	2,683,806	5,343,231	4,068,506	4,393,673	8,462,179	4,513,652	4,955,788	9,469,440
	ไม่ได้	471,311	1,206,417	1,677,728	446,309	1,106,217	1,552,526	569,125	1,268,614	1,837,739
	ไม่ทราบ							904	4,364	5,268

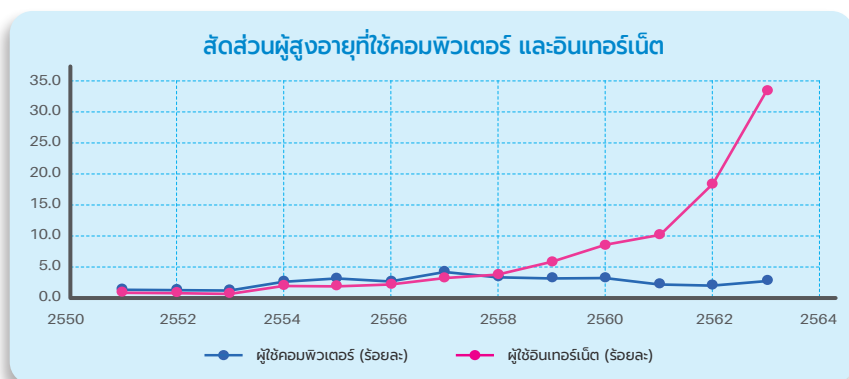
ที่มา : รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลข้อมูลโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นอกจากนี้ แม้การเข้าถึงและความรู้ในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจะนับเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเข้าถึงข้อมูล ความรู้ และการช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งด้านการสาธารณสุข และการคลังจากภาครัฐในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แต่ข้อมูลจากการสำรวจมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี 2551 - 2563 ดังแผนภาพที่ 4 ได้ชี้ให้เห็นว่า ยังคงมีผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนที่น้อยที่ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ในระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมา โดยเมื่อพิจารณาสัดส่วนการใช้ในแต่ละกลุ่มจะพบว่า สัดส่วนผู้สูงอายุที่ใช้อินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจากระดับที่ต่ำมากกว่าร้อยละ 1 ในปี 2551 และเพิ่มสูงขึ้นในอัตราเร่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงระดับใกล้เคียงกับร้อยละ 35 ในปี 2563 อันอาจจะเป็นผลจากความนิยมในสังคมไทยในการใช้โซเชียลมีเดียในรูปแบบต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ตลอดจนการเข้าถึงเครือข่ายสัญญาณที่ทั่วถึงขึ้นและมีราคาลดลง อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ยังมีผู้สูงอายุในสัดส่วนที่สูงมากคือ กว่าร้อยละ 60 ที่ยังคงไม่มีหรือไม่ใช้การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจส่งผลให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น และความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของรัฐ ซึ่งในปัจจุบันมักกระทำผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นไปได้ยาก

นอกจากนี้ ข้อมูลดังกล่าวก็แสดงให้เห็นสัดส่วนผู้สูงอายุที่ใช้อินเทอร์เน็ตที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นกว่าร้อยละ 30 ยังคงไม่สะท้อนศักยภาพของการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใช้ว่าสามารถใช้เครื่องมือ (application) ต่าง ๆ ทางอินเทอร์เน็ตได้เพียงใด ทั้งนี้ หากพิจารณาสัดส่วนการใช้คอมพิวเตอร์ของผู้สูงอายุ ซึ่งอาจเป็นดัชนีที่สะท้อนทักษะความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (digital literacy) ได้ดีกว่าการใช้อินเทอร์เน็ต จะพบว่าอยู่ในระดับที่ค่อนข้างคงที่ที่ระดับต่ำมาก คือ ต่ำกว่าร้อยละ 5

แผนภาพที่ 4 สัดส่วนของผู้สูงอายุที่ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (ต่อประชากรสูงอายุทั้งหมด)

ที่มา : รายงานการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลข้อมูลโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3) ผู้สูงอายุจำนวนมากไม่ยอม จากข้อมูลจากรายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ปัจจุบันยังคงมีผู้สูงอายุจำนวนมากที่ไม่ยอม โดยในปี 2560 มีผู้สูงอายุถึงเกือบ 3 ล้านคนไม่ยอม

ตารางที่ 8 จำนวนผู้สูงอายุ จำแนกตามการยอม

		2550	2557	2560
ผู้สูงอายุทั้งหมด	รวม	7,020,959	10,014,705	11,312,447
	ยอม	4,826,012	7,620,274	8,265,870
	ไม่ยอม	2,194,949	2,394,430	2,821,525
	ไม่ทราบ			225,052
ผู้สูงอายุชาย	รวม	3,130,736	4,514,815	5,083,682
	ยอม	2,296,861	3,566,820	3,867,316
	ไม่ยอม	833,875	947,995	1,121,815
	ไม่ทราบ			94,521
ผู้สูงอายุหญิง	รวม	3,890,223	5,499,889	6,228,766
	ยอม	2,529,152	4,053,454	4,398,525
	ไม่ยอม	1,361,071	1,446,435	1,699,710
	ไม่ทราบ			130,531

ที่มา : รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลข้อมูลโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

และเมื่อพิจารณาสัดส่วนผู้ที่ยอม ประมวลข้อมูลโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี 2550 เทียบกับ 2560 แล้วพบว่า มีสัดส่วนค่อนข้างคงที่ ทั้งสัดส่วนของผู้สูงอายุรวมที่ยอม และผู้สูงอายุเพศหญิงที่ยอม แต่มีสัดส่วนลดลงในกลุ่มผู้สูงอายุเพศชาย

4) ผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงไม่มีหลักประกันสุขภาพใด ๑ ข้อมูลจากการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติชี้ให้เห็นว่ามีประชากรสูงอายุจำนวนมากถึงกว่า 8 หมื่นคน ในปีสุดท้ายที่สำรวจ คือ ปี 2560 ที่ยังคงไม่มีสวัสดิการใด ๆ โดยจำนวนดังกล่าวสูงขึ้นกว่าปี 2558 ที่ระดับ 6 หมื่นกว่าคน ทั้งนี้ หากพิจารณาแนวทางการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพในประเทศไทยที่ตั้งบนหลักการว่า คนไทยทุกคนจะต้องมีหลักประกันสุขภาพ โดยหากไม่ใช้ผู้ที่อยู่ในระบบสวัสดิการข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ หรือระบบประกันสังคม ก็จะเป็นผู้ไม่มีสิทธิในระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าโดยทันที การที่ประชากรสูงอายุซึ่งเป็นชาวไทยที่ไม่มีสวัสดิการใด ๆ จึงอาจมีสาเหตุส่วนหนึ่งจากการไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนระบุตัวตน ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุมากและไม่มีการแจ้งเกิด ทั้งนี้ หากพิจารณาสัดส่วนผู้สูงอายุในหลักประกันสุขภาพแต่ละประเภทแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนที่สูงมากคือกว่า 9 ล้านคนจากผู้สูงอายุทั้งหมด 11 ล้านคนอยู่ในระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งเป็นระบบสวัสดิการของรัฐที่พึ่งพิงรายได้จากรัฐเป็นหลัก ความยั่งยืนของระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า และศักยภาพในการสร้างการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างเพียงพอและต่อเนื่องของประเทศ จึงถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างหลักประกันให้กับผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของประเทศ

ตารางที่ 9 จำนวนผู้สูงอายุ จำแนกตามประเภทหลักประกันสุขภาพ

	2548	2549	2550	2556	2558	2560
ประชากรผู้สูงอายุ	6,391,822	6,801,975	7,004,457	9,417,616	10,330,314	11,312,447
ไม่มีสวัสดิการ			172,065	89,673	64,674	85,805
สวัสดิการข้าราชการ/ข้าราชการบำนาญ/ รัฐวิสาหกิจ/หน่วยงานเอกชน	1,388,215	1,298,905	1,323,693	1,508,141	1,745,207	1,659,189
บัตรประกันสุขภาพ	4,784,035	5,237,033	5,390,293	7,665,862	8,383,725	9,325,752
สวัสดิการจัดโดยนายจ้าง	3,900	14,365	823	10,409	8,159	3,574
ประกันสังคม/กองทุนเงินทดแทน	68,582	61,986	66,928	167,032	201,608	178,783
ประกันสุขภาพกับบริษัทประกัน	85,803	87,799	19,277	249,891	515,069	31,663
อื่น ๆ	61,287	41,887	31,380	51,041	106,650	22,655
ไม่ทราบ				15,797	6,413	5,026

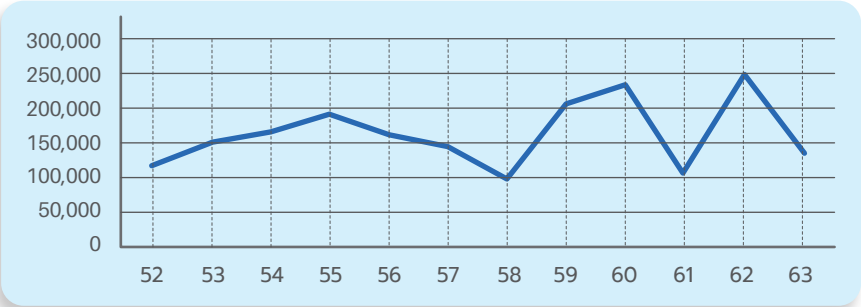
ที่มา : การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2548 2549 2550 2556 และ 2558 สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลข้อมูลโดยสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

11. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสียหายเสพติด

ยาเสพติดเป็นปัญหาในประเทศไทยที่คงอยู่มาต่อเนื่องและยาวนาน รัฐบาลมีแนวทางการจัดการกับปัญหายาเสพติดที่ค่อนข้างหลากหลายและแตกต่างกันมากในแต่ละช่วง ทั้งในช่วงแรกที่เน้นการปราบปราม และจำคุก ไปสู่ช่วงการทำสงครามยาเสพติดในช่วงประมาณเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา และลดระดับความรุนแรงของมาตรการในการจัดการกับปัญหายาเสพติดลงสู่ยุคปัจจุบันที่ได้เริ่มมีการประกาศให้ยาเสพติดบางประเภท เช่น กระท่อมไม่ผิดกฎหมายอีกต่อไป การให้ยาเสพติดบางประเภท เช่น กัญชา สามารถใช้ในทางการแพทย์ได้ และการพยายามหันเหผู้เสียหายเสพติดออกจากกระบวนการทางอาญา (criminal diversion) ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า ผู้เสียหายเสพติดเป็นผู้ป่วยที่ควรเน้นการรักษาให้หายจากความต้องการเสพยา ทดแทนการใช้โคเคนเพื่อประสพผลในเชิงป้องปราม (deterrent effect) ไม่ให้กระทำความผิด แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักปฏิบัติสากลที่เน้นการใช้การบำบัดรักษาแทนการลงโทษ ซึ่งจากงานวิจัยหลายชิ้นในการทบทวนวรรณกรรมของศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ (2563) พบว่า มีประสิทธิผลในการช่วยผู้เสียหายเสพติดไม่ให้หวนกลับไปเสพซ้ำได้มากกว่าการลงโทษ อีกทั้งยังเป็นแนวทางที่ยืดหยุ่นและคำนึงสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหายมากกว่าการปราบปรามอย่างรุนแรงเช่นแต่ก่อน ทั้งนี้ ผลจากงานวิจัยของ ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ (2563) พบข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านยาเสพติด ดังนี้

- 1) จำนวนผู้ป่วยยาเสพติดในประเทศไทยมีความผันผวนค่อนข้างมากในแต่ละปี และแสดงให้เห็นแนวโน้มระยะยาวที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างช้า ๆ** ดังที่ปรากฏในข้อมูลอย่างเป็นทางการ (official record) ซึ่งไม่ได้รวมจำนวนผู้ป่วยยาเสพติดที่ไม่ถูกตรวจพบโดยรัฐ มีจำนวนอยู่ในช่วงระหว่างประมาณ 100,000 ถึง 250,000 คน โดยมีระดับต่ำสุดในปี 2558 และสูงสุดในปี 2562

แผนภาพที่ 5 จำนวนและแนวโน้มผู้ป่วยยาเสพติด ปี พ.ศ. 2552 - 2563

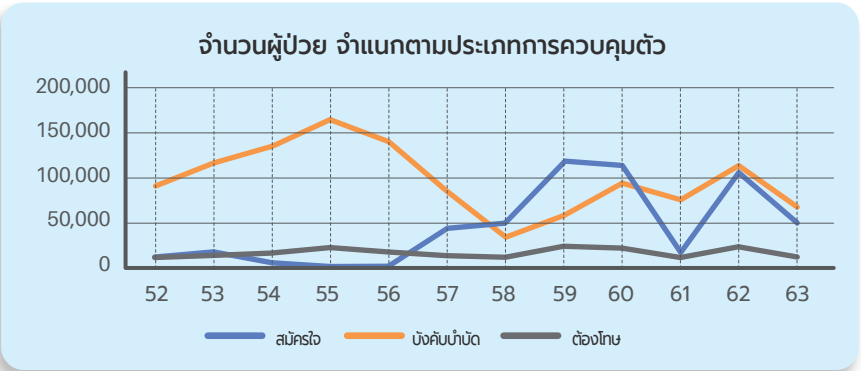

ที่มา : ศรสมบััติ โขคประจักษ์ชัด (2563) และคณะ

ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า จำนวนผู้ป่วยยาเสพติดตามข้อมูลอย่างเป็นทางการมีลักษณะอย่างเป็นวัฏจักร (cycle) ที่ขึ้นลงตามช่วงเวลา และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (upward trend) โดยในช่วงก่อนปี 2558 มีอัตราสหสัมพันธ์เป็นบวก (Positive Autocorrelation) กล่าวคือ หากตัวเลขในปีปัจจุบันสูง ตัวเลขในปีถัดไปก็มีแนวโน้มที่จะอยู่ในระดับสูงด้วย และหากตัวเลขในปีปัจจุบันต่ำ ตัวเลขในปีถัดไปก็มีแนวโน้มที่จะอยู่ในระดับต่ำด้วย แต่ในช่วงหลังปี 2558 กลับมีอัตราสหสัมพันธ์เป็นลบ (negative autocorrelation) กล่าวคือ หากตัวเลขในปีปัจจุบันสูง ตัวเลขในปีถัดไปกลับแนวโน้มที่จะอยู่ในระดับต่ำ และหากตัวเลขในปีปัจจุบันต่ำ ตัวเลขในปีถัดไปกลับมีแนวโน้มที่จะอยู่ในระดับสูง

2) ผู้ป่วยยาเสพติดในระบบสมัครใจซึ่งเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วย สูงสุดยังคงมีจำนวนค่อนข้างผันผวนในช่วงสิบปีที่ผ่านมา จากการจำแนกผู้ป่วยยาเสพติดเป็นผู้ป่วยในสามระบบ คือ ผู้ป่วยในระบบสมัครใจที่ผู้ป่วยยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลด้วยตนเอง ผู้ป่วยในระบบบังคับบำบัดซึ่งผู้ป่วยซึ่งถูกจับและพบว่าเสพยาเสพติด ถูกให้เข้าบำบัดแทนการต้องโทษจำคุก และผู้ป่วยในระบบต้องโทษ ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกลงโทษจำคุกในข้อหาเสพยาเสพติด

แผนภาพที่ 6 จำนวนผู้ป่วยยาเสพติดในประเทศไทย จำแนกตามระบบ ปี พ.ศ. 2552 - 2563

ที่มา : ศรสมบััติ โขคประจักษ์ชัด (2563) และคณะ

พบว่า ในช่วงก่อนปี 2557 ผู้ป่วยส่วนใหญ่จะอยู่ในระบบบังคับบำบัด และผู้ป่วยส่วนน้อยจะอยู่ในระบบสมัครใจ ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ป่วยในระบบต้องโทษตั้งแต่ปี 2552 จนถึงปัจจุบันคือ ประมาณปี 2563 มีจำนวนค่อนข้างคงที่ ที่ประมาณ 20,000 คน อย่างไรก็ตาม จำนวนและสัดส่วนของผู้ป่วยในระบบบังคับบำบัดมีความผันผวนค่อนข้างมากโดยตลอด โดยแม้ในช่วงก่อนปี 2558 จำนวนและสัดส่วนของผู้ป่วยในระบบบังคับบำบัดจะมากที่สุด แต่ภายหลังปี 2558 กลับค่อนข้างผันผวน สลับกันกับจำนวนและสัดส่วนของผู้ป่วยในระบบสมัครใจเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับแรก ในช่วงปี 2558 - 2560 จนในช่วงปัจจุบัน คือปี 2562 - 2563 ที่จำนวนและสัดส่วนของผู้ป่วยในระบบบังคับบำบัดและสมัครใจอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน และมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกัน

3) ผู้เสียหายเสด็จตามกฎหมายไทยในปัจจุบันยังคงถือเป็นผู้กระทำคามผิดทางอาญาอยู่

ซึ่งแนวทางดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงทั้งการต้องรับโทษ และการถูกตีตราทางสังคม ปัจจุบันแม้กฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยให้ออกาสผู้เสียหายเสด็จเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู โดยจะไม่ถูกดำเนินคดีทางกฎหมาย และจะถือเป็น **“ผู้พ้นผิด”** หากผู้เข้ารับการบำบัดผ่านการบวนการบำบัดฟื้นฟูและหายขาด แต่นโยบายทางกฎหมายดังกล่าวยังคงเป็นการตีตราว่าผู้เสด็จยังคงเป็นผู้ที่ยังไม่พ้นความผิด สังคมยังคงมองว่า คือ บุคคลที่ติดเชื่อนไขของกระบวนการยุติธรรม เนื่องด้วยเชื่อนไขการถูกดำเนินคดีทางกฎหมาย ที่อาจทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นเทคนิคการข่มขู่เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมากยิ่งขึ้น ในทางปฏิบัติผลสัมฤทธิ์จากกระบวนการบำบัดฟื้นฟูควรต้องเกิดจากความสมัครใจอย่างแท้จริงของผู้รับการบำบัด การสร้างแรงจูงใจในทางบวกที่เป็นมากกว่าการข่มขู่ด้วยกระบวนการทางกฎหมายอาจเป็นคำตอบของความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสียหายเสด็จในระยะยาว

ประเทศไทยยังคงเป็นหนึ่งในประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เผชิญการแพร่ระบาดของอย่างรุนแรงของยาเสพติดกลุ่มเมกแอมเฟตามีน โดยสะท้อนจากผลการจับกุมในประเทศที่มีปริมาณสูงขึ้นเรื่อยมา เนื่องจากประเทศไทยติดกับประเทศซึ่งมีฐานการผลิตอยู่เขตพื้นที่อิทธิพลของกลุ่มชาติพันธุ์ ติดอาวุธในบริเวณตอนเหนือของประเทศเมียนมา จากรายงานสถิติการจับกุมยาเสพติดในประเทศไทย ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2563 ถึงเดือนมิถุนายน 2564 ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ได้เผยการตรวจยึดยาเสพติด แบ่งออกเป็น ยาบ้า จำนวน 344 ล้านเม็ด ยาไอซ์ จำนวน 20,662 กิโลกรัม และเฮโรอีน จำนวน 2,760 กิโลกรัม และยาอี จำนวน 279,868 เม็ด รวมถึงการจับกุมยาเสพติดที่เตรียมส่งออกไปยังต่างประเทศ รวม 84 คดี แบ่งเป็นยาบ้า 39,002 เม็ด ไอซ์ 72.08 กิโลกรัม เฮโรอีน 285.69 กิโลกรัม และยาอี 1,922 เม็ด นับตั้งแต่ปลายปี 2562 มีปริมาณมากขึ้นในทุก ๆ ปี การแพร่ระบาดของอย่างรุนแรงของยาเสพติดในประเทศส่งผลให้แนวโน้มของจำนวนยาเสพติดในประเทศไทย ยังคงมีจำนวนสูงอย่างต่อเนื่องทั้งที่อยู่ในระบบและนอกระบบ หากพิจารณาจากสถิติจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดถูกดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมในแต่ละปี งบประมาณของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2563) โดยผลการดำเนินงานบำบัดฟื้นฟูผู้เสียหายเสด็จทั้งในระบบสมัครใจ ระบบบังคับบำบัดและระบบต้องโทษ นับตั้งแต่เดือนตุลาคม 2563 มีจำนวน 119,056 ราย จากเป้าหมาย 235,130 ราย (ระบบข้อมูลการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ, 2564) และจากรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ คดีพระราชบัญญัติยาเสพติดทั่วประเทศ (สำรวจ ณ วันที่ 2 กันยายน 2564) ผู้ต้องราชทัณฑ์ในคดียาเสพติดยังคงคิดเป็นอัตราที่สูงถึงร้อยละ 82 ของผู้ต้องขังทั่วประเทศ (กรมราชทัณฑ์, 2564)

12. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

สำหรับการรับรองสถานภาพของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยปัจจุบันนั้น กลุ่มผู้ภาวะเพศกำกวม (Intersex) สามารถขอเปลี่ยนคำนำหน้านามได้แล้ว ส่วนกลุ่มคนข้ามเพศนั้น (Transgender) ยังไม่สามารถที่จะร้องขอปรับเปลี่ยนคำนำหน้านามได้ ขณะที่ในหลายประเทศ ได้มีการรับรองให้กลุ่ม LGBTI (Lesbian Gay, Bisexual, Transgender and Intersex) สามารถเปลี่ยนคำนำหน้านามได้แล้ว

ส่วนปัญหาในด้านที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนนั้น พบว่า ส่วนใหญ่สื่อมวลชนมักนำเสนอภาพคนรักเพศเดียวกันเป็นพวกที่มีจิตผิดปกติและชอบใช้ความรุนแรง เช่น การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายโดยใช้ถ้อยคำว่า **“ทอมโหด”** และชี้ไปในประเด็นความผิดปกติทางจิต ทำให้เป็นการตอกย้ำความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องและเป็นการส่งต่อความเข้าใจผิดที่มีต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศดังกล่าวไปสู่สังคมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการขาดความละเอียดอ่อนต่อการให้บริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานแก่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ กรณีที่มีอาการป่วยด้านสุขภาพทางเพศ การเผชิญกับสายตาและคำถามที่มีลักษณะดูหมิ่นหรือเหยียดหยามของเจ้าหน้าที่ ทำให้บุคคลหลากหลายทางเพศไม่กล้าเปิดเผยรสนิยมทางเพศของตนเองในการเข้ารับการรักษา หรือเลือกที่จะไม่ไปพบแพทย์เมื่อมีความผิดปกติเกิดขึ้น จึงอาจส่งผลอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศตามมาได้ อีกทั้งการมีสถานะภายนอกไม่ตรงกับการเป็น **“นาย”** ตามบัตรประชาชนทำให้กะเทยหรือคนข้ามเพศ ที่ผ่านการศัลยกรรมหน้าอกหรือแปลงเพศแล้ว ยังคงต้องนอนรวมในห้องผู้ป่วยชาย การถูกจับจองโดยเจ้าหน้าที่ หรือผู้ป่วยชายอื่น ๆ ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่เป็นส่วนตัว ไม่ปลอดภัย ไม่สะดวกใจในการเปลี่ยนเสื้อผ้าหรือเข้าห้องน้ำ และลำบากใจในการสื่อสารเพื่อขออุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้อย่าง (กรมสุขภาพจิต, การสื่อสารผ่านอีเมล เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2564)

ข้อมูลจากกรณีกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ระบุถึงสถิติคำร้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (วฉพ.) ระหว่างปี พ.ศ. 2558 - 2563 รวม 58 คำร้อง ทั้งนี้เป็นเรื่องที่รับพิจารณา จำนวน 48 คำร้อง โดยมีคำร้องที่วินิจฉัยเสร็จสิ้นแล้วพบว่า มีกรณีการเลือกปฏิบัติ จำนวน 25 คำร้อง สำหรับประเด็นปัญหาที่ได้รับร้องเรียนมายัง วฉพ. มากที่สุด ได้แก่ กรณีเกี่ยวเนื่องกับสถาบันศึกษา กล่าวคือ สถาบันการศึกษาห้ามแต่งกายและไว้ทรงผมตามเพศสภาพในการเข้าเรียน การสอบวัดผล การฝึกปฏิบัติงาน และแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร รวมทั้งไม่ให้ใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะในเอกสารรับรองการศึกษาหรือเอกสารขอจบการศึกษา ตลอดจนกำหนดเงื่อนไขให้ใช้ใบรับรองแพทย์ ประกอบการยื่นร้องขอแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะตามเพศสภาพรวม จำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 32.75 ของคำร้องทั้งหมด) และในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในปี 2563 ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศในหลายกรณี อาทิ การกีดกันการเข้าใช้บริการ สถานบันเทิง สถานบริการหรือการบริโภคไอศหัต (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme Thailand - UNDP) (2019) เผยว่าทัศนคติโดยรวมของคนไทยต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในภาพรวมเป็นบวกและมีการสนับสนุนให้ออกกฎหมายและนโยบายที่ปกป้องคุ้มครองคนกลุ่มนี้ แต่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกตีตราเลือกปฏิบัติ ใช้ความรุนแรง และแบ่งแยก โดยร้อยละ 69 ของคนไทยที่ไม่ได้ระบุตนเองเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่ร่วมตอบแบบสอบถามมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่งานวิจัยดังกล่าวยังเผยว่า การยอมรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยังเป็นเรื่องเข้าใจยาก โดยเฉพาะในครอบครัว กลุ่มเพื่อน และในชนบท คนไทยมักยอมรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่อยู่นอกครอบครัวมากกว่าที่จะยอมรับคนในครอบครัวตัวเอง นอกจากนี้ยังพบว่าร้อยละ 16 เคยถูกล่วงละเมิดทางเพศ และร้อยละ 42 บอกว่าต้องแสร้งว่ารักเพศตรงข้ามเพื่อให้คนที่โรงเรียนที่ทำงาน หรือที่บ้านยอมรับ การตีตราและเลือกปฏิบัติส่งผลร้ายต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่กลุ่มดังกล่าวต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

13. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์

รัฐบาลไทยยังคงมีความพยายามในการออกเอกสารรับรองสถานะกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะบุคคลเพื่อให้สามารถขอสัญชาติ เพื่อให้สามารถพำนักอยู่ในประเทศไทยได้ ช่วงเดือนมิถุนายน 2563 มีผู้ไร้รัฐจำนวนกว่า 480,000 ราย ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคเหนือของประเทศที่ได้รับการรับรองสถานะ และกว่า 3,594 ราย ได้รับสัญชาติไทย โดยในเดือนธันวาคม 2563 พบว่า มีประชากรทั่วประเทศ จำนวน 958,607 ราย ที่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย ซึ่งประชากรที่ยังไม่ได้รับสัญชาติส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ (สำนักบริหารการทะเบียน, 2564) ในปี 2563 ผู้มีปัญหาสถานะทางทะเบียน มีจำนวน 480,694 คน แบ่งเป็น 1) กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 132,233 คน 2) บุตรของกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 36,607 คน 3) กลุ่มเครือญาติที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์เดิมแต่ตกสำรวจ จำนวน 140,992 คน 4) กลุ่มเด็กและบุคคลในสถานศึกษา จำนวน 73,906 คน 5) กลุ่มบุคคลไร้รากเหง้า จำนวน 7,977 คน 6) กลุ่มบุคคลที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศ จำนวน 14 คน และ 7) กลุ่มบุคคลที่แจ้งเกิดในประเทศไทย (สุติบัตร เลข 0) จำนวน 88,965 คน ซึ่งมีบุคคลที่ได้รับการจัดทำทะเบียนประวัติตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร (มาตรา 38 วรคสอง) จำนวนทั้งสิ้น 63,869 คน (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

ทั้งนี้ รัฐบาลได้ปรับปรุงพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 เพื่อขอใบรับรองการเกิดและขอสัญชาติได้ หากบุคคลดังกล่าวพิสูจน์ได้ว่าพำนักอาศัยภายในแผ่นดินไทยเกินกว่า 10 ปีขึ้นไปและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ นอกจากนี้ รัฐบาลได้ดำเนินการออกนุติประกันสุขภาพแก่กลุ่มนักเรียนที่ได้รับสัญชาติ อย่างไรก็ดี ประเทศไทยยังคงเผชิญปัญหาการเลือกปฏิบัติภายในกลุ่มผู้ไร้รัฐและกลุ่มชาติพันธุ์ อาทิ การปฏิเสธการให้ความคุ้มครองกลุ่มชาวโรฮิงจาและมุสลิมจากเมียนมา และกลุ่มอื่น ๆ ที่พำนักอาศัยในอำเภอแม่สอด ตามแนวชายแดน ไทย-เมียนมา มาหลายชั่วรุ่น ส่งผลให้กลุ่มดังกล่าวเปราะบางต่อการถูกละเมิด ข่มขู่และคุกคาม (U.S. Department of State, 2021)

อย่างไรก็ตาม ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายประกันสังคม มาตรา 33 ยังคงให้ความคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ซึ่งหมายรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชนที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวเนื่องจากสังคมไทยเป็นเวลานานมีประเพณีเป็นของตนเอง และมีถิ่นอาศัยกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย อันได้แก่ กลุ่มตั้งถิ่นอาศัยบนที่สูง กลุ่มตั้งถิ่นอาศัยบนที่ราบ กลุ่มที่อาศัยในป่า

14. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มคนพิการ

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 4 ให้ความหมายคนพิการ หมายถึง บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรมสติปัญญา และการเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ตามประเภทหรือหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประกาศกำหนด และมีบัตรประจำตัวคนพิการ ผู้ดูแลคนพิการ หมายถึง บิดา มารดา บุตร สามิ ภรรยา ญาติ พี่น้องหรือบุคคลอื่นใดที่รับดูแลหรืออุปการะคนพิการ (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550) นอกจากนี้ กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดสวัสดิการในสถานประกอบการกิจการ พ.ศ. 2548 กำหนดให้นายจ้างจัดสวัสดิการที่จำเป็นพื้นฐานในขณะที่ทำงานอยู่ในสถานประกอบการกิจการให้แก่ลูกจ้าง ซึ่งรวมถึงลูกจ้างคนพิการด้วย ได้แก่ สาธารณูปโภค เช่น น้ำสะอาดสำหรับดื่ม จัดให้มีห้องน้ำ ห้องส้วมที่สะอาดถูกสุขลักษณะและหากมีลูกจ้างคนพิการให้นายจ้างจัดห้องน้ำสำหรับคนพิการไว้โดยเฉพาะ เวชภัณฑ์และยาที่ใช้ในการปฐมพยาบาล เป็นต้น

รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทยของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2563) ระบุว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีคนพิการ จำนวน 2,076,133 คน โดยเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ซึ่งเป็นผู้ชาย จำนวน 1,083,556 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 52.21 และผู้หญิง จำนวน 992,757 คน คิดเป็นร้อยละ 47.79 โดยหากแยกตามพื้นที่ คนพิการส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 829,170 คน คิดเป็นร้อยละ 39.93 รองลงมาเป็นภาคเหนือ ร้อยละ 22.01 ภาคกลาง ร้อยละ 20.82 ภาคใต้ ร้อยละ 12.30

ในด้านการเข้าถึงการศึกษา พบว่า จากจำนวน 2 ล้านคน กว่า 1.5 ล้านคน เป็นคนพิการที่ได้รับการศึกษา แต่ในจำนวนนั้นก็มีสัดส่วนกว่าร้อยละ 61.70% ของจำนวนคนพิการทั้งหมด หรือราว 1.28 ล้านคนนั้น ที่จบการศึกษาในชั้นประถมศึกษาเท่านั้น ขณะเดียวกันมีคนพิการที่ไม่ได้รับการศึกษาอีกจำนวน 6.04 หมื่นคน โดยเป็นคนพิการที่มีอายุถึงเกณฑ์แต่ไม่ได้รับการศึกษาจำนวน 3.78 หมื่นคน เป็นคนพิการที่ไม่ได้รับการศึกษา 1.86 ล้านคน และอายุยังไม่ถึงเกณฑ์ 3.9 พันคน (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2563)

ในด้านการเข้าถึงอาชีพ พบว่าคนพิการที่อยู่ในวัยทำงาน หรือคนพิการที่มีอายุ 15 - 59 ปี ไม่ถึงครึ่งของคนพิการทั้งหมด มีอยู่ราว 8.57 แสนคน แต่เป็นคนพิการวัยทำงานที่ประกอบอาชีพ 2.12 แสนคนเท่านั้น (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2563)

ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิคนพิการในหลายด้านทั้งการส่งเสริมสิทธิในการมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมโดยเพิ่มเบี้ยความพิการสำหรับเด็กและผู้มีรายได้น้อยที่ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ การส่งเสริมให้คนพิการได้เข้าถึงบริการต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและทั่วถึงผ่านศูนย์บริการคนพิการในระดับชุมชน การส่งเสริมการเข้าถึงการมีงานทำผ่านการฝึกอาชีพและการจัดหางาน การจัดให้มีระบบบริการผู้ช่วยคนพิการเพื่อช่วยเหลือคนพิการให้สามารถดำรงชีวิตได้โดยอิสระและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้ (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

อย่างไรก็ตาม มาตรการในการส่งเสริมให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิบางประการยังไม่เห็นผลชัดเจน โดยเฉพาะสิทธิด้านการศึกษาของเด็กพิการที่ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาเพียงในระดับประถมศึกษาเท่านั้น ส่วนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีปัญหาทางการเรียนรู้ พฤติกรรมและอารมณ์ และเด็กออทิสติกเป็นกลุ่มที่ยังขาดรูปแบบระบบการจัดการศึกษาที่ชัดเจน ขาดครูผู้สอนที่มีความรู้ และทักษะที่เหมาะสม ขาดระบบสนับสนุนครอบครัวให้สามารถเตรียมความพร้อมเด็กพิการกลุ่มนี้ ในการเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ ด้านสิทธิในการทำงาน ยังคงพบว่าจำนวนคนพิการที่ได้ทำงาน ตามมาตรการส่งเสริมการจ้างงานคนพิการไม่เพิ่มขึ้น การจ้างงานโดยหน่วยงานของรัฐยังมีน้อย และรัฐยังคงขาดมาตรการป้องกันและคุ้มครองช่วยเหลือที่ชัดเจนกรณีการล่วงละเมิดทางเพศ ต่อเด็กหญิงพิการ (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

15. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ต้องขัง ผู้ต้องขัง และผู้พ้นโทษ

ประเทศไทยมีเรือนจำและกักขังสถานทั่วประเทศ จำนวน 143 แห่ง แบ่งออกเป็นการบริหารราชการส่วนกลาง ได้แก่ เรือนจำกลาง จำนวน 33 แห่ง เรือนจำพิเศษ จำนวน 4 แห่ง กักขังสถาน จำนวน 24 แห่ง สถานกักกัน 1 แห่ง สถานกักขัง 5 แห่ง และการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ เรือนจำจังหวัด 26 แห่ง ข้อมูล ณ วันที่ 1 มิถุนายน 2565 มีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ และกักขังสถานทั่วประเทศทั้งหมด 266,700 คน ภาคใต้ ร้อยละ 12.3 แบ่งเป็นผู้ชาย จำนวน 235,436 คน เป็นผู้หญิง จำนวน 31,264 คน และในจำนวนนี้เป็นนักโทษคดีอาชญากรรมให้โทษ ทั้งหมด จำนวน 215,085 คน หรือเท่ากับร้อยละ 80.65 ของผู้ต้องขังทั่วประเทศ

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ มีแนวปฏิบัติตามสาระสำคัญของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 38 ระบุว่า **“ในวันที่ได้รับตัวผู้ต้องขังไว้ใหม่ในเรือนจำ ต้องแจ้งให้ผู้ต้องขังทราบถึงข้อบังคับเรือนจำ เปรียบกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของผู้ต้องขัง และสิทธิหน้าที่ และประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะพึงได้รับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งเรื่องอื่นที่จำเป็น วรรคสอง ในกรณีกับผู้ต้องขังไม่รู้หนังสือ ต้องชี้แจงรายละเอียดในข้อบังคับเรือนจำตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ต้องขังทราบด้วยวาจาหรือด้วยวิธีการอื่นใดเพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจด้วย วรรคสาม การแจ้งตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้เจ้าพนักงานเรือนจำบันทึกไว้ในทะเบียน ประวัติผู้ต้องขังด้วย”** นอกจากนี้ มีแนวการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหลักการพื้นฐานสากล สอดคล้องตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หรือข้อกำหนด แมนเดลลา (Mandela Rules) และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)

ด้วยจำนวนผู้ต้องขังที่ยังเกินความจุตามมาตรฐานสากล ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สภาพความแออัดของเรือนจำและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังที่ต้องอาศัยในพื้นที่ปิดเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงต่อการได้รับ และแพร่กระจายเชื้อประกอบกับเรือนจำต่าง ๆ ยังขาดแคลนอุปกรณ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค รวมทั้งบุคลากรทางด้านสาธารณสุขที่ดูแลผู้ต้องขังได้อย่างทั่วถึง (สำนักงาน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563) โดยในปี 2563 สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) รายงานว่า อย่างน้อย 100 ประเทศทั่วโลก ได้มีความพยายาม ในการปล่อยผู้ต้องขังและนักโทษกว่า 600,000 ราย เพื่อลดความแออัดในเรือนจำ โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ

16. สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวชประเทศไทย ได้มีการประกาศแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ และได้เห็นชอบแผนในการพัฒนายุทธศาสตร์การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดเพื่อควบคุมปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยมีการวางแผนการดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายในปี พ.ศ. 2573 (16 ปี) อันมีเป้าหมายที่สำคัญ อันได้แก่ การไม่มีผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ การไม่มีการเสียชีวิตเนื่องจากเอดส์ และไม่มีการตีตราและเลือกปฏิบัติ และกระทรวงแรงงานได้ออกประกาศเรื่องการป้องกันและการบริหารจัดการด้านเอดส์ในสถานประกอบกิจการ ในปี พ.ศ. 2563 เพิ่มการคุ้มครองสิทธิของผู้ติดเชื้อในการเข้าถึงการจ้างงานและมีงานทำ โดยไม่เลือกปฏิบัติจากนายจ้าง (กระทรวงแรงงาน, 2564)

นอกจากนี้ ประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง การป้องกันและบริหารจัดการด้านเอดส์ในสถานประกอบกิจการ ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2563 ลูกจ้างที่เป็นผู้ป่วยเอดส์ และผู้ติดเชื้อเอชไอวี (HIV) ได้รับการดูแลคุณภาพชีวิตการทำงานภายใต้ประกาศกระทรวงแรงงานฉบับนี้ ได้แก่

- (1) การอยู่ร่วมกันในสถานประกอบกิจการอย่างเท่าเทียม โดยไม่เลือกปฏิบัติ
- (2) การรับสมัครงานและการจ้างงาน ต้องไม่มีการตรวจหาเชื้อเอชไอวี (HIV)
- (3) สนับสนุน มีความก้าวหน้าในการทำงาน
- (4) การรักษาความลับส่วนบุคคล
- (5) จัดให้มีผู้รับผิดชอบงานด้านโรคเอดส์
- (6) ส่งเสริมความรู้ และทัศนคติที่ดีต่อลูกจ้างผู้ป่วยเอดส์ และผู้ติดเชื้อเอชไอวี (HIV)
- (7) การป้องกันและควบคุมการติดเชื้อเอชไอวี (HIV) และโรคฉวยโอกาส
- (8) ส่งเสริมการตรวจเลือดด้วยความสมัครใจและเป็นความลับ
- (9) ให้ความคุ้มครองตามกฎหมาย ให้ความเสมอภาคในสิทธิประโยชน์ และสวัสดิการ โดยไม่เลือกปฏิบัติ
- (10) ให้ความช่วยเหลือสิทธิการรักษาพยาบาลตามมาตรฐานกองทุนประกันสังคม และมาตรฐานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

สำหรับสถานการณ์ผู้ป่วยจิตเวชเป็นผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตและได้รับดูแลควรได้รับคำแนะนำวิธีการปฏิบัติให้เข้าถึงสิทธิที่ควรได้รับตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต สิทธิในการได้รับการยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป บุคคลที่มีความผิดปกติทางจิต แม้จะได้รับความคุ้มครองและการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม แต่ยังไม่ครอบคลุมตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 เพราะการขับเคลื่อนหรือการบังคับใช้พระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 ในระดับตำบลยังไม่ชัดเจน รวมถึงหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ยังมีความรู้ความเข้าใจต่อการขับเคลื่อนหรือการบังคับใช้พระราชบัญญัติยังไม่เพียงพอ และการขาดหลักประกันด้านสุขภาพในสังคมไทย

ปัจจุบันยังไม่ทั่วถึง (กรมสุขภาพจิต, การสื่อสารทางอีเมล เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2564)

ประชากร 1 ใน 5 มีปัญหาสุขภาพจิตจากรายงานสถิติของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ประเทศไทยมีผู้ป่วยจิตเวช ที่มีการเริ่มต้นถึงขั้นรุนแรง ร้อยละ 14.3 หรือ 7 ล้านคน โดยเป็น ผู้ป่วยโรคจิตเภท ประมาณร้อยละ 0.8 หรือ 400,000 คน ในปี 2558 และ 2559 พบว่า อัตราการ เข้าถึงบริการผู้ป่วยโรคจิต มีเพียงร้อยละ 61 และ 64.87 ยิ่งไปกว่านั้น การเข้าถึงบริการจิตเวช เพื่อรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพต่อเนื่องในระบบบริการสุขภาพยังต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ถึงแม้ว่าจะมี ความก้าวหน้าในการให้บริการสุขภาพจิตมากขึ้น มียาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นก็ตาม ปัญหาสุขภาพจิต ส่งผลกระทบต่อผู้ป่วย ญาติ/ผู้ดูแล และบุคคลในสังคม โดยเฉพาะโรคจิตเภทก่อให้เกิดการตีตรา ความทุกข์ทรมาน สูญเสียความสามารถของผู้ป่วย รวมทั้งก่อให้เกิดภาวะอันตรายต่อชุมชนและสังคม

17. สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน

เนื่องจากในช่วงที่ดำเนินการรวบรวมข้อมูลเพื่อยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ขึ้น และส่ง ผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน โดยการอุบัติของโรคระบาดอันเนื่องมาจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตั้งแต่ปี 2562 เป็นต้นมา เป็นเหตุการณ์สำคัญที่เผยให้เห็นปัญหา ความเปราะบางทั้งที่ มีอยู่แล้ว และที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต และความท้าทายในหลายมิติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ที่หลายประเทศกำลังประสบอยู่ จากการรายงานขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2020) และการประเมินสถานการณ์ในประเทศไทยของผู้วิจัยพบข้อสังเกตที่สำคัญ ดังนี้

1) **การเข้าถึงระบบสาธารณสุขที่มีคุณภาพ** การเข้าถึงระบบสาธารณสุขที่มีคุณภาพและกันการณั้ ทั้งในด้านการรักษาและการป้องกัน เป็นประเด็นในเชิงสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ในช่วงการ แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยรัฐควรจัดให้มีการรักษาพยาบาล ผู้ป่วยที่ปราศจากการกีดกัน (discrimination) ใด ๆ และให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับ กลุ่มเปราะบางและกลุ่มชายขอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ป่วยเรื้อรัง ที่มี แนวโน้มว่า จะได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างรุนแรง กลุ่มคนพิการ ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อสูงและสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาล และการได้รับวัคซีนที่ยากกว่ากลุ่มอื่น ตลอดจนกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ในบางพื้นที่ ทั้งนี้ รัฐจะต้องเผยแพร่ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับสถานการณ์ของการระบาด ที่เหมาะสมและรวดเร็ว เพื่อช่วยให้ประชาชนสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการป้องกัน และรักษาโรคได้ โดยควรคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ป่วยอย่างเหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยง การถูกตีตรา

2) **การใช้มาตรการในสถานการณ์ฉุกเฉิน** การใช้มาตรการในสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อควบคุม การระบาด อาทิ การประกาศการห้ามเดินทางระหว่างพื้นที่หรือการห้ามออกนอกเคสสถาน การบังคับให้สวมหน้ากากอนามัยในพื้นที่สาธารณะ ตลอดจนการประกาศหยุดความเคลื่อนไหว (lockdown) ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น เป็นเครื่องมือสำคัญที่หลายประเทศใช้ ซึ่งมาตรการ ดังกล่าวแม้เป็นมาตรการจำเป็นที่ต้องดำเนินการเพื่อรักษาประโยชน์ของส่วนรวม แต่ล้วน ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การใช้มาตรการ

ในสถานการณ์ฉุกเฉินจึงควรใช้เท่าที่จำเป็น ได้สัดส่วนและคำนึงถึงผลเสียที่เกิดขึ้นและประโยชน์ที่สังคมได้รับ ทั้งนี้ มาตรการทั้งหมดควรเป็นไปเพื่อการบรรลุเป้าหมายทางสาธารณสุขเป็นหลัก และไม่ควรนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการจำกัดสิทธิเพื่อประโยชน์แอบแฝงประการอื่น เช่น การระงับความเห็นของกลุ่มผู้มีความเห็นตรงข้ามกับรัฐบาล เสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชนในการได้รับข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนมาตรการอื่นใดที่ไม่ได้เป็นมาตรการจำเป็นในการควบคุมโรคระบาดโดยมาตรการ ในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ดี ควรให้ข้อมูลที่ครบถ้วนแก่กลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบทั้งในด้านขอบเขตพื้นที่ และระยะเวลาของมาตรการที่ประกาศใช้ และรัฐควรประกาศยกเลิกมาตรการในสถานการณ์ฉุกเฉินเมื่อไม่จำเป็นโดยเร็ว เพื่อลดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

3) การคำนึงถึงประโยชน์ของทุกกลุ่ม มาตรการทั้งในมิติด้านสาธารณสุข และมีอื่น ๆ จำเป็นต้องเอื้อประโยชน์ให้กับทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง และควรคำนึงถึงปัญหาการเข้าถึงข้อมูลและความช่วยเหลือของกลุ่มชายขอบต่าง ๆ ในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้มีรายได้น้อย กลุ่มผู้ไม่มีรายได้อุปการะ กลุ่มผู้ขาดความรู้ ทักษะ หรือ เครื่องมือเทคโนโลยีที่จำเป็น กลุ่มแรงงานต่างด้าว กลุ่มผู้ไร้บ้าน และที่อยู่อาศัย ตลอดจนกลุ่มผู้ประกอบอาชีพที่ได้รับผลกระทบเป็นพิเศษ เช่น ผู้ประกอบการและลูกจ้างในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

4) ผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ในทางการแพทย์ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก่อให้เกิดปัญหาในเชิงสุขภาพต่อกลุ่มผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม มาตรการอื่น ๆ ของรัฐที่มุ่งควบคุมการระบาดของโรค ตลอดจนมาตรการบรรเทาเยียวยาความเสียหายในเชิงเศรษฐกิจหลายส่วน ยังส่งผลกระทบในเชิงลบต่อกลุ่มผู้สูงอายุอีกเช่นกัน ในหลายมิติ ได้แก่

4.1) การขาดความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ มาตรการล็อกดาวน์ประเทศในช่วงการระบาดครั้งแรกที่ส่งผลให้กลุ่มผู้สูงอายุซึ่งมักขาดความรู้และทักษะทางคอมพิวเตอร์และการใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ บางส่วนต้องขาดรายได้จากการประกอบอาชีพหรือเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญ การขาดความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ไม่ได้มีผลเชิงลบในแง่การประกอบอาชีพเท่านั้น แต่ยังเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงมาตรการการช่วยเหลือต่าง ๆ ของรัฐอีกด้วย เช่น การกำหนดให้ผู้ขอรับการช่วยเหลือต้องลงทะเบียนออนไลน์ ซึ่งผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงการลงทะเบียนดังกล่าวต้องตกหล่นจากการช่วยเหลือของรัฐ แม้ว่า ในความเป็นจริงแล้วกลุ่มดังกล่าวนี้เป็นกลุ่มเปราะบางลำดับต้น ๆ ที่รัฐควรเร่งให้ความช่วยเหลือก่อนกลุ่มอื่น ๆ ก็ตาม นอกจากนี้ การหวนกลับมาดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายหลังการผ่อนคลายมาตรการระงับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำธุรกรรมออนไลน์ เช่น การต้อนรับหรือโอนเงินสดก็อาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เพิ่มความเสี่ยงในการติดเชื้อของกลุ่มผู้สูงอายุให้มากกว่ากลุ่มอื่นได้เช่นกัน

4.2) ความเสี่ยงจากการถูกเลิกจ้างที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ปัญหาการถูกเลิกจ้างอาจไม่ใช่ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่เกษียณจากการทำงานแล้วโดยตรง แต่เป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุประมาณ 55 - 60 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงรอยต่อที่กำลังจะเปลี่ยนสถานภาพเป็นผู้สูงอายุ ในช่วงที่ผ่านมานโยบายของบริษัทใหญ่ ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายการบินขนาดใหญ่หลายแห่งจึงมักเน้นการให้พนักงานที่มีอายุค่อนข้างมากเลือกเกษียณอายุโดยความสมัครใจเพื่อลดต้นทุนในการดำเนินงานของบริษัท ทั้งนี้ นอกจากกลุ่มผู้สูงอายุจะเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการถูกเลิกจ้างแล้ว ยังเป็นกลุ่มที่มีโอกาสในการหางานใหม่ที่ต่ำกว่ากลุ่มอื่นอีกด้วย

4.3) ผลกระทบจากนโยบายดอกเบี้ยต่ำ ความตกต่ำทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในหลายประเทศทั่วโลกจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้รัฐบาล และธนาคารกลางในหลายประเทศต้องใช้มาตรการทางการคลัง และการเงินในระดับที่ไม่เคยใช้มาก่อน ทั้งการใช้นโยบายขาดดุลงบประมาณที่เร่งเพิ่มรายจ่ายของรัฐและลดภาษี และการลดอัตราดอกเบี้ยเงินในประเทศไทยอัตราดอกเบี้ยนโยบายได้อยู่ในจุดที่ต่ำสุดในประวัติศาสตร์ซึ่งส่งผลกระทบอย่างรุนแรงในเชิงความมั่นคงทางรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้จากดอกเบี้ยเงินฝาก

5) ผลกระทบต่อกลุ่มคนพิการ กลุ่มคนพิการเป็นอีกกลุ่มเปราะบางหนึ่งที่ได้รับผลกระทบเชิงลบอย่างรุนแรงจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อาทิ คนพิการทางสายตาที่ต้องอาศัยการใช้มือสัมผัสซึ่งตกเป็นผู้รับความเสี่ยงสูงจากการติดเชื้อมากกว่ากลุ่มอื่น คนพิการทั่วไปที่เข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ได้ยากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ตลอดจนผลกระทบจากการล็อกดาวน์ทางเศรษฐกิจและมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมต่าง ๆ ที่ส่งผลอย่างรุนแรงต่อกลุ่มคนพิการ รัฐจึงควรมีมาตรการเร่งด่วนเพื่อรองรับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้สูงอายุ อาทิ การเร่งสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ปัญหา และพัฒนาการเข้าถึงทรัพยากร และประโยชน์จากมาตรการการเยียวยาต่าง ๆ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีทดแทนผู้ช่วยเหลือส่วนบุคคลของกลุ่มคนพิการ เป็นต้น

6) ผลกระทบต่อกลุ่มผู้ต้องขัง กลุ่มผู้ต้องขังเป็นอีกกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบเชิงลบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อันเนื่องมาจากสภาพของเรือนจำในหลายประเทศที่แออัดและการไม่สามารถใช้มาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญต่อการแพร่ระบาดของโรคได้ง่าย ประกอบกับสถานพยาบาลเพื่อรองรับกลุ่มผู้ต้องขังซึ่งต้องมีสถานพยาบาลในพื้นที่เฉพาะยังมีจำกัดกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งนี้ รัฐควรเร่งพิจารณาแนวทางเลือกอื่นเพื่อการควบคุมตัวผู้ต้องโทษในรูปแบบอื่นแทนการจำคุกในช่วงการระบาด ซึ่งควรใช้กับทั้งผู้ที่อยู่ในเรือนจำอยู่แล้ว และผู้ที่ถูกพิพากษาต้องโทษจำคุกที่กำลังจะเข้าสู่เรือนจำ

7) ผลกระทบต่อกลุ่มแรงงานต่างด้าว กลุ่มแรงงานต่างด้าวมักเป็นกลุ่มที่เข้าไม่ถึงระบบประกันสุขภาพที่จำเป็น ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในภาวะโรคระบาดที่ทรัพยากรทางสาธารณสุขซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดมักถูกจัดสรรให้กับกลุ่มประชากรของประเทศนั้น ๆ ก่อน นอกจากนี้ ในหลายประเทศ กลุ่มแรงงานต่างด้าวซึ่งอาจเป็นผู้นำโรคเข้ามาในประเทศ หรืออาจเป็นผู้ประสบปัญหาการระบาดรุนแรงกว่ากลุ่มอื่น อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่แออัด ยังมักประสบปัญหาการถูกตีตรา การถูกกีดกัน และแม้กระทั่งการถูกทำร้ายร่างกาย ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในเชิงสิทธิมนุษยชนที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข

8) ผลกระทบต่อนักเรียนนักศึกษา มาตรการการปิดสถานศึกษาที่หลายประเทศใช้เพื่อ การควบคุมการแพร่ระบาดของส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาทั้งในระดับโรงเรียน และมหาวิทยาลัยเป็นรูปแบบออนไลน์ ซึ่งอาจลดทอนคุณภาพของการสอน และอาจเป็นอุปสรรค ของการพัฒนาความรู้และทักษะของเด็กในบางช่วงวัยที่ขาดการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในโรงเรียน นอกจากนี้ นักเรียนและนักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า ซึ่งเข้าไม่ถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือระบบเครือข่ายการสื่อสารที่รวดเร็วและมีคุณภาพก็จำเป็นในการศึกษาออนไลน์ ยังเป็นกลุ่ม เปราะบางที่ถูกละเลยไม่ให้ได้รับการศึกษาใด ๆ เลยในช่วงที่มีการระบาด ซึ่งอาจส่งผลในเชิง พลวัตต่อพัฒนาการความรู้ที่จำเป็นในอนาคต

9) ผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจและธุรกิจ แม้ผลกระทบในเชิงลบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019 ในเชิงเศรษฐกิจและธุรกิจจะมีมากมายมหาศาลจนยากที่จะประเมินได้ ด้วยข้อมูลในปัจจุบัน แต่งานวิจัยหลายชิ้นได้ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบดังกล่าวที่เกิดขึ้นต่อแต่ละภาคกลุ่ม มีระดับความรุนแรงที่ค่อนข้างต่างกัน โดยกลุ่มธุรกิจที่ได้รับผลกระทบรุนแรงมากกว่า กลุ่มอื่น คือ กลุ่มธุรกิจสายการบินและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหา การเลิกจ้างงานของแรงงานในกลุ่มนี้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ กลุ่มผู้ไม่มีรายได้ประจำและ ผู้มีเงินออมน้อยยังเป็นกลุ่มที่ต้องรับผลกระทบเชิงลบอย่างรุนแรงกว่ากลุ่มอื่นจากการขาด รายได้จากการประกอบอาชีพในช่วงการประกาศใช้มาตรการล็อกดาวน์เพื่อควบคุมโรคระบาด ทั้งนี้ รัฐควรเร่งพิจารณาใช้มาตรการเยียวยาทางเศรษฐกิจแก่กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบที่เพียงพอ เเจาะจงเข้าสู่กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบเชิงลบอย่างแท้จริง เพื่อความมีประสิทธิภาพของการใช้ งบประมาณ และควรออกแบบกลไกการใช้งบประมาณของรัฐที่มีความยืดหยุ่นสูงให้สามารถ จัดสรร หรือแปรงบประมาณไปสู่ด้านที่มีความจำเป็นเร่งด่วนก่อน

บทที่ 3

สาระสำคัญของ
แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5
(พ.ศ. 2566 - 2570)

บทที่ 3

สาระสำคัญของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

จากการศึกษาวิเคราะห์กรอบแนวคิด และสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยเพื่อยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ซึ่งประกอบด้วย แผนสิทธิมนุษยชนรายด้าน 5 ด้าน และแผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม (กลุ่มเปราะบาง) 11 กลุ่ม โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ในประเด็นพื้นฐาน (issue-based) 5 มิติ ได้แก่ (1) มิติด้านโครงสร้าง (2) มิติด้านกฎหมาย (3) มิติด้านการจัดสรรทรัพยากร (4) มิติด้านความตระหนักรู้ และ (5) มิติด้านสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ รวมถึงได้กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผน ตลอดจนวิเคราะห์แผนรายด้าน/รายกลุ่มเปราะบาง ดังนี้

1. เป้าหมายของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5

“การละเมิดสิทธิมนุษยชนลดลงทุกด้านและทุกกลุ่ม”

2. วัตถุประสงค์ของแผนฯ

“เป็นกรอบทิศทางของหน่วยงานในการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในภาพรวมของประเทศ ปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน โดยไม่เลือกปฏิบัติ คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สร้างสังคมที่ตระหนักถึงการเคารพสิทธิมนุษยชน”

3. แผนสิทธิมนุษยชนรายด้าน

แผนสิทธิมนุษยชนรายด้าน ประกอบด้วย 5 ด้าน โดยเรียงลำดับความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา ดังนี้ (1) แผนสิทธิมนุษยชนด้านการเมืองการปกครอง (2) แผนสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรม (3) แผนสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข (4) แผนสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษา และ (5) แผนสิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ ปรากฏรายละเอียด ดังนี้

แผนสิทธิมนุษยชนรายด้าน

1. แผนสิทธิมนุษยชน ด้านการเมืองการปกครอง

1. ด้านการเมืองการปกครอง

เพื่อพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของประชาชน การแสดงออกที่ไม่ขัดต่อหลักกฎหมาย กระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ครอบคลุมต่อสิทธิชุมชน ที่อยู่อาศัย ทรัพยากรธรรมชาติ ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ การขนส่ง และเสริมสร้างการเข้าถึงบริการของภาครัฐอย่างเท่าเทียมในทุกด้าน

ข้อท้าทาย

การจำกัดเสรีภาพ ในการแสดงออก

การจำกัดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

การทุจริตคอร์รัปชัน และความโปร่งใส ในการบริหารราชการแผ่นดิน

การจัดสรร และจำกัดการเข้าถึง ทรัพยากรของประชาชน

การเข้าถึงกระบวนการร้องทุกข์

การจำกัดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินโครงการของรัฐ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ระบบขนส่งสาธารณะ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลต่อภาคการเกษตร

ข้อเสนอแนะ

ผลักดันกฎหมายคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน

จัดอบรมสิทธิมนุษยชน ให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับ

สร้างมาตรการ กลไก เวิร์กอาร์ระหว่าง รัฐและประชาชน จัดตั้งกองทุนเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ

เร่งจัดสรรที่ดินและแก้ไขปัญหา การเข้าถึงทรัพยากรของประชาชน

เปิดช่องทางให้ประชาชน นักวิชาการ ภาคเอกชน เสนอปัญหา แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ

ส่งเสริมบทบาททุกภาคส่วน และชุมชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วม ในกระบวนการ EIA

พัฒนาเศรษฐกิจและส่งเสริม ศักยภาพจังหวัดชายแดนใต้

พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะ สำหรับคนพิการ ผู้สูงอายุ

ริเริ่มรูปแบบการประกันภัย พิษผลทางการเมืองการเกษตร

3.1 แผนสิทธิมนุษยชนด้านการเมืองการปกครอง

วัตถุประสงค์ เพื่อพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของประชาชน การแสดงออกที่ไม่ขัดต่อหลักกฎหมาย กระบวนการมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเชิงนโยบายที่กระทบต่อสิทธิชุมชน ที่อยู่อาศัย ทรัพยากรธรรมชาติ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ การขนส่ง และเสริมสร้าง การเข้าถึงบริการของภาครัฐอย่างเท่าเทียมในทุกด้าน

ข้อท้าทาย

- 1) การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก** จากการรับฟังปัญหาในระดับพื้นที่ พบข้อห่วงกังวล ถึงปัญหาการใช้เสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ของกลุ่มนิสิต นักศึกษา นักวิชาการ รวมถึงประชาชน มีรายงานของการใช้เจ้าหน้าที่ ตรวจตราการเรียนการสอน และการทำกิจกรรมของนิสิตนักศึกษา ทั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และไม่เกี่ยวข้อง ถูกจับกุมระหว่างการชุมนุมและการทำกิจกรรมการชุมนุมโดยใช้พื้นที่ มหาวิทยาลัยถูกสั่งห้าม สภานิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ออกมาเรียกร้องยุติ การใช้กำลัง และประณามการจับกุมนักศึกษาที่แสดงออกทางการเมือง สอดคล้องกับการ รายงานข่าวของสื่อสำนักพิมพ์ต่าง ๆ (มติชนออนไลน์, 2564 ก; ผู้จัดการออนไลน์, 2563)
- 2) การจำกัดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ** ปัญหาการจำกัดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการละเมิดความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล ถือเป็น มิติด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และข้อมูลข่าวสารภายใต้ด้านการเมืองการปกครอง กฎหมาย ที่ประชาชนได้แสดงข้อห่วงกังวล คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ซึ่งได้รับการสะท้อนว่ามีเนื้อหาที่จำกัดเสรีภาพ ในการแสดง ความคิดเห็นส่วนบุคคล และให้อำนาจรัฐในการก้าวล่วงพื้นที่ส่วนบุคคล นับตั้งแต่กฎหมายฉบับ ดังกล่าวมีผลใช้บังคับ ภาครัฐมีแนวโน้มบังคับใช้มาตรา 14 (2) มากขึ้น โดยเฉพาะกับนักวิชาการ ประชาชน หรือนักการเมืองใช้เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายหรือการทำงานของ รัฐบาล ปัญหาดังกล่าว เป็นประเด็นการละเมิดสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ซึ่งยังคง ถูกจำกัดภายใต้รัฐบาลประชาธิปไตย

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีการส่งต่อข้อมูล ที่เป็นเกี่ยวกับการระบาด และประสิทธิภาพของวัคซีน สร้างกระแสให้เกิดความตื่นตระหนก ให้แก่สังคม รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ กลายมาเป็นอีกช่องทางที่เปิดโอกาสให้รัฐดำเนินการควบคุม และติดตามการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ของบุคคล และการนำเสนอข่าวสารของสื่อมากขึ้น เพื่อควบคุมการส่งต่อและเผยแพร่ข้อมูลทั้ง ที่เป็นเท็จและที่อาจก่อให้เกิดความตื่นตระหนก (เดอะแมกเทอร์, 2021) มีการใช้อำนาจภายใต้ มาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และ มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ที่เป็นการจำกัด เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น อาทิ ข้อ 11 ของข้อกำหนด ซึ่งออกตามความในมาตรา 9 แห่ง พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 27) ได้จำกัด การนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีใช่เป็นเพียงการควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เพื่อมิให้ เกิดการบิดเบือนข้อเท็จจริง แต่รวมถึงการนำเสนอข้อเท็จจริงที่อาจทำให้ประชาชน เกิดความหวาดกลัว โดยรัฐมีการขยายระยะเวลาการบังคับใช้ประกาศดังกล่าวเรื่อยมา

3) การทุจริตคอร์รัปชันและความโปร่งใสในการบริหารราชการแผ่นดิน ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและความโปร่งใสในการบริหารราชการ ถือเป็นประเด็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางโครงสร้างทางอำนาจ อันเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับสิทธิในการมีส่วนร่วมด้านการเมืองการปกครองของประชาชน แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายลงโทษผู้กระทำความผิดฐานการทุจริตคอร์รัปชัน แต่ยังคงมีปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์ของนักการเมือง ปัญหาการปกปิดไม่แสดงทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่รัฐ และนักการเมืองตามที่กฎหมายกำหนด

4) ปัญหาการจัดสรรและการจำกัดการเข้าถึงทรัพยากรของประชาชน สถานการณ์ด้านการเข้าถึงทรัพยากรของประชาชน เป็นอีกปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำในด้านโครงสร้างการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งกระทบต่อประเด็นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน อาทิ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติป่าสงวน พ.ศ. 2507 รวมถึงพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562 กระทบต่อสิทธิของประชาชนในพื้นที่ต่อการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ โดยขาดกระบวนการทำประชาพิจารณ์ หรือกระบวนการสร้างความเข้าใจการรับรู้กับประชาชน ที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่ามาเป็นเวลานาน ก่อนที่จะมีการออกกฎหมายถูกยึดถอนสิทธิที่ดินทำกิน จึงถูกจับกุมดำเนินคดีในข้อหาบุกรุกป่า กลายเป็นผู้กระทำความผิด นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ซึ่งได้รับมอบให้เป็นพื้นที่ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมถูกนำไปใช้ประโยชน์ในธุรกิจของนายทุน

5) ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการร้องเรียนร้องทุกข์ ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการร้องเรียนร้องทุกข์เป็นประเด็นในด้านโครงสร้างการบริหารราชการ ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการร้องเรียนของภาครัฐในพื้นที่ที่มีความล่าช้า มีขั้นตอนกระบวนการยุ่งยาก และสุ่มเสี่ยงต่อการถูกร้องเรียนกลับ โดยเฉพาะเรื่องของที่ดิน ขัอร้องเรียนมิได้ถูกนำมาพิจารณาแก้ไข และยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มนายทุน ส่งผลให้ภาคประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรม ยังจำเป็นต้องอาศัยหน่วยงานกลางเข้ามาดูแล

6) การจำกัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการของรัฐที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นหนึ่งในมิติของปัญหาด้านการเมืองการปกครอง เนื่องจากเป็นปัญหาที่ได้รับการสะท้อนจากการถูกละเมิดและถูกจำกัดการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของรัฐอย่างแท้จริง และมีประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ อาทิ การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม โรงไฟฟ้า ในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ โดยขาดกระบวนการสื่อสาร ปรึกษาหารือและทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ก่อนส่งผลกระทบต่อความสมดุลกันภายในชุมชน และระหว่างชุมชนกับภาครัฐในบางพื้นที่ พบปัญหาการให้ข้อมูลของภาครัฐ ในกระบวนการจัดทำประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเป็นการให้ข้อมูลเพียงด้านเดียว ไม่ครอบคลุมข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นประเด็นด้านผลกระทบทั้งหมด นอกจากนี้ยังพบปัญหาการดำเนินโครงการของรัฐ ที่หลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมของประชาชนตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2558 โดยการแบ่งโรงไฟฟ้าเป็นโรงฟ้ายขนาดย่อย แต่อยู่ในพื้นที่ติดกันหรือใกล้เคียงกัน เพื่อมิให้ขนาดเกินข้อกำหนดที่จำเป็นต้องมีการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

7) ปัญหาระบบขนส่งสาธารณะ: สิ่งอำนวยความสะดวกในระบบขนส่งสาธารณะ สำหรับกลุ่มคนพิการ ยังไม่เห็นผลชัดเจน แม้ว่าระบบขนส่งสาธารณะ ได้เริ่มดำเนินการทำแผนเพื่อปรับปรุงและออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งกำหนดมาตรฐานการอำนวยความสะดวกที่จำเป็นแล้วก็ตาม นอกจากนี้ ความสะดวกในการใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ และความปลอดภัยในชีวิตบนท้องถนน ยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนา ระบบคมนาคมขนส่ง ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ซึ่งมุ่งพัฒนาระบบคมนาคม เพื่อให้ความสะดวก ปลอดภัยสำหรับคนทุกคน และการส่งเสริมการขนส่งที่ประหยัดและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีประเด็นที่ควรให้การพัฒนาเพิ่มขึ้น อาทิ ความปลอดภัยในการขนส่ง ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากภาคการขนส่ง คุณภาพการให้บริการระบบขนส่งสาธารณะ และการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปสู่การขนส่งทางรางและทางน้ำ (Shift model)

8) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อเกษตรกร การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ที่เกิดจากภาวะโลกร้อน เริ่มส่งผลกระทบรุนแรงต่อผลผลิตอาหารทั่วโลก กระทบต่อผลผลิตการเกษตรหลายช่องทาง เช่น ภาวะน้ำท่วม ภาวะฝนแล้ง อุณหภูมิที่สูงขึ้น สำหรับประเทศไทย นักวิทยาศาสตร์ด้านการเกษตรพบว่า ความแปรปรวนของภูมิอากาศ จะมีผลกระทบรุนแรงต่อพืชผลการเกษตรที่สำคัญหลายชนิด โดยเฉพาะ ข้าว ข้าวโพด อ้อย การเลี้ยงสัตว์ และประมง สำหรับเกษตรกรได้รับผลกระทบโดยตรง โดยเฉพาะรายได้ ซึ่งที่ผ่านมา การชดเชยรายได้ให้แก่เกษตรกร จะดำเนินการผ่านความช่วยเหลือของภาครัฐเป็นหลัก ก่อให้เกิดภาระทางการเงินการคลัง และทำให้เกษตรกร พึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐมากเกินไปจนความจำเป็น

ข้อเสนอแนะ

1) รัฐควรเร่งผลักดันกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ยังไม่มีกฎหมายรองรับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในภาพรวม เพื่อสร้างค่านิยมและจิตสำนึกที่จะเป็นฐานรากร่วมกัน ให้ประชาชนไม่สามารถทนต่อการใช้ความรุนแรง การเลือกปฏิบัติ การละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยครอบคลุมการดำเนินงานทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สื่อ โรงเรียน ให้สามารถนำสู่ผลลัพธ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่ดีขึ้นของประเทศไทย และพัฒนาสิทธิมนุษยชนด้านความมั่นคงของมนุษย์ตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรม รัฐจึงควรสร้างหลักประกันให้มนุษย์ทุกคนมีความมั่นคงในชีวิต โดยการผลักดันให้มีกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภาพรวม เพื่อให้การบังคับใช้มีประสิทธิภาพ และรัฐควรพิจารณาทบทวนการเสนอร่างกฎหมายที่อาจกระทบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน อาทิ ร่างพระราชบัญญัติการดำเนินกิจกรรมขององค์กรไม่แสวงหากำไร พ.ศ.

ตัวชี้วัด จำนวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ถูกผลักดันให้มีผลใช้บังคับเพิ่มขึ้น

2) รัฐควรจัดให้มีการอบรมด้านสิทธิมนุษยชนและให้ความรู้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและเจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับเพื่อให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้อง และสอดคล้องหลักการสิทธิมนุษยชน รัฐต้องมีการพัฒนางานสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการพัฒนาการดำเนินงานและการสร้างเสริมศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน การส่งการรับรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะช่วยลดข้อร้องเรียนเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมถึงกำหนดแนวปฏิบัติให้หน่วยงานรัฐทุกภาคส่วนตระหนักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบ การเคารพเห็นต่าง เสรีภาพในการแสดงออก สิทธิในการชุมนุม โดยสงบ และการสมาคม รวมทั้งมีการจัดฝึกอบรมหลักสูตรสิทธิมนุษยชนเป็นระดับ ต้น กลาง สูง

สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐตามความเหมาะสม อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

ตัวชี้วัด จำนวนเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย และเจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับควรได้รับการอบรม ด้านสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้น

- 3) รัฐควรสร้างมาตรการ กลไกหรือกระบวนการในการเจรจา ประนีประนอมระหว่างภาครัฐ และประชาชนที่ชัดเจนและจัดตั้งกองทุนเพื่อเยียวยาฟื้นฟูอาชีพผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายสาธารณะของภาครัฐ** อาทิ นโยบายทวงคืนผืนป่า การเวนคืนที่ดิน เพื่อให้เกิด การตอบสนองความต้องการ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนอย่างรวดเร็ว รวมถึงกำหนดมาตรการในการติดตาม เฝ้าระวัง และกำกับดูแลให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรม ในการเข้าถึงทรัพยากร

ตัวชี้วัด 3.1 จำนวนมาตรการ กลไกหรือกระบวนการในการเจรจาประนีประนอมระหว่างภาครัฐ และประชาชน เพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 3.2 มีการจัดตั้งกองทุน เพื่อเยียวยาฟื้นฟูอาชีพผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน นโยบายสาธารณะของภาครัฐ

- 4) รัฐควรเร่งจัดสรรที่ดินและแก้ไขปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรของประชาชน** ประชาชนในท้องถิ่น ที่ไม่ได้รับการจัดสรร และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินตามที่รัฐกำหนด รัฐควรรวบรวมหรือ ติดตามคืนที่ดิน ที่ยังคงอยู่ภายใต้อำนาจการดูแลของรัฐ อาทิ ที่ดินป่าเสื่อมโทรมที่ไม่อาจ ฟื้นฟูสภาพได้ ที่ดิน สปก. ที่ดินของหน่วยงานราชการที่ว่างเปล่า ที่ดินที่มีการถือครองโดย ผิดกฎหมาย เป็นต้น เพื่อนำมาจัดสรรให้ประชาชนและชุมชน ให้สามารถทำการเกษตรเพื่อให้เกิด ผลผลิตและมีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากการอยู่อาศัย และทำกินในพื้นที่ป่าโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยอาจคำนึงถึงชาวนาที่ทำมาก่อน เป็นลำดับแรก ในการจัดสรร และการใช้ประโยชน์จากที่ดินของภาครัฐ นอกจากนี้ ควรมีระบบ ฐานข้อมูล ภาคประชาชนที่เป็นปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำระบบเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก มาใช้ในการตรวจสอบสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่ประชาชนหรือผู้ขอรับบริการสาธารณะ พึงได้รับการจัดสรรจากรัฐ เพื่อให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ได้ ตลอดจนมีการจัดทำ แผนบริหารจัดการที่ดินอย่างเป็นระบบครบวงจร

ตัวชี้วัด 4.1 มีมาตรการในการบริหารจัดการที่ดินที่มีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด 4.2 จำนวนที่ดินที่ประชาชนได้รับการจัดสรร ให้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดิน ตามที่รัฐกำหนดเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 4.3 ร้อยละของการบุกรุก/ถือครองที่ดินผิดกฎหมายลดลง

- 5) รัฐควรให้ความสำคัญกับการสื่อสาร เปิดโอกาสและจัดช่องทางต่าง ๆ ให้ประชาชน นักวิชาการ ภาคเอกชน ได้นำเสนอปัญหา แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ** โดยเฉพาะ ในช่วงวิกฤตสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รูปแบบของ การสื่อสาร ได้แก่ การไม่ปิดกั้นข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริง นำเสนอข้อมูลสถานการณ์อย่างรอบด้าน รับฟังเสียงสะท้อนจากสื่อมวลชน องค์กรอิสระ ภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นกระบอกเสียง ของประชาชน อำนวยความสะดวกให้ประชาชน สามารถเรียกขอข้อมูลตามสิทธิขั้นพื้นฐาน ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ชี้แจงปัญหาที่ได้รับการบ่งชี้ว่าได้มีการจัดการ

แก้ไขปัญหายังไง พร้อมทั้งนำข้อมูลที่น่าสนใจโดยภาคประชาสังคม ไปเป็นข้อมูลสำหรับการจัดการแก้ไขปัญห

ตัวชี้วัด 5.1 มีช่องทางเพิ่มขึ้น ให้ประชาชน นักวิชาการ และภาคเอกชน ได้นำเสนอปัญหา แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ โดยเฉพาะในช่วงวิกฤติ

ตัวชี้วัด 5.2 มีช่องทางในการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน สามารถเรียกขอข้อมูล ตามสิทธิขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้น

- 6) รัฐควรส่งเสริมบทบาทของทุกภาคส่วนและชุมชนในพื้นที่ในการมีส่วนร่วมการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น** และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินโครงการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการออกมาตรการเฝ้าระวังบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัด มีกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพ องค์ความรู้ของทุกภาคส่วน เกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมศักยภาพของทุกภาคส่วนด้านการมีส่วนร่วมในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

- 7) รัฐควรประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจและส่งเสริมศักยภาพพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้** โดยจัดอบรมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ตามที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน. ภาค 4 ส่วนหน้า) หรือพื้นที่ที่หน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่กำหนด เพื่อดำเนินการฝึกทักษะด้านอาชีพ และพัฒนาฝีมือแรงงานในสาขาอาชีพต่าง ๆ แก่กลุ่มเป้าหมาย ให้มีทักษะอาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพ และมีรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อจัดหาเครื่องมือประกอบอาชีพให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่สำเร็จการฝึกอาชีพ

ตัวชี้วัด มีการฝึกทักษะด้านอาชีพ และพัฒนาฝีมือแรงงานในสาขาอาชีพต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

- 8) รัฐควรพัฒนาระบบการเข้าถึงบริการด้านขนส่งโดยเฉพาะกลุ่มคนพิการ ผู้สูงอายุ และพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะและคุณภาพการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และลดการใช้ยานพาหนะส่วนตัว ตลอดจนสร้างความมั่นคงปลอดภัยในการเดินทางช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะความปลอดภัยในชีวิตบนท้องถนน รวมถึงการมีมาตรการเพื่อบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ อาทิ มาตรา 20 (8) แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้สิทธิของคนพิการในการนำสัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใด ๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทาง รวมถึงการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกก่อนเป็นสาธารณะ และได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียม ค่าเช่า ค่าบริการสำหรับสัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการ**

ตัวชี้วัด 8.1 มีจำนวนสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เพื่อการเข้าถึงบริการด้านขนส่ง โดยเฉพาะกลุ่มคนพิการ และผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 8.2 มีมาตรการสร้างความปลอดภัยในการเดินทางช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะความปลอดภัยในชีวิตบนท้องถนน

ตัวชี้วัด 8.3 มีมาตรการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม อย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ

9) รัฐควรมีการริเริ่มรูปแบบการประกันภัยพิบัติทางผลกระทบเพื่อคุ้มครองต้นทุนการผลิต และต้องอำนวยความสะดวกโดยการส่งต่อความรู้ เผยแพร่ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ส่งเสริมให้เกษตรกร รัฐควรส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงการประกันภัยพิบัติทางผลกระทบเพื่อคุ้มครองต้นทุนการผลิต ปริมาณผลผลิตที่ลดต่ำลง เมื่อเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ และคุ้มครองราคาผลผลิตที่ผันผวน ซึ่งจะ ช่วยสร้างเสถียรภาพทางรายได้และความมั่นคงในอาชีพให้แก่เกษตรกร ทดแทนรูปแบบการช่วยเหลือ แบบเดิม แม้จะมีเกษตรกรจำนวนหนึ่งที่มีความสามารถในการปรับตัว อย่างไรก็ตาม ยังมีเกษตรกร บางกลุ่มที่มีข้อจำกัดในการปรับตัว จึงเป็นหน้าที่ของภาครัฐที่ต้องอำนวยความสะดวก โดยการ ส่งต่อความรู้ เผยแพร่ความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ส่งเสริมให้เกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร หรือองค์ความรู้ทางการเกษตรจากภาครัฐ ได้มากขึ้น อีกทั้งเผยแพร่ ข้อมูลด้านการพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่แม่นยำ สนับสนุนด้านสินเชื่อ และการตลาด แก่เกษตรกร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ

ตัวชี้วัด 9.1 มีมาตรการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงการประกันภัยพิบัติทางผลกระทบ

ตัวชี้วัด 9.2 มีโครงการ/กิจกรรม ที่ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร หรือ องค์ความรู้ทางการเกษตรจากภาครัฐ

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กรมที่ดิน	15) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
2) กรมประชาสัมพันธ์	16) ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
3) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	17) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
4) กระทรวงกลาโหม	กระจายเสียง ทิวการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
5) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	18) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
6) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	19) สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
7) กระทรวงคมนาคม	20) สำนักงานอัยการสูงสุด
8) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	21) สำนักนายกรัฐมนตรี
9) กระทรวงพลังงาน	22) สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย
10) กระทรวงมหาดไทย	23) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
11) กระทรวงยุติธรรม	24) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร
12) กระทรวงแรงงาน	
13) กระทรวงวัฒนธรรม	
14) กระทรวงสาธารณสุข	

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) การเคหะแห่งชาติ	5) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
2) กรุงเทพมหานคร	6) กระทรวงการคลัง
3) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ	7) กระทรวงการต่างประเทศ
4) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	8) สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
	9) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
	10) สำนักงานศาลยุติธรรม

2. แผนสิทธิมนุษยชน ด้านกระบวนการยุติธรรม

2. ด้านกระบวนการยุติธรรม

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

ข้อท้าทาย

ประชาชนไม่มีความรู้ทางกฎหมาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

การทรมาน การปฏิบัติ และการลงโทษอย่างโหดร้าย

การคงไว้ซึ่งประกาศ/คำสั่ง คสช. ซึ่งสุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

การขาดการสนับสนุนทนายความ และล่าช้า สำหรับผู้ต้องหาและจำเลย

การปรับปรุงกฎหมาย เกี่ยวกับโทษประหารชีวิต

ข้อเสนอแนะ

ส่งเสริมความรู้ขั้นตอน ในกระบวนการยุติธรรม ให้แก่ประชาชน

ทบทวนและพิจารณายกเลิก การใช้กฎหมายพิเศษ ในสามจังหวัดชายแดนใต้

ทบทวนประกาศ/คำสั่ง คสช. ที่อาจเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิ รวมถึงส่งเสริมธรรมาภิบาล หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

ส่งเสริมองค์การวิชาชีพ ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งสามภาษาต่างชาติ สำหรับคนพิการ

ศึกษาทบทวนกฎหมาย เพื่อเปลี่ยนแปลง ยกเลิกโทษประหารชีวิต

3.2 แผนสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรม

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ สอดคล้องมาตรฐานสากล

ข้อท้าทาย

1) **ประชาชนไม่มีความรู้ทางกฎหมาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม และไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ** จึงเกิดการกระทำ ความผิด หรือมีการละเมิดสิทธิโดยไม่ได้เจตนา เช่น การตัดไม้หวงห้าม การบุกรุก ที่สาธารณะ เป็นต้น ประกอบกับการไม่ทราบขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และช่องทางการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายเมื่อถูกดำเนินคดีจากภาครัฐ สิทธิของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะพยาน สิทธิที่จะได้รับที่ปรึกษาทางกฎหมาย และการขาดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านกระบวนการยุติธรรม

2) การทรมาน การปฏิบัติและการลงโทษอย่างโหดร้าย

จากรายงานผลประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564 ระบุว่า กสม. ยังคงได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการกล่าวอ้างว่ามีการกระทำความผิด โดยเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นระยะ ซึ่งบางกรณี กสม. ตรวจสอบแล้วพบว่า มีการกระทำหรือละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนจึงเห็นว่าการอบรมให้ความรู้และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันการทรมาน และการกระทำที่บุคคลสูญหายแก่เจ้าหน้าที่อาจยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจว่า การกระทำความผิดเป็นสิ่งต้องห้ามไม่ว่าจะสถานการณ์ใด รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายพิเศษ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ที่มีการขยายเวลาการบังคับใช้กฎหมายพิเศษดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ เช่น กระบวนการสืบสวนสอบสวน ดำเนินคดี และจับกุมผู้ต้องหา

3) การคงไว้ซึ่งคำสั่ง ประกาศ/คำสั่ง คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งสุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการออกกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงการประกาศ หรือคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติบางอย่างไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เช่น การควบคุม ผู้ต้องสงสัยเกินระยะเวลาที่ประมวลกฎหมายอาญากำหนด การให้อำนาจทหารในการ จับกุมหรือร่วมสอบสวนบุคคลที่ถูกกล่าวหาในความผิดบางประเภท แม้ผู้ถูกจับกุม จะมีสิทธิเข้าถึงทนายความตามกฎหมาย แต่ก็ไม่มี การรับรองว่าจะเข้าถึงได้รวดเร็ว เพียงใด อาจมีบางกรณีได้มีการแจ้งสิทธิในระหว่างการสอบสวน รวมถึงการติดต่อ ครอบครัว และไม่มีมาตรการ/กลไกที่ชัดเจนในการป้องกันการปฏิบัติที่อาจเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิในระหว่างการถูกกักกัน

4) การขาดการสนับสนุนทนายความ และล่าช้าสำหรับผู้ต้องหาและจำเลย

แม้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ด้วยการจัดหาทนายความและล่ามให้ และสิทธิที่จะแต่งตั้งทนายความเพื่อสู้คดี แต่ในทางปฏิบัติกลับยังพบว่า ศาลยังมีอุปสรรคในการจัดหาล่ามได้อย่างทั่วถึง ขาดการสนับสนุนในด้านทรัพยากร และการเข้าถึงกองทุนยุติธรรม จนประมาณเพื่อสนับสนุนทนายความยังคงมีจำกัด ส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

5) การปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มิได้ห้ามการลงโทษประหารชีวิต คณะกรรมการประจำกติกาฯ มีข้อกังวลที่กฎหมายไทยยังมีบทลงโทษประหารชีวิตในความผิดเกี่ยวกับการทุจริต การติดสินบน และยาเสพติด ซึ่งไม่เข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดอาญาที่เป็นคดีอาชญากรรม และมีข้อเสนอแนะให้ประเทศไทยดำเนินการที่จำเป็น เพื่อจำกัดการใช้โทษประหารชีวิต ตามข้อบทที่ 6 (2) ของกติกาฯ รวมทั้งเสนอให้ประเทศไทย พิจารณายกเลิกโทษประหารชีวิตในระยะต่อไป แม้ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา ประเทศไทย ไม่มีการบังคับโทษประหารชีวิตตั้งแต่ปี 2561 แต่ทัศนคติของสังคมไทย ยังคงมีความเห็นที่แตกต่างกัน เกี่ยวกับการยกเลิกโทษประหารชีวิต อย่างไรก็ตาม ในปี 2564 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด ที่ส่งผลให้มีการยกเลิกความผิดบางประเภท ที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียว เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจลงโทษสถานอื่นได้ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563 - 2564)

ข้อเสนอแนะ

1) รัฐควรส่งเสริมความรู้ให้แก่ประชาชนในขั้นตอนต่าง ๆ ด้านกระบวนการยุติธรรม

เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้สิทธิในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นการสอบสวน การฟ้องร้อง การดำเนินคดี การปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันตัว สิทธิของผู้ต้องหา สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม หรือผู้เสียหาย สิทธิของจำเลยบริสุทธิ์ สิทธิของผู้ต้องขังและสิทธิของผู้พ้นโทษ สิทธิในการเข้าถึงกองทุนยุติธรรม เป็นต้น ผ่านการจัดทำสื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เข้าถึงสื่อได้อย่างทั่วถึงในรูปแบบต่าง ๆ และควรมีการประสานงานหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และหน่วยงานฝ่ายปกครอง ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เน้นการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และอาสาสมัครที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

ตัวชี้วัด มีช่องทางเพิ่มขึ้นในการให้ความรู้แก่ประชาชนในขั้นตอนต่าง ๆ ด้านกระบวนการยุติธรรม

2) รัฐควรมีมาตรการกบฏทวนและพิจารณายกเลิกการใช้กฎหมายพิเศษในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องหาบนหลักนิติธรรม ให้บุคคลที่ต้อง

สงสัยสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อาทิ สิทธิในการรับทราบสิทธิของตน สิทธิการมีที่ปรึกษาทางกฎหมาย สิทธิในการติดต่อ

ญาตีพี่น้อง สิทธิในการต่อสู้คดี ในพื้นที่ที่มีเหตุความรุนแรง และความไม่สงบลดลง โดยจัดทำและนำเสนอสถิติข้อมูลความรุนแรง ในแต่ละพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ให้ความสำคัญกับการลดเงื่อนไขความหวาดระแวง และฟื้นคืนความเชื่อมั่นของประชาชน ผ่านการเพิ่มประสิทธิภาพการอำนวยความสะดวก ด้านกระบวนการยุติธรรม และการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างครอบคลุมทั่วถึงอย่างต่อเนื่อง

ตัวชี้วัด 2.1 มีมาตรการกบฏกวดการใช้กฎหมายพิเศษ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการ ปรับลดพื้นที่การประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ห้วงปี 2565 - 2570

ตัวชี้วัด 2.2 มีช่องทางเพิ่มขึ้น ให้ผู้ต้องหาสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ อาทิ สิทธิในการรับทราบสิทธิของตน สิทธิการมีที่ปรึกษาทางกฎหมาย สิทธิในการติดต่อญาติ สิทธิในการต่อสู้คดี

- 3) รัฐควรพิจารณาบทกวดการประกาศ/คำสั่ง คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่อาจเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ** รัฐควรส่งเสริมการสร้างธรรมาภิบาลให้กับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ให้คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน และการให้บริการประชาชน โดยให้ความสำคัญในการคุ้มครองประชาชน ให้ได้รับสิทธิอันพึงได้รับตามกฎหมาย โดยสร้างการรับรู้หรือช่องทาง ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบสิทธิได้อย่างง่าย และรวดเร็ว รวมทั้งฝึกอบรมให้ความรู้ และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของหลักการสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่องแก่ข้าราชการ โดยเฉพาะหน่วยงานที่มีโอกาสเสี่ยงที่จะปฏิบัติงานกระทบสิทธิประชาชน อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมราชทัณฑ์ ควรออกระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ให้คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สร้างจิตสำนึกในการเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยวางบทกำหนดโทษและบังคับโทษกับเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อาทิ การควบคุมตัวโดยพลการ

ตัวชี้วัด 3.1 มีการส่งเสริมการให้ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ให้กับผู้บังคับใช้กฎหมาย และเจ้าหน้าที่รัฐ เพิ่มขึ้น มีมาตรการส่งเสริมการสร้างธรรมาภิบาลให้กับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ให้คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน และการให้บริการประชาชน

ตัวชี้วัด 3.2 มีมาตรการในการกำหนดโทษ และการบังคับโทษกับเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับกลุ่มเปราะบาง

- 4) ส่งเสริมองค์ความรู้วิชาชีพล่ามในกระบวนการยุติธรรมทั้งล่ามภาษาต่างชาติ และล่ามสำหรับคนพิการ** โดยอบรมจริยธรรม ทดสอบด้านภาษา ออกใบอนุญาตก่อนปฏิบัติหน้าที่ จัดให้มีระบบประสานงานหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อแบ่งปันบุคลากรที่ทำหน้าที่ล่าม เพื่อความเชื่อถือและความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ตามแนวนโยบายรัฐที่ต้องอำนวยความสะดวกยุติธรรม ให้กับทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ตัวชี้วัด 4.1 กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมมีสำมอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนที่มาติดต่อขอใช้บริการ

ตัวชี้วัด 4.2 จัดให้มีระบบประสานงานหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อแบ่งปันบุคลากรที่ทำหน้าที่ล่าม

- 5) รัฐควรมีการศึกษาทบทวนกฎหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงยกเลิกโทษประหารชีวิต** สำหรับความผิดที่ไม่เข้าข่ายเป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่สุด และพิจารณาศึกษาความพร้อมในการเข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับฉบับที่สอง ของกติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (2nd Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights)

ตัวชี้วัด 5.1 มีกิจกรรมรณรงค์เรื่องการเปลี่ยนแปลง/ยกเลิกโทษประหารชีวิตเพิ่มขึ้น หรือมีกิจกรรมที่สร้างความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 5.2 มีแนวทางพิจารณาเข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับฉบับที่สอง ของกติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร	7) สำนักงานศาลยุติธรรม
2) ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้	8) สำนักงานตุลาการทหาร
3) กระทรวงยุติธรรม	9) กระทรวงกลาโหม
4) สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ	10) กระทรวงมหาดไทย
5) สำนักงานอัยการสูงสุด	11) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
6) กระทรวงการต่างประเทศ	12) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) สำนักงานรัฐธรรมนูญ	7) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
2) สำนักงานศาลปกครอง	8) สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน
3) กระทรวงการคลัง	
4) กระทรวงสาธารณสุข	
5) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา	
6) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ	

3. แพลตฟอร์มชุมชน ด้านสาธารณสุข

3. ด้านสาธารณสุข

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศ สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุข
ที่จำเป็น ได้อย่างเท่าเทียมกัน

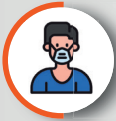
ข้อท้าทาย

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการ
จากระบบประกันสุขภาพที่ต่างกัน

การจัดหาและสรรหาวัคซีน

ปัญหาสุขภาพจิตของผู้ได้รับ
ผลกระทบจากโรคโควิด-19

การเข้าถึงการดูแลแบบประคับประคอง
ในวาระสุดท้ายของชีวิต

สถานการณ์ฝุ่นละออง
เกินมาตรฐาน

อัตราการเจ็บป่วย
จากโรคไม่ติดต่อสำคัญเพิ่มสูง

ข้อเสนอแนะ

มาตรการที่ช่วยเพิ่มสัดส่วน
ของแพทย์ ต่อจำนวนประชากร

ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
กับมาตรการควบคุมโรคระบาด

ส่งเสริมการช่วยเหลือจิตใจสำหรับ
ผู้ได้รับผลกระทบจากโรคโควิด-19

ศึกษาความเป็นไปได้ของการพัฒนา
กฎหมายและมาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิ
ในการดูแลแบบประคับประคอง

ปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการขับเคลื่อน
วาระแห่งชาติการแก้ไขปัญหามลพิษ
ด้านฝุ่นละออง

สนับสนุนมาตรการ/โครงการ
สาธารณสุขเชิงป้องกัน

3.3 แผนสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่จำเป็นได้อย่างเท่าเทียมกัน

ข้อท้าทาย

- 1) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการระหว่างประชาชนจากระบบประกันที่แตกต่างกัน และความเหลื่อมล้ำในระดับพื้นที่** ปัญหาการความเหลื่อมล้ำของการกระจายแพทย์ทางภูมิศาสตร์ เป็นปัญหาที่พบในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 แต่ยังคงเป็นปัญหา เมื่อพิจารณาจาก จำนวนแพทย์และสัดส่วนประชากรต่อแพทย์จำแนกตามสังกัด รายเขตพื้นที่ที่เครือข่ายบริการ จังหวัด โดยข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ระบุว่าปี 2563 ทั่วประเทศมีแพทย์ทั้งหมด 36,472 คน เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งประเทศ สัดส่วนแพทย์ต่อประชากรจะเท่ากับ 1 ต่อ 1,794 คน แต่ในความเป็นจริงแล้ว จำนวนแพทย์ต่อประชากรไม่ได้กระจายอย่างเท่ากันทุกพื้นที่ เช่น จังหวัดบึงกาฬ มีแพทย์ 67 คน เทียบสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรเท่ากับ 1 ต่อ 6,303^๙ คน ขณะที่กรุงเทพมหานคร มีแพทย์ 10,072 คน เทียบสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรเท่ากับ 1 ต่อ 548 คน
- 2) การจัดหาและจัดสรรวัคซีน** การเข้าถึงวัคซีนป้องกันโรคในสถานการณ์โรคระบาดฉุกเฉิน ที่มีคุณภาพ เพียงพอ และทันการณ์ เนื่องจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากร โครงสร้างด้านสาธารณสุข สถานะทางการเงินของประเทศ ตลอดจนจำนวนประชากร นอกจากนี้ แนวทางการจัดสรรและกระจายวัคซีนยังมีขั้นตอนยุ่งยากและมีความเหลื่อมล้ำสูง ซึ่งอาจเกิดจากการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเกี่ยวข้องกับการลงทะเบียนรับวัคซีน ทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงหรือเข้าถึงได้ยาก รวมถึงการจัดลำดับการได้รับ วัคซีนของบางกลุ่มที่ไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นและความเหมาะสมเป็นหลัก
- 3) ปัญหาสุขภาพจิตของผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โควิด-19** นอกจากปัญหาด้านสุขภาพทางกายในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 แล้ว อีกหนึ่งปัญหาด้านสุขภาพจิตนั้นก็เป็นสิ่งที่สำคัญ จากเหตุการณ์ ดังกล่าว ส่งผลต่อการปรับตัว ความเครียด ของประชาชน อีกทั้งบุคลากรทางการแพทย์เอง มีความเหนื่อยล้าจากการทำงาน ส่งผลให้เกิดภาวะทางจิตใจ ทั้งในเรื่องของความเครียด (Stress) ภาวะหมดไฟในการทำงาน (Burnout) ภาวะเสี่ยงฆ่าตัวตาย (Suicide) ภาวะซึมเศร้า (Depression) รวมถึงประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการขาดรายได้ด้วย ทำให้บางครอบครัว ที่ปล่อยปละละเลยในการดูแลเด็ก มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น เด็กมีปัญหา สุขภาพจิตที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ ตามมา อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า การประเมินภาวะสุขภาพจิต สำหรับผู้ที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิต หรือผู้ที่มีแนวโน้ม ที่จะมีปัญหาสุขภาพจิต อาจจะยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง
- 4) ปัญหาการเข้าถึงการดูแลแบบประคับประคอง** ผู้สูงอายุและผู้ป่วยที่อยู่ในระยะท้ายของชีวิต ยังเข้าไม่ถึงบริการการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care) ที่มีคุณภาพ นอกจากนั้น ยังมีความเหลื่อมล้ำในสิทธิการดูแลแบบประคับประคองระหว่างสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กับสวัสดิการรักษายาบาลทางราชการ และสิทธิประกันสังคม สิทธิในการเลือกบริการ สาธารณสุข ในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต

^๙ https://ittdashboard.nso.go.th/preview.php?id_project=60

5) สถานการณ์ฝุ่นละอองเกินมาตรฐาน ปัญหาฝุ่น PM 2.5 ยังคงเป็นปัญหาท้าทายในปัจจุบัน และเป็นปัญหาระยะยาวที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจที่จะต้องเข้ามาร่วมมือช่วยกันแก้ไข เช่น ส่วนหนึ่งเกิดจากการเผาไร่อ้อย ซึ่งเป็นวัตถุดิบในการผลิตของธุรกิจ ส่วนหนึ่งเกิดจากโรงงานและการขนส่ง ซึ่งต่างก็มีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจเช่นเดียวกัน ซึ่งส่งผลให้ประชาชนได้รับผลกระทบทางสุขภาพ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้ **“การแก้ไขปัญหามลภาวะด้านฝุ่นละออง”** เป็นวาระแห่งชาติ และจัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ **“การแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละออง”** เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละอองในภาพรวมของประเทศ และในพื้นที่วิกฤต โดยการบูรณาการการดำเนินงาน ร่วมกันในทุกภาคส่วน และเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีขั้นตอน/การปฏิบัติงานที่ชัดเจน ในช่วงสถานการณ์วิกฤตปัญหาฝุ่นละอองด้วย 3 มาตรการ ได้แก่ (1) การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (2) การป้องกันและลดการเกิดมลพิษที่ต้นทาง (แหล่งกำเนิด) และ (3) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6) อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อสำคัญเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง กลุ่มโรคไม่ติดต่อ NCDs (Non-Communicable diseases) โรคไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นปัญหาสุขภาพอันดับหนึ่งของโลกและของประเทศไทย และเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตมากกว่าร้อยละ 70 ของการเสียชีวิตทั้งหมด ซึ่งเกิดจากนิสัยหรือพฤติกรรม การดำเนินชีวิต จากสถิติในประเทศไทยพบว่าอัตราการเสียชีวิตด้วยกลุ่มโรค NCDs ในปี 2561 - 2563 ต่อประชากร 1 แสนคน เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง^๑ โดยในปี 2561 มีผู้เสียชีวิตด้วยโรค NCDs 113.93 คน ต่อประชากร 1 แสนคน ปี 2562 ปี มีผู้เสียชีวิตด้วยโรค NCDs 123.84 คน ต่อประชากร 1 แสนคน ปี 2563 มีผู้เสียชีวิตด้วยโรค NCDs 124.65 คน ต่อประชากร 1 แสนคน ทั้งนี้ อัตราการเจ็บป่วยที่สูงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องดังกล่าว สำหรับประเทศไทยนั้น การประเมินความสูญเสียทางเศรษฐกิจ^๒ ที่เกิดขึ้นจากโรค NCDs พบว่า มีมูลค่าทั้งสิ้น 198,512 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2552 หรือคิดเป็นร้อยละ 2.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หรือคิดเป็นมูลค่าถึง 3,128 บาทต่อหัวประชากร ซึ่งต้นทุนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74) เป็นต้นทุนจากการสูญเสียผลิตภาพจากการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร การสูญเสียประสิทธิภาพในการทำงานจากการขาดงานของผู้ป่วย และต้นทุนจากการสูญเสียประสิทธิภาพในการทำงานจากการขาดงานของผู้ดูแล และจะนำไปสู่ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณด้านสาธารณสุขในอนาคต และเกี่ยวพันกับความสามารถทางการคลังของประเทศ รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวน และอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อ ที่สำคัญข้างต้นยังชี้ให้เห็นว่า สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรมของผู้ป่วยเอง อาทิ พฤติกรรมการบริโภคอาหาร การดื่มสุรา และการสูบบุหรี่ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

- 1) มีมาตรการที่ช่วยเพิ่มสัดส่วนของแพทย์ต่อจำนวนประชากรมีการกระจายตัวที่เหมาะสม** ประเด็นด้านการจัดระบบบริการที่ยังต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง คือการกระจายทรัพยากรให้เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างชนบทกับเมือง และระหว่างเมืองใหญ่ที่มีความพร้อมทาง เศรษฐกิจ และสังคม กับเมืองที่ระดับความพร้อมยังต่ำ เนื่องจากพบว่า

^๑ กองโรคไม่ติดต่อ <http://www.thaincd.com/2016/mission/documents-detail.php?id=14220&tid=32&gid=1-020>

^๒ กรมอนามัย https://hp.anamai.moph.go.th/web-upload/4xceb3b571ddb70741ad132d75876bc41d/tiny_mce/OPDC/OPDC2563-S/IDC1_16/opdc_2563_IDC1-16_13.pdf

บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข และเครื่องมือ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ก้าวหน้า มักจะถูกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ ในขณะที่เมืองขนาดเล็ก และชนบทยังมีความขาดแคลนอยู่ มาตรการในการสร้างแรงจูงใจ ความภาคภูมิใจให้กับบุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุข ในการทำงานในชนบท เป็นสิ่งที่รัฐควรให้ความสนใจ เช่นเดียวกับเทคโนโลยีทางการแพทย์ ควรมีการประเมินความคุ้มค่าของเทคโนโลยีทั้งในมุมมองของการวินิจฉัย การรักษาโรค ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และการกระจายที่เหมาะสม

ตัวชี้วัด 1.1 มาตรการในการสร้างแรงจูงใจ ความภาคภูมิใจให้กับบุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขในการทำงานในชนบทเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 1.2 ดัชนีความเหลื่อมล้ำของการกระจายทรัพยากรทางสาธารณสุขระหว่างกลุ่ม ประชากร ตามฐานทางเศรษฐกิจลดลง

- 2) ปรับปรุงระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเร่งลดปัญหาการบังคับใช้มาตรการเพื่อควบคุม โรคระบาด** อาทิ การปรับปรุงที่สอดคล้องกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนมาตรการ เพื่อควบคุมโรคระบาด และได้ผลในการป้องปรามพฤติกรรมที่ลดประสิทธิภาพของมาตรการ ควบคุมโรคระบาด ทั้งพฤติกรรมที่เพิ่มความเสี่ยงของการระบาดของโรคของบุคคลใน ภาคประชาชน และพฤติกรรมการก่อกวนประพฤตินิยมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนการ บังคับใช้กฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง และเสมอภาค

ตัวชี้วัด 2.1 ปรับปรุงกฎหมายและมาตรการเพื่อควบคุมโรคระบาดที่เหมาะสมกับความจำเป็น ของสถานการณ์

ตัวชี้วัด 2.2 คดี และพฤติการณ์การก่อกวนประพฤตินิยมของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับ การควบคุมโรคระบาดหรือที่เป็นสาเหตุของการระบาดของโรคลดลง

- 3) รัฐควรส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือเยียวยาด้านจิตใจสำหรับผู้ได้รับผลกระทบจาก สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019** เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องควรดูแลผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 ทั้งในการให้คำปรึกษา แนะนำ บำบัดรักษาเยียวยาจิตใจอย่างครอบคลุม

ตัวชี้วัด มีมาตรการช่วยเหลือเยียวยาด้านจิตใจสำหรับผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างครอบคลุมและทั่วถึง

- 4) รัฐมีศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนากฎหมายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเข้าถึงสิทธิในการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care) และการดูแล ในช่วงวาระท้ายของชีวิตอย่างมีคุณภาพ ในกลุ่มประชากรทุกกลุ่ม**

ตัวชี้วัด มีการศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนากฎหมายและมาตรการ เพื่อให้เกิดการเข้าถึงสิทธิในการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care) และการดูแล ในช่วงวาระท้ายของชีวิตอย่างมีคุณภาพในประชากรทุกกลุ่ม

- 5) ให้องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ การแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละอองอย่างจริงจัง** ทั้งที่เป็นมาตรการระยะสั้นที่มุ่งลด ปริมาณฝุ่นละออง PM 2.5 และมาตรการด้านบริหารและนิติบัญญัติเพื่อประกันค่ามาตรฐาน PM 2.5 จะเป็นไปตามค่าเป้าหมายขององค์การอนามัยโลก

ตัวชี้วัด 5.1 จำนวนวันที่ปริมาณฝุ่นละอองอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 5.2 จำนวนจุดความร้อน (Hotspot) ภายในประเทศลดลง

ตัวชี้วัด 5.3 จำนวนผู้ป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ (ที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางอากาศ) ลดลง

- 6) รัฐควรให้ความสำคัญ และสนับสนุนมาตรการ/โครงการด้านสาธารณสุขเชิงป้องกันมากขึ้น** **ปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนชนให้ตระหนักว่า การเข้าถึงสิทธิในการรับบริการสุขภาพ จะต้องควบคู่ไปกับหน้าที่ในการดูแลสุขภาพของตนเอง** อาทิ การคัดกรองโรคก่อนเจ็บป่วย การพัฒนาแนวทางการสร้างเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพดี และการพัฒนาแนวทางการจัดการป้องกันโรค มากกว่ามุ่งเน้นการจัดการรักษาพยาบาลให้แก่ประชาชนเมื่อเกิดการเจ็บป่วยแล้ว เป็นต้น รวมทั้งมีการใช้เครื่องมืออื่น ๆ เช่น มาตรการทางภาษี และราคา การควบคุมการโฆษณา การจำกัดการเข้าถึง และการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ ประสานเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาคราชการ ภาควิชาชีพสุขภาพ ภาคประชาสังคม และภาควิชาการ เพื่อรวมลดปัจจัยเสี่ยงและการป้องกันโรคอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดภาระของรัฐในการจัดสรรสวัสดิการสังคม และพัฒนาให้ระบบสวัสดิการสังคมในด้านต่าง ๆ มีความยั่งยืน

ตัวชี้วัด มีมาตรการ/โครงการด้านสาธารณสุขเชิงป้องกันมากขึ้น

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กระทรวงสาธารณสุข	6) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
2) สำนักงานบริหารโครงการร่วมผลิตแพทย์เพิ่มเพื่อชาวชนบท	7) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
3) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	8) สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล
4) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	9) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
5) กรุงเทพมหานคร	

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) กระทรวงมหาดไทย	4) กระทรวงพลังงาน
2) กระทรวงแรงงาน	5) สถาบันวิจัยแห่งชาติ
3) สำนักงานประกันสังคม	

4. แผนสิทธิมนุษยชน ด้านการศึกษา

4. ด้านการศึกษา

เพื่อจัดระบบการศึกษา ให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ
สร้างความตระหนักเรื่องสิทธิมนุษยชน หน้าทีพลเมืองที่พึงปฏิบัติ
เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพผู้เห็นต่าง และปกป้องความรุนแรงในสถานศึกษา

ข้อท้าทาย

การเข้าถึงการเรียนออนไลน์ช่วง
โรคระบาด การศึกษาที่มีคุณภาพ

การขาดความรู้ และทักษะที่จำเป็น
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
และนวัตกรรม

ความเสี่ยงของครอบครัวผู้เรียน
ที่จะเข้าสู่ความยากจน เนื่องจาก
โรคโควิด-19

ความรุนแรงการเลือกปฏิบัติ
และการกลั่นแกล้งด้วยวาจา (Bully)
ในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับเรียน
ออนไลน์ และพัฒนาเครือข่ายสัญญาณ
ครอบคลุมทุกภูมิภาค

ปรับปรุงมาตรการรัฐให้ประชาชนทุกกลุ่ม
เข้าถึงได้ และพัฒนาระบบช่วยเหลือ
สำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ

ปรับปรุงการจัดสรรงบประมาณ
ด้านการศึกษาที่ให้ความช่วยเหลือผู้เรียน
จากครอบครัวที่ได้รับผลกระทบ
จากโรคโควิด-19 ที่เหมาะสม

ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนศึกษา
ในสถานศึกษาทุกระดับ

ให้ความสำคัญกับการป้องกัน
ความรุนแรงต่อเด็กในสถานศึกษา

3.4 แผนสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษา

วัตถุประสงค์ เพื่อจัดระบบการศึกษาให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ สร้างความตระหนักเรื่องสิทธิมนุษยชน หน้าทีพลงเมืองที่พึงปฏิบัติ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพผู้เห็นต่าง และป้องกันความรุนแรงในสถานศึกษา

ข้อท้าทาย

- 1) การเข้าถึงการเรียนการสอนแบบออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และการศึกษาที่มีคุณภาพ** สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ทำให้เกิดการปิดเรียนเป็นระยะเวลานาน ส่งผลให้เด็กสูญเสียการเรียนรู้อย่างรุนแรง UNESCO เผยหลักฐานชี้ชัดว่าถ้าปราศจากแผนช่วยฟื้นฟูที่เข้าใจสถานการณ์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง ในระยะยาว เด็กที่ผ่านประสบการณ์ปิดโรงเรียนเป็นเวลานาน จะมีแนวโน้มเรียนรู้ช้าลงกว่าช่วงก่อน สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และส่งผลกระทบต่อระดับการศึกษา หน้าทีการทำงาน และคุณภาพชีวิตในอนาคต รวมถึงมูลค่าที่ประชากรคนหนึ่งสามารถสร้างให้แก่เศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเด็กนักเรียนขาดอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเรียนการสอนแบบออนไลน์ อาทิ ไม่มีคอมพิวเตอร์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต ไม่มีสมาธิในการเรียนออนไลน์ ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูตามการเรียน สอนการบ้าน ฯลฯ และเข้าไม่ถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งโดยมากมักเป็นผู้เรียนจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกล นอกจากนี้การปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนไปสู่ระบบออนไลน์ของสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังเป็นมาตรการในช่วงเวลาเร่งด่วน ที่ทั้งผู้เรียนและผู้สอนยังไม่มีความคุ้นเคยเท่าที่ควร ส่งผลให้การเรียนการสอนในระบบออนไลน์ที่เกิดขึ้นมีคุณภาพด้อยกว่าการเรียนการสอนในระบบปกติเป็นอย่างมาก และจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้นำไปสู่อัตราการตกหล่นจากระบบการศึกษาที่เพิ่มสูงขึ้น
- 2) การขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม**
กลุ่มเปราะบาง อาทิ ผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้มีรายได้น้อย ผู้อาศัยในพื้นที่ห่างไกล ยังขาดการรับรู้และทักษะที่จำเป็นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม ส่งผลให้เข้าไม่ถึงมาตรการความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ของรัฐ เนื่องจากปัจจุบันรูปแบบมาตรการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาเยียวยาต่าง ๆ เน้นการใช้ระบบแบบออนไลน์

3) ความเสี่ยงที่ครอบครัวของผู้ที่อยู่ในวัยเรียนจำนวนมากต้องประสบปัญหา ความยากจนอันเนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ครอบครัวของผู้ที่อยู่ในวัยเรียนจำนวนมากต้องประสบปัญหา หรือเสี่ยงที่จะประสบปัญหาความยากจนอย่างเฉียบพลัน ทั้งจากความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ในระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และจากแนวโน้มปัญหาทางเศรษฐกิจที่อาจยืดเยื้อยาวนาน แม้สิ้นสุดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ความขัดสนทางเศรษฐกิจดังกล่าว ยังส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงในหลายด้านต่อผู้เรียนในทุกช่วงวัย ทั้งจำนวนผู้เรียนบางส่วนที่อาจต้องเลิกเรียนกลางคันหรือประสบปัญหาการกู้ยืมหนี้สินเพื่อการศึกษาที่เพิ่มขึ้น คุณภาพการศึกษาที่ลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับ การเรียนการสอนในระบบปกติ ตลอดจนการขาดทักษะที่พึงได้รับการศึกษาในระบบปกติที่จำเป็นต่อการพัฒนาเป็นแรงงานคุณภาพ นอกจากนี้ ผู้ปกครองของผู้เรียนไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพได้ตามปกติ ทำให้เกิดการสูญเสียรายได้และส่งผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

4) ความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการกลั่นแกล้ง (Bully) ด้วยวาจา หรือทางกายภาพ รวมทั้งการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (Cyber Bully)

การสร้าง Hate Speech การที่เด็กได้รับสื่อโซเชียลมีเดียที่มีความรุนแรง ประกอบกับเป็นวัยที่ต้องการเรียนรู้ และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้เด็กซึมซับพฤติกรรมความรุนแรงทั้งวาจาและร่างกาย ส่งผลต่อสภาวะทางด้านจิตและพฤติกรรมการแสดงออก นอกจากนี้ การขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน ความแตกต่างด้านร่างกาย ความหลากหลายทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนา ส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติ สภาวะทางจิต และกระทบต่อการดำเนินชีวิต

ข้อเสนอแนะ

- 1) รัฐควรเตรียมความพร้อม จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ และพัฒนาระบบเครือข่ายสัญญาณที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมทุกภูมิภาค ที่ผู้เรียนจากทุกพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมสามารถเข้าถึงได้ โดยควรถือเป็นนโยบายสำคัญเร่งด่วนที่จำเป็นสำหรับการทดแทนการเรียนการสอนในระบบปกติ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ผู้สอน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่การศึกษาแบบออนไลน์ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่เป็นของระบบการศึกษาในอนาคต

ตัวชี้วัด 1.1 สัดส่วนของนักเรียนและนักศึกษาที่เข้าถึงอุปกรณ์และสัญญาณระบบเครือข่ายที่จำเป็นและมีคุณภาพในการเรียนการสอนในระบบออนไลน์เพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 1.2 สัดส่วนของบุคลากรครูที่ได้รับอุปกรณ์และการเข้าถึงสัญญาณระบบเครือข่ายที่จำเป็นและมีคุณภาพในการเรียนการสอนในระบบออนไลน์เพิ่มขึ้น

- 2) ปรับปรุงมาตรการของรัฐในด้านต่าง ๆ ให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรมได้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบความช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ** และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่พัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นให้แก่กลุ่มผู้เปราะบางในการดำรงชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบันและอนาคต

ตัวชี้วัด จำนวนประชากรที่เข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรมตามมาตรการของรัฐสูงขึ้น

- 3) รัฐควรปรับปรุงการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เรียน จากครอบครัวที่ประสบผลกระทบจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019** ในระดับที่เพียงพอและรูปแบบที่เหมาะสม อาทิ การให้ทุนการศึกษารูปแบบให้เปล่า การจัดสรรระบบกักกันเพื่อการศึกษาที่ไม่เสียดอกเบี้ยหรือเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำ การลดค่าเล่าเรียน การจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ เป็นต้น

ตัวชี้วัด 3.1 จำนวนผู้เรียนจากครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจากรัฐ เพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 3.2 สัทธิประโยชน์ของความช่วยเหลือจากรัฐ ที่ผู้เรียนจากครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพิ่มขึ้น

- 4) ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ และการใช้สื่อให้รู้เท่าทันเทคโนโลยี** เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักในด้านสิทธิมนุษยชน การเคารพสิทธิผู้อื่น การเคารพผู้เห็นต่าง สถานศึกษาเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองที่พึงปฏิบัติ รวมทั้งการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ต้องไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพผู้อื่น การสอนให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการกลั่นแกล้ง (Bully) การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (Cyber Bully) และความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการเลือกปฏิบัติในสถานศึกษา มีการขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนศึกษาเข้าไปในสถานศึกษา โดยบรรจุเป็นรายวิชาหรือหลักสูตร

เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การสอนด้านสิทธิมนุษยชนในสถานศึกษาให้มากยิ่งขึ้น และให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมให้แก่ผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนอย่างบูรณาการ

ตัวชี้วัด 4.1 มีมาตรการ/กิจกรรมในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและสร้างความตระหนักในด้านสิทธิมนุษยชน การเคารพสิทธิผู้อื่น สิทธิส่วนบุคคล การรักษาสิทธิและบทบาทของตนเองภายใต้กรอบของการเคารพสิทธิเสรีภาพผู้อื่น วิธีการปฏิบัติตัวเมื่อถูก Bully และความรู้เท่าทันเทคโนโลยี ภายใต้เนื้อหาที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย แก่ครู นักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษาทุกระดับ

ตัวชี้วัด 4.2 สถานศึกษามีการบรรจุหลักสูตรสิทธิมนุษยชนศึกษาเพิ่มขึ้น

5) รัฐควรให้ความสำคัญกับการป้องกันความรุนแรงที่มีต่อเด็กในสถานศึกษา

อาทิ การลงโทษเด็กโดยใช้ความรุนแรงในโรงเรียน ทั้งทางกาย และวาจา ส่งผลให้เด็กได้รับอันตรายแก่ร่างกายรวมทั้งทางจิตใจ ซึ่งถือเป็นการละเมิดต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของเด็ก และขัดกับหลักการคุ้มครองเด็ก รวมทั้งการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กโดยบุคลากรในสถานศึกษา

ตัวชี้วัด มีมาตรการ/กิจกรรมในการป้องกันความรุนแรงที่มีต่อเด็กในสถานศึกษา อาทิ การลงโทษเด็กโดยการทำร้ายร่างกาย การล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็ก

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	7) กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
2) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม	8) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	9) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
4) กระทรวงศึกษาธิการ	10) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
5) กรุงเทพมหานคร	11) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
6) กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา	

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) กระทรวงการคลัง	4) ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
2) กระทรวงยุติธรรม	
3) กระทรวงมหาดไทย	

5. แผนสิทธิมนุษยชน ด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ

5. ด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ

เพื่อดูแลผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และผู้ประกอบการอาชีพอิสระ สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรพันธสัญญา และเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจดิจิทัล

ข้อท้าทาย

ปัญหาผลกระทบมาตรการควบคุมโรคระบาดต่อผู้ประกอบการและลูกจ้าง

เตรียมความพร้อมภาครัฐต่อระบบเศรษฐกิจแบบ Gig Economy

หนี้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น ธุรกิจ SMEs เข้าไม่ถึงมาตรการเยียวยาของรัฐจากโรคโควิด-19

การขาดความเข้าใจที่ถูกต้องของเกษตรกรเรื่องเกษตรพันธสัญญา

การขับเคลื่อนแผน NAP

การเปลี่ยนแปลงสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

จัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับความเป็นจริงด่วน

ศึกษาและเตรียมความพร้อมรองรับเศรษฐกิจระบบ Gig Economy

มีมาตรการแก้ปัญหาหนี้สินครัวเรือนและกลุ่ม SMEs ที่ได้รับผลกระทบจากโรคโควิด-19

สร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรพันธสัญญาแก่เกษตรกร

เร่งรัดผลักดันภาครัฐกิจรัฐวิสาหกิจ และภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตามแผน NAP

ภาคการเงินต้องเปิดกว้าง และยืดหยุ่นต่อการพัฒนานวัตกรรมทางการเงิน

3.5 แผนสิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ

วัตถุประสงค์ เพื่อดูแลผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และผู้ประกอบการอาชีพอิสระ สร้างความรู้ความเข้าใจ เรื่องเกษตรพันธสัญญา และเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจดิจิทัล

ข้อท้าทาย

1) มาตรการควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการและลูกจ้าง

ผู้ประกอบการและลูกจ้างจำนวนมากต้องแบกรับภาระจากมาตรการควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งขาดเงินทุนหมุนเวียนและเงินทุนสำรองที่เพียงพอในการรักษาสภาพคล่องของธุรกิจในช่วงที่ต้องปิดทำการ นอกจากนี้ มาตรการเยียวยาและชดเชยความเสียหายเกือบทั้งหมดยังเป็นมาตรการแบบออนไลน์ ส่งผลให้ผู้ประกอบการและลูกจ้างที่ขาดความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศไม่อาจเข้าถึงความช่วยเหลือที่จำเป็นได้

2) การเตรียมความพร้อมของภาครัฐต่อระบบเศรษฐกิจแบบ Gig Economy^๑

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเศรษฐกิจโลก โดยองค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) เผยรายงาน “World Employment and Social Outlook: Trends 2021” คาดการณ์เรื่องตลาดแรงงานหลังยุคโควิด 19 ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างตลาดแรงงาน เกิดอาชีพและความต้องการแรงงานใหม่ องค์กรต้องปรับโครงสร้างบุคลากร หันมาจริงจังกับการพึ่งพาการทำงานที่มีความยืดหยุ่น จนทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่เรียกว่า **‘Gig Economy’** คือระบบเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากการเพิ่มมากขึ้นของ **‘ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ’** ไปจนถึงพนักงานสัญญาจ้างชั่วคราว ในบริบทของประเทศไทยอาจให้ความหมายของ Gig Economy ที่รวมถึงการจ้างงานนอกระบบทั้งหมด ทุกประเภท ในปี 2564 มีแรงงานนอกระบบจำนวน 19.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 52 ของผู้มีงานทำ และ ณ เดือนธันวาคม ปี 2564 มีจำนวนผู้ประกอบการตนมาตรา 40 จำนวน 10.66 ล้านราย อย่างไรก็ตามปัจจุบันยังไม่มี การเก็บฐานข้อมูลของผู้ประกอบอาชีพอิสระ ขาดการกำกับดูแลจากรัฐ และการกำหนดนิยามของ Gig Workers^๒ อย่างเป็นทางการ ส่งผลให้ผู้ประกอบอาชีพอิสระ อาจไม่ได้รับการสนับสนุนสวัสดิการที่เหมาะสม ความมั่นคงทางอาชีพ และความช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเต็มที่ อาทิ การประกันสังคม หาก Gig Workers เจ็บป่วยสามารถใช้ได้เพียงสิทธิบัตรทอง และผู้ประกอบการตนมาตรา 40 ซึ่งการคุ้มครองตามมาตรา 40 ไม่ได้มีการจำแนกความคุ้มครองตามบริบทความหลากหลายในอาชีพของ Gig Workers สภาพการทำงานระหว่าง Platform กับผู้ประกอบการอาชีพอิสระ อาจมีข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม เป็นต้น

3) ปัญหาหนี้ครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้น และภาคธุรกิจ SME ที่เข้าไม่ถึงมาตรการเยียวยาความเสียหายของรัฐจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

จากรายงานภาวะสังคมไทย ไตรมาสที่ 1 ปี 2565 ระบุว่า หนี้ครัวเรือนยังคงขยายตัวต่อเนื่อง โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 90.1 ต่อ GDP ด้านคุณภาพสินเชื่อบริษัทปรับตัวดีขึ้นจากไตรมาสก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องติดตามความสามารถในการชำระหนี้ครัวเรือน เนื่องจากรายได้แรงงานยังไม่ฟื้นตัว และมีความเปราะบางทางการเงินของครัวเรือนจากการเผชิญกับภาวะสถานการณ์การแพร่ระบาดของ

^๑ Gig Economy https://www.sme.go.th/upload/mod_download/download-20220601144949.pdf

^๒ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ: ลูกจ้างในรูปแบบชั่วคราว สัญญาจ้าง ฟรีแลนซ์ ผู้ประกอบอาชีพผ่าน online platform หรือแม่แต่คนที่ทำธุรกิจส่วนตัวแบบที่ไม่มีลูกจ้าง

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งทำให้ภาวะเศรษฐกิจหดตัวมานาน และค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งผู้ประกอบการบางประเภทซึ่งเข้าไม่ถึงมาตรการเยียวยาและชดเชยความเสียหายของรัฐ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อาทิ ผู้ประกอบการและลูกจ้างในธุรกิจท่องเที่ยวในสถานประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ได้รับความเสียหายทางเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มอื่น จากโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่พึ่งพิงรายได้จากการท่องเที่ยวสูง และได้รับผลกระทบจากมาตรการปิดกั้นการเดินทางระหว่างประเทศมาเป็นระยะเวลานาน

4) ปัญหาการขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรพันธสัญญา

กระบวนการของระบบเกษตรพันธสัญญา เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบเกษตรพันธสัญญา รวมทั้งรายละเอียด/เงื่อนไขของพระราชบัญญัติส่งเสริม และพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560 มีความซับซ้อน ยากต่อการทำความเข้าใจ แม้ในทางปฏิบัติเกษตรกรจะมีรายได้เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับการผลิตในรูปแบบอื่น ๆ แต่เกษตรกรกลับต้องรับภาระในการลงทุน ซึ่งมีมูลค่าการลงทุนค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรายได้ของครัวเรือน มีผลให้เกษตรกรต้องรับภาระทางการเงินมากขึ้น เกษตรกรบางรายประสบปัญหาขาดทุน^๑ และในกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติดังกล่าว พบว่าอำนาจในการต่อรองใกล้เคียงยังไม่เท่าเทียมกัน

5) การขับเคลื่อนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน^๒

สืบเนื่องจากปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการประกอบธุรกิจ โดยที่ผ่านมา กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดนที่เกิดจากการลงทุนของบริษัทต่างประเทศในไทย และการลงทุนของบริษัทไทยในประเทศเพื่อนบ้านเป็นระยะ ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิแรงงานโดยภาคธุรกิจ การเข้ามาลงทุนของธุรกิจต่างชาติ ที่อาจเข้ามามีลักษณะของการผูกขาด การก่อกวนตลาด การอาศัยอภินิหารในการทำธุรกิจซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย และในทุกกรณีอาจจะกระทบต่อ ความสามารถในการแข่งขันของไทยในระยะยาว อีกประเด็นที่ควรเร่งพิจารณา คือ ปัญหาการกำหนดกฎหมายตาม ม.44 และการยกเว้นกฎหมายในช่วงรัฐบาล คสช. ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของประชาชน แม้ว่าบางส่วนจะมีการยกเลิกไปแล้วก็ตาม แต่ กสม. และภาควิชาการก็ควรเข้ามาพิจารณาถึงผลกระทบของกฎหมาย รวมทั้งปรับปรุง แก้ไข และเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ ประเด็นสุดท้าย คือ การประเมิน ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม หรือ EIA ที่สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพให้เพิ่มเติมได้มากขึ้น โดยเน้นการติดตามและดูแลการจัดการหลังจากธุรกิจได้ดำเนินการไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อตรวจสอบว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นไปตามที่ศึกษาไว้จริง และกลไกการลดทอนผลกระทบ และการเยียวยาได้ถูกดำเนินการอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ประเทศไทยได้มีการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562-2565) ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดทำแผนระยะที่ 2 เพื่อให้มีการดำเนินงานต่อเนื่องต่อไป

6) การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ สู่เศรษฐกิจดิจิทัล หรือ Digital Economy

เศรษฐกิจดิจิทัล หรือ Digital Economy เป็นเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอยู่บนโลกออนไลน์ ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาคการผลิต การขนส่ง การขาย และการบริการ แม้ประเทศไทยจะได้มีการวางแผนยุทธศาสตร์เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงเร่งให้เกิดการเข้าสู่

^๑ <http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/all/all60.pdf>

^๒ <https://tdri.or.th/2020/02/human-rights-business/>

เศรษฐกิจดิจิทัล หรือ Digital Economy ที่รวดเร็วขึ้นโดยเฉพาะในด้านธุรกิจและการบริการ สำหรับประเทศไทยจะพบว่า อีคอมเมิร์ซเป็นธุรกิจดิจิทัลที่ขยายตัวมากที่สุดถึงร้อยละ 81 จากปีที่ผ่านมา มีมูลค่าประมาณ 9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 2.4 หมื่นล้านดอลลาร์ในปี 2025 ซึ่งหากมองเป็นกลุ่มอุตสาหกรรม พบว่า มี 3 อุตสาหกรรมที่โดดเด่น ได้แก่ การบริการทางการเงินดิจิทัล (FinTech) (การชำระเงิน การโอนเงิน การให้กู้ยืม ประกันภัย และการลงทุน) เนื่องจากผู้บริโภคและธุรกิจ SMEs ในไทยได้หันมาใช้บริการทางการเงินดิจิทัลอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน และนอกเหนือจากบริการให้กู้ยืมแล้ว มูลค่าธุรกรรมรวมการชำระเงินดิจิทัล (Payment) ยังเติบโตสูงขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีอีก 2 อุตสาหกรรมที่มีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้แก่ เทคโนโลยีด้านสุขภาพ (HealthTech) และเทคโนโลยีด้านการศึกษา (EdTech)^๙ ความท้าทายสำคัญของเศรษฐกิจการเงินไทยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีอย่างน้อย 3 ประการ คือ^{๑๐}

6.1) การเปลี่ยนผ่านไปสู่ดิจิทัล (digital transformation) ด้วยอัตราเร่งอย่างรวดเร็ว

นั้นเป็นทั้ง ‘โอกาส’ และ ‘ความเสี่ยง’ ต่อภาคการเงินไทย

ในด้านโอกาส เทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงแต่ช่วยทำให้ ‘คุณภาพ’ ของบริการทางการเงินดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังทำให้คนส่วนใหญ่สามารถ ‘เข้าถึง’ บริการทางการเงินได้มากขึ้นด้วย นอกจากนี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยียังเปิดโอกาสให้มี ‘ผู้ให้บริการหน้าใหม่’ ทั้งที่อยู่ในและนอกภาคการเงิน เข้ามาแข่งขันกันได้มากขึ้น เกิดการพัฒนาหรือปรับปรุงบริการทางการเงินให้สะดวก รวดเร็ว ตอบโจทย์ และเข้าถึงลูกค้าได้ดีขึ้น

ในด้านความเสี่ยง การเปลี่ยนผ่านไปสู่ดิจิทัลอย่างรวดเร็วนี้ อาจทำให้คนที่ปรับตัวไม่ทัน ต้องตกขบวน ซึ่งในระยะยาวจะกลายเป็นปัญหาเศรษฐกิจ และซ้ำเติมให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ยิ่งรุนแรงขึ้น อีกทั้งการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ ก็ย่อมตามมาด้วยความเสี่ยงรูปแบบใหม่ ๆ อาทิ การโจรกรรมข้อมูลรูปแบบใหม่ การคุกคาม และภัยไซเบอร์ในหลายรูปแบบ หรือความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินทรัพย์ดิจิทัลหากไม่รู้เท่าทัน เป็นต้น

6.2) ความยั่งยืน ปัญหาสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเริ่มส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจรวดเร็ว และรุนแรงขึ้นกว่าที่เคยคาดไว้ เห็นได้จากภัยแล้งและอุทกภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งขึ้น อีกทั้งสินค้าและบริการที่ผลิตโดยไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกำลังจะแข่งขันในตลาดโลกได้ลำบาก เพราะหลายประเทศเริ่มมี ‘มาตรการกีดกันการค้าที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม’ สถานการณ์เช่นนี้จึงกลายเป็นแรงกดดันที่ทำให้สังคมเศรษฐกิจไทย และภาคการเงิน ต้องเร่งปรับตัวเพื่อให้อยู่รอด

6.3) ความเหลื่อมล้ำ ภาคเศรษฐกิจการเงินไทยมีปัญหาค่าความเสี่ยงสูงมานาน จากข้อมูลพบว่าผู้ประกอบการ SMEs มากกว่าร้อยละ 60 เข้าไม่ถึงสินเชื่อ เนื่องจากไม่มีข้อมูลในระบบหรือมีประวัติทางการเงินไม่มากพอ (information asymmetry) ในขณะเดียวกัน สังคมไทยยังต้องเจอกับปัญหานี้คร่ำเรื้อรังที่สุดสูงถึงร้อยละ 90 ของมูลค่าเศรษฐกิจของประเทศ หรือ GDP ซึ่งนอกจากจะเป็นอัตราที่สูงที่สุดเป็นประวัติการณ์แล้ว ข้อมูลยังชี้ด้วยว่าผู้มีฐานะดีส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย

^๙ จากบทความ Digital Economy เศรษฐกิจรูปแบบใหม่ที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย โดย มาริทิพย์ ก่องสายชล ฝ่ายพัฒนาความรู้ผู้ลงทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย <https://www.setinvestnow.com/th/knowledge/article/121-digital-economy-new-way-to-drive-thai-economics>

^{๑๐} วจารณาน “ภูมิทัศน์ใหม่ภาคการเงินไทยเพื่อเศรษฐกิจดิจิทัลและการเติบโตอย่างยั่งยืน” : <https://www.bot.or.th/landscape/news/2022/02/01/summary/>

ข้อเสนอแนะ

- 1) **รัฐควรเร่งปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดสรรงบประมาณ ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงด้านของประเทศไทย 2 ด้านหลัก คือ ด้านสาธารณสุข และ ด้านเศรษฐกิจ** โดยชะลองบประมาณในโครงการและแผนงานอื่น ๆ ที่ไม่ได้มีพันธกิจสอดคล้องกับด้านสาธารณสุขและด้านเศรษฐกิจ และปล่อยว่างงบประมาณไปสู่โครงการและแผนงานที่เร่งด่วน คือ การป้องกันโรค การดูแลรักษาพยาบาล และการชดเชยเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้ ควรให้ความสำคัญกับการชดเชยเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ซึ่งถูกปิดกั้นเสรีภาพในการประกอบอาชีพอันเป็นผลจากมาตรการของรัฐในการควบคุมโรคระบาด มากกว่าการกระตุ้นเศรษฐกิจ

ตัวชี้วัด 1.1 ขนาดและสัดส่วนงบประมาณของรัฐบาลด้านสาธารณสุขและด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 1.2 จำนวนผู้ได้รับการชดเชยและมูลค่าที่ได้รับการชดเชยอันเนื่องจากไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติจากมาตรการควบคุมโรคระบาดเพิ่มขึ้น

- 2) **รัฐควรศึกษาและเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจแบบ Gig Economy** อาทิ มีการปรับปรุงการจัดเก็บ Database ของภาครัฐ มีการเก็บข้อมูลตลาดแรงงานในระดับพื้นที่ มีการกำหนดสิทธิประโยชน์ในการดูแลผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่เหมาะสมในแต่ละประเภท ภาครัฐควรเข้ามาดูแล และออกมาตรการบังคับแพลตฟอร์มให้ปฏิบัติตามต่อผู้ประกอบการอาชีพอิสระเหล่านี้เป็นธรรม

ตัวชี้วัด รัฐมีแนวทางในการดูแลสิทธิประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แก่ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ (Gig Workers) เพิ่มขึ้น

- 3) **รัฐควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีมาตรการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหานี้สินภาคครัวเรือน และกลุ่มธุรกิจ SME ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019** โดยการดูแลแก้ไขปัญหานี้ครัวเรือนของไทยตั้งแต่ก่อนเป็นหนี้ ระหว่างเป็นหนี้และเมื่อเป็นหนี้สิ้นพันธุ์แล้ว บริหารจัดการหนี้และปรับโครงสร้างหนี้ มีมาตรการ/กลไกการไกล่เกลี่ยหนี้ทั้งในและนอกระบบ รวมถึงประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการเข้าถึง ตลอดจนให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ครัวเรือนที่มีหนี้สิน เพื่อลดปัญหานี้สินครัวเรือน

ตัวชี้วัด 3.1 จำนวนข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับหนี้สินภาคครัวเรือนลดลง

ตัวชี้วัด 3.2 มีระบบมาตรการ/กลไกการไกล่เกลี่ยหนี้สินครัวเรือนที่ชัดเจน

- 4) **รัฐควรสร้างความตระหนักและประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับระบบเกษตรพันธสัญญา** ทั้งนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการที่มีอำนาจและหน้าที่ในการดูแลเรื่องดังกล่าวเป็นการเฉพาะอยู่แล้ว จึงควรเร่งการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรที่ประสงค์จะทำเกษตรพันธสัญญาได้เข้าถึงทรัพยากร และข้อมูลที่จำเป็น เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้บนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์และสมมาตรระหว่างคู่สัญญา ตลอดจนได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายที่จำเป็น และไม่ถูกเอาเปรียบจากคู่สัญญา ซึ่งมักเป็นบริษัทข้ามชาติที่มีทรัพยากรและอำนาจต่อรองสูงกว่า

ตัวชี้วัด 4.1 มีช่องทางเพิ่มขึ้นในการให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับระบบเกษตรพันธสัญญา

ตัวชี้วัด 4.2 ส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยที่สนับสนุนให้อัยการสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันสำหรับเกษตรกรมากยิ่งขึ้น

- 5) **ภาครัฐ ควรเร่งรัดผลักดันภาครัฐกิจ รัฐวิสาหกิจ และภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ ให้ปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน** (National Action Plan on Business and Human Rights : NAP) อาทิ การผลักดันการจัดทำระบบการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence หรือ HRDD) ให้เป็นตัวอย่าง สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจให้ครบถ้วนทุกสิทธิเพื่อให้เห็นแนวทางการตรวจสอบที่ชัดเจนเหมาะสมสำหรับแต่ละกรณี การผลักดันในเรื่องของสิทธิมนุษยชนในห่วงโซ่อุปทาน สามารถเริ่มได้จากภาครัฐที่จะเข้ามาสนับสนุนธุรกิจที่เคารพต่อสิทธิมนุษยชน โดยภาครัฐสามารถกำหนดเงื่อนไขการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง และการทำสัญญากับภาครัฐ นอกจากนั้น ปัจจุบันเริ่มพบกรณีร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนนอกพรมแดนเพิ่มมากขึ้น แต่เนื่องจากเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นนอกประเทศ จึงมีข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมาย จึงควรมีสวนกลางในการดำเนินการติดตามและตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนนอกอาณาเขต เช่นเดียวกัน การผลักดันการเคารพสิทธิมนุษยชนตลอดห่วงโซ่อุปทานที่เกี่ยวข้องไปถึงต่างประเทศ ควรเริ่มต้นจากบริษัทในตลาดหลักทรัพย์เพื่อให้เป็นแบบอย่างในการประกอบธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการพิจารณาศึกษาความเป็นไปได้ในการมีกฎหมายหรือมาตรการเชิงบังคับในการให้ภาครัฐกิจดำเนินธุรกิจด้วยความเคารพหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งรวมถึงการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน ซึ่งเป็นผลมาจากแผนการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะที่ไทยได้ตอบรับและคำมั่นโดยสมัครใจรัฐบาลในกระบวนการ UPR รอบที่ 3

ตัวชี้วัด 5.1 หน่วยงานภาครัฐ และภาครัฐกิจ มีมาตรการ/โครงการ/กิจกรรมรองรับการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights : NAP) เพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 5.2 มีกิจกรรม/โครงการอบรมให้ความรู้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และรัฐวิสาหกิจ เรื่องการเคารพสิทธิมนุษยชน ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน รวมทั้งอาจกำหนดการเคารพสิทธิมนุษยชนเป็นดัชนีวัดประเมินผล (KPI) ที่สำคัญของแต่ละรัฐวิสาหกิจ

- 6) **ภาคการเงินในอนาคตจะต้อง ‘เปิดกว้าง’ มากขึ้น โดยการทำกับดักจะต้องเพิ่มความ ‘ยืดหยุ่น’ เพื่อให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาวัฒนธรรมและการปรับตัวของทั้งผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการทางการเงิน** ในขณะที่เดียวกันก็ต้องวิ่งตามให้ทันความเสี่ยงใหม่ ๆ ด้วย ที่สำคัญคือ ภาคการเงินต้องสามารถสนับสนุนภาคเศรษฐกิจจริง (Real sector) ให้ได้มากขึ้น และช่วยให้เศรษฐกิจและภาครัฐกิจสามารถปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะในช่วงที่ต้องเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัลและเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมและบริการทางการเงินที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เกิดการแข่งขันอย่างเท่าเทียม สนับสนุนให้ภาครัฐกิจและครัวเรือนสามารถปรับตัวสู่ระบบเศรษฐกิจการเงินดิจิทัล และรับมือกับความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน ควรมีการยกระดับการให้ความรู้และทักษะทางการเงิน และการเงินดิจิทัล (financial/digital literacy) ทั้งในด้านการสื่อสารความรู้ให้เข้าถึงง่าย เท่ากัน ต่อทุกยุคทุกสมัย และด้านการเพิ่มบทบาท และเปิดโอกาสให้ผู้ให้บริการทางการเงินได้นำเสนอผลิตภัณฑ์ที่ช่วยให้เกิดพฤติกรรมการเงินที่ดี (เช่น การออมเพื่อเกษียณ) รวมถึงการผลักดันกลไกการแก้หนี้ครัวเรือนอย่างครบวงจรจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้ครัวเรือนที่มีหนี้สินพ้นตัวปรับตัวได้โดยไม่กลับมามีหนี้สินพันตัวอีก

ตัวชี้วัด 6.1 ประชาชน/ผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเงินได้มากขึ้น

ตัวชี้วัด 6.2 มีกิจกรรม/โครงการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและทักษะทางการเงิน และการเงินดิจิทัลผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่สามารถเข้าใจและเข้าถึงได้ง่ายเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 6.3 คดีที่ได้รับความสะดวกจากการละเมิดสิทธิผู้บริโภคออนไลน์ลดลง

ตัวชี้วัด 6.4 มีมาตรการ/กลไกการแก้หนี้ครัวเรือนอย่างครบวงจรและยั่งยืน

(จากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กระทรวงการคลัง	11) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ
2) กระทรวงท่องเที่ยวและการกีฬา	12) สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน)
3) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	13) สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริม และพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา
4) กระทรวงพาณิชย์	14) สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)
5) กระทรวงยุติธรรม	
6) กระทรวงแรงงาน	
7) กระทรวงอุตสาหกรรม	
8) ธนาคารแห่งประเทศไทย	
9) สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า	
10) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค	

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) กระทรวงมหาดไทย	5) สำนักงานอัยการสูงสุด
2) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	6) สำนักงานกฤษฎีกา
3) กรมการพัฒนาชุมชน	7) สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
4) สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล	8) สำนักงานประกันสังคม

4. แผนสิทธิมนุษยชนรายการกลุ่ม

แผนสิทธิมนุษยชนรายการกลุ่ม ประกอบด้วยแผนรายการกลุ่ม จำนวน 11 กลุ่ม โดยเรียงลำดับความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา ดังนี้ (1) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ใช้แรงงาน (2) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสียหาย และเหยื่อในกระบวนการยุติธรรม (3) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มเด็กและสตรี (4) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (5) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้สูงอายุ (6) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสพยาเสพติด (7) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (8) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์ (9) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มคนพิการ (10) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และผู้พ้นโทษ (11) แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช ปรากฏรายละเอียดดังนี้

แผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม

1. แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มผู้ใช้แรงงาน

1. กลุ่มผู้ใช้แรงงาน

วัตถุประสงค์

เพื่อป้องกัน คุ้มครองสิทธิกลุ่มผู้ใช้แรงงาน และส่งเสริมการพัฒนา
ศักยภาพกลุ่มผู้ใช้แรงงานเข้าถึงสิทธิอย่างเหมาะสม

ข้อท้าทาย

การจำกัดสิทธิ
การจัดตั้งสหภาพแรงงาน

การละเมิดสิทธิของนายจ้าง
ต่อผู้ใช้แรงงาน

แรงงานต่างด้าว

แรงงานภาคอุตสาหกรรม
กับความสามารถ
ในการแข่งขันระดับสากล

ความปลอดภัยในการทำงาน
ชีวอนามัย และสภาพแวดล้อม

การใช้แรงงานเด็ก

ข้อเสนอแนะ

ศึกษา แก้ไขกฎหมาย ซึ่งจำกัดสิทธิ
ของการจัดตั้งสหภาพแรงงาน

ให้ความรู้ ความเข้าใจ มาตรการ
เกี่ยวกับการจัดตั้งสหภาพแรงงาน

สร้างมาตรการ กลไก โดยประสาน
ความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน

ให้ความสำคัญกับการเข้าถึง
สวัสดิการของแรงงานต่างด้าว

ผลักดันโครงการพัฒนากำลังคน

มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัย
ในการทำงาน

ผลักดันการปฏิบัติ
ตามแผนปฏิบัติการ
ด้านการจัดการใช้แรงงานเด็ก

4.1 แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ใช้แรงงาน

วัตถุประสงค์ เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิกลุ่มผู้ใช้แรงงาน และส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ใช้แรงงานเข้าถึงสิทธิอย่างเหมาะสม

ข้อท้าทาย

1) การจำกัดสิทธิการจัดตั้งสหภาพแรงงาน

ปัญหาการจำกัดสิทธิการจัดตั้งสหภาพแรงงานเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดของกรอบกฎหมาย พระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 (มาตรา 40 - 69) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งสหภาพแรงงาน โดยกฎหมายยังคงอนุญาตการจัดตั้งสหภาพแรงงานเฉพาะแรงงานภาคเอกชน และรัฐวิสาหกิจ ซึ่งไม่รวมถึงแรงงานภาครัฐและแรงงานอพยพ ข้าราชการพลเรือนสามารถจัดตั้งสมาพันธ์รวมกลุ่มได้อย่างจำกัด ซึ่งต้องไม่กระทบต่อการบริหารราชการและเกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง การจัดตั้งสหภาพแรงงานของภาคเอกชนและวิสาหกิจต้องอยู่ในภาครัฐกิจเดียวกันและนายจ้างคนเดียวกัน โดยยังคงไม่รวมถึงผู้รับเหมาช่วง (subcontractor) แม้จะทำงานเดียวกัน เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวถือเป็นภาคบริการไม่ใช่ภาคการผลิต ส่งผลให้กลุ่มดังกล่าวไม่มีอำนาจในการเจรจาต่อรองและเสี่ยงต่อการถูกเลิกจ้าง นอกจากนี้กฎหมายยังมีเกณฑ์ที่กำหนดอื่น ๆ เช่น ในการจัดตั้งสหภาพแรงงานต่อหนึ่งกิจการรัฐวิสาหกิจสามารถจัดตั้งได้เพียงหนึ่งกลุ่ม โดยต้องมีจำนวนสมาชิกไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 ของจำนวนแรงงานทั้งหมดไม่เช่นนั้นสหภาพจะถูกยุบ, รัฐสามารถปิดกั้นการประท้วงของสหภาพแรงงานเพื่อความมั่นคงและรักษาความปลอดภัยของประชาชน, กลุ่มสหภาพแรงงานซึ่งประท้วงถูกฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายฐานการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นต้น อีกทั้งกระทรวงแรงงานได้ออกกฎหมายห้ามการชุมนุมประท้วงโดยให้ใช้กลไกและกระบวนการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการทำงานและการถูกเลิกจ้างจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย นายจ้างมีการฉวยโอกาสช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 บอกลีกจ้างลูกจ้างเป็นจำนวนมากโดยไม่มีค่าชดเชยและโอนีสตามสัญญาจ้างงาน

นอกจากนี้ แรงงานอพยพไม่มีสิทธิจัดตั้งสหภาพแรงงานด้วยข้อจำกัดด้านสัญชาติ เว้นแต่จะเป็นการจัดตั้งร่วมกับผู้มีสัญชาติไทย สิทธิการมีส่วนร่วมของกลุ่มดังกล่าวจึงเป็นไปอย่างจำกัด เนื่องจากอุปสรรคของภาษา ความเข้าใจในสิทธิแรงงานของตนเอง สถานภาพการทำงานที่ไม่แน่นอน ค่าธรรมเนียมการเป็นสมาชิก การถูกกีดกันแบ่งแยก ทุเรษและข้อจำกัดอื่น ๆ และความกังวลที่จะสูญเสียโอกาสการทำงาน

2) การละเมิดสิทธิของนายจ้างต่อผู้ใช้แรงงาน

ปัญหาการปฏิบัติของนายจ้างต่อผู้ใช้แรงงานโดยขาดมนุษยธรรมเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย ประเทศไทยยังคงพบปัญหาการบังคับใช้แรงงานในอุตสาหกรรมประมง สิ่งทอ เกษตร แรงงานทำงานบ้าน แม้ว่าปัญหาการแสวงหาประโยชน์จากแรงงานประมงจะลดลงจากอดีต แต่ยังมีประเด็นความท้าทายด้านการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เช่น การจ่ายค่าแรงล่าช้า การหักค่าแรงโดยผิดกฎหมาย การยึดเอกสารส่วนบุคคล สัญญาจ้างงานไม่ได้รับการแปลภาษา (พีพีทีออนไลน์, 2561) นอกจากนี้ ยังมีแนวปฏิบัติที่เข้าข่ายการบังคับใช้แรงงานในรูปแบบอื่น ๆ เช่น นายจ้างใช้กลวิธีป้องกันไม่ให้ลูกจ้างเปลี่ยนงานได้ง่าย เพื่อตัดโอกาสการหางานใหม่ โดยจ่ายค่าแรงล่าช้า จงใจให้ติดหนี้สินจำนวนมาก หรือกล่าวหาว่าขโมยทรัพย์สิน รวมถึงมีการจัดทำบัญชีค่าลูกจ้างระหว่างกลุ่มนายจ้างที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานหรือโยกย้ายคนงานไปทำงานที่มีสภาพการทำงานที่เลวร้ายเป็นอันตรายไม่เหมาะสม

3) ปัญหาแรงงานต่างด้าว

ประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าวในการทำงานในประเทศ อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลก อย่างไรก็ตาม การจัดสวัสดิการสังคมภาครัฐที่มีต่อแรงงานต่างด้าวเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจและมีการเรียกร้องจากภาคประชาสังคมและองค์กรระหว่างประเทศค่อนข้างมาก ทั้งจากแรงกดดัน ทั้งจากภายในและต่างประเทศในเรื่องสิทธิและการคุ้มครองแรงงานต่างด้าว

4) แรงงานในภาคอุตสาหกรรมกับความสามารถในการแข่งขันระดับสากล

ปัจจุบัน ระบบเศรษฐกิจของประเทศขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และดิจิทัล รวมถึงการเข้ามาของระบบเศรษฐกิจกระแสใหม่ที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มประสิทธิภาพ และความสามารถในการแข่งขันในตลาดสากล ซึ่งแรงงานฝีมือของไทยจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพให้มีทักษะเท่าทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม ที่ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมหนักเรื่องการแปรรูป โลหะตึกที่รองรับธุรกิจการขนส่งและการค้าระหว่างประเทศ ธุรกิจบนแพลตฟอร์มออนไลน์ รวมถึงธุรกิจด้านการท่องเที่ยว และการบริการ ที่เป็นอุตสาหกรรมหลักของประเทศ

5) ปัญหาความปลอดภัยในการทำงาน หรือความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

International Commission on Occupational Health (ICOH) ได้รายงาน^๙ ประชากรวัยทำงานประมาณ 2.9 ล้านคนเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ และโรคจากการทำงาน และยังมีอีกอย่างน้อย 402 ล้านคน ที่ยังทุกข์ทรมานจากการบาดเจ็บที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการทำงาน องค์การอนามัยโลก (WHO) ร่วมกับองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) แสดงผลการวิเคราะห์โรคจากการทำงานเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตจากการทำงาน ร้อยละ 81 และการบาดเจ็บจากการทำงานเกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตจากการทำงาน ร้อยละ 19 โดยมีปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง ได้แก่ การทำงานที่ใช้เวลานานตั้งแต่ 55 ชั่วโมง/สัปดาห์ขึ้นไป (มีความสัมพันธ์กับการเสียชีวิต 745,000 กรณี) รองลงมา คือ การรับสัมผัสฝุ่นละออง ก๊าซ และไอระเหย (มีความสัมพันธ์กับการเสียชีวิต 450,000 กรณี) การประสบอุบัติเหตุและเจ็บป่วยจากการทำงาน ส่งผลกระทบต่อการสูญเสียทางเศรษฐกิจในหลายมิติ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าชดเชยแรงงาน กระบวนการผลิตเสียหาย ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง รวมถึงขวัญและกำลังใจในการทำงานน้อยลง ซึ่งประมาณการสูญเสียร้อยละ 5.4 ของ GDP ทั่วโลก ประเด็นที่น่าสนใจที่ได้มาจากการสอบถามคนวัยทำงานจาก 142 ประเทศ พบว่าคนเหล่านี้ไม่กล้ารายงานอุบัติเหตุการณ เพราะกลัวการถูกลงโทษ ทำให้ไม่สามารถป้องกันอันตราย และเกิดเหตุรุนแรงในที่สุด ในขณะที่สถานที่ทำงานที่มีการสนับสนุนการรายงานอุบัติเหตุ จะมีเหตุไม่พึงประสงค์ลดลง ร้อยละ 64 และการเข้ารับการรักษาพยาบาลน้อยลง ร้อยละ 58

6) สถานการณ์การใช้แรงงานเด็ก

สถานการณ์เด็กทำงานในประเทศไทย^{๑๐} จากการประมวลผลข้อมูลโครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 3 พ.ศ. 2564 พบว่า มีจำนวนผู้ที่มียายุตั้งแต่ 15 -17 ปี (ไม่ถึง 18 ปี บริบูรณ์) ขึ้นไป จำนวน 2.515 ล้านคน เป็นเด็กทำงาน 0.165 ล้านคน โดยเด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่จะทำงานเพียงอย่างเดียว ไม่ได้เรียนหนังสือ ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม กิจการขายส่ง ขายปลีก กิจการโรงแรมและบริการอาหาร การผลิตซ่อมยานยนต์ และการก่อสร้าง โดยผลการประเมินจัดระดับสถานการณ์แรงงานเด็ก กระทรวงแรงงาน

^๙ <https://www.shec.chula.ac.th/home/content.asp?Cnt=743>

^{๑๐} หนังสือกระทรวงแรงงาน ที่ งว 502/2955 ลงวันที่ 7 ต.ค.65 เรื่อง รายงานสถานการณ์เพื่อจัดการใช้แรงงานเด็ก ประจำปี พ.ศ. 2564 https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2565/P_407539_5.pdf

สหรัฐอเมริกาตามรายงานประจำปี พ.ศ. 2563 ระบุว่า เด็กในประเทศไทยยังคงเกี่ยวข้องกับรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก รวมถึงการแสวงหาประโยชน์ทางเพศเชิงพาณิชย์ ซึ่งบางครั้งเป็นผลจากการค้ามนุษย์เด็ก รวมถึงกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 12 ปี ยังคงร่วมการแข่งขันมวยไทยซึ่งถือเป็นอันตราย ยังคงพบความไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศสำหรับอายุขั้นต่ำในการจ้างงานเนื่องจากกฎหมายไม่ให้ความคุ้มครองแก่เด็กที่ทำงานนอกระบบการจ้างงาน นอกจากนี้การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กยังคงเป็นความท้าทายเนื่องจากจำนวนพนักงานตรวจแรงงานและทรัพยากรที่ไม่เพียงพอสำหรับการตรวจสอบสถานที่ทำงานซึ่งอยู่ห่างไกลในภาคการจ้างงานนอกระบบ

ข้อเสนอแนะ

- 1) รัฐควรมีการศึกษาความพร้อมแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิการจัดตั้งสหภาพแรงงาน**

ตัวชี้วัด มีการศึกษา/พิจารณาเพื่อปรับปรุงกฎหมายเพื่อยกยสิทธิการจัดตั้งสหภาพแรงงาน

- 2) ให้ความรู้ความเข้าใจมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสหภาพแรงงานภายใต้กฎหมายแรงงาน เพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างอย่างถูกต้อง**

ตัวชี้วัด มีโครงการอบรมแรงงานหรือช่องทางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างเพื่อรับทราบการคุ้มครองภายใต้กฎหมายแรงงานเพิ่มขึ้น

- 3) รัฐควรสร้างมาตรการ กลไกหรือกระบวนการ โดยประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายด้านแรงงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการปฏิบัติของนายจ้างต่อผู้ใช้แรงงานมีประสิทธิภาพ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนอย่างรวดเร็ว และลดปัญหาการละเมิดสิทธิแรงงาน**

ตัวชี้วัด มีมาตรการ/กลไกหรือกระบวนการในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของแรงงานที่มีประสิทธิภาพ

- 4) รัฐควรให้ความสำคัญกับการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐของแรงงานต่างด้าว** อาทิ ด้านบริการสุขภาพ ระบบการให้บริการแก่ผู้ประกันตนและการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตน ด้านที่อยู่อาศัย การแปลสื่อประชาสัมพันธ์เป็นภาษาต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายด้านการศึกษากิจการการศึกษาสำหรับผู้มีปัญหาด้านสถานะบุคคล รวมถึงบุตรหลานแรงงานต่างด้าว และกำหนดมาตรการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีปัญหาด้านสถานะบุคคล รวมถึงบุตรหลานแรงงานต่างด้าว นอกจากนี้ควรมีการจัดให้มีระบบข้อมูลและสารสนเทศที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในการตัดสินใจเชิงนโยบายและบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

ตัวชี้วัด มาตรการ/สวัสดิการที่รัฐจัดให้แรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้น

- 5) รัฐควรผลักดันโครงการพัฒนากำลังคนเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน** ภาคอุตสาหกรรม โลจิสติกส์รองรับธุรกิจขนส่ง และการค้าระหว่างประเทศกับแรงงานในระบบ และเสริมสมรรถนะแรงงานด้านเทคโนโลยี ด้านการท่องเที่ยวและบริการ และพัฒนาศักยภาพช่างฝีมือไทยสู่ระดับสากล

ตัวชี้วัด มีจำนวนกำลังแรงงานที่ได้รับการพัฒนากำลังคนเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น

6) ควรมุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งจะเชื่อมโยงกับแผนการดำเนินงาน

ด้านอาชีวอนามัยของแผนการเฝ้าระวัง การป้องกัน และการควบคุมโรคจากการประกอบอาชีพ และโรคจากสิ่งแวดล้อมระดับชาติ (พ.ศ. 2564 - 2580) และอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 187 ดังนั้น จึงควรสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถรายงานอุบัติเหตุการัน เพื่อป้องกันเหตุไม่พึงประสงค์และลดผลกระทบทางสุขภาพในระยะยาว องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) และองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้จำกัดความร่วมมือกันถึงวัตถุประสงค์ และขอบเขตของการดำเนินงานด้านความปลอดภัยที่ในองค์กรนั้นควรจัดให้มี (1) มีการส่งเสริมด้านสุขภาพของพนักงาน (2) มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงานให้พื้นที่การทำงานนั้นเกิดความปลอดภัย (3) มีการเสริมสร้างวัฒนธรรมด้านความปลอดภัยในการทำงานภายในองค์กร และสนับสนุนในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการทำงานให้ปลอดภัยโดยให้พนักงานทุกคนมีส่วนร่วม มีการออกนโยบายจากผู้บริหารเพื่อแสดงจุดยืนด้านความปลอดภัยขององค์กร มีการสนับสนุนในด้านการฝึกอบรมความปลอดภัย

ตัวชี้วัด 6.1 มีกิจกรรม/โครงการ/มาตรการส่งเสริมให้องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจที่มีการจ้างงานต้องจัดให้มีมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานในหน่วยงานของตน

ตัวชี้วัด 6.2 มีมาตรการจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถรายงานอุบัติเหตุการัน เพื่อป้องกันเหตุไม่พึงประสงค์ และลดผลกระทบทางสุขภาพในระยะยาว

7) รัฐควรส่งเสริมผลักดันการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย ปังบประมาณ พ.ศ. 2566 - 2570

ซึ่งจะเป็นกลไกหลักให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปใช้ เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็ก รวมถึงได้มีการหารือร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติถึงความเป็นไปได้ในการจัดทำโครงการสำรวจภาวะการทำงานของเด็ก เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็กของประเทศไทย

ตัวชี้วัด ความสำเร็จในการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย ปังบประมาณ พ.ศ. 2566 - 2570

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	4) สถาบันส่งเสริมความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน (องค์การมหาชน)
2) กระทรวงแรงงาน	
3) กระทรวงอุตสาหกรรม	

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	5) กรุงเทพมหานคร
2) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	6) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
3) กระทรวงพาณิชย์	7) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
4) กระทรวงมหาดไทย	8) กระทรวงการต่างประเทศ

2. แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มผู้เสียหายและเหยื่อ ในกระบวนการยุติธรรม

2. กลุ่มผู้เสียหายและเหยื่อ กระบวนการยุติธรรม

ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญาได้รับการช่วยเหลือสอดคล้องตามมาตรฐานสากล

ข้อท้าทาย

การเข้าถึงสิทธิ การช่วยเหลือ
คุ้มครอง เยียวยาของผู้เสียหาย

ปัญหาทางกฎหมายในการชดเชย
ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยบริสุทธิ์

การปฏิบัติต่อกลุ่มเหยื่อข้ามเพศ

ข้อเสนอแนะ

ส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทน
ผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย
แก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา

พัฒนาระบบคุ้มครอง
และให้ความช่วยเหลือผู้เสียหาย
แบบสหวิชาชีพ

สร้างมาตรการกลไก กระบวนการ
ช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

4.2 แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสียหาย และเหยื่อในกระบวนการยุติธรรม

วัตถุประสงค์ ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญา ได้รับการช่วยเหลือสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

ข้อท้าทาย

1) การเข้าถึงสิทธิการช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายปัญหาการเข้าถึงสิทธิในการได้รับ การเยียวยาของผู้เสียหาย

จากการสะท้อนสภาพปัญหาในระดับพื้นที่ ตามที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้ พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทนายซึ่งได้รับความเสียหายที่มีร่องรอยดังกล่าว กราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทน ตามมาตรา 6/1 แต่ในทางปฏิบัติ ประชาชนจำนวนมาก ยังไม่ได้รับการแจ้งสิทธิดังกล่าว ทำให้เมื่อระยะเวลาผ่านพ้นหนึ่งปีไปแล้ว หมุดสิทธิที่จะ ได้รับการเยียวยาตามกฎหมายดังกล่าว ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานภายใต้รัฐธรรมนูญ

2) ปัญหาทางกฎหมายในการชดเชยค่าใช้จ่ายแก่จำเลยบริสุทธิ์

ควรมีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย แก่ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญา เนื่องจากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ยังไม่มี บทบัญญัติที่ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาคดีอาญาและ ถูกคุมขัง โดยที่พนักงานอัยการได้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง นอกจากนั้น หลักเกณฑ์การจ่ายเงิน ทดแทนที่กำหนดให้จ่ายเฉพาะจำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง และวินิจฉัยว่าไม่ได้ เป็นผู้กระทำความผิด ได้ก่อให้เกิดอุปสรรคในการจ่ายเงินทดแทนแก่บุคคลผู้บริสุทธิ์ที่ถูกจับและ คุมขัง ทำให้ได้รับความเดือดร้อนเสียหายอย่างมาก ซึ่งรัฐควรมีหน้าที่รับผิดชอบเยียวยา ความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งต่อบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลยที่ถูกคุมขังอย่างไม่เป็นธรรม

3) การปฏิบัติต่อกลุ่มเหยื่อค่านุญช์

สถานการณ์การค่านุญช์ในประเทศไทยนั้น เป็นทั้งประเทศต้นทาง ประเทศทางผ่านและประเทศ ปลายทางในการกระทำความผิดฐานค่านุญช์ รายงานการค่านุญช์ประจำปี พ.ศ. 2565 พบปัญหาความไม่เข้าใจ ความขาดประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ในคดีค่านุญช์ การปฏิบัติ ต่อกลุ่มเหยื่อค่านุญช์ อาทิ การสัมภาษณ์ที่คำนึงถึงสภาพจิตใจของผู้เสียหายจากการค่านุญช์

ข้อเสนอแนะ

1) รัฐควรส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามหลักปรัชญากระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ ควรมีการสร้างความเข้าใจและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดและ ลดปริมาณคดีที่จะขึ้นศาลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้หลักการผู้เสียหายเป็นศูนย์กลาง (victim centered approach) ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการสำคัญของกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ตัวชี้วัด มีโครงการส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ย และการเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทตามหลักปรัชญากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

2) ควรทบทวนปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย แก่ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญา อาทิ การขยายการช่วยเหลือจำเลยที่เป็นเหยื่อ

ในกระบวนการยุติธรรม ที่ศาลตัดสินยกฟ้อง จากเดิมช่วยเหลือเยียวยาเฉพาะในชั้นพิจารณาดี โดยให้แก้ไขเพิ่มการช่วยเหลือเยียวยาผู้ต้องหาตั้งแต่ชั้นที่ถูกกล่าวหาและถูกจับโดยพนักงานสอบสวน แต่ยังไม่ยื่นฟ้อง และต้องเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ได้กระทำผิดจริง พิจารณาทบทวนพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหายเพื่อขยายเวลาอายุความการขอรับการเยียวยาออกไป โดยพิจารณากำหนดระยะเวลาให้มีความเหมาะสม รวมทั้งควรมียกเลิกให้ผู้กระทำผิดมีการชำระเงินเยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย ครบจำนวนตามคำสั่งศาล

ตัวชี้วัด มีการศึกษา/ทบทวนแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายให้มีประสิทธิภาพ

- 3) รัฐควรพิจารณาพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของระบบการคุ้มครอง และให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายแบบสหวิชาชีพและบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเยียวยาผู้เสียหาย จำเลยในคดีอาญา** สร้างการรับรู้เรื่องสิทธิผู้เสียหายให้สังคมรับทราบในวงกว้าง รวมทั้งการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น การลดขั้นตอน การลดการยื่นเอกสารประกอบต่าง ๆ เพิ่มช่องทางการยื่นคำขอรับการเยียวยา

ตัวชี้วัด 3.1 มีมาตรการหรือแนวทางลดขั้นตอนในการยื่นคำขอและเอกสารประกอบการยื่นคำขอรับการเยียวยาไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตัวชี้วัด 3.2 เพิ่มช่องทางการยื่นคำขอรับการเยียวยาและช่องทางการรับทราบสิทธิของผู้เสียหาย

ตัวชี้วัด 3.3 ประชาชนได้รับทราบถึงการช่วยเหลือเยียวยา ผู้เสียหาย และเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งจำเลยที่ศาลตัดสินว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อย่างกว้างขวาง และสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ผ่านช่องทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ช่องทางต่าง ๆ ที่มีเพิ่มขึ้น และเข้าถึงการรับรู้ได้ง่ายขึ้น

- 4) รัฐควรสร้างมาตรการกลไกหรือกระบวนการในการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ำข่มขู่ภายใต้การเคารพสิทธิมนุษยชน** เพื่อให้แน่ใจว่าเจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติตามขั้นตอนการดูแลผู้เสียหาย โดยคำนึงถึงบาดแผลทางใจขณะสัมภาษณ์ผู้ต้องหาเป็นผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม และได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมาย การดูแลทางจิตใจ ตลอดจนกำหนดนโยบาย การให้บริการผู้เสียหายที่เหมือนกันในสถานพักพิงทุกแห่ง และมีการดูแลที่เหมาะสมกับเพศสภาพของผู้เสียหาย กำหนดให้มีระบบช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ำข่มขู่ที่ครอบคลุมทั้งด้านปัจจัย 4 และการบำบัดฟื้นฟูทั้งร่างกาย และจิตใจในลักษณะของทึมสหวิชาชีพ นอกจากนี้ยังมีกลไกในระดับต่าง ๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด 4.1 มีการอบรมหลักสูตรสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการป้องกัน และปราบปรามการค้ำข่มขู่

ตัวชี้วัด 4.2 มีมาตรฐานในการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดูแลผู้เสียหายจากการค้ำข่มขู่

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	3) สำนักงานอัยการสูงสุด
2) กระทรวงยุติธรรม	4) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) กระทรวงสาธารณสุข	2) สำนักงานศาลยุติธรรม

3. แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มเด็กและสตรี

3. กลุ่มเด็กและสตรี

วัตถุประสงค์

เพื่อคุ้มครองเด็กและสตรีจากความรุนแรงทุกรูปแบบ ทั้งในโรงเรียน ครอบครัว สังคม และได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม

ข้อท้าทาย

ความรุนแรงในเด็กและสตรี

ปัญหากลั่นแกล้งในเด็ก (Bully)

การล่วงละเมิดทางเพศเด็ก
โดยบุคคลทางการศึกษา

การแสวงหาผลประโยชน์
ทางเพศจากเด็ก

เด็กในพื้นที่ห่างไกล
ไม่ได้จดทะเบียนเกิด ไม่ได้รับสัญชาติ

ปัญหาท้องไม่พร้อม

ข้อเสนอแนะ

ปฏิรูปกฎหมายและนโยบาย
ให้สอดคล้องกับหลักการสากล

พัฒนากลไกสอดส่องปัญหา
ความรุนแรงในครอบครัว

รณรงค์ให้ตระหนักถึงปัญหา
ความรุนแรงในครอบครัว

ส่งเสริมการปฏิบัติ
ตามแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย

ส่งเสริมบทบาทครู ผู้ปกครอง
แก้ไขปัญหากลั่นแกล้ง
ด้วยวาจา (Bully)

มีมาตรการแก้ไขปัญหาคความรุนแรง
และการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก
ในสถานศึกษา

ปรับปรุงกฎหมายให้คุ้มครองเด็ก
หรืออันตรายที่จะเกิดในทุกรูปแบบ

สร้างการรับรู้กระบวนการแจ้งเกิด
จดทะเบียนการเกิด
แก่ชุมชนพื้นที่ห่างไกล

ส่งเสริมบทบาทสถานศึกษา
และครอบครัว เพื่อให้เด็กและเยาวชน
เข้าถึงเพศศึกษาที่เหมาะสม

สร้างการรับรู้ประกาศกระทรวงสาธารณสุข
เรื่องการตรวจรับและรับคำปรึกษาทางเลือก
ยุติการตั้งครรภ์

บังคับใช้กฎกระทรวงกำหนดประเภท
สถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษา
ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังครรรค์ในวัยรุ่น

4.3 แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มเด็กและสตรี

วัตถุประสงค์ เพื่อคุ้มครองเด็กและสตรีจากความรุนแรงทุกรูปแบบ ทั้งในโรงเรียน ครอบครัว สังคม และได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม

ข้อท้าทาย

1) ความรุนแรงในเด็กและสตรี

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและการล่วงละเมิดทางเพศยังคงเป็นประเด็นสำคัญในสังคมไทย ยังคงมีเรื่องของความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้น ผลการสำรวจสถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในปี 2564 พบว่ามี หญิงไทยถูกล่วงละเมิดจากการถูกทำร้ายทางร่างกาย และจิตใจ ไม่ต่ำกว่า 7 คนต่อวัน และมีผู้หญิงที่เข้ารับการบำบัดรักษา แจ้งความร้องทุกข์ ประมาณปีละ 30,000 ราย ถือเป็นสถิติความรุนแรงต่อผู้หญิงที่สูงติด 1 ใน 10 ของโลก โดยสามารถแบ่งประเภทความรุนแรงออกได้เป็น ความรุนแรงทางด้านจิตใจ คิดเป็น 32.3% ความรุนแรงทางร่างกาย คิดเป็น 9.9% ความรุนแรงทางเพศ คิดเป็น 4.5% การทำร้ายเด็กและสตรี แม้จะมีกฎหมายรองรับและปกป้องสตรีจากการถูกข่มขืนกระทำชำเราโดยคู่ครองและมีกลไก One stop service เพื่อช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่เหยื่อผู้เคราะห์ร้าย แต่ยังคงมีประเด็น ถูกล่วงละเมิดทางเพศและความรุนแรงในครอบครัวที่ไม่ได้รับแจ้ง (Underreported) อันเนื่องมาจากการขาดทรัพยากร การขาดความเชื่อมั่นและความหย่อนประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับนโยบายสนับสนุนความสมานฉันท์ด้วยวิธีปรองดอง ไกล่เกลี่ย ยอมความในครอบครัว และการรักษาสถานภาพทางครอบครัวส่งผลกระทบต่อการตกเป็นเหยื่อซ้ำซ้อน โดยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้รายงานของ สถิติความรุนแรงในครอบครัวที่เพิ่มสูงขึ้นเท่าตัวหลังจากที่มีมาตรการให้ประชาชนอยู่บ้าน โดยรัฐพยายามเพิ่มสายด่วนเพื่อให้คำปรึกษาเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าว (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2564)

2) เด็กได้รับผลกระทบจากปัญหาการกลั่นแกล้ง (Bully) การกลั่นแกล้ง (Bully) ในเด็กเป็นปัญหาที่ไม่ควรมองข้าม เพราะวัยเด็กเป็นวัยเปราะบาง อยู่ในช่วงของการเรียนรู้จดจำเพื่อเติบโต ซึ่งผลกระทบจากการถูกกลั่นแกล้งนั้น อาจนำไปสู่ภาวะโรคซึมเศร้าและวิตกกังวล ภาวะความเครียด ความเศร้าโศกถึงการฆ่าตัวตาย

3) การล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กโดยบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมีคดีเข้าสู่ช่องทางการร้องเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์/มาตรการของรัฐในเชิงรุกที่เป็นรูปธรรมในการลดจำนวนของเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ส่วนใหญ่จึงเป็นการให้ความช่วยเหลือเป็นรายกรณี และในเรื่องของการเก็บข้อมูลเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง/ถูกล่วงละเมิดทางเพศนั้น ยังไม่มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและไม่มีหน่วยงานหลักในการรวบรวมสถิติของเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง/ถูกล่วงละเมิดทางเพศในภาพรวมของประเทศเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

4) การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก^a

สาเหตุการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก เพราะความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว ไม่สามารถจัดหาสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก ความรุนแรงในครอบครัวและการละเลยเด็ก ทำให้เด็กอยู่ในสถานะเปราะบาง นอกจากนี้กลุ่มชาติพันธุ์มักอยู่ในสถานะเปราะบางต่อการถูกแสวงหาประโยชน์และการถูกฉ้อโกง ความก้าวหน้าที่ทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลายเป็นช่องทางให้กลุ่มมิจฉาชีพใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กด้วยการล่อลวง รวมถึงปลุกฝังค่านิยมให้เด็กเน้นวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อ รวมทั้งพฤติกรรมทางเพศที่ไร้ความรับผิดชอบของผู้ใหญ่ และกฎหมายที่ไม่เข้มงวดเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานเพื่อต่อสู้กับการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก

5) **ยังพบปัญหาเด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลไม่ได้รับการจดทะเบียนการเกิด เด็กที่ไม่มีสัญชาติ** จะถูกจัดเป็นเด็กไร้สัญชาติ และหากไม่มีเอกสารแสดงตนของรัฐไทย หรือรัฐใดอีก ก็จะกลายเป็นเด็กไร้รัฐ ไร้สัญชาติที่ไร้เอกสาร และมักถูกสันนิษฐานว่าเป็นคนที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย สถานะที่ไร้รัฐ ไร้สัญชาตินี้ ทำให้เด็กคนดังกล่าวไม่มีตัวตนในทางกฎหมาย ส่งผลให้เด็กกลุ่มดังกล่าวยังคงถูกจำกัดการเข้าถึงสวัสดิการอื่น ๆ ของภาครัฐ ภาวะไร้สัญชาติทำให้เด็กเข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นหลายประการ นำไปสู่การขาดโอกาส และมักถูกเลือกปฏิบัติและกีดกันจากการมีส่วนร่วมในสังคม โดยเด็กไร้สัญชาติมักตกอยู่ในสภาวะเปราะบาง ที่นำไปสู่ปัญหานานับประการ ไม่ว่าจะเป็นความยากจน การขาดโอกาส และการเข้าถึงการศึกษา การรักษาพยาบาล และความคุ้มครองทางสังคม รวมทั้งก่อให้เกิดความเสี่ยงสูงขึ้นในประเด็นคุ้มครองเด็ก เช่น ความรุนแรง การละเมิด การแสวงหาประโยชน์ การค้ามนุษย์ หรือการถูกใช้แรงงานเด็ก เมื่อเด็กไร้สัญชาติเติบโตจนถึงวัยที่สามารถทำงานได้ ก็มักจะเผชิญข้อจำกัด และการถูกเลือกปฏิบัติ เช่น การไม่สามารถทำงานบางอาชีพได้ หรือการได้รับค่าจ้างที่น้อยกว่าปกติ ในหลายกรณีตัวเลือกการทำงานมีอย่างจำกัดมากจนมักถูกจ้างให้ทำงานที่เสี่ยงอันตราย นอกจากนี้ เด็กไร้สัญชาติมักถูกกีดกันจากสิทธิขั้นพื้นฐานอีกด้วย

6) ปัญหาการท้องไม่พร้อม

สถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงคือการเกิดที่ด้อยคุณภาพ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการตั้งครรรกโดยไม่มีความพร้อม โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น โดยจากสถิติใน พ.ศ. 2562 พบว่า วัยรุ่นอายุ 15 - 19 ปี คลอดบุตร เฉลี่ยวันละ 169 คน ในขณะที่วัยรุ่นอายุต่ำกว่า 15 ปี ให้กำเนิดบุตรเฉลี่ยวันละ 6 คน ด้านจำนวนคนแม่วัยใสพบว่าในปีเดียวกัน มีจำนวนผู้หญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี ที่ให้กำเนิดบุตรอยู่ที่ 63,831 ราย โดยแยกเป็นอายุระหว่าง 15 - 19 ปี จำนวน 61,651 ราย และอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 2,180 ราย และยังมีผู้หญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี ที่มีการคลอดซ้ำอีกถึง 5,222 ราย (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2564) เพื่อเป็นการแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าว กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จึงได้เดินหน้ารณรงค์รณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว (พ.ศ. 2560 - 2569) อย่างต่อเนื่อง

^a www.ecpat-th.org

ข้อเสนอแนะ

1) รัฐควรส่งเสริมการปฏิรูปกฎหมายและนโยบาย เพื่อให้สอดคล้องกับข้อตกลงในระดับนานาชาติ

อาทิ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ซึ่งรวมถึงข้อตกลงของประเทศไทย รายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ภายใต้กลไก Universal Periodic Review (UPR) เช่น การมีกลไกในการร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เด็กและสตรีเข้าถึงการช่วยเหลือเยียวยาได้อย่างทั่วถึง การสร้างพื้นที่ทางสังคมการเมือง ที่ปลอดภัยแก่เด็ก เป็นต้น

ตัวชี้วัด มีกลไกการปฏิรูปกฎหมายและนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับข้อตกลงในระดับนานาชาติ

2) รัฐควรขยายการดำเนินงานด้านการพัฒนากลไกสอดส่องปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

พัฒนาเครือข่ายในการเฝ้าระวัง ป้องกันความรุนแรงต่อเด็กและสตรี พัฒนามาตรการในการคุ้มครอง และดูแลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของทึมสหวิชาชีพ และเครือข่ายตามกฎหมาย มีหน่วยงานเฉพาะที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคล หลักวิชาการ และงบประมาณ สำหรับรับข้อร้องเรียนและรับมือเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเด็กได้อย่างเหมาะสมที่เข้าถึงได้ง่าย สะดวก และรักษาความลับ รวมทั้งมีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงอย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด 2.1 มีกลไกและมาตรการสอดส่อง เฝ้าระวังปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

ตัวชี้วัด 2.2 มีหน่วยงานเฉพาะที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคล หลักวิชาการ และงบประมาณ สำหรับรับข้อร้องเรียนและรับมือเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเด็ก

3) รัฐควรรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

สร้างค่านิยมที่เคารพความเสมอภาคระหว่างเพศและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และจัดระบบฐานข้อมูลด้านครอบครัวเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาสถาบันครอบครัวได้อย่างถูกต้อง

ตัวชี้วัด 3.1 มีโครงการรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ตัวชี้วัด 3.2 มีการจัดระบบฐานข้อมูลด้านครอบครัวเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาสถาบันครอบครัว

4) รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย

พ.ศ. 2564 - 2570 โดยให้ความสำคัญกับเด็กกลุ่มที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ เป็นพิเศษ

ตัวชี้วัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการปฏิบัติตามแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570

5) รัฐควรให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหากลั่นแกล้ง และควรส่งเสริม การให้ความรู้แก่เด็ก

และเยาวชน อีกทั้งครูและผู้บริหารควรฝึกอบรมมากขึ้นในการปกป้องและให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่เด็กเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ อาทิ การมีคู่มือให้ครูใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาเมื่อนักเรียนถูก Bully ในโรงเรียน ให้คำปรึกษากับเด็กนักเรียน โรงเรียนสามารถจัดให้มีการพูดคุยเพื่อแก้ปัญหา

ในเรื่องนี้แบบเชิงรุก การสนับสนุนให้นักเรียนช่วยแก้ปัญหา เพื่อมองหาทางออกหรือข้อเสนอแนะ การจัดให้เด็กนักเรียนได้มาพบปะพูดคุยกันเพื่อช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกันได้ การสร้างสังคมที่เคารพซึ่งกันและกันบนโรงเรียน การสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เคารพในสิทธิมนุษยชนและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ตัวชี้วัด 5.1 มีมาตรการป้องกันการ Bully ต่อเด็กและเยาวชน

ตัวชี้วัด 5.2 มีโครงการให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์

6) รัฐควรมีมาตรการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กโดยบุคลากร

ทางการศึกษาอย่างจริงจัง อาทิ การจัดให้มีกลไกรับเรื่องร้องเรียนที่เข้าถึงได้ง่ายมีองค์กรภายนอกที่เชี่ยวชาญด้านสิทธิเด็กและการแก้ไขปัญหาความรุนแรงทางเพศเข้าร่วมทำงาน และมีมาตรการช่วยเหลือและเยียวยาผู้เสียหายอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาช่องทางการรายงานเหตุความรุนแรงหรือล่วงละเมิดทางเพศที่เด็กสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกและเป็นมิตรกับเด็ก และส่งเสริมให้มีการพัฒนาฐานข้อมูลการรายงานเหตุความรุนแรงหรือการล่วงละเมิด กำหนดมาตรการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิด ส่งเสริมกระบวนการปกป้องตัวตนของผู้แฉเหตุและพยาน ดำเนินมาตรการให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและดำเนินการให้เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างเหมาะสม ควรให้การศึกษาก่อนครู และผู้บริหารโรงเรียนทั่วประเทศ เกี่ยวกับหลักการและแนวปฏิบัติเพื่อการคุ้มครองสิทธิเด็ก การเคารพความเสมอภาคระหว่างเพศ และมีแนวปฏิบัติเพื่อสร้างให้โรงเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัยจากความรุนแรงทางเพศและการละเมิดสิทธิเด็กทุกรูปแบบ กระทรวงศึกษาธิการควรตอนใบประกอบวิชาชีพครู เพื่อป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวเข้ามาใช้อำนาจหน้าที่ ในการแสวงหาประโยชน์จากเด็กนักเรียนอีก สร้างค่านิยมให้ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองช่วยกันเฝ้าระวัง แฉเหตุ ไม่เพิกเฉยต่อการคุกคามทางเพศ การละเมิดสิทธิเด็ก ตลอดจน สถานการณ์ที่สุ่มเสี่ยงในการเกิดอันตรายต่อเด็ก อย่ายอมให้บุคคลหรือกลุ่มคนใดเข้ามาทำร้ายเด็ก และให้แวดวงการศึกษาลើมือ

ตัวชี้วัด 6.1 มีมาตรการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กในสถานศึกษาเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 6.2 มีกลไกรับเรื่องร้องเรียนและแจ้งเหตุการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา และโดยบุคลากรทางการศึกษาเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 6.3 มีการเก็บฐานข้อมูลการรายงานเหตุความรุนแรงหรือการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กและเยาวชน

- 7) รัฐควรปรับปรุงกฎหมายให้คุ้มครองเด็กหรืออันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อเด็กในทุกรูปแบบ** การพัฒนาความสามารถและศักยภาพของระบบงานยุติธรรมทางอาญา ควรเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโดยคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็ก สร้างระบบในกระบวนการยุติธรรมที่เน้นการคุ้มครองป้องกันเด็กตกเป็นเหยื่อซ้ำ และการคุ้มครองเด็กจากปัญหาความรุนแรงในกระบวนการยุติธรรม ลดจำนวนเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วยการเบี่ยงเบนคดี ปรับบทลงโทษต่อเด็กที่กระทำความผิดอย่างเหมาะสม

ตัวชี้วัด โครงการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของระบบงานยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับเด็กเพิ่มขึ้น

- 8) **รัฐควรประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการแจ้งเกิด การจดทะเบียนการเกิดแก่ผู้นำชุมชนในพื้นที่ห่างไกล เพื่อยุติภาวะไร้สัญชาติ** อาทิ การพัฒนาโปรแกรมและริเริ่มการเชื่อมโยงข้อมูลของเด็กที่คลอดในโรงพยาบาลเข้ากับข้อมูลทะเบียนราษฎรโดยอัตโนมัติ เพื่อรับประกันว่าเด็กทุกคนที่เกิดในประเทศไทย ไม่ว่าพ่อแม่จะมีสัญชาติใด ต้องได้รับการแจ้งและจดทะเบียนการเกิด และได้รับสูติบัตรซึ่งเป็นเอกสารสำคัญในการพิสูจน์ตัวตนเด็ก อันจะนำไปสู่การเข้าถึงสิทธิทางการศึกษา การรักษาพยาบาล และสวัสดิการสังคมต่าง ๆ รวมถึงการจัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงานดูแลกระบวนการพัฒนาสถานะบุคคลดังกล่าว เพื่อนำไปสู่แก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การยุติวงจรภาวะไร้สัญชาติในที่สุด

ตัวชี้วัด มีสื่อโครงการ หรือมาตรการ กิจกรรม หรือกระบวนการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้สามารถจดทะเบียนการเกิดได้

- 9) **รัฐควรส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมกับครอบครัวส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงเรื่องเพศศึกษาที่เหมาะสม** สามารถเข้าถึงบริการคุมกำเนิดสนับสนุนค่าบริการการยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัย เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงให้ได้รับบริการยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัยได้ในระบบบริการสุขภาพอย่างทั่วถึง และครอบคลุมปัญหาท้องไม่พร้อม เป็นปัญหาที่สร้างผลกระทบต่องานของเด็ก ครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคมในวงกว้าง ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ตัวชี้วัด มีมาตรการ/โครงการ/กิจกรรม ที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงเรื่องเพศศึกษาที่เหมาะสม สามารถเข้าถึงบริการคุมกำเนิดสนับสนุนค่าบริการการยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัย

- 10) **รัฐต้องเร่งประชาสัมพันธ์ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การตรวจและรับคำปรึกษาทางเลือกในการยุติการตั้งครรภ์ ตามมาตรา 305 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2565** ซึ่งการให้คำปรึกษาทางเลือกในการยุติการตั้งครรภ์ ถือเป็นการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงและชีวิตของการตกในครรภ์ อีกทั้งสร้างความมั่นใจต่อนุเคราะห์การทางการแพทย์ในการให้บริการยุติการตั้งครรภ์โดยสมัครใจ ลดแรงจูงใจของผู้หญิงในการทำแท้งผิดกฎหมายด้วย

ตัวชี้วัด มีมาตรการ/โครงการ/กิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้คำปรึกษาทางเลือกในการยุติการตั้งครรภ์ รวมทั้งลดการตีตราผู้หญิง

- 11) **รัฐบาลควรประชาสัมพันธ์และผลักดันการบังคับใช้กฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานศึกษา และการดำเนินการของสถานศึกษาในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวในวัยรุ่น พ.ศ. 2561 และแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อเป็นการคุ้มครองวัยรุ่นซึ่งตั้งครรภ์ขณะเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา ให้มีสิทธิได้รับการศึกษาในสถานศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสม และต่อเนื่อง** ซึ่งได้กำหนดให้สถานศึกษาห้ามให้นักเรียนหรือนักศึกษาที่ตั้งครรภ์ออกจากสถานศึกษา เว้นแต่เป็นการย้ายสถานศึกษาตามความประสงค์ของนักเรียนหรือนักศึกษา และต้องจัดให้มีระบบการดูแล ช่วยเหลือ และ

คุ้มครองนักเรียนหรือนักศึกษาที่ตั้งครุฑให้ได้รับการศึกษาด้วยวิธีการที่เหมาะสมและต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังอนุญาตให้นักเรียนหรือนักศึกษาที่ตั้งครุฑ สามารถหยุดพักการเรียนในระหว่างที่ตั้งครุฑ คลอด และหลังคลอด เพื่อดูแลบุตรตามความเหมาะสมและจัดการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่นให้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีผู้ให้คำปรึกษาร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครองเพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือ และสร้างความเข้าใจเรื่องการอยู่ร่วมกับสังคม สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมหรือมีช่องทาง/วิธีการที่หลากหลาย ในการดูแลช่วยเหลือและคุ้มครองนักเรียนที่ตั้งครุฑ โดยทำงานร่วมกับแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการยุติธรรม

ตัวชี้วัด การจัดทำโครงการ/กิจกรรมรองรับการใช้บังคับกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษาในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุฑในวัยรุ่น พ.ศ. 2561

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) สำนักงานศาลยุติธรรม	8) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
2) สำนักงานอัยการสูงสุด	9) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
3) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	10) สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง
4) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	11) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
5) กระทรวงศึกษาธิการ	12) สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ
6) กรุงเทพมหานคร	13) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
7) กระทรวงสาธารณสุข	

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	6) ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
2) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	7) กระทรวงยุติธรรม
3) กระทรวงพาณิชย์	8) กระทรวงแรงงาน
4) กระทรวงมหาดไทย	9) กระทรวงวัฒนธรรม
5) กระทรวงอุตสาหกรรม	

4. แพลตฟอร์มชุมชน กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

4. กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

วัตถุประสงค์

เพื่อปกป้อง คุ่มครอง นักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการถูกละเมิดสิทธิ

ข้อท้าทาย

การถูกคุกคามและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

ความล่าช้า การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ

ข้อเสนอแนะ

จัดทำรายงานเหตุการณ์การละเมิดสิทธิ นักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นระบบ

เร่งรัด จัดทำ บังคับใช้กฎหมาย ป้องกันการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์ หรือการฟ้องปิดปาก

ผลักดันการเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคน จากการบังคับให้หายสาบสูญ

4.4 แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน^๓

วัตถุประสงค์ เพื่อปกป้องคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการถูกละเมิดสิทธิ

ข้อท้าทาย

1) การถูกคุกคามและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

นักปกป้องสิทธิมนุษยชน องค์การอิสระซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับประเด็นอ่อนไหวทางการเมือง อาทิ การปฏิรูปการเมือง ต่อต้านโครงการรัฐบาล เรียกร้องด้านชุมชน ที่ดิน ทรัพยากร และแรงงาน มักเผชิญภัยคุกคาม โดยเฉพาะกลุ่มซึ่งทำงานปกป้องประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และมักจะถูกฟ้องร้องดำเนินคดี โดยเฉพาะการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมสาธารณะ หรือเพื่อขัดขวางกิจกรรมที่ไม่พึงประสงค์สำหรับผู้ฟ้องคดี (Strategic Lawsuit Against Public Participation: SLAPP) หรือ **“การฟ้องปิดปาก”** อาทิ กรณีบริษัทเอกชนอีกแห่งหนึ่งฟ้องนักวิจัยด้านสิทธิแรงงานเป็นจำเลยในความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 กลุ่มผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากกลิ่นเหม็นคล้ายสารเคมีในชุมชนถูกฟ้องหมิ่นประมาทและเรียกค่าเสียหาย 50 ล้านบาทจากบริษัทเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2564) ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีมาตรการเฉพาะในการคุ้มครองกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

จากสถิติการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการคัดกรองกรณีถูกกระทำทารุณและถูกบังคับให้หายสาบสูญเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทารุณ การบังคับบุคคลให้สูญหาย และสถานการณ์ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนระหว่างปี 2560 - 2563 พบว่ามีจำนวนคดีทั้งสิ้น 71 คดี โดยมี 46 คดีเป็นคดีคงค้าง (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2564)

2) ความล่าช้าในการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ (International Convention on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: ICCPED)

ประเทศไทยลงนามอนุสัญญา ICCPED แล้วเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2555 และสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ลงมติให้ความเห็นชอบอนุสัญญา ICCPED เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2560 ซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญในการแก้ปัญหาการบังคับบุคคลให้สูญหาย (อุ้มหาย) ตลอดจนช่วยให้ผู้เสียหายและญาติเข้าถึงความยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ด้วยกระบวนการพิจารณากฎหมายภายในประเทศให้มีความสอดคล้องตามอนุสัญญา ICCPED มีความล่าช้า ปัจจุบันประเทศไทยจึงยังไม่ได้เป็นภาคีอนุสัญญา ICCPED

^๓ UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms หรือ UN Declaration on Human Rights Defenders ได้กำหนดนิยามอย่างกว้างของคำว่า “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน” ไว้ ซึ่งหมายถึง บุคคล หรือ กลุ่มบุคคล ที่ต่อสู้เพื่อพิทักษ์สิทธิ เสรีภาพ และผลประโยชน์ของชุมชน หรือประโยชน์สาธารณะ

ข้อเสนอแนะ

1) จัดทำรายงานเหตุการณ์การละเมิดนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นระบบ

ดำเนินการสอบสวนและดำเนินคดีผู้ที่ข่มขู่ คุกคาม นักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง กำหนดมาตรการคุ้มครอง เพื่อรองรับการแก้ไขปัญหาการคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ได้ดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย มีหลักประกันให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนและครอบครัวสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือและการเยียวยาตามกฎหมาย

ตัวชี้วัด 1.1 มีการจัดทำรายงานเหตุการณ์การละเมิดนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด 1.2 มีมาตรการ/กลไก คุ้มครองการคุกคามและช่วยเหลือนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

2) ควรเร่งรัดการจัดทำ/ออกกฎหมายและส่งเสริมให้มีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกัน กรณีการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์หรือการฟ้องปิดปาก และคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส

ตัวชี้วัด การผลักดันการยกร่าง/แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน หรือเพื่อป้องกันกรณีการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์ อาทิ ร่างพระราชบัญญัติ มาตรการป้องกันการฟ้องปิดปาก ในคดีความผิดฐานทุจริต ต่อหน้าที่และประพฤติมิชอบ พ.ศ. รวมทั้งการส่งเสริมให้มีการบังคับใช้ มาตรา 161/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมาน และการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นต้น

3) เร่งรัดผลักดันการเป็นภาคีอนุสัญญา ICCPED ในอนาคต

โดยที่ทั้งนี้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 ดังนั้นจึงอาจริเริ่มกระบวนการหรือดำเนินการเพื่อเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา ICCPED ต่อไป

ตัวชี้วัด มีมาตรการ/กลไก เพื่อเร่งรัดผลักดันการเป็นภาคีอนุสัญญา ICCPED

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

1) กระทรวงยุติธรรม	4) สำนักงานอัยการสูงสุด
2) สำนักงานศาลยุติธรรม	5) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
3) สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน	6) กระทรวงมหาดไทย
และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	

5. แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มผู้สูงอายุ

5. กลุ่มผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์

เพื่อเตรียมความพร้อม ให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสิทธิที่พึงมี
ในทุกมิติอย่างมีคุณภาพ

ข้อท้าทาย

การขาดความพร้อม
ในการเป็นสังคมผู้สูงอายุ

การขาดทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ
ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล
ของผู้สูงอายุ

การขาดเงินออมที่เพียงพอ

การกระทำความรุนแรง
ต่อผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

มีมาตรการหรือแนวทาง
การเตรียมความพร้อมประชากร
ในการเข้าสู่วัยสูงอายุ

ส่งเสริมเรียนรู้ ทักษะการใช้
เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเท่าทัน

จัดทำมาตรการส่งเสริมการออม
ทั้งภาคบังคับ และสมัครใจ

กำหนดมาตรการป้องกัน
และคุ้มครองการกระทำความรุนแรง
ต่อผู้สูงอายุ

4.5 แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์ เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสิทธิที่พึงมีในทุกมิติอย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรี

ข้อท้าทาย

1) การขาดความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุ

ตามที่มีการคาดการณ์ไว้ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ทำให้ภาครัฐเร่งเตรียมมาตรการรองรับผู้สูงอายุ ด้วยหวังให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ แต่ปัจจุบันประเทศไทยยังขาดความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา และด้านเศรษฐกิจ โดยระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งเป็นระบบประกันสุขภาพหลักของผู้สูงอายุส่วนใหญ่นั้น เป็นระบบที่ต้องพึ่งพิงเงินงบประมาณของรัฐ จึงอาจเกิดปัญหาความไม่ยั่งยืนได้ในอนาคตหากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไม่อยู่ในระดับที่สูงพอที่จะสร้างความสมดุลระหว่างรายได้ของรัฐจากการจัดเก็บภาษีและรายจ่ายด้านสาธารณสุขของประเทศที่สูงขึ้นตามสัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรและอัตราการป่วยด้วยโรคสำคัญของประชากรในประเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ รวมทั้งการเตรียมความพร้อมให้แก่คนที่จะก้าวสู่ผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญเพื่อเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพต่อไป

2) การขาดทักษะความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ

รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563 ระบุว่า ผู้สูงอายุยังคงขาดทักษะความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (digital literacy) ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐ ที่ดำเนินการในรูปแบบออนไลน์ ดังจะเห็นได้จากวิธีการเข้าถึงมาตรการความช่วยเหลือของภาครัฐในโครงการความช่วยเหลือ 5,000 บาท ที่ต้องลงทะเบียนผ่านช่องทางออนไลน์ อาจเป็นอุปสรรคสำคัญ ที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการดังกล่าวได้น้อย ดังนั้น ช่องว่างทางเทคโนโลยีจึงนับเป็นอุปสรรคหนึ่งในการเข้าถึงมาตรการความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจผู้สูงอายุจำนวนมาก ซึ่งไม่มีความรู้ ไม่มีอุปกรณ์ ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเพียงพอ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐ อาทิ การลงทะเบียนรับวัคซีน การมีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ การรับสิทธิโครงการคนละครึ่ง เป็นต้น รวมทั้งมีความเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมไซเบอร์ หรือการถูกละเมิดโดยเทคโนโลยีสารสนเทศ

3) การขาดเงินออมที่เพียงพอ

ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย ได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) โดยมีจำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไทยในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลกระทบในหลายด้าน อย่างไรก็ดี เงินออมเพื่อรองรับการเกษียณอายุกลับมีไม่เพียงพอ และผู้สูงอายุไม่สามารถพึ่งพิงรายได้จากบุตรหลานได้เหมือนในอดีต จึงทำให้ขาดรายได้หล่อเลี้ยงชีพ และขาดความมั่นคงทางการเงิน

4) การกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ สำหรับปัญหาความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ ประชาชนทั่วไปไม่ได้ตระหนักหรือคิดว่าจะมีการกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ รวมทั้งการมองว่าเป็นปัญหาในครอบครัว อีกทั้งตัวผู้สูงอายุเอง ก็ไม่กล้าบอกเล่าให้ผู้อื่นฟังว่าถูกกระทำความรุนแรง เนื่องจากผู้สูงอายุมีความรักและผูกพันต่อผู้กระทำความรุนแรงซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลในครอบครัว รวมทั้งอาจกลัวหรืออายต่อสิ่งที่เกิดขึ้น สถิติผู้สูงอายุที่ถูกกระทำความรุนแรงหรือถูกละเมิดสิทธิจากศูนย์ช่วยเหลือสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 - 2564 มีเพียง 595 ราย แบ่งเป็นกรณีต่าง ๆ ดังนี้ 1) ความรุนแรงภายนอกครอบครัวจำนวน 108 ราย 2) ความรุนแรงภายในครอบครัวรวม 487 ราย ในขณะที่สถิติการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ในปี 2565^๕ พบว่ามีผู้สูงอายุได้รับความช่วยเหลือทางการเงินกรณีตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา จำนวน 917 ราย รวมเป็นเงิน 54,055,169.22 บาท สถิติเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นทุกปีเนื่องจากปัจจุบันเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว

ข้อเสนอแนะ

1) รัฐควรมีมาตรการหรือแนวทางการเตรียมความพร้อมประชากรในการเข้าสู่วัยสูงอายุ ในอนาคตที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม นอกเหนือจากมาตรการการช่วยเหลือต่าง ๆ ที่อยู่ในแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีความสุข และไม่เป็นการระของครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ อาทิ สร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจที่เป็นมาตรการระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ด้วยการพิจารณาและศึกษาความเป็นไปได้เรื่องการปรับเพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของ

^๕ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

ผู้สูงอายุ การส่งเสริมมาตรการจูงใจให้ภาครัฐและภาคธุรกิจจ้างงานผู้สูงอายุ เพื่อบรรเทาภาระงบประมาณภาครัฐด้านสวัสดิการชราภาพในระยะยาว ที่สำคัญ ยังเป็นการแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานในบางวิชาชีพ

ตัวชี้วัด มีมาตรการหรือแนวทางการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย อย่างเป็นรูปธรรม

- 2) รัฐควรส่งเสริมการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรู้เท่าทัน (digital literacy)** รวมทั้งวางมาตรการ การเข้าถึงสวัสดิการรัฐเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิ และบริการสำหรับผู้สูงอายุ โดยอำนวยความสะดวกให้เข้ารับสิทธิตามพื้นที่ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีปัญหา เกี่ยวกับการเดินทาง การเข้าถึงเทคโนโลยี รวมถึง การปรับปรุงระบบการขนส่ง เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุด้วย ตลอดจนการป้องกันมิให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมไซเบอร์ หรือการถูกละเมิด โดยเทคโนโลยีสารสนเทศ

ตัวชี้วัด 2.1 จำนวนโครงการอบรมการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะ ความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรู้เท่าทัน (digital literacy) เพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 2.2 มีมาตรการอำนวยความสะดวกเพื่อการเข้าถึงสวัสดิการรัฐ เฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น หรือมีการพิจารณาปรับปรุงวิธีการในการเข้าถึง สวัสดิการและความช่วยเหลือต่าง ๆ ของภาครัฐ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแล อย่างเหมาะสม และทั่วถึง

- 3) จัดหามาตรการส่งเสริมการออม เพื่อการเกษียณทั้งแบบภาคบังคับ และแบบสมัครใจ** เช่น กองทุนการออมแห่งชาติ กองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จ บำนาญข้าราชการ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนรวม RMF การประกันชีวิต แบบเงินได้ประจำ เพื่อให้ทุกคนมีความมั่นคงทางการเงินหลังเกษียณ สามารถ ดำรงชีพได้ การช่วยเหลือส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุให้รองรับกับ โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป

ตัวชี้วัด 3.1 สถิติผู้อยู่ในกองทุนการออมแห่งชาติ หรือรูปแบบอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 3.2 มีมาตรการ/กลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และวางแผน การออมเงิน และใช้จ่ายอย่างประหยัดเพื่อเป็นเงินออมไว้ใช้จ่ายยามชราภาพ

4) รัฐควรกำหนดนโยบายหรือมาตรการในการป้องกันและคุ้มครองมิให้มีการกระทำความรุนแรง และละเมิดสิทธิของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ การสร้าง เครือข่ายเฝ้าระวังผู้สูงอายุที่เสี่ยงต่อการได้รับความรุนแรงในครอบครัว เพื่อป้องกันหรือลดผลกระทบของปัญหาความรุนแรง ด้านร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สิน การสร้างความรู้ความเข้าใจในระดับสังคมให้รู้ว่าการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้ และไม่ใช่ว่าเรื่องส่วนตัว ควรสร้างระบบการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกกระทำความรุนแรงและถูกละเมิดสิทธิในระดับพื้นที่ อย่างกันทั่วถึง ตลอดจนการหาสาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต่อผู้สูงอายุเพื่อหาแนวทาง แก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ตัวชี้วัด มีการกำหนดนโยบายหรือมาตรการในการป้องกันและคุ้มครองมิให้มีการกระทำความรุนแรง และละเมิดสิทธิของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กรมประชาสัมพันธ์	11) กระทรวงสาธารณสุข
2) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	12) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
3) กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์	13) กรุงเทพมหานคร
4) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	14) กองทุนการออมแห่งชาติ
5) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม	15) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ สร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
6) กระทรวงมหาดไทย	16) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพ แห่งชาติ (สช.)
7) กระทรวงแรงงาน	17) สำนักงานประกันสังคม
8) กระทรวงการคลัง	18) สำนักนายกรัฐมนตรี
9) กระทรวงยุติธรรม	
10) กระทรวงศึกษาธิการ	

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) กระทรวงอุตสาหกรรม	3) กระทรวงวัฒนธรรม
2) กระทรวงพาณิชย์	

6. แพลตฟอร์มชุมชน กลุ่มผู้เสพยาเสพติด

6. กลุ่มผู้เสียยาเสพติด

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจของผู้เสียยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ การลดการตีตรา การกีดกัน และการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน และการใช้ชีวิตในสังคม

ข้อท้าทาย

การเข้าถึงกระบวนการ และการได้รับการบำบัดฟื้นฟู

การถูกตีตรา และเลือกปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

ประสานกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ผลักดันโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด

ผลักดันนโยบายผู้เสียเป็นผู้ช่วยอย่างแท้จริงและเป็นรูปธรรม

สนับสนุนการสร้างกลุ่มเครือข่าย ผู้ดูแล/ผู้ช่วยด้วยกัน มาสนับสนุนการทำงานของระบบบำบัดฟื้นฟู

สนับสนุนทางเลือกในการรักษาพยาบาลของผู้เสียยาเสพติด ภายใต้ระบบประกันสุขภาพ

4.6 แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสียหายเสพติด

วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจของผู้เสียหายเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ การลดการตีตรา การกีดกันและการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน และการใช้ชีวิตในสังคม

ข้อท้าทาย

- 1) **การเข้าถึงกระบวนการและการได้รับการบำบัดฟื้นฟู** จากการสะท้อนสภาพปัญหาในระดับพื้นที่ ยังคงพบปัญหาการเข้าถึงกระบวนการและการได้รับการบำบัดฟื้นฟูของผู้เสียหายเสพติด ระบบการบำบัดฟื้นฟูยังคงเผชิญกับปัญหาข้อจำกัดงบประมาณและทรัพยากรในการบำบัดฟื้นฟูและพัฒนา อาทิ ในปัจจุบันมีผู้ติดยาเสพติดที่เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดภายใต้ระบบการบังคับบำบัดเป็นจำนวนมากเกินกว่าระบบจะรองรับ ส่งผลให้การบำบัดฟื้นฟูไม่สามารถเป็นไปตามแผนที่วางไว้ ทำให้กลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอย่างเต็มประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพปัญหาของร่างกายและจิตใจ อาทิ กลุ่มผู้ติดยาเสพติดที่ใช้ยาเสพติดมาเป็นเวลานาน จะเริ่มมีอาการทางจิตประสาทที่จำเป็นต้องมีสถานพยาบาลดูแล นอกจากนี้ ภายใต้ระบบสมัครใจผู้ที่ต้องการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในโรงพยาบาลและศูนย์บำบัดส่วนใหญ่ยังคงมีค่าใช้จ่าย การขาดการเข้าถึงระบบบำบัดฟื้นฟูของผู้เสียหายเสพติดที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อปัญหาทางด้านสมองการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวและปัญหาอาชญากรรม โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน
- 2) **การถูกตีตราและเลือกปฏิบัติ** ปัญหาด้านสังคมของผู้เสียหายเสพติดทั้งที่เป็นผู้ต้องขังและผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมักเผชิญกับการถูกตีตราและการถูกปฏิเสธจากสังคม ทำให้ไม่ได้รับโอกาสในการกลับไปใช้ชีวิตเช่นคนปกติ และมักหวนกลับไปสู่สังคมเดิม ๆ ซึ่งตนเองรู้สึกว่าได้รับการยอมรับ และแม้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบภายในและภายนอกเรือนจำจะมีประสิทธิภาพเพียงใด แต่อุปสรรคสำคัญต่อความยั่งยืนของกระบวนการแก้ไขปัญหาคือการตีตราที่ฝังรากลึกมาตั้งแต่อดีต ซึ่งยังคงมีอยู่ ผู้เสียหายเสพติดเมื่อพ้นจากเรือนจำส่วนหนึ่งกลับไปเสพซ้ำใหม่ด้วยเพราะหางานทำไม่ได้ หรือถูกให้ออกจากงานเมื่อถูกพบประวัติคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด แม้ว่าจะไม่ได้กลับไปเสพแล้วก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

- 1) **หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประสานกรมพัฒนาฝีมือแรงงานผลักดันโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด** เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ ฝึกอบรมเพิ่มทักษะให้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะฝีมือแรงงาน และการเตรียมความพร้อมทางด้านจรรยาบรรณในวิชาชีพเพื่อเข้าสู่กระบวนการทำงาน เพื่อสร้างความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสังคมให้การยอมรับในศักยภาพการทำงาน

ตัวชี้วัด จำนวนผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ ฝึกอบรมเพิ่มทักษะให้กับกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้น

- 2) **รัฐผลักดันนโยบายผู้เสพเป็นผู้ป่วยอย่างแท้จริงให้มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น** เพื่อลดการตีตราและเลือกปฏิบัติต่อผู้เสียหายเสพติด โดยการลดทอนความเป็นอาชญากรรม (decriminalization) และมุ่งสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสียหายเสพติดเป็นสำคัญ เนื่องจากนโยบายในการแก้ปัญหาคriminalization ของประเทศไทยยังคงตั้งอยู่บนหลักการของการเบี่ยงโทษทางอาญาหรือการหันเหคดี (Diversion) ของผู้เสียหายเสพติด

จากกระบวนการยุติธรรมสู่การบำบัดฟื้นฟู ซึ่งยังคงมีเงื่อนไขการดำเนินคดีทางอาญาอยู่ ซึ่งไม่ได้ส่งเสริมให้ผู้เสพเกิดแรงจูงใจในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูอย่างแท้จริง การสร้างความยืดหยุ่นให้แก่ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูให้เข้าถึงและได้รับโอกาสการบำบัดอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาช่วยสร้างแรงจูงใจให้ผู้เสพยาเสพติดที่จะขอเข้ารับการบำบัดโดยสมัครใจอย่างแท้จริง สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงทัศนคติและความคิดที่เกิดจากภายใน (Internalization) สู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ดีกว่าการถูกบังคับ ควบคุมโดยกฎหมายที่นำไปสู่เพียงการเปลี่ยนแปลงภายนอก ณ ช่วงระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวอยู่

ตัวชี้วัด การมีนโยบายการลดทอนความผิดอาชญากรรม (decriminalization) ของการเสพยาเสพติดเพื่อผลักดันนโยบายผู้เสพเป็นผู้ป่วยอย่างแท้จริง ให้โอกาสผู้เสพยาเข้าถึงการบำบัดรักษาโดยไม่จำคุกและไม่มีเงื่อนไข

- 3) รัฐควรสนับสนุนการสร้างกลุ่มภาคีเครือข่ายผู้ดูแลผู้ใช้ยาด้วยกันมาช่วยสนับสนุนการทำงาน ของระบบบำบัดฟื้นฟู** โดยสนับสนุนการจ้างงานในรูปแบบดังกล่าว โดยงบประมาณที่จัดสรร อาจมาจากกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปราม ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 หรือแหล่งกองทุนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างโอกาส ให้ทั้งผู้ที่อยู่ระหว่างการบำบัดและผู้ผ่านการบำบัดให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เพิ่มบทบาททางสังคม และลดการถูกตีตรา

ตัวชี้วัด ส่งเสริมการสร้างกลุ่มภาคีเครือข่ายผู้ดูแลผู้ใช้ยาด้วยกันมาช่วยสนับสนุนการทำงาน ของระบบบำบัดฟื้นฟูเพื่อเปิดโอกาสการทำงานให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยรัฐควรสนับสนุน การจ้างงานในรูปแบบดังกล่าว

- 4) รัฐควรสนับสนุนทางเลือกในการรักษาพยาบาลของผู้เสพยาเสพติดภายใต้ระบบประกันสุขภาพ ก้าวไป ตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 และตามพระราชบัญญัติ ประกันสังคม พ.ศ. 2533** เพื่อให้ครอบคลุมการรักษาและบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดเป็นไป เพื่อเพิ่มช่องทางการเลือกในการได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาตัว

ตัวชี้วัด มีมาตรการทางเลือกในการรักษาพยาบาลของผู้เสพยาเสพติดภายใต้ระบบประกันสุขภาพ ก้าวไปตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 และตามพระราชบัญญัติ ประกันสังคม พ.ศ. 2533 เพื่อให้ครอบคลุมการรักษาและบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	7) กระทรวงแรงงาน
2) กรมคุมประพฤติ	8) กระทรวงสาธารณสุข
3) กระทรวงกลาโหม	9) สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด
4) กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์	10) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
5) กระทรวงมหาดไทย	11) สำนักงานศาลยุติธรรม
6) กระทรวงยุติธรรม	12) สำนักงานอัยการสูงสุด

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) กองอำนวยการรักษาความมั่นคง ภายในราชอาณาจักร	2) ศูนย์อำนวยการบริหาร จังหวัดชายแดนภาคใต้
	3) กรุงเทพมหานคร

7. แพลตฟอร์มชุมชน กลุ่มบุคคลที่มี ความหลากหลายทางเพศ

7. กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมการจัดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

ข้อท้าทาย

การบังคับใช้กฎหมาย
ความเท่าเทียมระหว่างเพศ

การเลือกปฏิบัติ

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

สิทธิในการมีครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

ทบทวนและแก้ไขกฎหมาย
ความเท่าเทียมระหว่างเพศ

ส่งเสริมเจตคติคนในสังคม ยอมรับ
การมีอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ และ
ปฏิบัติต่อกุศพรสพอย่างเท่าเทียม

สร้างความรู้ความเข้าใจเจ้าหน้าที่รัฐ
ปฏิบัติต่อกุศพรสพที่มีความ
หลากหลายทางเพศที่เหมาะสม

เร่งดำเนินการ
การมีกฎหมายว่าด้วยคู่ชีวิต

4.7 แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมบริหารจัดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

ข้อท้าทาย

1) ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558 มีเป้าหมายในการให้ความคุ้มครองแก่เพศหญิง เพศชาย รวมทั้งบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ให้สามารถดำรงสถานะของตนอยู่ในสังคมไทยได้อย่างเท่าเทียมเสมอหน้ากัน อีกทั้งยังต้องการเปิดช่องทางที่สะดวกและรวดเร็วเพื่อร้องขอความเป็นธรรมให้กับผู้ตกเป็นเหยื่อของการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ กฎหมายสร้างกลไกไว้สามส่วน คือ คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ (สกพ.) ซึ่งเป็นคณะกรรมการระดับชาติ มีอำนาจวางนโยบาย และแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในระดับโครงสร้าง คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (วลพ.) มีอำนาจในการพิจารณาชี้ขาดคำร้องว่าด้วยการเลือกปฏิบัติ และกองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ที่นอกจากมีไว้เพื่อจ่ายค่าชดเชยความเสียหายให้กับผู้ถูกเลือกปฏิบัติแล้ว ยังใช้สนับสนุนกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศด้วย โดยจากการศึกษาข้อมูล สถานการณ์ สถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อคิดเห็นจากผู้บังคับใช้ องค์กรภาคประชาสังคม ผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. รวมทั้งนักวิชาการด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชน พบว่ากฎหมายฉบับนี้ยังไม่ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในประเด็นความเสมอภาคในสังคมไทยอย่างมีนัยสำคัญ การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศยังคงดำรงอยู่แต่ซับซ้อนขึ้น กฎระเบียบของภาครัฐยังเป็นตัวการสำคัญในการเลือกปฏิบัติ ในขณะที่ไม่มีคำสั่งหรือนโยบายที่ชัดเจนโดยคณะกรรมการระดับชาติให้ต้องปรับปรุงแก้ไข การรับรู้ถึงกฎหมายรวมทั้งการเข้าถึงสิทธิยังอยู่ในแวดวงจำกัด กับเน้นไปที่ภาครัฐด้วยกันหรือองค์กรเอกชนที่อยู่ในเครือข่ายมากกว่ากับประชาชนในวงกว้าง และการวินิจฉัยคำร้องยังล่าช้าและทำงานเชิงรับมากเกินไป อย่างไรก็ตาม ทุกฝ่ายต่างเห็นพ้องต้องกันว่ากฎหมายฉบับนี้ยังเป็น แม้จะไม่เพียงพอและมีหลายมาตราควรต้องถูกแก้ไข จำเป็นในที่นี้ หมายรวมทั้งในแง่ของการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อยืนยันว่าการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศในประเทศไทยเป็นสิ่งต้องห้ามแล้ว ในแง่ของการเยียวยาความเสียหายให้กับเหยื่อผู้ถูกเลือกปฏิบัติ และในแง่ของการเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อนำไปสู่นโยบาย กฎหมาย และมาตรการอื่น ๆ ที่ครอบคลุมมิติในเรื่องนี้ให้มากขึ้นในอนาคต^u

^u สวตริ์ สุทธิ์, 'พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 : ปัญหาของบทบัญญัติและการบังคับใช้'(2564) 4 วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์532

2) ปัญหาการเลือกปฏิบัติ

ปัญหาสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นปัญหาที่หยั่งรากลึกมานานในสังคมไทย ปรากฏอย่างชัดเจนผ่านทัศนคติที่มีต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ส่งผลให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในหลายกรณีตกเป็นกลุ่มเปราะบางที่ถูกเลือกปฏิบัติ อาทิ กรณีที่รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยประจำปี 2564 ระบุว่า พบปัญหาการเลือกปฏิบัติของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น ปัญหาการจ้างงาน การแต่งกาย การถูกล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน

3) ปัญหาสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

ยังคงพบปัญหาสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ อันอาจมีกรณีเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งเพศ อาทิ กรณีกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการล่วงละเมิดทางเพศ ไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะผู้เสียหาย โดยเฉพาะในชั้นสอบสวน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ยังมีทัศนคติมองว่ามิใช่เพศหญิงโดยกำเนิด หรือยังคงพบกรณีเจ้าหน้าที่เทศกิจและอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวของสถานีตำรวจท่องเที่ยว ได้จับกุมบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศด้วยวิธีการใช้ความรุนแรง ยึดบัตรประจำตัวประชาชน รวมถึงตั้งข้อกล่าวหาที่ไม่มีบทบัญญัติความผิดทางกฎหมาย เช่น **“ชายแต่งกายเป็นหญิง” “เตร็ดเตร่ย่านวิกาล” “ก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่นักท่องเที่ยว”** เป็นต้น

4) เสรีภาพในการก่อตั้งครอบครัว

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ประเทศไทยเป็นภาคีได้รับรองเสรีภาพในการก่อตั้งครอบครัวเป็นหน่วยรวมของสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานและเป็นธรรมชาติ และย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ อย่างไรก็ตาม กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยังขาดกฎหมายรองรับสิทธิในการก่อตั้งครอบครัว เนื่องจากประเทศไทยยังไม่ได้มีการรับรองกฎหมายในเรื่องของคู่ชีวิตที่เป็นเพศเดียวกัน ซึ่งทำให้ไม่มีการรับรองสถานะความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิต่างๆ เช่น การจัดการทรัพย์สิน การให้ความยินยอมในการรักษาพยาบาล การรับมรดก การมีบุตรบุญธรรม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1) พิจารณากบฏและแก้ไขพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

เพื่อจัดข้อจำกัดของการให้ความคุ้มครองการเลือกปฏิบัติทางเพศ

ตัวชี้วัด การพิจารณากบฏและแก้ไขพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. เพื่อจัดข้อจำกัดของการให้ความคุ้มครองการเลือกปฏิบัติทางเพศ

2) รัฐควรส่งเสริมเจตคติของคนในสังคมให้ยอมรับการมีอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ

และการปฏิบัติต่อเพศสภาพอย่างเท่าเทียม อาทิ การบรรจุในเนื้อหาการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาที่เหมาะสม รวมถึงส่งเสริมความรู้ความเข้าใจบุคลากรครูตั้งแต่ระดับปฐมวัยเพื่อให้ครอบคลุมความตระหนักถึงความหลากหลายทางเพศเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเบี่ยงเบนทางเพศว่ามีใช้ความผิดปกติ หรือเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ การอธิบายถึงความรักในเพศเดียวกัน การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องว่าความรักในเพศเดียวกันนั้นเป็นเรื่องที่ปกติ

ตัวชี้วัด 2.1 มีการปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาการเรียนการสอนส่งเสริมเจตคติของคนในสังคมให้ยอมรับการมีอัตลักษณ์ทางเพศสภาพและการปฏิบัติต่อเพศสภาพอย่างเท่าเทียม การไม่แบ่งแยกเพศเพียงชายหญิง (stereo type)

ตัวชี้วัด 2.2 มีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศที่มุ่งคุ้มครองทุกเพศที่ถูกเลือกปฏิบัติ ไม่ใช่แค่เฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

ตัวชี้วัด 2.3 จำนวนบุคลากรสถานศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับความตระหนักเรื่องความหลากหลายทางเพศเพิ่มขึ้น

3) สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสม

ส่งเสริมการสร้างธรรมาภิบาลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาประสิทธิภาพของกลไกการร้องเรียนและเพิ่มช่องทางการเข้าถึงกลไกการร้องเรียน ติดตามให้มีการปฏิบัติและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด สร้างความเข้มแข็ง แก่ระบบยุติธรรมที่ตอบสนองความอ่อนไหวเรื่องเพศภาวะ

ตัวชี้วัด 3.1 จำนวนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ผ่านการอบรมการปฏิบัติต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศโดยไม่เลือกปฏิบัติเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 3.2 มีกลไกการรับข้อร้องเรียนการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 3.3 จำนวนข้อร้องเรียนการละเมิดการบังคับใช้กฎหมายที่ทำให้ความคุ้มครองกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศลดลง

ตัวชี้วัด 3.4 มีการผลักดันร่างพระราชบัญญัติการจัดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล พ.ศ.

- 4) **รัฐควรเร่งดำเนินการ การมีกฎหมายว่าด้วยคู่ชีวิต** เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อไป

ตัวชี้วัด การผลักดันร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ.... และร่างพระราชบัญญัติการจัดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล พ.ศ. อย่างต่อเนื่อง

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	6) กระทรวงยุติธรรม
2) กระทรวงมหาดไทย	7) กระทรวงแรงงาน
3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	8) กระทรวงสาธารณสุข
4) กระทรวงศึกษาธิการ	9) เมืองพัทยา
5) กระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

- 1) กรุงเทพมหานคร

8. แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มบุคคลที่มีปัญหาด้าน ทางทะเบียนและกลุ่มชาติพันธุ์

8. กลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียนและกลุ่มชาติพันธุ์

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมให้มีมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาของกลุ่มบุคคลที่มีสถานะทางทะเบียนและกลุ่มชาติพันธุ์ ตามหลักสิทธิมนุษยชน

ข้อท้าทาย

การได้รับความเป็นพลเมือง

การจำกัดสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง กลุ่มบุคคลที่มีสถานะทางทะเบียนและชนเผ่าพื้นเมือง

การทับซ้อนการใช้ประโยชน์ ในที่ดินระหว่างภาครัฐ และกลุ่มชาติพันธุ์

ข้อเสนอแนะ

ผลักดันร่าง พ.ร.บ. คู่ครอง และส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ให้มีผลบังคับใช้

ส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

สร้างการรับรู้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทราบกฎหมาย นโยบาย มาตรการ แนวปฏิบัติ ให้กลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียนและกลุ่มชาติพันธุ์ ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเหมาะสม

ผลักดันโครงการฝึกอบรมแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ

ผลักดันการดำเนินการตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการแก้ปัญหาการทับซ้อนการใช้ประโยชน์ที่ดิน

4.8 แผนสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลที่มีสถานะทางทะเบียน^u และกลุ่มชาติพันธุ์

วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้มีมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มบุคคลที่มีสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์ ตามหลักสิทธิมนุษยชน

ข้อท้าทาย

1) ปัญหาการได้รับสิทธิความเป็นพลเมือง

ปัญหาการกระบวนกรพิสูจน์และขอสัญชาติของกลุ่มบุคคลที่มีสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างการบริหารงานของภาครัฐ จากการสะท้อนปัญหาของพื้นที่ พบว่ากลุ่มผู้ไร้รัฐ ถูกละเมิดสิทธิจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ การปฏิบัติงานที่ล่าช้าส่งผลต่อการเข้าถึงสิทธิของของกลุ่มดังกล่าว รัฐไม่มีกลไกสำหรับติดตามสถานะการขอสัญชาติ กลุ่มผู้ไร้รัฐไม่กล้ายื่นคำร้องต่อศาลปกครองเพราะเกรงว่าจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่และสถานะการขอสัญชาติ กระบวนการตรวจ DNA ของบุคคลส่วนหนึ่งที่ตกหล่นและจำเป็นต้องพิสูจน์สิทธิในสถานะบุคคลในความเป็นคนสัญชาติไทย เนื่องจากอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลต้องรับการค่าใช้จ่ายในกระบวนการดังกล่าวเอง จำเป็นต้องพึ่งโครงการที่จัดทำโดยกรมการปกครอง เนื่องจากไม่มีงบประมาณหรือกองทุนสนับสนุนรองรับตามกฎหมาย

2) การจำกัดสิทธิพลเมืองและการเมืองการปกครองของกลุ่มบุคคลที่มีสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์

ปัญหาการจำกัดสิทธิพลเมืองและการเมืองการปกครองของกลุ่มบุคคลที่มีสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์ ถือเป็นปัญหาในด้านการกฎหมาย เนื่องจากผู้ที่เกิดในแผ่นดินไทยจะมีได้สัญชาติไทยโดยอัตโนมัติ แต่ต้องมีบิดาหรือมารดาอย่างน้อยหนึ่งคนที่มีสัญชาติไทย หรือโดยผ่านกระบวนการอนุมัติขอสัญชาติจากกระทรวงมหาดไทย อย่างไรก็ตาม ผู้พลัดถิ่นที่เข้าหลักเกณฑ์ของกฎหมายจะสามารถขอสัญชาติไทยได้โดยกำเนิด หากผ่านการอนุมัติ ทั้งนี้ กลุ่มดังกล่าวยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการพิจารณาสถานะให้เข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมและเสมอภาค

นอกจากนี้ สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มบุคคลดังกล่าวมีอย่างจำกัด ด้วยเงื่อนไขที่ต้องมีสิทธิความเป็นพลเมือง ทำให้กลุ่มดังกล่าวไม่สามารถเข้าถึงข่าวสารข้อมูล เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ห่างไกลตามแนวชายแดน ส่งผลให้การมีส่วนร่วม

^u หมายถึง กลุ่มคนไร้รัฐ คนไร้รากเหง้า คนไทยพลัดถิ่น

ทางการเมืองการปกครองที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ไม่มีสิทธิในการเลือกตั้ง และถูกจำกัดเสรีภาพการเดินทางภายในประเทศ ไม่มีสิทธิครอบครองที่ดิน เสรีภาพในการประกอบอาชีพ การเป็นสมาชิกสหวิชาชีพ การกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาและการดำรงชีพ ส่งผลให้เกิดการเอาัดเอาเปรียบ เรียกรับสินบนโดยเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อแลกกับผลประโยชน์โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มดังกล่าวไม่สามารถเข้าถึงการเยียวยาตามมาตรการของภาครัฐ

- 3) ปัญหาการทับซ้อนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่มีความละเอียดอ่อนส่งผลต่อการเกิดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ** สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาตินับว่าจากการศึกษาข้อมูล ข้อเท็จจริง รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งส่วนราชการ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ทั่วประเทศ ทำให้พบว่าปัญหาการทับซ้อนการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศ จำเป็นต้องเร่งแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นการเฉพาะ

ข้อเสนอแนะ

- 1) รัฐควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. ให้มีผลใช้บังคับ** เพื่อเป็นกำหนดแนวทางในการคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ที่ด้อยสิทธิให้เป็นรูปธรรม เน้นการวางกลไกในการสร้างการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเป็นระบบมีความชัดเจนมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมศักยภาพกลุ่มชาติพันธุ์ ให้สามารถพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการสถานการณ์ทางสังคม และสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์

ตัวชี้วัด การมีผลใช้บังคับของพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ.

- 2) รัฐควรส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยดำเนินการตามแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570** เพื่อให้เกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม

ตัวชี้วัด มีมาตรการ/โครงการ รองรับแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570

3) รัฐควรสร้างการรับรู้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อให้ทราบกฎหมาย นโยบาย มาตรการ แนวปฏิบัติ ในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์ ให้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอันพึงได้ตามหลักสิทธิมนุษยชน และเหมาะสมตามความสามารถของประเทศ ปัจจุบันแม้จะมีข้อกำหนดนโยบายต่าง ๆ ในประเทศไทย เพื่อการจัดการกับผู้ที่มิปัญหาสถานะบุคคล แต่กลับพบว่าไม่ใช่ทุกคนที่สามารถเข้าถึงและเข้าใจข้อกำหนดนโยบายต่าง ๆ ได้ตลอดจนขั้นตอนปฏิบัติ ดังนั้น เพื่อให้กฎหมาย นโยบาย มาตรการสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคคลเหล่านี้ ได้เข้าถึงและเข้าใจข้อกำหนด รัฐควรสร้างการรับรู้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้เข้าถึง เข้าใจกฎหมาย นโยบาย มาตรการ แนวปฏิบัติต่าง ๆ ได้ง่าย เพื่อให้การช่วยเหลือกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์ อาทิ มีการทำคู่มือประชาสัมพันธ์การเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ อาทิ สิทธิในการจดทะเบียนการเกิด สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิการศึกษา ฯลฯ ของกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์ เผยแพร่แก่ผู้นำท้องถิ่น มีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เพื่อช่วยเหลือดูแลกัน ช่วยเหลือดูแลกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์ ให้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน

ตัวชี้วัด 3.1 มีกิจกรรม/โครงการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบนโยบาย/มาตรการ การช่วยเหลือกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์ให้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอันพึงได้ตามหลักสิทธิมนุษยชน และเหมาะสมตามความสามารถของประเทศ

ตัวชี้วัด 3.2 มีการจัดทำหลักเกณฑ์การกำหนดสถานะและสิทธิของบุคคลที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่อย่างถาวร เพื่อให้บุคคลกลุ่มเป้าหมายสามารถอาศัยอยู่ในประเทศไทย ได้อย่างถูกกฎหมาย และได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอันพึงได้ตามหลักสิทธิมนุษยชน

4) รัฐควรผลักดันโครงการฝึกอบรมแรงงาน กลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะฝีมือแรงงาน และการเตรียมความพร้อมทางด้านจรรยาบรรณในวิชาชีพเพื่อเข้าสู่กระบวนการทำงาน

ตัวชี้วัด มีโครงการฝึกอบรมแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น

5) รัฐควรผลักดันการดำเนินการตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการแก้ไขปัญหา

การทับซ้อนการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยเฉพาะพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน พื้นที่ทางวัฒนธรรม และพื้นที่ทางจิตวิญญาณ ภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย (พ.ศ. 2566 - 2570) ประกอบด้วย มาตรการระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อให้การบริหารจัดการปัญหาที่ดินและปัญหาที่เกี่ยวข้องมีความเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับรูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิสังคม

ตัวชี้วัด มีโครงการ/กิจกรรม รองรับการดำเนินการตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการแก้ไขปัญหาการทับซ้อนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้น

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กระทรวงมหาดไทย	5) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร
2) กระทรวงวัฒนธรรม	6) ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
3) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	7) สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง
4) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	8) สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) กระทรวงยุติธรรม	7) สำนักงานอัยการสูงสุด
2) กระทรวงแรงงาน	8) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
3) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	9) ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
4) กระทรวงกลาโหม	10) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ
5) กระทรวงการต่างประเทศ	11) กระทรวงศึกษาธิการ
6) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	

9. แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มคนพิการ

9. กลุ่มคนพิการ

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างแต้มต่อ ลดอุปสรรคให้คนพิการ
สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ข้อท้าทาย

การเข้าถึงทรัพยากร

การเข้าถึงการศึกษา

การเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน

กลุ่มเด็กที่มีความต้องการ
จำเป็นพิเศษ

ต้องการการสนับสนุน
การจัดการเรียนร่วม
ในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม
กับทุกประเภทความพิการ

จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับ
การเรียนรู้ในระบบออนไลน์

มีการชดเชยเยียวยาผู้ได้รับ
ผลกระทบจากการประกอบอาชีพ

พัฒนาระบบสาธารณูปโภค
รองรับ และเอื้อต่อการพัฒนา
ของกลุ่มพิการ

ผลักดันโครงการอบรมแรงงาน
กลุ่มคนพิการ เพิ่มโอกาส
ในการประกอบอาชีพ

ส่งเสริมการจ้างงานคนพิการ
ในหน่วยงานรัฐ และสถานประกอบการ
ให้ครบตามที่กฎหมายกำหนด

รัฐควรสนับสนุนการจัดสถานศึกษา
แบบเรียนร่วมกับคนพิการ

4.9 แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มคนพิการ

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างแต้มต่อ ลดอุปสรรคให้คนพิการสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ข้อท้าทาย

1) การเข้าถึงทรัพยากร

ปัญหาการเข้าถึงสวัสดิการ สาธารณูปโภคและข้อมูลข่าวสารของกลุ่มคนพิการยังคงเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากร แม้รัฐบาลได้พยายามปรับปรุงสาธารณูปโภคและเพิ่มสวัสดิการเพื่อรองรับกลุ่มคนพิการ แต่จากการสะท้อนสภาพปัญหาจากพื้นที่ยังคงพบว่า มาตรการของรัฐยังคงขาดความต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ กลุ่มคนพิการยังคงประสบปัญหาการเข้าถึงข้อมูลด้านสาธารณูปโภคและสิทธิประโยชน์ คนพิการบางส่วนประสบปัญหาการเข้าถึงการทำธุรกรรมทางการเงิน เนื่องจากสถาบันการเงินบางแห่งยังมีเจตคติเชิงลบต่อคนพิการ ไม่สามารถรับผิดชอบดูแลความปลอดภัยของตนเองได้และไม่มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และพ่อน้ำร้อนนี้ เป็นการใช้อุปกรณ์ที่ไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ เช่น การเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร การทำบัตรเอทีเอ็ม เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563)

2) การเข้าถึงการศึกษา

ปัญหาการเข้าถึงการศึกษาของกลุ่มคนพิการเป็นอีกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐ โดยพบว่าคนพิการส่วนใหญ่จบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา เนื่องจากข้อจำกัดด้านสภาพร่างกาย สื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสมกับความพิการเพื่อช่วยในการเรียนรู้ และสถานะทางการเงิน จะพบว่ายังการศึกษาระดับสูงขึ้น ยังมีคนพิการได้รับการศึกษาน้อยลง โดยในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นักศึกษาพิการจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงสื่อการเรียนการสอนแบบออนไลน์ได้ในปัจจุบัน

3) การเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน

ปัญหาการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานเกี่ยวข้องกับประเด็นด้านการบังคับใช้กฎหมายการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการเกิดขึ้นในรูปแบบของการจ้างงาน การเข้าถึงโอกาสในการทำงานและการได้รับการอบรม กลุ่มคนพิการยังคงถูกกีดกันการจ้างงาน แม้มาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 จะกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อคุ้มครองสิทธิของคนพิการในการได้รับการจ้างงาน โดยให้สถานประกอบการที่มีจำนวนลูกจ้าง 100 คนขึ้นไป ต้องมีการว่าจ้างคนพิการอย่างน้อยหนึ่งคน แต่ในทางปฏิบัติกฎหมายยังมิได้ถูกบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

4) กลุ่มเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

ปัญหาการสร้างเสริมสุขภาวะในเด็กที่มีความต้องการพิเศษถูกละเลย อันเนื่องมาจากความบกพร่องที่มีอยู่ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษในวัยเรียนที่สามารถเข้าเรียนรวมได้ ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 2) เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ 3) เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์ และ 4) เด็กออทิสติก ซึ่งเป็นกลุ่มที่พบมากในสถานศึกษาและชุมชนทั่วไป ทั้งนี้ กลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นกลุ่มอาการที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ และปรากฏอาการตลอดชั่วชีวิต การวินิจฉัยได้ตั้งแต่ผู้ป่วยอายุ น้อยจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก และผู้ป่วยกลุ่มนี้จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือไปจนตลอดช่วง ชีวิตตามวัยและความสามารถทางสังคมและการสื่อสาร

5) ความต้องการการสนับสนุนการจัดการเรียนร่วมในสถานศึกษา ในแต่ละปีมีเด็กนักเรียนกว่า 93 ล้านคนทั่วโลกที่บกพร่องทางร่างกาย จำนวนกว่า 50% ของเด็กพิการนั้นไม่ได้เข้าเรียน

ในโรงเรียน แสดงให้เห็นว่าเด็กพิการ มักจะเป็นกลุ่มที่ถูกละเลย ถูกจำกัดการเข้าถึงการศึกษา และความสามารถในการเป็นส่วนหนึ่งต่อสังคม ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับรับรองสิทธิในการจัดการศึกษาให้คนพิการ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ที่กำหนดสิทธิให้คนพิการมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตรงตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล และสามารถดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living: IL) ได้ในทุกบริบทของสังคม ภายใต้นโยบายสังคมไทยไม่ทอดทิ้งกัน โดยสถิติเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย ประจำปี 2563 ของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการพบว่า คนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการได้รับการศึกษา 1,533,159 คน ในจำนวนนี้ จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษามากที่สุดอยู่ที่ 1,249,795 คน รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา 169,606 คน ประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา 35,085 คน ไม่ระบุการศึกษา 24,402 คน และอุดมศึกษา เพียง 21,220 คน และข้อมูลจากสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุว่าในปี พ.ศ. 2565 มีนักเรียนพิการเรียนรวมทั้งสิ้น 350,427 ราย^๙ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 นิยามคำว่า “**การเรียนร่วม**” หมายความว่า การจัดให้คนพิการได้เข้าศึกษาในระบบการศึกษาทั่วไปทุกระดับ และหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการจัดการศึกษา ให้สามารถรองรับการเรียนการสอนสำหรับคนทุกกลุ่มรวมทั้งคนพิการ ซึ่งเป็นไปตามปรัชญาทางการศึกษา แต่ปัจจุบัน การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนพิการทุกประเภท ในโรงเรียนเรียนรวม ยังไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเนื่องจากบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดทักษะการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละคน^{๑๐} ขาดงบประมาณสนับสนุนเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก การปรับสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับความต้องการ ส่งผลให้คนพิการส่วนหนึ่งถูกปฏิเสธจากพัฒนาการะแสหลักไม่สามารถเรียนรวมกับเด็กปกติได้

ข้อเสนอแนะ

- 1) **รัฐควรมีสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับทุกประเภทความพิการ** อาทิ การทำสื่อเสียงบรรยายภาพ (Audio Description: AD) สำหรับคนพิการทางการเห็น คำบรรยายแทนเสียง (Closed Captions: CC) สำหรับคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย หนังสือที่อ่านเข้าใจง่าย (Easy read) สำหรับบุคคลออทิสติกหรือคนพิการทางสติปัญญา

ตัวชี้วัด 1.1 มีมาตรการบังคับสำหรับสื่อให้จัดทำเพื่อรองรับสำหรับคนพิการในแต่ละกลุ่ม

ตัวชี้วัด 1.2 มีสื่อประชาสัมพันธ์และช่องทางการเข้าถึงสื่อที่เพิ่มขึ้นและเหมาะสมกับประเภทความพิการ

- 2) **รัฐควรจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการเรียนในระบบออนไลน์** อาทิ คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก รวมทั้งอินเทอร์เน็ตหรืออินเทอร์เน็ตไร้สาย ควรจัดให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็กวัยเรียน นักเรียน/นักศึกษาพิการ ที่ยังเข้าไม่ถึงอุปกรณ์ดังกล่าว การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ให้กับนักเรียน/นักศึกษา ควรคำนึงถึงกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาพิการด้วย เนื่องจากยังมีกลุ่มดังกล่าวเข้าไม่ถึง ดังนั้นจึงควรผลิตสื่อการเรียนรู้อะพาร์หรือการเรียนการสอนแบบออนไลน์ และจัดหาอุปกรณ์ช่วยเหลือสำหรับผู้พิการที่จำเป็น มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับทุกประเภทความพิการ

^๙ http://specialbasic.specialset.bopp.go.th/specialbasic/download/studentall_deform_2565_1.pdf ณ 10 มิ.ย.2565

^{๑๐} การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรวม <https://so05.tci-thaijo.org/article/download>

ตัวชี้วัด มีกิจกรรม/กระบวนการ/โครงการในการจัดซื้อหาอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพที่จำเป็นสำหรับการเรียนในระบบออนไลน์ที่ได้รับการจัดสรรให้แก่เด็กที่มีความพิการเพิ่มขึ้น

- 3) รัฐควรมีการชดเชยเยียวยาคนพิการที่ได้รับผลกระทบจากการประกอบอาชีพ** ควรให้กลุ่มคนพิการซึ่งเป็นอีกกลุ่มทำงานที่ได้รับผลกระทบจากการปิดกั้นเสรีภาพในการประกอบอาชีพ อันเป็นผลจากมาตรการของรัฐ ในการควบคุมโรคระบาด ได้เข้าถึงสิทธิในลำดับต้น และสามารถเข้าถึงการช่วยเหลือเยียวยาได้โดยง่าย สะดวก และเท่าเทียมควรมีการจัดทำหลักเกณฑ์แนวทางในการพิจารณาจัดลำดับประชาชนกลุ่มเปราะบาง อาทิ คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และประชาชนกลุ่มที่มีความจำเป็น มีข้อจำกัดอันเนื่องมาจากสภาพความพิการ โรคประจำตัว และปัจจัยเสี่ยงอื่น ๆ ในการเข้าถึงวัคซีนในลำดับแรก ๆ ทั้งนี้ ควรให้ประชาชนกลุ่มดังกล่าวได้เข้าถึง โดยไม่ต้องลงทะเบียน หรือหากมีการลงทะเบียนขอให้เพิ่มช่องทางพิเศษให้ประชาชนกลุ่มดังกล่าวสามารถเข้าถึง วัคซีนได้โดยง่าย สะดวก และเท่าเทียม สำหรับคนพิการต้องคำนึงถึงช่องทางการอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการทุกประเภทด้วย

ตัวชี้วัด จำนวนมาตรการการเยียวยาคนพิการที่ได้รับผลกระทบในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้นในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

- 4) รัฐควรพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและบริการขนส่ง สาธารณะ ด้านสถานที่ บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่อการเคลื่อนไหว และเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อรองรับและเอื้อต่อการพัฒนาของกลุ่มพิการ** เตรียมความพร้อมให้คนพิการสามารถเข้าสู่สังคมดิจิทัลอย่างมีศักดิ์ศรี และควรมีมาตรการส่งเสริมให้นายจ้างจัดสวัสดิการและสาธารณูปโภคที่จำเป็นพื้นฐานในขณะที่ทำงานอยู่ในสถานประกอบกิจการให้แก่ลูกจ้างคนพิการโดยเพิ่มอารยสถาปัตย์ (Universal Design) อาทิ จัดให้มีห้องน้ำน้ำลูกจ้างคนพิการ เวชภัณฑ์และยาที่ใช้ในการปฐมพยาบาล เป็นต้น การจัดสวัสดิการด้านการเงิน ด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการพัฒนาความรู้ ทักษะที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน ด้านนันทนาการ และด้านสุขภาพอนามัย เป็นต้น ซึ่งลูกจ้างคนพิการสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและได้รับสวัสดิการโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

ตัวชี้วัด 4.1 จำนวนคนพิการเข้าถึงสวัสดิการ สาธารณูปโภค และข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 4.2 จำนวนระบบสาธารณูปโภคด้านสถานที่ บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่อการเคลื่อนไหว และเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อรองรับและเอื้อต่อการพัฒนาของคนพิการเพิ่มขึ้น

- 5) รัฐควรผลักดันโครงการ ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการเพื่อฝึกอบรมแรงงานกลุ่มคนพิการ** เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ เพิ่มทักษะให้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะฝีมือแรงงาน และการเตรียมความพร้อมทางด้านจรรยาบรรณในวิชาชีพเพื่อเข้าสู่กระบวนการทำงาน เพื่อสร้างความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสังคมให้การยอมรับในศักยภาพการทำงาน

ตัวชี้วัด 5.1 จำนวนมาตรการส่งเสริมให้นายจ้างจัดสวัสดิการที่จำเป็นพื้นฐานในขณะที่ทำงานอยู่ในสถานประกอบกิจการให้แก่ลูกจ้างพิการเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 5.2 จำนวนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมแรงงานกลุ่มคนพิการเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ เพิ่มทักษะให้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะฝีมือแรงงานเพิ่มขึ้น

6) ควรส่งเสริมการจ้างงานคนพิการในหน่วยงานของรัฐ และส่งเสริมการจ้างงานคนพิการ

ในสถานประกอบการ ควรตรวจรายงานผลการจ้างงานให้ครบตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อหาหรือแนวทางในการจ้างงานคนพิการในหน่วยงานของรัฐ การคัดกรองงานให้เหมาะสมกับคนพิการ เพื่อให้คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการได้รับการจ้างงานคนพิการ ในหน่วยงานของรัฐเพิ่มมากขึ้น และมีการออกเยี่ยมคนพิการที่ทำงานในหน่วยงานภาครัฐ และควรสร้างการรับรู้และแรงจูงใจในการจ้างงานคนพิการ ให้นายจ้าง/เจ้าของสถานประกอบการ ได้ทราบสิทธิประโยชน์ทางภาษี เพื่อส่งเสริมการจ้างงานคนพิการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนายจ้าง/เจ้าของสถานประกอบการ ที่ไม่จ้างงานคนพิการหรือส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเพื่อทำให้คนพิการได้รับการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น

ตัวชี้วัด 6.1 จำนวนการจ้างงานคนพิการในหน่วยงานของรัฐและส่งเสริมการจ้างงานคนพิการในสถานประกอบการเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 6.2 มีมาตรการสร้างแรงจูงใจหรือโครงการรณรงค์สนับสนุนการจ้างงานคนพิการ

ตัวชี้วัด 6.3 มีมาตรการผลักดันการใช้เงินกองทุนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพในการประกอบอาชีพและคุณภาพชีวิตของคนพิการ

7) รัฐควรสนับสนุนการจัดให้มีสถานศึกษาที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมกับคนพิการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และวิชาชีพควรมาเข้ามาช่วยกันวางแผนการจัดการเรียนร่วมที่เหมาะสมกับคนพิการแต่ละประเภท จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และจ้างบุคลากรที่มีความรู้ ทักษะที่เพียงพอ เพื่อให้คนพิการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และโอกาสในการมีงานทำ สามารถพึ่งพาตนเองได้

ตัวชี้วัด 7.1 จำนวนสถานศึกษา หรือ สถาบันการศึกษา หรือ องค์กรที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมตามรูปแบบหรือหลักสูตร สำหรับบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้มีความสามารถพิเศษ) เพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 7.2 สัดส่วนของคนพิการที่สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาทุกระดับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	7) กระทรวงมหาดไทย	13) สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล
2) กระทรวงศึกษาธิการ	8) กระทรวงแรงงาน	14) สำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ
3) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	9) กระทรวงสาธารณสุข	15) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4) กระทรวงคมนาคม	10) กรุงเทพมหานคร	16) กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
5) กระทรวงการคลัง	11) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ	
6) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	12) สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ	

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) กระทรวงยุติธรรม	3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	5) สำนักงานอัยการสูงสุด
2) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	4) สำนักงานศาลยุติธรรม	

10. แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และผู้พ้นโทษ

10. กลุ่มผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และผู้พ้นโทษ

เพื่อคุ้มครองสิทธิ ผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และพัฒนามาตรการส่งเสริมอาชีพอย่างยั่งยืนแก่ผู้พ้นโทษ

ข้อท้าทาย

ความแออัดของผู้ต้องขัง
ในเรือนจำ

การอาศัยตัวผู้ต้องขัง

เสรีภาพในการประกอบอาชีพ
ของผู้พ้นโทษ

การบริหารจัดการผู้ป่วยจิตเวช
ซึ่งเป็นผู้ต้องขัง

ข้อเสนอแนะ

ส่งเสริมให้มีการนำหลักการ
มาตรฐานสากลไปใช้ปฏิบัติต่อ
ผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง

ส่งเสริมมาตรการทางเลือก
แทนการจำคุก

มีหน่วยงานกลางพัฒนาระบบ
ฐานข้อมูล สำหรับอำนวยความสะดวก
และให้ผู้ต้องขังปรึกษาด้านกฎหมาย

ทบทวนกฎหมาย หลักเกณฑ์
การกำหนดคุณสมบัติ
ในการประกอบอาชีพ

ส่งเสริมผู้ต้องขังฝึกอาชีพ
ในเรือนจำสอดคล้องกับ
ความต้องการตลาดแรงงาน

จัดให้มีเรือนจำ Hub ดูแลรักษาโรคจิตเวช
มีสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ ดูแล รักษา
ผู้ต้องขังป่วยจิตเวชระหว่างต่อสู้คดี

ให้ความรู้ด้านสุขภาพจิตแก่ผู้ปฏิบัติงาน
ตรวจสอบประเมินการปฏิบัติงาน
ต่อผู้ต้องขังที่มีปัญหาสุขภาพจิต

ควรพิจารณาจ้าง
จิตแพทย์ห้วงเวลา

4.10 แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และผู้พ้นโทษ

วัตถุประสงค์ เพื่อคุ้มครองสิทธิ ผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และพัฒนามาตรการส่งเสริมอาชีพ อย่างยั่งยืนแก่ผู้พ้นโทษ

ข้อท้าทาย

- 1) ความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ** ข้อมูลตัวเลขของผู้ต้องขังในจาก World Prison Brief (WPB) ระบุว่าประเทศไทยมีผู้ต้องขังมากเป็นอันดับ 7 ของโลก เป็นอันดับ 3 ของเอเชีย และเป็นอันดับ 1 ของอาเซียน ซึ่งปัจจุบัน ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ และกักตุนสถานที่ประเทศทั้งหมด 266,700 คน⁴ (กรมราชทัณฑ์, 2564) อย่างไรก็ตาม ความจุของเรือนจำสามารถรองรับผู้ต้องขังได้เพียงประมาณ 120,000 คน กระทรวงยุติธรรมจึงมีนโยบายที่จะแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำอย่างจริงจัง มีการใช้มาตรการพักการลงโทษ การใช้กักขัง EM เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถออกมาใช้ชีวิตนอกเรือนจำ รวมทั้งผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำก็มีนโยบายเร่งดำเนินการปรับปรุงพื้นที่ภายในห้องขังให้เป็นพื้นที่นอน 2 ชั้น เพิ่มเติมเพื่อลดปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ทำให้สุขภาพและสภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังดีขึ้น และเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้มีมาตรฐานตามข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners)
- 2) การอายัดตัวผู้ต้องขัง** รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ประจำปี 2564 ระบุว่า กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนจากผู้ต้องขังเกี่ยวกับการดำเนินคดีล่าช้า ของพนักงานสอบสวน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการอายัดตัวผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในคดีอาญาอื่นไว้ ทำให้ผู้ต้องขัง หรือผู้ต้องหาเสียสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่พึงได้รับ
- 3) เสรีภาพในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษ** เสรีภาพในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกลับคืนสู่สังคมที่มีส่วนช่วยในการลดการกระทำผิดซ้ำ อย่างไรก็ตาม จากการสะท้อนสภาพปัญหาในระดับพื้นที่ พบว่าเสรีภาพในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษยังคงเป็นไปโดยจำกัด โดยปัญหาดังกล่าวถือเป็นประเด็นที่เชื่อมโยงกับกรอบกฎหมายและกระบวนการบังคับใช้กฎหมายที่ยังคงสร้างข้อจำกัดกับผู้พ้นโทษในการประกอบอาชีพ ตลอดจนความตระหนักของประชาชนและการขาดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ แม้ภาครัฐจะมีโครงการคืนคนดีสู่สังคม แต่ก็ไม่ได้ถูกนำมาขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม ภาครัฐมิได้เป็นแบบอย่างให้แก่ภาคเอกชนในการให้ออกาสกลุ่มบุคคลดังกล่าวประกอบอาชีพรับราชการ กฎหมายที่มีสาระที่ขัดกันกับผู้ต้องโทษ ส่วนใหญ่เป็นกฎหมายประกอบวิชาชีพ และรับราชการ อาทิ พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติอื่น ๆ อีกกว่า 20 ฉบับ ซึ่งมีการกำหนดลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพหรือการทำงาน

⁴ ข้อมูล ณ วันที่ 1 มิถุนายน 2565

ของผู้เคยต้องคำพิพากษาจำคุก ผู้พ้นโทษและผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกถูกตีตรา ถูกเลิกจ้างเมื่อนายจ้างพบว่าเคยต้องโทษมาก่อน ส่งผลให้กลุ่มดังกล่าว ไม่สามารถประกอบอาชีพและเข้าถึงการจ้างงานได้อย่างเต็มที่ รวมถึงขาดโอกาสในการเลือกประกอบอาชีพอิสระ

- 4) ปัญหาการบริหารจัดการของเรือนจำและกักขังสถานต่อกรณีผู้ป่วยจิตเวชซึ่งเป็นผู้ต้องขัง** กรมราชทัณฑ์ที่มีการวางแผนแนวทางการดูแลสุขภาพจิตและจิตเวชแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำกักขังสถาน ตามพระราชบัญญัติสุขภาพจิตแห่งชาติ พ.ศ. 2551 เพื่อให้เป็นมาตรฐานการปฏิบัติงานไปในแนวทางเดียวกัน อย่างไรก็ตามจากงานวิจัย **“ป่วยไข้ในเรือนจำ ปัญหาสุขภาพและการเข้าถึงบริการ”^๗** ได้ระบุถึงปัญหาสุขภาพจิตว่าเป็นปัญหาสุขภาพใหญ่ประการหนึ่งในการให้บริการในเรือนจำและกักขังสถาน ด้วยข้อจำกัดหลายประการ ทั้งขีดความสามารถของสถานพยาบาลที่จะรองรับผู้ต้องขังที่มีอาการทางจิต ความรู้ความเข้าใจและทักษะของเจ้าหน้าที่ควบคุม ขาดแคลนนักจิตวิทยา ขาดเครือข่ายจิตแพทย์ และโรงพยาบาลจิตเวชในพื้นที่ เป็นต้น โรงพยาบาลในสถานพยาบาลของแต่ละเรือนจำและกักขังสถานต่างพยายามรับมือกับผู้ต้องขังที่มีอาการทางจิตหลากหลายรูปแบบ ผู้ต้องขังบางคนมีอาการทางจิตตั้งแต่ก่อนเข้าเรือนจำ บางคนได้รับการรักษาอยู่ในโรงพยาบาล บางคนเสพยาเสพติดมากและแสดงอาการทางจิตอย่างชัดเจนเมื่อเข้ามาอยู่ในเรือนจำ นอกจากนี้ ในสังคมทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจในปัญหาสุขภาพจิต มีผู้ป่วยจิตเวชบางคนที่ครอบครัวไม่สามารถดูแลจัดการได้ จึงพบว่า ผู้ป่วยทางจิตส่วนหนึ่งถูกญาติพยายามทำให้ถูกจับดำเนินคดีเพื่อส่งตัวเข้าไปรักษาอาการทางจิตในเรือนจำในที่สุด เรือนจำและกักขังสถานหลายแห่ง จึงกำลังรับภาระดูแลผู้ป่วยทางจิตเกินความสามารถที่จะให้บริการได้ จึงพบว่าเป็นประเด็นท้าทาย การบริหารจัดการของเรือนจำและกักขังสถานที่จะควบคุมดูแล และให้บริการสุขภาพ

ข้อเสนอแนะ

- 1) รัฐควรส่งเสริมให้มีการนำหลักการมาตรฐานสากลไปใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง** อาทิ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders) หรือ ข้อกำหนดกรุงเทว ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners)
- ตัวชี้วัด** มีมาตรการ/กลไก ในการดูแลผู้ต้องขังที่สอดคล้องกับหลักการสิทธิเสรีภาพสิทธิมนุษยชน
- 2) รัฐควรส่งเสริมมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกมาใช้แก้ไขปัญหผู้ต้องขังล้นเรือนจำ** เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ต้องขังและสังคมและช่วยแก้ไขปัญหผู้ต้องขังล้นเรือนจำลงได้ การนำมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกนำมาใช้ได้ในทุกขั้นตอนตั้งแต่ก่อนที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจนถึงภายหลังจากที่ผู้ต้องขังถูกตัดสินลงโทษให้จำคุกแล้ว ได้แก่ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดี การรอลงอาญา การคุมประพฤติ การพักการลงโทษ และการลดวันต้องโทษ เป็นต้น

^๗ <https://pr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/FileUpload/PDF/Report-File-562.pdf>

ตัวชี้วัด 2.1 มีมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกมาใช้แก้ไขปัญหาคดีที่ต้องขังล้นเรือนจำเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 2.2 ปริมาณคดีที่มีการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพิ่มขึ้น

- 3) รัฐควรมีหน่วยงานกลางในการพัฒนาระบบเทคโนโลยี รวมถึงฐานข้อมูลสำหรับการอำนวยความสะดวกยุติธรรม และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังสามารถปรึกษานายความ/ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย**
สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรทำซ้ำให้พนักงานสอบสวนแต่ละพื้นที่รายงาน และติดตามความคืบหน้าของคดีให้ผู้บังคับบัญชาทราบเป็นระยะ โดยเฉพาะในส่วนที่พนักงานสอบสวนได้ทำการอายัดตัวผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขังในเรือนจำ ต้องทำซ้ำให้เร่งรัดการสอบสวนในคดีอื่นที่ยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จโดยเร็วและเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขัง และทำซ้ำให้ปฏิบัติตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 419/2556 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2556 อย่างเคร่งครัด รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังโดยเฉพาะผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ได้สามารถปรึกษานายความ/ที่ปรึกษาด้านกฎหมายอย่างไม่ถูกจำกัด

ตัวชี้วัด 3.1 มีมาตรการ/กลไก ที่ช่วยติดตามและพัฒนาระบบเทคโนโลยี รวมถึงฐานข้อมูลสำหรับการอำนวยความสะดวกยุติธรรม อาทิ การลงนามความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลในกระบวนการยุติธรรม เพื่อการติดตามสถานะคดีอาญาในระดับเจ้าหน้าที่ภาครัฐและบริการประชาชน และมีการปฏิบัติตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ตัวชี้วัด 3.2 มีมาตรการที่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังโดยเฉพาะผู้ต้องขังระหว่างฯ สามารถปรึกษานายความ/ที่ปรึกษาด้านกฎหมายอย่างไม่ถูกจำกัด

- 4) รัฐควรพิจารณาทบทวนกฎหมายหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติในการประกอบอาชีพที่มีความเหมาะสม** เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษสามารถประกอบวิชาชีพในระบบราชการ และสามารถเป็นผู้ช่วยหรือผู้สนับสนุนงานในด้านกระบวนการยุติธรรม อาทิ การเร่งรัดการพิจารณาเสนอร่างพระราชบัญญัติประวัติดำเนินการ พ.ศ. เพื่อเป็นกฎหมายกลางในการให้โอกาสผู้พ้นโทษให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติสุขในสังคม หรือ ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางที่เหมาะสมในการลดล้างความผิด และประวัติดำเนินการโดยมีเงื่อนไขที่เหมาะสม และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมในการฝึกอาชีพและการจ้างงานผู้พ้นโทษ

ตัวชี้วัด จำนวนกฎหมาย ซึ่งจำกัดคุณสมบัติและเสรีภาพในการประกอบอาชีพของผู้ต้องขังที่ถูกแก้ไขทบทวน

- 5) รัฐควรส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้รับการฝึกอาชีพภายในเรือนจำที่สอดคล้องกับความต้องการตลาดแรงงาน ตลอดจนความสนใจและความต้องการรายบุคคล** โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง อาทิ ผู้ไม่รู้หนังสือ ผู้ต้องขังสูงวัย ผู้ต้องขังพิการ เพื่อส่งเสริมศักยภาพในการประกอบอาชีพสุจริตหลังพ้นโทษ และควรผลักดันโครงการฝึกอบรมผู้ต้องขังเพื่อเพิ่มโอกาส ในการประกอบอาชีพให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะฝีมือแรงงาน และการเตรียมความพร้อมทางด้านวิชาชีพเพื่อเข้าสู่กระบวนการทำงาน เพื่อสร้างความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสังคมให้การยอมรับในศักยภาพการทำงานและส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้ต้องขัง

เมื่อพ้นโทษออกมาจะเป็นกำลังแรงงานตามความต้องการของตลาดแรงงาน และสามารถนำไปประกอบอาชีพอิสระ

ตัวชี้วัด 5.1 จำนวนโครงการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้รับการฝึกอาชีพภายในเรือนจำที่สอดคล้องกับความต้องการตลาดแรงงาน ตลอดจนความสนใจและความต้องการรายบุคคลเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 5.2 จำนวนผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกอาชีพภายในเรือนจำสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ตลอดจนความสนใจและความต้องการรายบุคคล

ตัวชี้วัด 5.3 ผู้พ้นโทษที่มีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ และไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกเพิ่มขึ้น

6) รัฐควรจัดให้มีเรือนจำ Hub สำหรับการดูแลรักษาโรคจิตเวช หรือควรมีสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำในการดูแลรักษาผู้ต้องขังป่วยจิตเวชอยู่ระหว่างการพิจารณาคดี

ตัวชี้วัด 6.1 มีกระบวนการ/โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการสร้างเรือนจำ Hub ผู้ต้องขังป่วยจิตเวช

ตัวชี้วัด 6.2 จำนวนสถานที่ทางเลือกที่ไม่ใช่เรือนจำในการดูแลรักษาโรคจิตเวช

7) รัฐควรให้ความรู้ด้านสุขภาพจิตและโรคทางจิตเวชแก่ผู้ปฏิบัติงาน พร้อมทั้งตรวจประเมินการปฏิบัติงานตามคู่มือการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีปัญหาสุขภาพจิตหรือป่วยจิตเวช

ตัวชี้วัด จำนวนครั้งในการให้ความรู้ด้านสุขภาพจิตและโรคทางจิตเวชแก่ผู้ปฏิบัติงานในเรือนจำ

8) รัฐควรพิจารณาจ้างจิตแพทย์ห้วงเวลา ให้เข้ารับการรักษาผู้ต้องขังกลุ่มนี้ภายในเรือนจำ และ/หรือมีการนำระบบ Telemedicine มาใช้ในการให้คำปรึกษา/บำบัดอาการป่วย

ตัวชี้วัด จำนวนครั้งในการจ้างจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยาห้วงเวลา ให้เข้ารับการรักษาผู้ต้องขังกลุ่มนี้ภายในเรือนจำ

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กรมราชทัณฑ์	5) กระทรวงแรงงาน
2) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	6) กระทรวงศึกษาธิการ
3) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	7) กระทรวงสาธารณสุข
4) กระทรวงยุติธรรม	8) กรุงเทพมหานคร
	9) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

1) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	5) สำนักงานอัยการสูงสุด
2) กระทรวงมหาดไทย	6) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม
3) กระทรวงกลาโหม	
4) สำนักงานศาลยุติธรรม	

11. แผนสิทธิมนุษยชน กลุ่มผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช

11. กลุ่มผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช

วัตถุประสงค์

เพื่อปกป้องคุ้มครอง กลุ่มผู้ป่วยเอดส์ และผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช และส่งเสริมการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเหมาะสม

ข้อท้าทาย

การถูกตีตรา และถูกกีดกันทางสังคม

การเข้าถึงบริการจิตเวช ไม่เพียงพอและมีค่าใช้จ่ายสูง

การบังคับใช้กฎหมาย สุขภาพจิต

ข้อเสนอแนะ

สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อ HIV

ผลักดันร่างกฎหมาย ขจัดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล

มีสื่อความรู้ให้กับสถานศึกษา องค์กรอิสระ หน่วยงาน และประชาชนทั่วไป

ผลักดันให้ผู้ป่วยจิตเวช เข้าถึงสิทธิผู้ป่วย ตามกฎหมายสุขภาพจิต

ผลักดัน (ร่าง) แผนพัฒนาสุขภาพจิตแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2561 - 2580)

4.11 แผนสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช

วัตถุประสงค์ เพื่อปกป้องคุ้มครอง กลุ่มผู้ป่วยเอดส์และผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช และส่งเสริมการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเหมาะสม

ข้อท้าทาย

1) การติดตามและเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มผู้ป่วยเอดส์และผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV

โครงการโรคเอดส์แห่งสหประชาชาติ^ว ในปี 2564 พบว่าประเทศไทย ในปี 2564 คาดว่ามีผู้ติดเชื้อที่ยังมีชีวิตอยู่ 520,000 คน เป็นรายใหม่ 6,500 คน และมีผู้เสียชีวิต 9,300 คน ซึ่งประเทศไทยได้แสดงเจตนาแน่วแน่ มุ่งมั่นที่จะยุติปัญหาเอดส์ โดยมีเป้าหมายหลัก คือ **“ไม่ติด ไม่ตาย ไม่ตีตรา”** อย่างไรก็ตามสถานการณ์ ติดตรา และเลือกปฏิบัติจากข้อมูลการสำรวจทัศนคติที่มีต่อผู้ติดเชื้อเอชไอวี ปี 2562^ข พบว่า คนไทยยังมี ทัศนคติเลือกปฏิบัติต่อผู้ติดเชื้อสูงถึง ร้อยละ 26.7 ทั้งจากในครอบครัว ที่ทำงาน สถานศึกษา และสถาน บริการสุขภาพ และยังคงพบว่าการเลือกปฏิบัติโดยไม่ได้เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งสุขภาพของผู้ป่วย/ผู้ติดเชื้อเอชไอวี อาทิ กรณีโรงพยาบาลปฏิเสธการรับเข้าทำงานของผู้ร้องรายหนึ่งเนื่องจากผลการตรวจสุขภาพก่อนเข้าทำงาน แสดงผลการติดเชื้อเอชไอวี กรณีบริษัทเอกชนกำหนดเงื่อนไขให้ผู้สมัครงานที่ผ่านการคัดเลือกไปเข้ารับการ ตรวจหาเชื้อเอชไอวีก่อนเริ่มทำงาน เป็นต้น ซึ่งกรณีเหล่านี้สะท้อนถึงความไม่เข้าใจและนำมาซึ่งการเลือก ปฏิบัติต่อกลุ่มผู้ป่วยเอดส์และผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV นอกจากนี้ นโยบายการตรวจเลือดก่อนรับเข้าทำงาน ยังขัดต่อแนวปฏิบัติขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งวางแนวปฏิบัติไว้ว่าไม่ควรมีการตรวจหาเชื้อเอดส์ ในกระบวนการสรรหาบุคคลหรือในการต่ออายุการจ้างงาน จึงจำเป็นต้องสร้างการรับรู้กับทุกฝ่าย

2) ปัญหาด้านโครงสร้างในการเข้าถึงบริการจิตเวช

ปัญหาสุขภาพจิตเป็นสาเหตุนำ 5 ใน 10 สาเหตุของภาวะทุพพลภาพ องค์การอนามัยโลกประมาณการว่าปัญหา สุขภาพจิตคิดเป็น 13 % ของภาระโรครวมทั่วโลก (global burden of disease) ซึ่งเป็นผลจากความพิการ และการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรจากการป่วยทางจิตเวช อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการกับภาระโรค ดังกล่าวนั้นยังขาดแคลนและไม่เพียงพออย่างมาก การจัดให้บริการสาธารณสุขแก่ผู้ป่วยกลุ่มนี้ก็ยังมีการ กระจายอย่างไม่เท่าเทียมและขาดประสิทธิภาพ เป็นเหตุให้ประชากรส่วนใหญ่มที่มีปัญหาสุขภาพจิตหรือจิตเวช ไม่สามารถเข้าถึงการรักษาที่เหมาะสม รวมทั้งกลุ่มคนยากจน กลุ่มแรงงานนอกระบบ กลุ่มที่ขาดข้อมูลหรือ ความรู้เรื่องปัญหาสุขภาพจิตต่าง ๆ กลุ่มที่มีปัญหาค่าใช้จ่าย ผู้ป่วยจิตเวชไร้บ้านที่ไม่สามารถระบุตัวตนด้วย เลขประจำตัวประชาชน 13 หลักได้ มีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านทรัพยากร ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการมีอยู่อย่างจำกัด เช่น จำนวนเตียง จำนวนจิตแพทย์ บุคลากรทางด้าน สุขภาพจิต จำนวนสถานที่ให้บริการ ปัญหาการกลั่นแกล้งชุมชนของผู้ป่วย

3) ปัญหาด้านการบังคับใช้พระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 และแก้ไขเพิ่มเติม

ข้อมูลกระทรวงสาธารณสุขเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2565 มีจำนวนผู้ป่วยจิตเวชที่ก่อความรุนแรงรวม 3,815 ราย โดยในจำนวนนี้มีผู้ป่วยจิตเวชก่อเหตุรุนแรงซ้ำจำนวน 510 ราย ผู้ป่วยทั้งหมดนี้ได้เข้าสู่ระบบการดูแลรักษา ของระบบสาธารณสุข แต่สิ่งที่สำคัญคือการช่วยกันเป็นหูเป็นตาที่จะสังเกต พฤติกรรมของบุคคลที่จะนำมาซึ่ง ความรุนแรง เพราะตามพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 ได้มีการกำหนด กฎหมายเพื่อคุ้มครองประชาชนโดยทั่วไป บุคคลที่มีความผิดปกติทางจิตต้องได้รับการบำบัดรักษา กว่าจาก การรายงานผลการดำเนินงานโดยสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพจิตแห่งชาติ ประจำปี 2564 พบว่า มีข้อมูลผู้ป่วยที่เข้าสู่ระบบการบำบัดรักษาทางสุขภาพจิต ตามพระราชบัญญัติสุขภาพจิตฯ ทั้งในและนอก สังกัดกรมสุขภาพจิตมีจำนวนทั้งสิ้น 269 ราย โดยในสัดส่วนนี้เป็นผู้ที่ถูกดำเนินการส่งต่อตามพระราชบัญญัติ สุขภาพจิตฯ โดยยังไม่ได้ก่อคดีเพียง 59 ราย หรือคิดเป็น 21.93% เท่านั้น แสดงให้เห็นว่า จะต้องเร่งขยาย

^ว <https://www.unaids.org/en/regionscountries/countries/thailand>

^ข <https://hivhub.ddc.moph.go.th/epidemic.php>

การนำพระราชบัญญัติสุขภาพจิตฯ มาใช้ การดำเนินการให้มีความเข้าใจร่วมกันในทุกภาคส่วน โดยทุกฝ่ายต้องรับทราบถึงบทบาทหน้าที่เพื่อช่วยกันควบคุมการเพิ่มขึ้นของความรุนแรงในสังคม

ข้อเสนอแนะ:

- 1) รัฐควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อ HIV รวมถึงปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ ที่เลือกปฏิบัติต่อผู้ป่วยเอดส์ และผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV

ตัวชี้วัด 1.1 มีโครงการ/กิจกรรมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อ HIV เพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด 1.2 มีโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมให้องค์กรภาครัฐหรือเอกชนดำเนินการตามประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง การป้องกันและบริหารจัดการด้านเอดส์ในสถานประกอบการ ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2563 โดยเฉพาะการให้ยกเลิกการตรวจหาเชื้อเอชไอวีก่อนรับเข้าทำงาน และติดตามการปฏิบัติตามประกาศดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิต่อลูกจ้าง

- 2) รัฐควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติการจัดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล พ.ศ. เพื่อคุ้มครองกลุ่มประชากรที่ถูกเลือกปฏิบัติ ให้มีผลบังคับใช้

ตัวชี้วัด การมีผลใช้บังคับของร่างพระราชบัญญัติการจัดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล พ.ศ.

- 3) รัฐควรมีการสร้างการรับรู้ให้กับสถานศึกษา หน่วยงาน ประชาชนทั่วไป เพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องทัศนคติที่ดีต่อบุคคลที่มีความผิดปกติทางจิต เพื่อลดการตีตราและลดการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้มีบุคคลที่มีความผิดปกติทางจิต สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม โดยหน่วยงานของภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ประชาชนสามารถเห็นสภาพของปัญหาหรือสถานการณ์ที่สามารถใช้เรื่องสิทธิมนุษยชนเข้ามาช่วยเหลือได้ตามพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551

ตัวชี้วัด มีโครงการส่งเสริมความรู้ให้กับสถานศึกษา องค์กรอิสระ หน่วยงานประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับความผิดปกติทางจิตของผู้ป่วยเพิ่มขึ้น

- 4) รัฐควรผลักดันให้ผู้ป่วยจิตเวชเข้าถึงสิทธิผู้ป่วยตามพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 เพื่อให้ได้รับการบำบัดรักษาตามมาตรฐานทางการแพทย์และฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และได้รับการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วยและการบำบัดรักษาไว้เป็นความลับ เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้เปิดเผยได้ และควรส่งเสริมการบำบัดทางสังคมจิตใจ (Psychosocial Intervention) สำหรับผู้ป่วยโรคจิตเวช

ตัวชี้วัด จำนวนมาตรการ/กิจกรรมที่ช่วยอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้ป่วยจิตเวชเข้าถึงสิทธิผู้ป่วยตามพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 เพิ่มขึ้น

- 5) รัฐควรผลักดันการขับเคลื่อน (ร่าง) แผนพัฒนาสุขภาพจิตแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. (2561 - 2580)

ตัวชี้วัด มีมาตรการ กลไก ในการบูรณาการความร่วมมือขับเคลื่อนแผนพัฒนาสุขภาพจิตแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. (2561 - 2580)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	4) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข	8) สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพจิตแห่งชาติ
2) กระทรวงยุติธรรม	5) กระทรวงศึกษาธิการ	
3) กระทรวงแรงงาน	6) กระทรวงสาธารณสุข	
	7) กรมสุขภาพจิต	

หน่วยงานร่วมรับผิดชอบ

- 1) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- 2) กรุงเทพมหานคร

บทที่ 4

การแปลงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5
ไปสู่การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล
แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5
(พ.ศ. 2566 - 2570)

บทที่ 4

การแปลงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ไปสู่การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ไปสู่การปฏิบัติ เป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้แผนบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้ จากการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ผ่านมา ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนแผน อาทิ การสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ การปรับมุมมองด้านสิทธิมนุษยชนไปเป็นหลักการพื้นฐานในการปฏิบัติงาน การสร้างความรู้สึกรับรู้ความเป็นเจ้าของแผน การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรทุกภาคส่วน ในการดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่เกิดผลเป็นรูปธรรมในการป้องกัน และคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน ภายใต้ทิศทางแผนที่ได้จัดทำร่วมกัน รวมทั้งการสร้างระบบและกลไกการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ และการมีระบบการติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ

1. กรอบแนวคิด

เจตนารมณ์ของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) เพื่อเป็นกรอบทิศทางการทำงานแก่หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญถึงความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชน ภายใต้กรอบทิศทางของการพัฒนางานสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านและแต่ละกลุ่ม เพื่อช่วยเสริมการทำงาน และนำมิติด้านสิทธิมนุษยชน มาเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงาน ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยลดข้อร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชน และควรมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างหลักประกันได้ว่าประชาชนทุกกลุ่ม จะได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริงในทุกด้าน บนฐานของการแสดงให้เห็นถึงภาพรวมการบูรณาการเชื่อมโยงการดำเนินงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดกลไกของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้อย่างแท้จริง ตลอดจนได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือจากหน่วยงานอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน และเป็นรากฐานนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต่อไป ดังนั้น แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงเป็นแผนของทุกหน่วยงาน โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานหลักในการประสาน และติดตามผลเพื่อให้แก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

โดยกำหนดให้หน่วยงานนำแผนรายด้านสิทธิมนุษยชน หรือแผนรายกลุ่มเป้าหมาย ถ่ายทอดลงสู่การปฏิบัติโดยให้หน่วยงานได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน มีการพิจารณาโครงการ/กิจกรรมรองรับ โดยคำนึงถึงการตอบสนองการดำเนินงานสิทธิมนุษยชนในเชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงาน รวมถึงการพัฒนางานสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องในเชิงพื้นที่ ภายใต้งบประมาณของหน่วยงาน

2. การแปลงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ไปสู่การปฏิบัติ

จากการติดตามและประเมินผลที่ผ่านมา พบว่ายังมีปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติบางประการที่สำคัญ ซึ่งมีผลทำให้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งไม่สามารถประเมินผลได้ชัดเจนว่าการดำเนินงานตามแผนบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใดในแต่ละแผนรายด้านและรายการกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนสามารถประเมินผลได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมเห็นควร มีแนวทางในการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570) ดังนี้

2.1 ด้านโครงสร้าง/มาตรการ/กลไก

2.1.1 การมีคณะกรรมการประสานงาน โดยปัจจุบันรัฐบาลได้แต่งตั้งกลไกระดับประเทศแล้ว คือ คณะกรรมการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 60/2563 ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 โดยมีรองนายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นรองประธานกรรมการ อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็น กรรมการ และเลขาธิการ ประกอบด้วย กรรมการที่มาจาก ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์การอิสระ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน มีอำนาจหน้าที่ กำหนดนโยบาย แผนงาน และมาตรการต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนงานวาระแห่งชาติฯ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย รวมทั้ง ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วน มีการนำเรื่องดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ ตลอดจน กำกับ ติดตาม ให้อยู่ชัดเจน และข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานตามวาระแห่งชาติฯ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชน เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับมาตรฐานสากล และมีการประสานงาน ในหน่วยงานอย่างบูรณาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ ความตระหนัก การศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน และป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนในทุกภาคส่วนของประเทศ และส่งเสริมให้หน่วยงาน ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติการณ์อย่างใดก็ตามอำนาจหน้าที่ หรือป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานสากลระหว่างประเทศที่ประเทศไทยให้การรับรอง หรือตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนดไว้ นอกจากนี้ คณะกรรมการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง**คณะอนุกรรมการประสานความร่วมมือด้านสิทธิมนุษยชน** และขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งมีปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นประธาน และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นอนุกรรมการ

2.2 **ด้านกระบวนการ/การดำเนินการ/การปฏิบัติ** ดังนี้ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ มีหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการประสานงาน ติดตามผลเร่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ แก่บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐให้ตระหนักถึงความสำคัญในการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมทั้งมีบทบาทในการปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ต่อการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถดำเนินการในประเด็นสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ ได้อย่างเป็นเอกภาพและบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

- (1) การสร้างการรับรู้ ความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนัก** โดยการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ด้านสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับ เพื่อให้มีทัศนคติมนุษยชนประยุกต์ในการปฏิบัติงาน ตามภารกิจ ซึ่งจะช่วยป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งต่อตนเอง คนรอบข้าง หน่วยงาน/ องค์กรที่สังกัด ชุมชน สังคม จนถึงระดับประเทศและระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ในระดับชุมชนควรมีการสอดแทรกความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนผ่าน กลไก **“บวร”** ซึ่งหมายถึง
- **บ = บ้าน** โดยการสร้างความร่วมมือกับผู้นำชุมชน ทำนันทน์ ผู้ใหญ่บ้าน โดยการสร้างการรับรู้ ในประเด็นสิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน ผ่านสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเข้าสู่ศูนย์ยุติธรรม ชุมชน ทั้ง 7,788 แห่ง ทั่วประเทศ
 - **ว = วัดในศาสนาต่างๆ** ได้แก่ พุทธ คริสต์ และอิสลาม โดยส่งเสริมให้มีการนำเรื่องหลัก สิทธิมนุษยชนเข้าไปอบรมเทศนาต่อศาสนิกชน อีกทั้งมีการผลักดันการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ย ภาวประชาชนในวัด/โบสถ์/มัสยิด เพื่อให้เป็นที่พึ่งของประชาชนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
 - **ร = โรงเรียน** ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย โดยส่งเสริมการนำคู่มือสิทธิมนุษยชน ศึกษา รวม 7 ช่วงชั้นสู่สถานศึกษา เพื่อให้นักเรียน “รู้หน้าที่ รู้สิทธิ เคารพสิทธิ ไม่ละเมิดสิทธิ และหากถูกละเมิดสิทธิรู้ช่องทางการเยียวยา และหากละเมิดสิทธิจะได้รับผลอย่างไร” โดยมี เป้าหมายเพื่อสร้างต้นกล้ายุติธรรมในสังคม

นอกจากนี้ ต้องสร้างให้เห็นถึงความสำคัญจนเกิดความตระหนักถึงผลกระทบ หากมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นด้วย ซึ่งผลกระทบดังกล่าวอาจไม่ใช่เกิดเฉพาะกับตนเอง เท่านั้น แต่อาจบานปลายยิ่งใหญ่มากกว่าที่จะคาดถึงทั้งต่อคนรอบข้าง หน่วยงาน/องค์กร ที่สังกัด ชุมชน สังคม จนถึงระดับประเทศ/ระหว่างประเทศ ทั้งนี้ อาจทำได้หลายรูปแบบ ตามสถานการณ์และความเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการอบรม การรณรงค์ การจัดนิทรรศการ การจัดทำสื่อในรูปแบบต่าง ๆ และเผยแพร่ผ่านช่องทางตามความเหมาะสมของรูปแบบ ของสื่อที่ผลิตออกมา เช่น สื่อดิจิทัล (เน้นการเผยแพร่ทางออนไลน์ อาทิ คลิปวิดีโอสั้น ๆ คอร์สออนไลน์ ภาพ ฯลฯ) สื่อสิ่งพิมพ์ (อาจใช้แจกประกอบการอบรม) Audio book (จะเป็นประโยชน์ กับผู้พิการทางสายตาได้ด้วย) เป็นต้น ที่สำคัญ ความรู้ ความเข้าใจ และ ความตระหนักที่ว่านี้ จะต้องทำให้แพร่กระจายแทรกซึมเข้าถึงให้ทุกคน ทุกหน่วยงาน ทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ สถาบันการศึกษา ภาครัฐกิจเอกชน ภาคประชาสังคม หรือ แม้แต่ประชาชนทั่วไป ด้วยรูปแบบและช่องทางต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ข้างต้น เมื่อทุกคนรู้ เข้าใจ และตระหนัก การขับเคลื่อนก็จะง่ายขึ้น ซึ่งการที่จะทำให้ทุกคนรู้ เข้าใจและตระหนักได้ โดยเฉพาะ เริ่มจากหน่วยงาน/องค์กรและภาคส่วนที่จะต้องมีส่วนร่วมหลักในการขับเคลื่อนนั้น

- (2) การจัดทำคู่มือในการแปลงแผนสิทธิมนุษยชนสู่การปฏิบัติ** กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ควรจัดทำคู่มือที่เข้าใจง่ายในรูปแบบดิจิทัล ที่มีรายละเอียดของแผนแต่ละด้าน แต่ละกลุ่ม ว่าหน่วยไหนเป็นหลักจะต้องทำอะไร อย่างไร หน่วยไหนร่วมจะต้องทำในเรื่องไหน อะไรบ้าง มีตัวชี้วัดในเรื่องนั้น ๆ อย่างไร โดยสื่อที่ว่่านั้นควรทำให้สืบค้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแต่ละ หน่วยงาน หรือแต่ละเรื่องได้ง่ายด้วย ทั้งนี้ ให้รวมไปถึงการทำคู่มือการรายงานผล ด้วยว่าจะต้องรายงานอย่างไร การดำเนินการดังกล่าว นอกจากจะง่ายต่อการทำความเข้าใจ ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วยังง่ายในการติดตามประเมินผลด้วย

(3) การจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานในทุกระดับ

เพื่อให้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรเสนอให้มติดคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ไปสู่การปฏิบัติโดยการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน โดยให้หน่วยงานใช้จ่ายจากเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีของแต่ละหน่วยงาน พร้อมรายงานผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฯ เมื่อสิ้นปีงบประมาณ โดย

(3.1) หน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ สภาพปัญหาสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น โดยอาจรวบรวมประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามภารกิจของหน่วยงานหรืออาจมีหนังสือสอบถามถึงประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดกระทรวง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และคัดเลือกประเด็นปัญหาที่จะได้รับการแก้ไขก่อน - หลัง

(3.2) หน่วยงานอาจมีการตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน และจัดประชุมคณะกรรมการ/คณะทำงานของหน่วยงาน เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน โดยให้คณะกรรมการหรือคณะทำงาน ร่วมวิเคราะห์และพิจารณาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จากข้อ (3.1) หรือ ปัญหาที่เกิดผลกระทบต่อประชาชน หรือปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่สำคัญของหน่วยงาน และเมื่อได้ปัญหาที่สำคัญแล้ว จึงมากำหนดมาตรการโครงการ/กิจกรรม รองรับ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีความเชื่อมโยงกับมาตรการหรือข้อเสนอแนะต่างๆ ที่กำหนดไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้าน และแต่ละกลุ่มเป้าหมายตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พร้อมทั้งกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการ โดยอาจมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างกระทรวงเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ แผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน ไม่จำเป็นต้องมีโครงการ/กิจกรรม ครอบคลุมประเด็นสิทธิมนุษยชนครบทุกด้าน หรือครบทุกกลุ่มเป้าหมายตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ขึ้นอยู่กับประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน และนโยบายของหน่วยงานเป็นสำคัญ

(3.3) เมื่อหน่วยงานได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานเรียบร้อยแล้ว ให้เสนอแผนดังกล่าวต่อผู้บริหารของหน่วยงานเพื่อให้ความเห็นชอบ และแจ้งให้หน่วยงานในสังกัดทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้รับทราบ รวมทั้งส่งกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เพื่อใช้ในการติดตามประเมินผล

(4) ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน โดยดำเนินการดังนี้

(4.1) จัดทำหนังสือถึงหน่วยงานในสังกัด เพื่อแจ้งเวียนให้ทราบถึงแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน พร้อมทั้งทำขั้วให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการมาตรการโครงการ/กิจกรรม ตามที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานที่กำหนดไว้

(4.2) เมื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนแล้วจะต้องมีหน้าที่การดำเนินการ ดังนี้

(4.2.1) ดำเนินการตามมาตรการ โครงการ/กิจกรรม ที่หน่วยงานตนเองรับผิดชอบ ที่ปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน

(4.2.2) รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน หรือรายงานผลการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงาน ที่มีความสอดคล้องกับมาตรการหรือข้อเสนอแนะในแผนสิทธิมนุษยชน ในแต่ละด้านและแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ให้แก่คณะกรรมการหรือคณะทำงานของหน่วยงานภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยเฉพาะการติดตามโครงการสำคัญ ภายใต้แผนแต่ละกลุ่ม/ด้าน

(5) การนิเทศ ติดตาม และให้คำปรึกษา

นอกจากการหารือในระดับนโยบายเพื่อให้รับทราบในภาพรวมแล้ว หากต้องการให้การขับเคลื่อนเห็นผลเป็นรูปธรรม ควรมีการดำเนินการ ดังนี้

(5.1) เปิดช่องทางการสื่อสารสองทาง เพื่อรับแจ้งปัญหา อุปสรรค หรือข้อขัดข้องในการดำเนินงานรวมถึงความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่หน่วยงานระบุไว้ ซึ่งควรเป็นช่องทางที่สื่อสารได้ง่ายสะดวกรวดเร็ว และสามารถตอบสนองต่อความต้องการได้ทันที

(5.2) สร้างระบบนิเทศ ติดตาม และให้คำปรึกษาเพื่อรองรับข้อ (5.1)

(5.3) จัดให้มีการถอดบทเรียนการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และการขยายผลองค์กรต้นแบบด้านสิทธิมนุษยชน

(6) สร้างมาตรการเชิงบวกโดยการมอบรางวัลองค์กรต้นแบบด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อ

(6.1) ส่งเสริมให้หน่วยงานทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชน มีการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและยกระดับหน่วยงานของตนเองให้เป็นองค์กรต้นแบบด้านสิทธิมนุษยชน โดยนำหลักการสิทธิมนุษยชนมาเป็นพื้นฐานในการบริหารจัดการ และปฏิบัติงานในทุกระดับ ส่งเสริมให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชนซึ่งกันและกัน รวมถึงลดความเสี่ยง หรือปริมาณข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน อันเป็นผลจากการดำเนินงานขององค์กร

(6.2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในด้านสิทธิมนุษยชนและการเป็นองค์กรต้นแบบ เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้ทุกหน่วยงานเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(6.3) สร้างแรงจูงใจให้หน่วยงาน ทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจเอกชน วิชาชีพเพื่อสังคม ภาคประชาสังคม และจังหวัด มีความประสงค์ที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นองค์กรต้นแบบด้านสิทธิมนุษยชนด้วยความสมัครใจและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เช่น การประกาศเกียรติคุณ การให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ การได้รับประโยชน์ด้านภาษี เป็นต้น

3 การจัดทำตัวชี้วัดแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5

ตัวชี้วัดที่ใช้ใน แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้อิงตามข้อเสนอแนะการจัดทำตัวชี้วัด (Human Rights Indicators Guideline) ที่จัดทำขึ้นโดย สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) ทั้งนี้ตัวชี้วัดที่จะนำมาปรับใช้คือ ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process indicator) และตัวชี้วัดด้านผลสัมฤทธิ์ (Outcome indicator) เนื่องจากตัวชี้วัดด้านโครงสร้าง (Structural indicator) ถือเป็นตัวชี้วัดที่มีขนาดใหญ่และต้องอาศัยทรัพยากร การจัดตั้งหน่วยงานใหม่หรือกรอบกฎหมายใหม่ที่อาศัยระยะเวลายาวนาน

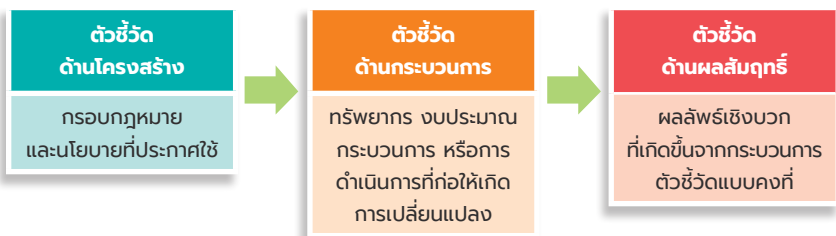
ตัวชี้วัด ด้านกระบวนการ (Process indicator) ประกอบด้วย

- (1) การผลักดันร่างกฎหมาย การปรับปรุงกฎหมาย นโยบาย และมีมาตรการทั้งในระดับชาติ หรือระดับกระทรวงเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิในประเด็นหรือกลุ่มเป้าหมายในส่วนที่เกี่ยวข้อง
- (2) มีการนำกฎหมาย นโยบาย และมาตรการมาปฏิบัติการ โดยอาจเป็นรูปแบบของการบรรจุในงานประจำ แผนปฏิบัติการหรือโครงการ

ตัวชี้วัด ด้านผลสัมฤทธิ์ (Outcome indicator) ประกอบด้วย

- (1) จำนวนโครงการ กิจกรรมหรือความช่วยเหลือตามสิทธิในแต่ละประเด็นหรือกลุ่มเป้าหมายที่มีการดำเนินงาน
- (2) สถานการณ์หรือสถิติข้อร้องเรียนการละเมิดสิทธิในแต่ละประเด็นหรือกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องมีแนวโน้มเป็นไปในทางที่ลดลง
- (3) จำนวนประกาศ/คำสั่ง คสช. ที่ถูกยกเลิก
- (4) จำนวนกฎหมายที่มีสาระเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน
- (5) จำนวนร่างกฎหมายที่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในด้านแผนและกลุ่มต่างๆ ที่มีผลใช้บังคับ
- (6) ความพึงพอใจของประชาชนต่อสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในด้านและกลุ่มที่ระบุไว้ในแผนฯ

แผนภาพ 2.1 แผนภาพแสดงหลักการของตัวชี้วัด (UNHCR, 2012)

4 การติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญในการรับทราบข้อมูลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ได้รับ เพื่อเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ รวมถึงการรายงานการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 จากองค์กรว่ามีการนำแผนไปสู่การปฏิบัติที่มุ่งผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมหรือไม่ อย่างไร อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เพื่อให้องค์กรทุกภาคส่วนได้เห็นความสำคัญในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ และนำข้อมูลจากการติดตามประมวลผลไปปรับปรุงพัฒนาแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับต่อไป รวมทั้งเป็นข้อมูลประกอบการส่งเสริม ค้ำครองสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศ ดังนั้น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ในฐานะหน่วยงานกลางในการประสานการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงได้วางกรอบแนวทางและวิธีการในการติดตามประเมินผล เพื่อให้ครอบคลุมการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.1 กรอบแนวทางการติดตามและประเมินผล

- (1) กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จะทำการติดตามผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ตามแบบรายงานที่กำหนดไว้กับองค์กรเครือข่ายเมื่อสิ้นปีงบประมาณปีละ 1 ครั้ง ภายในเดือนตุลาคม - ธันวาคมของทุกปี
- (2) กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จะจัดจ้างที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญและมีความเป็นกลาง ทำการประเมินผล (Evaluation) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วง 3 ปีแรก (พ.ศ. 2566 - 2568) และ 2 ปีหลังของแผนฯ (พ.ศ. 2569 - 2570) เพื่อให้การติดตามประเมินผลเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และควรมีการประเมินผลสำเร็จของแผน พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเชิงกระบวนการหรือกลไกเพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้แผนไม่บรรลุเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนแผนฉบับใหม่ให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ และนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อโปรดทราบ

4.2 การรายงานผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

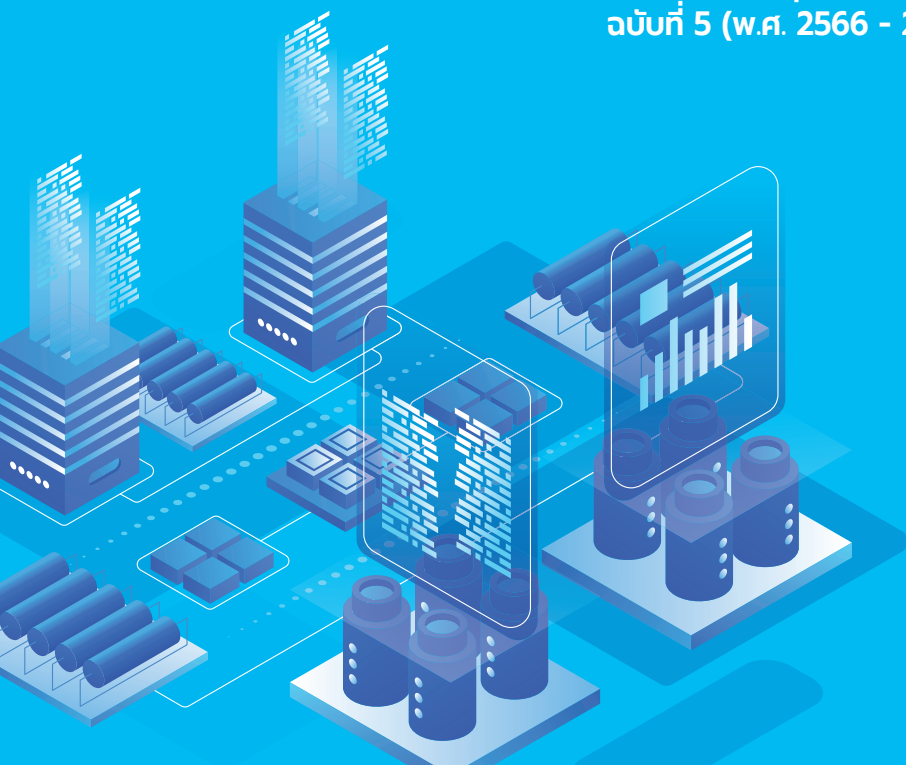
กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จะเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรายงานผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เพื่อให้การติดตามประเมินผลเกิดประสิทธิภาพ และมีการประเมินผลสำเร็จของแผน พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเชิงกระบวนการหรือกลไกเพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้แผนไม่บรรลุเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนแผนฉบับใหม่ให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้

ภาคผนวก

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ
ภายใต้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ด่วนที่สุด ที่ นร 0505/3606
ลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2566
เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

หนังสือกระทรวงยุติธรรม
ด่วน ที่ ยร 0411/12075
ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2565
เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ ภายใต้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

แผนสิทธิมนุษยชนแผนรายด้าน 5 ด้าน ดังนี้

1. แผนสิทธิมนุษยชนด้านการเมืองการปกครอง

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. โครงการสัมมนา เรื่องการป้องกัน การทุจริต และประพฤตินิষชนในระบบราชการ	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช)	2565 - 2568
2. โครงการพัฒนากลไกการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรน้ำสาธารณะแบบประชาชนมีส่วนร่วม	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมทรัพยากรน้ำ)	2566 - 2570
3. การขับเคลื่อนแนวทางการขับเคลื่อนการจัดการพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)	2561 - 2580
4. โครงการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน	สำนักนายกรัฐมนตรี (สถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน) (องค์การมหาชน)	2566 - 2570
5. โครงการประชาสัมพันธ์รณรงค์ใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์และรู้เท่าทันสื่อ	สำนักนายกรัฐมนตรี (กรมประชาสัมพันธ์)	2566 - 2570
6. โครงการสนับสนุน และเสริมสร้างโอกาสทางสังคม	ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)	ไม่ระบุ
7. คำใช้จ่ายพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มโอกาสการมีงานทำให้กับกลุ่มเปราะบางในจังหวัดชายแดนภาคใต้	ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)	ไม่ระบุ
8. จัดหาทางลาดสำหรับผู้โดยสารทุพพลภาพ ขึ้น-ลง อากาศยาน ปี 2566 (ท่าอากาศยานเลย และท่าอากาศยานน่านนคร)	กระทรวงคมนาคม (กรมท่าอากาศยาน)	2566
9. ก่อสร้างและปรับปรุงจุดรับส่งคนพิการในระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร	กรุงเทพมหานคร (สำนักการจราจรและขนส่ง)	2566
10. โครงการขับเคลื่อนการป้องกันการบาดเจ็บ และเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยใช้ TSY Program : Thailand Safe Youth Program	กระทรวงสาธารณสุข (กรมควบคุมโรค)	2566
11. โครงการส่งเสริมและพัฒนามาอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของเกษตรกร	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์)	2566
12. โครงการศูนย์ช่วยเหลือและจัดการปัญหาออนไลน์	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ไม่ระบุ
13. โครงการศูนย์ประสานงานและแก้ไขปัญหาข่าวปลอม (Anti-Fake News Center: AFNC)	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ไม่ระบุ
14. โครงการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการช่วยเหลือประชาชนด้านคดีและภัยออนไลน์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ไม่ระบุ

2. แผนสิทธิมนุษยชนด้านการยุติธรรม

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. โครงการการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์และช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย	กระทรวงยุติธรรม (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)	2566
2. โครงการคำตอบแทนและช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย กิจกรรมที่ 1 คำตอบแทนที่ปรึกษากฎหมาย	กระทรวงยุติธรรม (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)	2566
3. โครงการกองทุนยุติธรรม	กระทรวงยุติธรรม (สำนักงานกองทุนยุติธรรม)	2566 - 2570
4. แผนการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนตำรวจภูธรภาค 4	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ตำรวจภูธรภาค 4)	2566
5. ระบบฐานข้อมูลและบริการศาลรัฐธรรมนูญอัจฉริยะ (Intelligent Hub & One-Stop Service) ระยะที่ 2	สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ	2566
6. งานขอฝากขังระบบ Video Conference โดยผู้ต้องหา/จำเลยไม่ต้องไปศาล ระยะที่ 2 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพงานด้านการยุติธรรม	กระทรวงกลาโหม (กรมพระธรรมนูญ)	2565 - 2567
7. โครงการสร้างเสริมองค์ความรู้และพัฒนางานกฎหมายเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมในทุกมิติ	กระทรวงยุติธรรม (สำนักงานกิจการยุติธรรม)	2566
8. โครงการขับเคลื่อนแนวทางการเผยแพร่กฎหมายและสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนและหน่วยงานของรัฐ	กระทรวงยุติธรรม (สำนักงานกิจการยุติธรรม)	2566
9. โครงการเสริมสร้างความรู้กฎหมายด้านการบังคับคดีแพ่ง การบังคับคดีล้มละลาย การฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ และกฎหมายในชีวิตประจำวัน	กระทรวงยุติธรรม (กรมบังคับคดี)	2566
10. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับพระราชบัญญัติล้มละลาย ด้านการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	กระทรวงยุติธรรม (กรมบังคับคดี)	2566
11. โครงการประชาสัมพันธ์เชิงรุกส่งเสริมการปฏิบัติงานบังคับคดี	กระทรวงยุติธรรม (กรมบังคับคดี)	2566
12. โครงการสร้างการรับรู้กฎหมายด้านกฎหมายบังคับคดีโดยนักประชาสัมพันธ์เชิงรุก	กระทรวงยุติธรรม (กรมบังคับคดี)	2566
13. โครงการเครือข่ายบังคับคดี และวิทยากรตัวคูณ	กระทรวงยุติธรรม (กรมบังคับคดี)	2566
14. ค่าใช้จ่ายเตรียมความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนผ่านกระบวนการยุติธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้	ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)	ไม่ระบุ
15. โครงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานและการอำนวยความสะดวกธรรมทางปกครองของศาลปกครองให้กับประชาชน	สำนักงานศาลปกครอง	2566 - 2570
16. โครงการจัดจ้างเหมาบริการพนักงานช่วยเหลือตำรวจท้องที่ ประจําปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 - 2570	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กองบัญชาการตำรวจท้องที่)	2566 - 2570
17. โครงการการจ้างเหมาบริการผู้เชี่ยวชาญเพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงโทษประหารชีวิต ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2559	กระทรวงยุติธรรม (สำนักงานกิจการยุติธรรม)	2566
18. โครงการขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	กระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง)	ไม่ระบุ
19. โครงการพัฒนาศักยภาพส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิด้านเอสไอในรูปแบบสหวิชาชีพระดับจังหวัด	กระทรวงสาธารณสุข (กรมควบคุมโรค)	2566 - 2567

3. ด้านสาธารณสุข

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. โครงการพัฒนาระบบบริการศูนย์พึ่งได้ในประเทศไทย	กระทรวงสาธารณสุข (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข)	2566
2. ทางเลือกเชิงนโยบายในการกระจายแพทย์ไปยังหน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่ขาดแคลนหรือห่างไกลในชนบท	กระทรวงสาธารณสุข สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)	2564 - 2566
3. โครงการสุขภาพพระราชทาน	กระทรวงสาธารณสุข (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ)	2566
4. โครงการพัฒนาบริการโครงสร้างพื้นฐาน และความมั่นคงปลอดภัยด้านดิจิทัล (Infrastructure and Security) กิจกรรม บริการระบบคลาวด์กลางภาครัฐ (Government Data Center and Cloud service: GDCC)	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ไม่ระบุ
5. โครงการแพลตฟอร์มข้อมูลสุขภาพแห่งชาติ (National Data Platform)	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ไม่ระบุ

4. แผนสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษา

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. แผนงานพัฒนาและขยายการให้บริการแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี	กระทรวงศึกษาธิการ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี)	2566 - 2570
2. โครงการยกระดับศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนสู่ศูนย์ดิจิทัลชุมชน	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม)	2567 - 2570
3. โครงการสร้างผู้สูงวัยและผู้ด้อยโอกาสเป็นคนดิจิทัลสู่ภัยไซเบอร์	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ไม่ระบุ
4. โครงการขับเคลื่อนพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังครกในวัยรุ่น พ.ศ. 2559	กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ)	2566 - 2570
5. โครงการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเปราะบาง ทางสังคมให้เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา)	2566 - 2570
6. ค่าใช้จ่ายส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สู่สร้างสรรค์นวัตกรรมตามบริบทของพื้นที่	ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอบต.)	ไม่ระบุ
7. กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน)	2566 - 2570
8. กิจกรรมตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2560 – 2569)	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน)	2566 - 2570

5. แผนสิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. กิจกรรมเสริมสร้างธรรมาภิบาลและสร้างเครือข่ายพันธมิตรในการดูแลและรักษาและพฤติกรรมทางการค้า	กระทรวงพาณิชย์ (กรมการค้าภายใน)	2566
2. กิจกรรมการติดตาม ตรวจสอบ พฤติกรรมทางการค้าของผู้ประกอบการและตรวจสอบข้อร้องเรียน ผ่านสายด่วน 1569	กระทรวงพาณิชย์ (กรมการค้าภายใน)	2566

5. แผนสิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ (ต่อ)

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
3. โครงการส่งเสริมการดำเนินงานศูนย์จัดการกองขยะชุมชน	กระทรวงมหาดไทย (กรมการพัฒนาชุมชน)	2566 - 2570
4. โครงการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน สู่ความเป็นเลิศ	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ไม่ระบุ
5. โครงการยกระดับเมืองน่าอยู่กับสมัยเพื่อคนไทยเท่าเทียม และเท่าทัน	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ไม่ระบุ
6. โครงการสตาร์อัพคนละครึ่ง	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	ไม่ระบุ

แผนสิทธิมนุษยชนรายกลุ่ม (กลุ่มเปราะบาง) 11 กลุ่ม ดังนี้

1. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ใช้แรงงาน

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. การดำเนินงานภายใต้แผนระดับชาติ ว่าด้วยงานที่มีคุณค่าของประเทศไทย	กระทรวงแรงงาน (สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน)	2566 - 2570
2. การประชุม ASEAN Forum on Migrant Labor (AFML)	กระทรวงแรงงาน (สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน)	2566 - 2570
3. ตรวจแรงงานในระบบ	กระทรวงแรงงาน (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน)	2566
4. ตรวจแรงงานนอกระบบ	กระทรวงแรงงาน (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน)	2566 - 2570
5. โครงการผลักดันนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ (อววน.) เพื่อยับยั้งสถานะทางสังคมของประชาชนกลุ่มฐานราก	กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม แห่งชาติ)	2565 - 2570
6. การสร้างเสริมสุขภาพแรงงานแพลตฟอร์ม	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)	2566
7. การคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติ	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)	2564-2567

2. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสียหาย และเหยื่อของกระบวนการยุติธรรม

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. โครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นบังคับคดีเชิงรุก	กระทรวงยุติธรรม (กรมบังคับคดี)	2566
2. โครงการบูรณาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน	กระทรวงยุติธรรม (กรมบังคับคดี)	2566
3. โครงการยกระดับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายเหยื่ออาชญากรรม และพยานในคดีอาชญากรรม การดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล	สำนักงานศาลยุติธรรม (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ)	2566 - 2570
4. ค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้	ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอบต.)	ไม่ระบุ
5. ศูนย์ร่วมบริการช่วยเหลือแรงงานต่างด้าว	กระทรวงแรงงาน (กรมจัดหางาน)	2566
6. โครงการช่วยเหลือเยียวยาประชาชนที่ตกเป็นเหยื่อ และจำเลยในคดีอาญา	กระทรวงยุติธรรม (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)	ไม่ระบุ

3. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มเด็ก และสตรี

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. โครงการขับเคลื่อนการดูแลช่วยเหลือ และคุ้มครองนักเรียน	กระทรวงศึกษาธิการ (สพฐ.)	2566 - 2570
2. โครงการยกระดับมาตรฐานการบริการสุขภาพสำหรับเด็ก และเยาวชนในสถานควบคุม	กระทรวงยุติธรรม (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)	2566 - 2570
3. โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด	กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (กรมกิจการเด็กและเยาวชน)	2566 - 2570
4. โครงการศูนย์ประสานงานและแก้ไขปัญหาลอปลอม (Anti Fake News Center: AFNC)	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม)	2566 - 2570
5. โครงการอบรมครูไซเบอร์	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม)	2566 - 2570
6. โครงการอบรมเยาวชนร่วมใจต้านภัยไซเบอร์ (เจ้าลูกสอนเด็ก)	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม)	2566 - 2570
7. การพัฒนากลไกและเครื่องมือในการป้องกันความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศในระดับบุคคลและชุมชน	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)	2565 - 2567
8. โครงการพัฒนาระบบบริการศูนย์พึ่งได้ในประเทศ	กระทรวงสาธารณสุข(สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข)	2566

4. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. ศึกษาแนวทางการจัดทำมาตรการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน	กระทรวงยุติธรรม (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)	ไม่ระบุ
2. การบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม	กระทรวงยุติธรรม (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)	ไม่ระบุ

5. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้สูงอายุ

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. การจัดการสภาพแวดล้อม และการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อการเตรียมความพร้อมวัยทำงานสู่วัยสูงอายุที่มีสุขภาพดี ปี 2566	กระทรวงสาธารณสุข (กรมอนามัย)	2566 - 2570
2. โครงการส่งเสริมเคหกิจเกษตรในครัวเรือนเกษตรสูงวัย	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กรมส่งเสริมการเกษตร)	2566
3. โครงการสำรวจข้อมูลสถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของประเทศไทย	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม)	2566 - 2570
4. โครงการสร้างผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส เป็นกำลังคนดิจิทัลสู่ภัยไซเบอร์	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม)	2566
5. โครงการส่งเสริมสวัสดิการเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การเกษียณอย่างมีคุณภาพของประชากรวัยแรงงาน อายุ 25-59 ปี	กระทรวงแรงงาน (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน)	2566

5. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้สูงอายุ (ต่อ)

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
6. การขับเคลื่อนระบบส่งเสริมสุขภาพ ดูแลผู้สูงอายุ และผู้มีความพิการระยะยาวแบบบูรณาการ (Long Term Care) แบบ New Normal	กระทรวงสาธารณสุข (กรมอนามัย)	2566 - 2570
7. การประยุกต์ใช้และตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบดูแลผู้สูงอายุเพื่อความมั่นคงปลอดภัย และปลอดภัยด้วยปัญญาประดิษฐ์ในการบริการใช้งานจริงของครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุที่อาศัยตามลำพัง	กระทรวงสาธารณสุข สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)	2566

6. สิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้เสียหายเสียด

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. ค่าใช้จ่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ผ่านการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอบต.)	ไม่ระบุ
2. โครงการการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสียด โดยกองทุนแม่ของแผ่นดิน	กระทรวงมหาดไทย (กรมการพัฒนาชุมชน)	2566 - 2570
3. โครงการบำบัดรักษายาเสพติด และฟื้นฟูสภาพทางสังคม	กระทรวงยุติธรรม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด)	2566 - 2570
4. โครงการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาผู้เสียหายจากการควบคุมตัว และสารเคมีทางห้องปฏิบัติการ	กระทรวงสาธารณสุข (กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์)	2566
5. โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้รับหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษายาเสพติด ปีงบประมาณ 2566	กระทรวงสาธารณสุข (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ)	2566

7. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. โครงการศึกษาและพัฒนารูปแบบ/ แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมเจตคติของคณาจารย์ในการมีอัตลักษณ์ทางเพศสภาพและการปฏิบัติต่อเพศสภาพอย่างเท่าเทียม	กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา)	ไม่ระบุ
2. ผลักดันร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ.	กระทรวงยุติธรรม (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)	

8. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และกลุ่มชาติพันธุ์

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. โครงการตรวจสอบฐานข้อมูล และจัดทำฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนกระบวนการยุติธรรม	กระทรวงยุติธรรม (สถาบันนิติวิทยาศาสตร์)	2566 - 2570
2. เด็กชายขอบได้รับสิทธิและการศึกษา "ไร้สัญชาติ"	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)	2564 - 2566
3. โครงการพัฒนาการเข้าถึงบริการระบบหลักประกันสุขภาพของกลุ่มคนไทยที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ	2566

9. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มคนพิการ

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. จัดหางานให้คนพิการมีงานทำ	กระทรวงแรงงาน (กรมจัดหางาน)	2566
2. กลไกจ้างงานคนพิการเข้มแข็ง และเตรียมความพร้อมพนักงานสู่การเกษียณ แบบบูรณาการ	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)	2565 - 2567

10. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ต้องขัง และผู้พ้นโทษ

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. โครงการส่งเสริมกิจกรรมด้านหม่อนไหม ในพื้นที่โครงการทำสังเวยในพระตำหนัก สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา และโครงการคืนคนดีสู่สังคม	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กรมหม่อนไหม)	2566
2. โครงการฝึกอบรมแรงงานกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพที่ดีใหม่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566	กระทรวงแรงงาน (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน)	2566
3. แนนวอาชีพและส่งเสริมอาชีพให้เด็ก และเยาวชนในสถานพินิจ ผู้ถูกคุมประพฤติ และ ผู้ต้องขัง	กระทรวงแรงงาน (กรมจัดหางาน)	2566
4. โครงการพัฒนาระบบเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคไม่ติดต่อในพื้นที่เฉพาะ	กระทรวงสาธารณสุข (กรมควบคุมโรค)	2566

11. แผนสิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้ป่วยจิตเวช

โครงการ/กิจกรรม/ประเด็นสำคัญ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. โครงการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพจิต ครอบคลุมด้วยกลไกทางกฎหมาย	กระทรวงสาธารณสุข (กรมสุขภาพจิต)	2566

ด่วนที่สุด

ที่ นร ๐๕๐๕/๓๑๐๑๖

สำเนา

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

อ้างถึง หนังสือกระทรวงยุติธรรม ด่วน ที่ ยธ ๐๔๑๑/๑๒๐๗๕ ลงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย บัญชีสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วย

ตามกระทรวงยุติธรรมได้ขอให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา ดังนี้

๑. เห็นชอบ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) และประกาศใช้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

๒. เห็นชอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) แปลงแผนไปสู่การปฏิบัติด้วยการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานที่ครอบคลุมการดำเนินงานของหน่วยงานภายในสังกัดทุกระดับ สำหรับงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานให้หน่วยงานใช้จ่ายจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีของแต่ละหน่วยงานได้รับจัดสรร โดยดำเนินการในการกิจของหน่วยงาน และนำมิติด้านสิทธิมนุษยชนมาเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

๓. เห็นชอบให้หน่วยงานต่าง ๆ ตามข้อ ๒ รายงานผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) เมื่อสิ้นปีงบประมาณ ปีละ ๑ ครั้ง ในห้วงเดือนตุลาคม - ธันวาคมของทุกปี และมอบหมายให้กระทรวงยุติธรรมรับผิดชอบกำหนดแนวทาง วิธีการรายงานผล และแบบรายงานผลการดำเนินงาน พร้อมแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบและถือปฏิบัติ

๔. เห็นชอบให้หน่วยงานภาครัฐ (ระดับกรมหรือเทียบเท่า) บรรจูลิขสิทธิ์สิทธิมนุษยชนไม่น้อยกว่า ๓ ชั่วโมง ในหลักสูตรฝึกอบรมข้าราชการทุกระดับ และมอบหมายให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพรับผิดชอบการกำหนดขอบเขตและเนื้อหาหลักการสิทธิมนุษยชนพื้นฐานที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำแก่หน่วยงานความละเอียดแล้ว ดังนี้

กระทรวงกลาโหม กระทรวงการคลัง กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพลังงาน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานนายกรัฐมนตรี (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี) สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา สำนักงาน ก.พ. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และธนาคารแห่งประเทศไทยได้เสนอความเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อเสนอแนะไปเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีด้วย ความละเอียดปรากฏตามบัญชีสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วยนี้

/คณะรัฐมนตรี ...

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ ลงมติว่า

๑. เห็นชอบ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ ทั้งนี้ ให้กระทรวงยุติธรรมพิจารณาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองที่พึงปฏิบัติ รวมทั้งการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนซึ่งจะต้องไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ให้ถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจน ก่อนประกาศใช้แผนดังกล่าว และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒. ในส่วนของการกำหนดขอบเขตและเนื้อหาหลักการสิทธิมนุษยชนในหลักสูตรฝึกอบรมของหน่วยงานภาครัฐนั้น ให้กระทรวงยุติธรรม (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ) พิจารณากำหนดขอบเขตและเนื้อหาให้มีความเหมาะสมกับอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานและความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานซึ่งมีความแตกต่างกัน

๓. ให้กระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับความเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อเสนอแนะของกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพลังงาน กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงาน ก.พ. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ สำนักงานศาลยุติธรรม และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปด้วย

จึงเรียนยอมนำ ทั้งนี้ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้แจ้งให้รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง และกรม รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องตามบัญชีแนบท้ายทราบด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

ประไพ คำสะกุล

(นางประไพ คำสะกุล)

รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กองพัฒนายุทธศาสตร์และติดตามนโยบายพิเศษ

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๑๖๕๓ (วรพต), ๑๕๒๒ (เฉลิมขวัญ)

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๑๔๔๖

www.soc.go.th

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ saraban@soc.go.th

บัญชีสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วย

เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

๑. สำเนาหนังสือกระทรวงกลาโหม ส่วนที่ ๑๒๐๐/๓๓๑ ลงวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
๒. สำเนาหนังสือกระทรวงการคลัง ส่วนที่ ๓๐๓/๑๔๕ ลงวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๖
๓. สำเนาหนังสือกระทรวงการต่างประเทศ ส่วนที่ ๓๐๒/๑๖๙๙ ลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๕
๔. สำเนาหนังสือกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ส่วนที่ ๓๐๒๔/๔๒๓๓ ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕
๕. สำเนาหนังสือกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
ส่วนที่ ๒๒ (ปร) ๐๒๑๓/๑๓๗๐ ลงวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖
๖. สำเนาหนังสือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่วนที่ ๓๐๐๔/๕๑๗๖ ลงวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๕
๗. สำเนาหนังสือกระทรวงคมนาคม ส่วนที่ ๓๐๐๓.๔/๖ ลงวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๖
๘. สำเนาหนังสือกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ส่วนที่ ๓๐๑๐.๔/๒๖๓๖๔
ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๕
๙. สำเนาหนังสือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนที่ ๓๐๒๒๐.๒/๓๖๐๒
ลงวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๕
๑๐. สำเนาหนังสือกระทรวงพลังงาน ส่วนที่ ๓๐๐๔/๓๙๑ ลงวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๖
๑๑. สำเนาหนังสือกระทรวงพาณิชย์ ส่วนที่ ๓๐๐๘.๒/๔๙๖๖ ลงวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๕
๑๒. สำเนาหนังสือกระทรวงแรงงาน ส่วนที่ ๓๐๒๑.๒/๑๖๑๑ ลงวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๖
๑๓. สำเนาหนังสือกระทรวงวัฒนธรรม ส่วนที่ ๓๐๒๔.๔/๕๔๑๕ ลงวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๕
๑๔. สำเนาหนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนที่ ๓๐๒๔/๑๐๔ ลงวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๖
๑๕. สำเนาหนังสือกระทรวงสาธารณสุข ส่วนที่ ๓๐๒๗.๐๖/๒๐ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๖
๑๖. สำเนาหนังสือสำนักงานกฤษฎีกา ส่วนที่ ๓๐๑๑/๑๘๕๔ ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๕
๑๗. สำเนาหนังสือสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่วนที่ ๓๐๔๗/๑๒๗๕๔ ลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๕
๑๘. สำเนาหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ส่วนที่ ๓๐๔๔/๒๖๓๓ ลงวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๕
๑๙. สำเนาหนังสือสำนักงาน ก.พ. ส่วนที่ ๓๐๑๒.๒/๑๓๗๗ ลงวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๕
๒๐. สำเนาหนังสือสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่วนที่ ๓๐๑๐/๗๓๐๙
ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕
๒๑. สำเนาหนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๓๐๑๗.๑๓/๕๙๙๑ ลงวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๕
๒๒. สำเนาหนังสือสำนักงาน ป.ป.ท. ที่ ปป ๐๐๑๑/๑๒๒๐ ลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๕
๒๓. สำเนาหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ส่วนที่ ๓๐๑๖/๒๐๘๔๗ ลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๕
๒๔. สำเนาหนังสือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ สม ๐๒๐๒/๑๔
ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๖๖
๒๕. สำเนาหนังสือธนาคารแห่งประเทศไทย ส่วนที่ ๓๐๒.๔(๒) ๒๑/๒๕๖๖
ลงวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๖

บัญชีรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แจ้งเรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)
ให้ทราบ ดังนี้

๑. เลขานุการคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
๒. เลขานุการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
๓. ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
๔. ผู้อำนวยการสถาบันวัคซีนแห่งชาติ
๕. เลขานุการสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

ถ้วน

ที่ ขธ ๐๔๑๑/๒๒๐ที่๕

ทว. ๑๘๔

๒๑๙.๒.๒

๑๘:๐๐ น

สคค. (eMail)

ส่ง : ทว. ✓

รับที่ : ร12932/65

29 พ.ย. 2565 เวลา 17.32 น.

กระทรวงยุติธรรม

ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่

กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. หนังสือรอนายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้เสนอคณะรัฐมนตรี
๒. QR Code (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) และวิธีทัศน์
- เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)
๓. สำเนาหนังสือสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ นร ๑๓๐๘/๕๔๗๒ ลงวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๕

ด้วยกระทรวงยุติธรรมขอเสนอ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) เพื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณา โดยเรื่องนี้จะต่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการเสนอเรื่องและการประชุมคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๔ (๑๓) รวมทั้งสอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ ในด้าน (๖) การบริหารราชการแผ่นดิน การปรับปรุงกฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ทั้งนี้ รอนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) กำกับการบริหารราชการกระทรวงยุติธรรม ได้เห็นชอบให้นำเรื่องดังกล่าวเสนอคณะรัฐมนตรีด้วยแล้ว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. เรื่องเดิม

๑.๑ ความเป็นมาของเรื่องที่จะเสนอ

๑.๑.๑ สืบเนื่องจากการประชุมระดับสากลด้านสิทธิมนุษยชน (World Conference on Human Rights) ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ (ค.ศ. ๑๙๙๓) โดยที่ประชุมได้รับรองเอกสารสำคัญด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้แก่ ปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ (Vienna Declaration and Programme of Action) โดยย่อหน้าที่ ๗๑ ของปฏิญญาดังกล่าว เสนอแนะให้แต่ละรัฐพิจารณาความจำเป็นในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนเพื่อกำหนดวิธีการที่จะให้มีการปรับปรุงส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน

๑.๑.๒ ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ในโอกาสครบรอบ ๕๐ ปี ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการจัดทำนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน จึงได้ดำเนินการตามปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ โดยจัดทำนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน หรือ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๔๘) เพื่อเป็นเครื่องมือ กลไก และมาตรการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้ส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้กับประชาชน โดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๔๓ เรื่อง นำเสนอร่างนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชน มอบหมายให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเป็นหน่วยงานกลางในการประสานและติดตามการดำเนินงาน

๑.๑.๓ ต่อมา ...

๑.๑.๓ ต่อมาเมื่อได้มีการใช้บังคับพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ แล้ว สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจึงได้อนุมัติการจัดทำและขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ภายใต้งานของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยที่ผ่านมามีการจัดทำและขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมาแล้ว ๔ ฉบับ และเมื่อแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) ได้หมดวาระลง กระทรวงยุติธรรม จึงได้จัดทำ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบการประกาศใช้แผนและให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปปฏิบัติต่อไป

๑.๒ มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

๑.๒.๑ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๔๓ เรื่อง นำเสนอร่างนโยบาย และแผนปฏิบัติการระดับด้านสิทธิมนุษยชน

๑.๒.๒ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๒ เรื่อง ร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

๑.๒.๓ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ เรื่อง แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑) นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา

๑.๒.๔ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐ เรื่อง แนวทางการเสนอแผนเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

๑.๒.๕ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓ เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)

๑.๒.๖ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๓ เรื่อง แนวทางการจัดทำแผนระดับที่ ๓ ที่เป็นแผนปฏิบัติการด้าน ...

๑.๒.๗ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๔ เรื่อง คู่มือแนวทางการจัดทำแผนระดับที่ ๓ และการเสนอแผนระดับที่ ๓ ในส่วนของแผนปฏิบัติการด้าน ... ต่อคณะรัฐมนตรี

๑.๓ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

กระทรวงยุติธรรม ได้ยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ตาม Handbook on National Human Rights Plans of Action ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งเป็นเอกสารที่ให้ประเทศต่าง ๆ ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ การจัดทำ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) เป็นแผนที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Bottom - Up Approach) ซึ่งประชาชนได้ร่วมเรียนรู้หลักการสิทธิมนุษยชน ร่วมสะท้อนปัญหา และร่วมจัดทำแผนจากระดับพื้นที่ พัฒนาเป็นแผนระดับชาติ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ดำเนินการร่วมกับที่ปรึกษาโดยมหาวิทยาลัยมหิดล ยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ด้วยการจัดเวทีหารือในระดับภูมิภาค จำนวน ๕ ครั้ง ร่วมกับภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ และภาคราชการ เพื่อรับฟังสภาพปัญหา ข้อห่วงกังวล และข้อท้าทายต่าง ๆ จากระดับพื้นที่ และติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) และได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลและหรือแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อประกอบการยกร่างแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ร่วมกับผู้แทนส่วนราชการส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี

และแผนแม่บท ...

และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ จากนั้นได้เปิดให้มีการวิพากษ์ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ การเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น และการรับฟังความคิดเห็นผ่านแบบสำรวจออนไลน์ผ่านเว็บไซต์กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (<https://www.rlpd.go.th>) ทั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมในกระบวนการทั้งสิ้น ๒,๗๓๒ คน

๒. เหตุผลความจำเป็นที่ต้องเสนอคณะรัฐมนตรี

(ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) เป็นแผนระดับ ๓ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๖๐ ทั้งนี้ สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้พิจารณาถ้อยแถลงแล้ว เห็นควรให้เสนอแผนต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา

๓. ความเร่งด่วนของเรื่อง

เนื่องจากแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๖๕) ใกล้หมดวาระ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องประกาศใช้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ให้ทันภายในเดือนธันวาคม ๒๕๖๕

๔. สาระสำคัญ ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย

สาระสำคัญของ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

๔.๑ ปาหนาม การละเมิดสิทธิมนุษยชนลดลงทุกด้านและทุกกลุ่ม

๔.๒ วิถีอุปสรรค เพื่อเป็นกรอบทิศทางของหน่วยงานในการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศ ปกป้อง คุ้มครองสิทธิของประชาชน โดยไม่เลือกปฏิบัติคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สร้างสังคมที่ตระหนักถึงการเคารพสิทธิมนุษยชน

๔.๓ กรอบแนวคิดของ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ประกอบด้วย (๑) บริบทภายในประเทศ ใช้กรอบการวิเคราะห์ในประเด็นพื้นฐาน (issue - based) ๕ มิติ ได้แก่ มิติโครงสร้าง มิติกฎหมาย มิติการจัดสรรทรัพยากร มิติความตระหนัก และมิติสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ที่ส่งผลกระทบต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) (ร่าง) แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๖๙) และ (ร่าง) แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) (๒) บริบทระหว่างประเทศ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) หลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : UNGPs) และ Handbook on National Human Rights Plans of Action (๓) ตลอดจนข้อเสนอแนะหรือข้อกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ได้แก่ รายงานการทบทวนสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนตามกลไกการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ Universal Periodic Review (UPR) รอบที่ ๓ รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และข้อเสนอแนะที่ได้จาก

การติดตาม ...

๔

การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) เพื่อให้ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ครอบคลุมนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศ

๔.๔ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ระบุถึง สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ข้อท้าทาย ข้อเสนอแนะ ตัวชี้วัด และหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยจำแนกเป็นแผนรายด้าน ๕ ด้าน และแผนรายกลุ่ม ๑๑ กลุ่ม ดังนี้

๔.๔.๑ แผนรายด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการเมืองการปกครอง (๒) ด้านกระบวนการยุติธรรม (๓) ด้านสาธารณสุข (๔) ด้านเศรษฐกิจและธุรกิจ และ (๕) ด้านการศึกษา

๔.๔.๒ แผนรายกลุ่ม ได้แก่ (๑) กลุ่มผู้ใช้แรงงาน (๒) กลุ่มผู้เสียหายและเหยื่อของ กระบวนการยุติธรรม (๓) กลุ่มเด็กและสตรี (๔) กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (๕) กลุ่มผู้สูงอายุ (๖) กลุ่มผู้เสพยาเสพติด (๗) กลุ่มความหลากหลายทางเพศ (๘) กลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียนและกลุ่มชาติพันธุ์ (๙) กลุ่มคนพิการ (๑๐) กลุ่มผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง และผู้พ้นโทษ และ (๑๑) กลุ่มผู้พลัดถิ่นและผู้ที่อยู่ร่วมกับ HIV และผู้พลัดถิ่น

๔.๕ ตัวชี้วัด อิงการกำหนดตัวชี้วัดตามข้อเสนอแนะการจัดทำตัวชี้วัดสิทธิมนุษยชน (Human Rights Indicators Guidelines) ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (The Office of the High Commissioner for Human Rights : OHCHR) ตัวชี้วัดของแผนระดับที่ ๑ ตัวชี้วัดของแผนระดับที่ ๒ และตัวชี้วัดของแผนระดับที่ ๓ ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้สำหรับการติดตาม และประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการตามแผนฯ รวมถึงความคิดเห็นของหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการ ในแต่ละแผนจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ตามข้อ ๑.๓

๔.๖ กลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผล (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำ ประสาน ขับเคลื่อน และติดตามการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ โดยใช้กลไก คณะกรรมการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย และกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อน ๔ แนวทาง ได้แก่ (๑) โครงสร้าง/มาตรการ/กลไก โดยการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบในทุกระดับ พร้อมทั้งให้มีกฎหมาย/ ระเบียบเพื่อรองรับการดำเนินงานที่ชัดเจน (๒) กระบวนการ/การดำเนินการ/การปฏิบัติ โดยพิจารณาใน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมและป้องกัน ด้านการคุ้มครอง ด้านกฎหมาย และด้านองค์กร (๓) การจัดทำตัวชี้วัด แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยกำหนดตัวชี้วัดหลักไว้ ๒ ประเภท คือ ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process indicator) และตัวชี้วัดด้านผลสัมฤทธิ์ (Outcome indicator) และ (๔) การติดตามและประเมินผล ที่คณะกรรมการกำหนดให้หน่วยงานรับผิดชอบตามแผนฯ รายงานผลการดำเนินงานผ่านระบบสารสนเทศ ทุกสิ้นปีงบประมาณ ปีละ ๑ ครั้ง ในห้วงเดือนตุลาคม - ธันวาคมของทุกปี และประเมินผลความสำเร็จ คณะรัฐมนตรีเพื่อโปรดทราบความก้าวหน้าของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ในการนี้ ได้จัดทำวิทัศน์ เรื่อง (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ความยาวประมาณ ๓ นาที เพื่อนำเสนอความเป็นมาและสาระสำคัญของร่างแผนดังกล่าวมาพร้อมกับ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ด้วย รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๒

๕. ความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความเห็นประกอบการพิจารณาของ คณะรัฐมนตรี แล้ว รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๓

๖. ข้อเสนอ ...

๖. ข้อเสนอของส่วนราชการ

กระทรวงยุติธรรม ขอเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา ดังนี้

๖.๑ เห็นชอบ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) และประกาศใช้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

๖.๒ เห็นชอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) แปลงแผนไปสู่การปฏิบัติด้วยการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานที่ครอบคลุมการดำเนินงานของหน่วยงานภายในสังกัดทุกระดับ สำหรับงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ให้หน่วยงานใช้จ่ายจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีแต่ละหน่วยงานได้รับจัดสรร โดยดำเนินการในภารกิจของหน่วยงาน และนำมิติด้านสิทธิมนุษยชนมาเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

๖.๓ เห็นชอบให้หน่วยงานต่าง ๆ ตามข้อ ๖.๒ รายงานผลการปฏิบัติตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) เมื่อสิ้นปีงบประมาณ ปีละ ๑ ครั้ง ในห้วงเดือนตุลาคม - ธันวาคม ของทุกปี และมอบหมายให้กระทรวงยุติธรรม รับผิดชอบกำหนดแนวทาง วิธีการรายงานผลและแบบรายงาน ผลการดำเนินงาน พร้อมแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบและถือปฏิบัติ

๖.๔ เห็นชอบให้หน่วยงานภาครัฐ (ระดับกรมหรือเทียบเท่า) บรรจุวิชาสิทธิมนุษยชน ไม่น้อยกว่า ๓ ชั่วโมง ในหลักสูตรฝึกอบรมข้าราชการทุกระดับ และมอบหมายให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ รับผิดชอบการกำหนดขอบเขตและเนื้อหาหลักการศึกษาสิทธิมนุษยชนพื้นฐานที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำแก่หน่วยงาน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดเกล้าฯเรียนนายกรัฐมนตรีเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมศักดิ์ เทพสุทิน)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

กองยุทธศาสตร์และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

โทร. ๐๘ ๖๖๒๓ ๐๐๕๕ (กันกรัตน์)

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ nhr.plan@lpd.go.th

รายชื่อคณะผู้จัดทำ

แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566-2570)

ที่ปรึกษา	นายเรืองศักดิ์ นายเกิดโชค นางสุจิตรา	สุวารี เกษมวงศ์จิตร แก้วไกร	อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ รองอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ รองอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
คณะผู้ทำการศึกษา	รศ.ดร.ศรีสมบัติ ผศ.ดร.วรรณพร ผศ.ดร.ทองใหญ่ น.ส.ณลานั้นก์	โชคประจักษ์ชัย เตชะโกศิยวณิช อัยยะวรากุล แสงศิลา	มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ตรวจสอบ/กลั่นกรอง	นางจันทร์ชม นางบุญมาตา พึ่งบุญ ณ อยุธยา	จินตยานนท์ อรุณเบิกฟ้า	ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชน ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์ และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ผู้สนับสนุนข้อมูล ผลการประเมินแผนฯ	ผศ.ดร. ทอแสงรัศมี	ถิณะแก้ว	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
คณะทำงาน	นางศิวพร นางพนรณชัย นางศิรินทรา น.ส.กนกรัตน์ นายอัครวัฒน์เดโช น.ส.มานวี น.ส.วิภาวี	เรืองศรียานนท์ พิชญะพันธ์ แสงสร สิมกะราช ธาปะมา กล้าเครืองาม เสนนอก	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ นักวิชาการยุติธรรมปฏิบัติการ นักวิชาการยุติธรรมปฏิบัติการ พนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เจ้าหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

www.rlpd.go.th